

T.C.

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ BİLİM DALI

MAARİF GAZETESİNİN (51-60. SAYILARI)
TRANSKRİPTİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Zeynep ÇULUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Hamza ALTIN

Bingöl – 2023

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ BİLİM DALI

MAARİF GAZETESİNİN (51-60. SAYILARI)
TRANSKRİPTİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Zeynep ÇULUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Hamza ALTIN

Bingöl – 2023

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	IV
ÖNSÖZ.....	V
ÖZET.....	VI
ABSTRACT.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
EKLER.....	IX
GİRİŞ	1
1. OSMANLI DEVLETİ'NDE BASIN VE İLK GAZETELER.....	3
1.1. Basının Tanımı ve Doğuşu.....	3
1.2. Osmanlı Devleti'nde İlk Gazeteler.....	3
2. OSMANLI EĞİTİM GAZETELERİ	4
2.1. Tanzimat Dönemi Eğitim Gazeteleri	4
2.2. II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Gazeteleri.....	6
2.3. II.Meşrutiyet Dönemi Eğitim Gazeteleri	9
MAARİF GAZETESİ	13
BİRİNCİ BÖLÜM	15
(s.385) İKİNCİ CİLD - NUMERO 51 - 18 HAZİRAN 1308	15
(s.401) İKİNCİ CİLD - NUMERO 52 - 22 HAZİRAN 1308	36
(s.1) ÜÇÜNCÜ CİLD –SENE 2– NUMERO 53 –12 ZİLHİCCE 1309– 2 TEMMUZ 1308	55
(s.17) ÜÇÜNCÜ CİLD–SENE İKİ– NUMERO 54 – 27 ZİLHİCCE 1309– 9 TEMMUZ 1308	78
(s.33) ÜÇÜNCÜ CİLD–SENE İKİ–NUMERO 55 – 4 MUHARREM 1310– 16 TEMMUZ 1308.....	101
İKİNCİ BÖLÜM.....	124
(s.49) ÜÇÜNCÜ CİLD–SENE İKİ–NUMERO 56– 11 MUHARREM 1310– 23 TEMMUZ 1308.....	124
(s.65) ÜÇÜNCÜ CİLD – SENE 2 – NUMERO 57 – 18 MUHARREM – 1310– 30 TEMMUZ 1308.....	147
(s.81) ÜÇÜNCÜ CİLD – SENE 2 – NUMERO 58 – 25 MUHARREM – 1310– 6 AĞUSTOS 1308	169

(s.97) ÜÇÜNCÜ CİLD–SENE İKİ– NUMERO 59 – 1 SAFER 1310 –13 AĞUSTOS 1308	191
(s.113) ÜÇÜNCÜ CİLD–SENE İKİ– NUMERO 60 – 7 SAFER 1310 –19 AĞUSTOS 1308.....	213
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	231
MAARİF GAZETESİ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	231
1. TABİATTA YAŞAYAN HAYVANLAR	231
1.1. İpek Böceği	231
1.2. Düdüklü Gügercinler	231
1.3. Sivrisinek	232
1.4. Uçar ve Dikenli Balıklar	232
1.5. Arslan	232
2. GAZETEDE GEÇEN HASTALIKLAR VE TIBBÎ ÇÖZÜMLER İLE SAĞLIK İLE İLGİLİ DİĞER KONULAR	233
2.1. Denizde Banyo	233
2.2. Sodayı Nasıl İçmeli	234
2.3. Kolera Hakkında Tedabir-i Sıhhîye	234
2.4. Tedavi-i Bi'l-ma	234
2.5. Yılan Sokmasına Karşı Bir Çare.....	235
2.6. Fenn-i Tedaviye İdhal Olunan 'İade-i Kuvvet veyâhûd Zayi'at-ı Bedenîyeyi Ensâc-ı Uzviye ile Tazmin-i Usûl	235
2.7. Kekliklerde Kolera	236
2.8. Teşmiş Yani Güneş Çarpması	236
2.9. Suda Boğulanlara Tedabir-i Sıhhîye.....	237
3. İLİM VE TEKNİK BİLİMLER İLE İLGİLİ KONULAR	237
3.1. Alât-ı Rasadiye ve Rasadhaneler	237
3.2. Dumanla Develope Edilen Fotoğraflar.....	238
3.3. Segin ve Jake Sisteminde Uskurlu Sandal	238
3.4. Garaib-i Elektrik	239
3.5. Pekin Rasadhanesi	239
3.6. Mon Bilon Rasadhanesi	240
3.7. Fotoğraf Kağıtlarının Gasline Mahsûs Yeni Bir Kuvvet.....	240
3.8. İdareli Kola Makinesi.....	241
4. TEMİZLİK İLE İLGİLİ KONULAR	241
4.1. İyd-ı Said-i Adha Lâzım Gelen Tedabir-i Sıhhî.....	242

4.2. Bir Evde İcrası Lâzım Gelen Tedabir-i Sıhhîye.....	242
4.3. Zemin Katı ve Bodrumlar	243
4.4. Üst Kat ve Abdesthaneler	244
5. SANAT İLE İLGİLİ KONULAR.....	244
5.1. Elektrik Ahenksazı.....	244
5.2. Fotoğrafya	245
5.3. Ayine İmali	245
6. GAZETEDE YER ALAN EĞLENCE TÜRLERİ	245
6.1. Bükülmüş Kibrit	246
6.2. Hamz Karbonun Keşafeti	246
SONUÇ	248
KAYNAKÇA	249
EK 1: GAZETEDE YER ALAN BAZI BELGELERİN ORJİNAL METİNLERİ	252
ÖZGEÇMİŞ.....	256

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım Maarif Gazetesinin (51-60 Sayıları) Transkripti ve Değerlendirmesi adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

.../.../2023

İmza

Zeynep ÇULUN

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin basın tarihi ve basın hayatındaki gelişmeler hakkında bilgi sahibi olabileceğimiz bu çalışmada Ma'arif Gazetesi'nin 51. ve 60. sayılarının transkripsiyon ve değerlendirmesi yapılmıştır. Bu sayılar aralığındaki tarihlere baktığımızda Osmanlı Devletin'de II. Abdülhamid dönemine denk geldiğini görmekteyiz.

Ma'arif Gazetesinin 51. ve 60. sayıları 18 Haziran 1892 ile 19 Ağustos 1892 tarihlerini kapsamaktadır. Araştırma üç ana başlık altında toplanmış ve bunlar üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın ana giriş kısmında, basının tarihsel serüveni, Osmanlı Devleti'nin Basın Tarihi ele alınmış ve devamında da Osmanlı Devleti'nde eğitim gazeteleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinde gazetenin Osmanlıca metninin transkripsiyonu yapılmıştır. Son bölüm olan üçüncü kısımda ise Osmanlıca metnin transkripsiyonu yapıldıktan sonra değerlendirilmesi üzerinde durulmuştur. Osmanlı Devleti'nde basın tarihi ile ilgili önemli bir süreli yayın olan Ma'arif Gazetesi, Osmanlı Devleti ve çağdaşı olan Avrupalı devletlerin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısına dair önemli bilgiler içermektedir. Gazete bu yönüyle kendi dönemine ışık tutan önemli bir kaynak özelliği taşımaktadır. II. Abdülhamid döneminde Osmanlı Devleti'nde basının sürekli olarak süre uğraması nedeniyle Maarif Gazetesi de çağdaşı olan diğer gazete ve dergiler gibi "Siyasatdan maada her şeyden bahseder" düstürünü benimsemiş ve siyasetin dışında kalan hemen her konuya sayfalarında yer vermiştir. Mesela Afrika, Asya, Avrupa, Amerika, Çin ve Hindistan gibi bölgelerde yaşayan hayvanların ve bitkilerin genel özellikleri anlattığı gibi çeşitli edebi eserler ve çeşitli eğlenceler gazetenin içeriğinde yer almıştır.

Çalışma süresince benden yardımlarını esirgemeyen, önerilerde bulunan ve eksiklerimi dile getirerek benimle yakından ilgilenen değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Hamza ALTIN' a, Arş. Gör. Ömer ÇAĞATAY'a ve beni bu yaşa kadar getirip her türlü zorluğa karşı desteklerini esirgemeyen anne ve babama teşekkürü bir borç bilirim.

..../..../2023

Zeynep ÇULUN

ÖZET

Tezin Başlığı : Maarif Gazetesinin (51-60. Sayıları) Transkripti ve Değerlendirilmesi
Tezin Yazarı : Zeynep ÇULUN
Danışman : Prof. Dr. Hamza ALTIN
Anabilim Dalı: Tarih
Bilim Dalı : Yakınçağ Tarihi
Kabul Tarihi : 26/09/2023
Sayfa Sayısı : 9 (ön kısım) + 257(tez)
<p>İfade özgürlüğünün bir yansıması olarak karşımıza çıkan basın, milletlerin hayatında siyasi ve sosyal değişimleri tetikleyen bir araç olarak önemini her zaman korumuştur. Osmanlı Devleti'nde basın ve yayın faaliyetlerinin ele alınması neticesinde söz konusu dönemin siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal yapısının bütünsel bir şekilde değerlendirilip incelenmesine olanak sağlamıştır.</p> <p>II. Meşrutiyet ilan edildikten sonra oluşan özgürlük ortamında basının bu gücünü fark eden siyasi güçler düşüncelerini halka aktarmak ve kendileri gibi düşünen bir toplum oluşturmak çabasına giriştiler.Çok sesli ve renkli olan bu dönemde farklı anlayışa ve içeriğe sahip yayınların çıkarılması kaçınılmazdı. Bu bağlamda özellikle eğitim, kadın ve çocuk eğitimi anlamında çıkarılan yayınların sayısında artış yaşandı.</p> <p>Osmanlı Devleti'nin önemli bir süreli yayın organı olan Maarif Gazetesi de1891 yılında yayın hayatına başlamıştır.Türk matbaacılığında ve yayın hayatında önemli bir isim olan Kaspar'ın, ilk sayısını 26 Muharrem 1309'da (1 Eylül 1891) neşrettiği Maârif, II. Abdülhamid döneminin diğer dergileri gibi “siyâsiyattan mâada her şeyden bahseden” bir dergidir. Maarif Gazetesi'nin 51. ve 60. sayıları, transkripte edilmiş ve daha sonar gazetenin değerlendirilmesi yapılmıştır.Maarif Gazetesinde yer alan başlıca konulara baktığımızda; Osmanlı Devleti'nin iç siyaseti ve dış politikası, Avrupalı devletlerle olan ilişkileri, sosyal, kültürel, bilimsel ve ekonomik yapısına ait konular yer alınmıştır. Bunun dışında gazetede; Avrupa, Amerika, Çin ve Avustralya gibi yerlerdeki hayvanların ve bitkilerin özellikleri, devletler arası meydana gelen siyasi ve askeri gelişmeler, teknik alandaki icatlar, tıp alanında meydana gelen gelişmeler, eğlenceler, edebi eserler, devletlerin ülkelerinde bulunan ürünleri pazarlamak amacıyla düzenledikleri sergiler, balolar ve telgraf hatları gibi çeşitli konular hakkında önemli bilgiler yer almaktadır. Bu nedenle gazete basıldığı döneme ışık tutması açısından önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.</p>
Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelimeler: Basın, Maarif, Gazete, Osmanlı Devleti, II. Abdülhamid

ABSTRACT

Title of the Thesis: Transcript and Evaluation of Maarif Newspaper (Issues 51-60)
Author : Zeynep ÇULUN
Supervisor : Prof. Dr. Hamza ALTIN
Department : Tarih
Sub-field : Modern History
Acceptance Date: 26/09/2023
Number of Pages: 9 (front part) + 257(thesis)
<p>The press, which is a reflection of freedom of expression, has always maintained its importance as a tool that triggers political and social changes in the lives of nations. As a result of handling the press and broadcasting activities in the Ottoman Empire, it allowed the political, economic, cultural and social structure of the period in question to be evaluated and examined in a holistic way.</p> <p>II. Realizing this power of the press in the atmosphere of freedom that emerged after the declaration of the Constitutional Monarchy, the political forces attempted to convey their thoughts to the public and to create a society that thought like them. It was inevitable to publish publications with different understanding and content in this period, which was polyphonic and colorful. In this context, there has been an increase in the number of publications in the field of education, women's and children's education.</p> <p>Maarif Newspaper, an important periodical organ of the Ottoman Empire, also started its publication life in 1891. An important name in Turkish printing and publishing, Kaspar published its first issue on 26 Muharrem 1309 (1 September 1891). Like other magazines of the Abdülhamid period, it is a magazine that "talks about everything but politics". The 51st and 60th issues of the Maarif Newspaper were transcribed and then the newspaper was evaluated. When we look at the main issues in the Maarif Newspaper; The internal and foreign policy of the Ottoman Empire, its relations with European states, and the subjects of its social, cultural, scientific and economic structure are included. Apart from this, in the newspaper; Features of animals and plants in places such as Europe, America, China and Australia, political and military developments between states, inventions in the technical field, developments in the field of medicine, entertainments, literary works, exhibitions, balls and telegrams organized by states to market products in their countries. It contains important information about various topics such as lines. For this reason, the newspaper is an important source in terms of shedding light on the period in which it was printed.</p>
Key Words: Press, Education, Newspaper, Ottoman Empire, II. Abdulhamid

KISALTMALAR

a.g.e : Adı geeneser

Bkz: Bakınız

C. : Cilt

DİA. : Diyanet İslam Ansiklopedisi

S. : Sayfa

S : Sayı

TTK. : Türk Tarih Kurumu

Yay.:Yayınevi

EKLER

EK 1: Gazetede Yer Alan Bazı Belgelerin Orijinal Metinleri

EK 2: Özgeçmiş

GİRİŞ

Tarihin en önemli buluşlarından biri yazı ise diğeri de mutlaka matbaadır. Yazı ve matbaa toplumların kaderlerini değıştiren en önemli unsurlardır. Bu iki unsurun Osmanlı Devleti'nde kullanılmaya başlanması ve yerleşmesi Avrupa'dan yüzyıllar sonra ancak gerçekleşmiştir. Avrupa'da ortaya çıkan gazete ve matbaa, Osmanlı'da siyasi gelişmeler sonucunda ortaya çıkmıştır.

Osmanlı Devleti'nde matbaanın kurulması, gazete, dergi ve çeşitli basın yayın araçlarının kurulması ve yaygınlaşması belirli bir süreci takip ederek gerçekleşmiştir. Osmanlı basını sınır komşuları, çağdaşı Avrupalı devletler ve bünyesinde barındırdığı Gayr-i Müslimlere göre çok daha sonra başlamıştır¹Osmanlı Devleti'nde basın hayatı II. Mahmut tarafından 1831 yılında 'Takvim-i Vekayi' adlı gazetenin çıkarılmasıyla başlamıştır. Bunu takip eden süreçte William Churchill tarafından 1840 yılında çıkarılan Ceride-i Havadis , 1860 yılında Agâh Efendi tarafından çıkarılan Tercümanı-ı Ahval, Şinasi tarafından 1862 yılında çıkarılan Tasvir-i Efkar Türk basımının nüvesini oluşturacak adımlardır.

Ali Suavi tarafından Muhbir, Basiretçi Ali Bey tarafından 1869'da çıkarılan Basiret, 1870'de Namık Kemal'in çıkardığı İbret ve değışik tarzlarda ortaya çıkan Muhip, Terakki, Utarit, Mümeyyiz, Asır, Hakayikul Vakayi, Devir, Hadika, Hülasatul Efkar, Medeniyet, Sadakat, İstikbal, Vakit, Sabah gibi gazeteler I. Meşrutiyet'in ilanına kadar geçen süreçte basın alanındaki boşluğu doldurmuştur²

II. Abdülhamid dönemi basın hayatı II. Meşrutiyet dönemi basın hayatına göre sönük geçmiştir. Bu dönemde çıkarılan gazetelerden bazıları ise şunlardır: Sabah, Hakikat, Osmanlı, Tercüman-ı Şark, Tercüman-ı Hakikat, Servet-i Fünun Dergisi ve Gazetesi, İkdam, Meşveret, Mizan ve Terakki³

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra gazete çıkarmak adeta moda olmuştur. İşten anlayan veya anlamayan insanlar gazete ruhsatı almak peşine düştüler. Bundan dolayı yaklaşık bir buçuk ay sonra gazete imtiyazı alanların sayısı iki yüzü aşmıştır. Gazete çıkaran kişiler genellikle çeşitli siyasi ve fikri gruplara mensup olan kişilerdir⁴

II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet döneminde Eğitim alanında önemli gazeteler çıkarılmıştır. Bunlardan biri olan ve Türk matbaacılığında ve yayın hayatında önemli bir isim olan Kaspar'ın, ilk sayısını 26 Muharrem 1309'da (1 Eylül 1891) neşrettiği

¹M. Kazım Benek, "Osmanlı'da Basımın Doğuşu ve II. Meşrutiyet'e Kadar ki Gelişimi", *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 6-7, 2016, s.28

²Benek, *a.g.m.*, s. 33

³Hamza Altın, *II. Meşrutiyet Devri Osmanlı Mizah Basımı*, Grafiker Yay. , Ankara 2014, s. 38-42.

⁴Altın, *a.g.e.*, s. 61.

Maârif, II. Abdülhamid döneminin diğer dergileri gibi “siyâsiyattan mâada her şeyden bahseden” bir dergidir⁵

Maarif gazetesi, her hafta bir defa Perşembe günleri çıkan edebi ve fenni bir gazetedir. Gazete'nin matbaa ve kütüphane sahibi Kasbar, imtiyaz sahibi ise Ahmed Naci'dir. Gazete ile ilgili oluşabilecek herhangi bir sorunda “müdüre müracaat edilir” ibaresi yer almaktadır. Gazete bir yıllık posta ücretiyle beraber 30 kuruştur. II. Abdülhamid döneminde basına uygulanan sansürden dolayı gazetede siyasete dair konular yer almamaktadır⁶ Gazetenin içeriğinde; edebî-ilmî, fenni, tarihi, iktisadi, hukuki, zirai, askeri vs. birçok konu mevcuttur.

⁵M. Orhan Okay, "Maarif", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, (Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı,2003), C: 27, s.272-273

⁶ Erdoğan Erbay, *Maârif Mecmuası -Tafsilli Fihrist ve Bütün Şiirler-*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1991, s.VI.

1. OSMANLI DEVLETİ'NDE BASIN VE İLK GAZETELER

1.1. Basının Tanımı ve Doğuşu

Basın, demokratik rejimlerde kamuoyunu haberdar etme, yönlendirme, bilgilendirme, kısaca kamuoyunu oluşturma işlevidir. Gazeteler toplumdaki bütün gelişmeleri, idarenin aldığı kararları kendi açılarından da olsa yansıttığı gibi, olaylar ve yönetim karşısında kamuoyunun tepkilerini ve görüşlerini de aksettirirler. Bu yüzden de basın, klasik bir tanımla kamuoyunun sözcüsüdür⁷

Osmanlı Devleti'nde matbaanın kurulması, gazete, dergi ve çeşitli basın yayın araçlarının kurulması ve yaygınlaşması belirli bir süreci takip ederek gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti'nde ilk matbaa İspanya'da yaşanan katliamdan kaçan Yahudiler tarafından 1492 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Yahudiler bunun dışında İzmir, Edirne ve Selanik gibi şehirlerde matbaa kurmuştur⁸

Osmanlı Devleti'nde ikinci matbaayı kuranlar Ermenilerdir. Ermenilerin kurduğu bu matbaanın amacı Ermeni kültürünün gelişmesine katkı sağlamak, Osmanlı ve diğer azınlıklarla olan ilişkilerde Ermeni kimliğinin yaşatılmasını sağlamaktır. Ermenilerin ilk basımevi İtalya'da basmacılık hakkında eğitim alan ve baskı malzemelerini bu ülkeden getiren Tokatlı Apkar Tıbir'dir. 1567 yılında İstanbul'da ilk Ermeni basımevini kurmuştur⁹

Sait Efendi ve İbrahim Müteferrika'nın çabaları sonucunda Osmanlı Devleti'nde resmi adı "Dar'üt Tıba'at-ül Amire" olan fakat halk arasında "Basmahane" olarak bilinen ilk basımevi 14-16 Aralık 1727 yılında İstanbul'da açılmıştır¹⁰ İbrahim Müteferrika tarafından kurulan matbaada dini kitaplar basmamak şartıyla batıdan almış olduğu teknik destek ile bu matbaada basılan ilk eser olan "Vankulu Lugati" adı verilen, Arapça-Türkçe birsözlüktür¹¹

1.2. Osmanlı Devleti'nde İlk Gazeteler

II. Mahmut'un doğrudan ilgilendiği ve adını dahi kendisinin verdiği Takvim-i Vekayi adlı gazetenin 1831 yılında basılmasıyla Osmanlı basın hayatı resmen başlamıştır. Takvim-i Vekayi'nin Türkçe basılması ona Osmanlı Devleti'nin ilk gazetesi olması unvanını kazandırmıştır. Günümüz basınının ilk çekirdeği ve başlangıcı olması bakımından Takvim-i Vekayi gazetesi Türk basın tarihinde önemli bir yere sahiptir¹²

⁷Necdet Hayta, *Tarih Araştırmalarına Kaynak Olarak, Tasvir-i Efkâr Gazetesi(1278/1862-1286/1869)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2002, s. 1.

⁸Altın, *a.g.e.*, s. 18.

⁹ Mehmet Ali Akkaya, *Türk Kitap Basmacılığı Tarihçesi ve Beşikdevri*, İstanbul 2008, s. 5-6.

¹⁰M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yay. , İstanbul 1993, s. 155.

¹¹Hülya Baykal, *Türk Basın Tarihi (1831-1923)*, Afa Matbaacılık, İstanbul 1990, s. 15.

¹²Sema Öner, "Türk Basınının İlk Resmi Gazetesi Takvim-i Vekayi'de Padişah Portresine İlişkin Haberler", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, İstanbul 2011, s. 151.

Tanzimat Dönemi'nin ikinci gazetesi William Churchill tarafından 1840 yılında çıkarılan "Ceride-i Havadis" adlı gazetedir.²⁴ Devletin resmi yayın organı olan Takvim-i Vekayi'nin yayınlanmadığı dönemlerde onun açığını kapatarak devletin idari haberlerini yayınlamıştır. Gazetede ülke içinde ve dışında meydana gelen olaylar, ilanlar ve çeşitli haberler yayınlanmıştır¹³

1860 yılında Ağah Efendi tarafından çıkarılan Tercüman-ı Ahval adında yeni bir gazete Osmanlı basın hayatına girmiştir. Şinasi, Ağah Efendi'den ayrıldıktan sonra 1862 yılında Tasvir-i Efkâr adlı gazeteyi çıkarmıştır. Ali Suavi tarafından Muhib, Basiretçi Ali Bey tarafından 1869'da çıkarılan Basiret, 1870'de Namık Kemal'in çıkardığı İbret ve değişik tarzlarda ortaya çıkan Muhib, Terakki, Utarit, Mümeyyiz, Asır, Hakayikül Vakayi, Devir, Hadika, Hülasatul Efkâr, Medeniyet, Sadakat, İstikbal, Vakit, Sabah gibi gazeteler I. Meşrutiyet'in ilanına kadar geçen süreçte basın alanındaki boşluğu doldurmuştur.

2. OSMANLI EĞİTİM GAZETELERİ

2.1. Tanzimat Dönemi Eğitim Gazeteleri

Ayine-i Vatan: İlk resimli Türkçe gazete olarak anılan Ayine-i Vatan, sıklıkla yayımına ara vermek zorunda kalan gazetelerden bir olmuştur. 17 Ocak 1867'de 14-18 sayfadan ibaret, resimli olarak yayınlanmaya başlayan gazetenin sahibi, sonraları Beyoğlu Mutasarrıflığı görevinde bulunacak olan Mehmed Arif Bey'dir. Başlarda haftada 1 yayınlanır. "Maârif ve edebiyata dair konuları içeren gazete" ibaresiyle Matbaa-ı Amire'de basılır. Kapandıkça Vatan (resimsiz), Ruzname-i Ayine-i Vatan (resimsiz), İstanbul (resimli) adlarıyla yeniden yayınlanır. 27 Mayıs 1869 tarihli sayısıyla yayımı son bulur¹⁴

Terakki: Terakki gazetesinin ilk sayısı 21 Kasım 1868 tarihlidir. "Doğu ülkelerinin yararı ve devlet işlerine dair Türk gazetesidir" ibaresiyle Cuma ve Pazar dışında haftada beş gün yayınlanır. Ali Raşit imtiyaz sahibidir, Filip Efendi gazeteyi kendisinden kiralamıştır. Gazetede okurlara çocuklarını devlet tarafından açılmakta olan ve sayısı her geçen gün çoğalan okullara göndermeleri tavsiye olunur. Ebeveynlere "tüm ihtiyaçlarına hizmet etmek üzere çıkarılan gazeteler"i mutlaka okumaları önerilir. Hatta diğer işlerinden gazete okumak için zaman ayırmaları gerektiği yazılarak "ne ihtiyacınız varsa size gazete öğretir" denilir. Terakki'nin başyazarlığını Tevfik Bey (Ebuzziya) üstlenmiştir. Eğitimin önemi her daim vurgulanmıştır gazetede ve basın hürriyetinin önemi. Basın hürriyetinin terakkiyi de beraberinde getireceğini yazmıştır.

¹³Kenan Demir, "Osmanlı'da Basının Doğuşu ve Gazeteler", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 5, Iğdır 2014, s. 65.

¹⁴Belkıs Ulusoy Nalcıoğlu, *Türk Basın Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakülteleri, s.1.

Türk basın tarihinde Terakkî'yi önemli kılan hususlardan biri de ilk kadın ve mizah gazetelerini çıkarmış olmasıdır. Terakkî neşir hayatına girdikten bir süre sonra yayımlanmadığı pazar günleri kadınlar için Terakkî Muhadderât adıyla bir ilâve neşretmiştir. 1869-1870 yıllarında kırk sekiz sayı çıkan bu ilâvede kadınların eğitilmesi ve toplum içinde yeni bir kimlik kazanmasının gereği vurgulanmaktadır. Kadınların toplumu yüceltici rolüne işaret edilen gazetede kızların öğrenim görmesinin önündeki engellerin kaldırılması istenmekte, ayrıca ev idaresinden ve tutumlu yaşamının lüzumundan bahseden yazılara yer verilmektedir¹⁵

Muhib: Muhib gazetesi için EbuZZiya Tevfik, 'Salname-i Hadika'da, "Andon imzasıyla 84 Receb'inde (Kasım 1867) zuhur etmiştir. Memleketimizde görülen gazeteler içinde bunun kadar isim değiştirmiş hiçbir gazete yoktur. Hatta bir senede iki-üç isim değiştirdiği olmuştur. Türkistan, Memâlik-i Mahrûsa, Hülasat-ül Efkâr, Lisan-ı Sıdk unvanlarıyla da olmak üzere beş defa isim değiştirmiş ve her defasında 2'ser 3'er nüsha olarak neşredilmiştir. Daha tuhafı şudur ki, gazetenin namı değişikçe sahibinin adı da değiştirdi" şeklinde bilgi vermiştir¹⁶

Mümeyyiz: Mümeyyiz isimli siyasi gazete Kırım Türklerinden Sıdkı Efendi adında bir eğitimci-gazeteci tarafından çıkarılmıştır. İlk sayısı 28 Temmuz 1869 tarihlidir. Mevcut son sayısı 305 numara ve 1 Kasım 1870 tarihlidir.

Çocuklara özel ilk Türkçe süreli yayın bu gazetenin sahibi Sıdkı Efendi tarafından yayımlanmıştır. Mümeyyiz'in haftalık eki olarak haftada bir gün Cuma günleri Mümeyyiz adıyla, ancak isminin hemen altında yer alan "Çocuklar için gazetedir" ibaresiyle yayınlanmıştır. İlk sayının yayın tarihi 15 Ekim 1869'dur. Yani ana gazete yayına başladıktan yaklaşık 2,5 ay sonra bu çocuk eki vermeye başlanmıştır. 49 sayı çıkan bu ekin, son sayısı 14 Ekim 1870 tarihlidir. Çocuklar için hazırlanan bu gazetede her ne kadar modern eğitim kurumları sayıca artırılmaya çalışılıyor olsa da, halkın rağbetinin geleneksel sıbyan mekteplerine yönelik olduğu düşünülerek, bu okullarda verilmeyen ancak gündelik hayatta lazım olan coğrafya, ülke ve dünya tarihi, aritmetik, dil bilgisi gibi konularda öğretici yazılar yayınlanmaktaydı¹⁷

Hadika: 17 Zilkade 1286'da (18 Şubat 1870) çıkmaya başlamış, çeşitli aralıklarla yayımını sürdürerek 21 Cemâziyelevvel 1290'da da (17 Temmuz 1873) kapanmıştır. Üçüncü yayın döneminde, başta Nâmık Kemal olmak üzere Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin bir kısım mensuplarının imzalı imzasız yazılarına yer veren gazete özellikle bu devrede kamuoyunda büyük ilgi uyandırmıştır¹⁸

¹⁵Alim Kahraman, "Terakkî",

TürkiyeDiyanetVakfıİslamAnsiklopedisi(DİA), (İstanbul, TürkiyeDiyanetVakfı, 2011), C:40, s.481-482.

¹⁶Nalcıoğlu, a.g.e., s.128.

¹⁷Nalcıoğlu, a.g.e., s.128-129.

¹⁸Nesimi Yazıcı, "Hadika", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, (İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı, 1997), C:15, s.18-19.

Gazete; başlıca ‘Fünûn’, ‘Sanayi’, ‘Neviyye’ (çeşitli) ve ‘İlan’ başlıkları altında toplanır. Ayrıca ‘Tefrika’ başlığı altında çeşitli tercüme eserler yayınlanır. Tevfik (Ebuzziya) Bey’in kontrolünde çıkar. Fünûn ana başlığı altında, “Malumat-ı tarihiye”, “Fünûn-ı nebatat”, “Vapur, yani buhar ve bunun ameliyatı”, “Yazıya oturmak”, “Usûl-i inşâ”, “İlm-i hesap”, “Fenn-i coğrafya” vb. başlıklı makalelerle tarih, dil bilgisi, botanik, fizik, matematik, coğrafya gibi

bilimlere ait konuları içeren yazılar yer alır. Ancak bu yazıların okurların anlayabileceği bir dile indirgenmesine özen gösterilir¹⁹

Sanayi başlığı altında ziraî üretim sahasına ilişkin “Bağ ve bahçecilik”, “Envâ’-i toprak” (Toprak türleri), “Hububat ziraatına dair bir bend” başlıklı uzun soluklu yazı dizileri yer alır. Toprak türleri ve bu topraklarda hangi tür ziraî faaliyetlerin daha bereketli sonuç vereceği, bağ ve bahçecilik faaliyetleri, hububat ekimi ve bu alanlarda kullanılan aletler, ürünü etkileyebilen haşarat ve bunlardan korunma yöntemleri, bu sahadaki ilmî gelişmelere dair ayrıntılı ve sıradan halkın anlayabileceği bir dilde bilgiler verilir. Yine sanayi başlığı altında bankacılık sektörüne dair pratik bilgiler sunulurken, şirket kurmak isteyenlerin izlemesi gereken hukukî süreç de çeşitli makalelerle aktarılır. Fotoğrafçılık, saatçilik, mürekkepçilik, sabunculuk gibi zanaâtlere ilişkin açıklayıcı yazı dizileri yayınlanır.

Bunların dışında yine 1871 ve 1876 yıllarında İstanbul’da yayınlanmaya başlayan "Medeniyet" ve "Şems" adlı gazeteler de maarif alanında dönemin önemli gazeteleri arasındaydı.

2.2. II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Gazeteleri

Mekteb: 1891-1897 yılları arasında 185 sayı olarak yayımlanan "Mektep" dergisi, bir çocuk ve okul dergisi kimliğiyle başladığı yayım hayatında nitelikli bir edebiyat dergisi haline dönüşmüş ve sahip olduğu alt yapısıyla Servet-i Fünun’a geçişte önemli bir rol oynamıştır²⁰

Başlangıçta okul çağındaki gençlere yönelik olarak rüşdiye ve idâdî programlarına uygun biçimde yayımlanan dergi maceralı bir neşir hayatından sonra edebî hüviyet kazanmıştır.

İlk döneminde derginin başmuharriri Reşad dil ve inşâ yazıları; Mehmed Hâlid Fransızca’dan çeviriler; Ahmed Râsim, Mehmed Celâl ve Hüseyin Cahid (Yalçın) öğretici hikâyeler; Şerefeddin Mağmûmî sağlık konuları; Sâlih Zeki fennî eğlenceler ve çeşitli sorularla dergiyi öğrencilerin ilgiyle takip edeceği bir yayım haline getirirler. Aynı şekilde “Ahlâk” başlığı altında çocuklara millî ve mânevî değerleri aşılama

¹⁹Nalcioğlu, *a.g.e.*, s.130.

²⁰Cem Şems Tümer, "Mektep Dergisi ve Hakkında Yapılan Çalışmalara Dair Bazı Dikkatler", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 21. Erzurum,2003, s. 323.

amacıyla kaleme alınan hikâyelere de yer verilir. Derginin bu devrede edebiyatla ilgisi Ahmed Râsim, Mehmed Celâl ve Hüseyin Cahid gibi müellifler tarafından yazılan hikâyeler çerçevesindedir. Diğer yazarları arasında Ali Muzaffer, İbrâhim Aşkî ve Mazhar bulunmaktadır. Bu dönemde dergi daha çok eğitim alanında önemli bir görevi yerine getirmiş, bilgiyle oyunu, eğlence ile hikâye ve resmi bir arada vermiştir²¹

"Mektep" dergisini, yayın hayatı boyunca göstermiş olduğu özellikleri dikkate alarak iki devre halinde incelemek mümkündür. 1. ve 2. seneleri içine alan 1-100. sayılardan oluşan devre Rüşdiye ve İcladi programlarına göre yayım yapan tamamen eğitici ve öğretici karakterde bir dönemdir. 3. seneden derginin sonuna kadar devam eden dönem ise derginin edebi bir hüviyet kazandığı; bazen bunu üst seviyeye ulaştırdığı, bazen ise biraz daha fenni olduğu fakat, genel çizgisini değiştirmedığı dönemdir. Bu yüzden, bu dönemde kendi içerisinde bir bütünlük göstermektedir²²

Bağçe: 1880-1881 yıllarında İstanbul'da, haftada bir olmak üzere 40 sayısı yayımlanan Bahçe dergisi çocuk eğitimi açısından Avrupaî tarzda önemli bir dergidir. Bu dergide çocuklara ve gençlere yönelik pratik bilgiler, genel kültür; tarih, coğrafya, kozmoğrafya, matematik, geometri, fen bilimleri gibi ilimler çocukları sıkımayacak bir şekilde verilmeye çalışılmıştır. Derginin en önemli hususiyetlerinden birisi; çocukların ruhî gelişimine katkıda bulunacak ahlak ve edeple ilgili bilgilerin yer almasıdır. Dergide; roman, tiyatro, Batı ve Doğu klasiklerinden tercüme edilen edebî parçalar, kıssadan hisse tarzında metinler, Fransızca, Farsça, Arapça dil bilgisi dersleri ve Osmanlı Türkçesi gramer uygulamaları çocukların eğitimini tamamlayıcı unsurlardandır²³

Resimli Gazete: Edebiyat ve kültür tarihimiz açısından önemli bir yere sahip olan Resimli Gazete dergisi, II. Abdülhamit devrinde yayımlanmaya başlamıştır. Uzun soluklu ve düzenli aralıklarla yayımlanan dergi; edebiyattan sanata, siyasetten tarihe, müspet ilimlerden din, ahlâk ve tasavvufa kadar çeşitli türlerde yazıları içermektedir. Yazı faaliyetlerinin yanı sıra içerdiği resim ve fotoğraflarla da dönemindeki dergiler arasında öne çıkmaktadır. Her sayısında yazıların içeriklerine uygun çok sayıda resim ve fotoğraf basılmıştır. Derginin şair ve yazarlarına ait portreler, siyaset ve devlet adamlarına ait portreler, askeriyede kullanılan alet ve edevata ait resimler, savaş esnasındaki görüntüler, haritalar, şehir içi, şehir dışı ve yurt dışına ait manzara fotoğrafları, güzel sanatlar ile ilgili levhalar, teknolojik gelişmelere ve haberlere dair resim ve fotoğraflar yer almaktadır²⁴

²¹Abdullah Uçman, "Mektep", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, (Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, 2004), C:29, s. 1-2.

²²Tümer, *a.g.e.*, s. 325.

²³Zehra Gümüşkılıç, *Bahçe Dergisinin (1880-1881) Çocuk Edebiyatı ve Eğitimine Katkısı Bakımında Bakımdan İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016), s.10.

²⁴Rukiye Özer- Ali Yıldız, "Resimli Gazete Dergisi Üzerine Bir İnceleme", *Turkish Studies*, Cilt 13, Ankara, 2018, s.617.

Resimli Gazete(1891-1899) fennî ve edebî yönü ağır basan bir dergi olsa da dönemin yayınlarının ortak özelliği olarak birçok konu ve türle ilgili yazılara rastlamak mümkündür. Edebiyattan tiyatroya, kitap tanıtımından bilmeceye, günlük haberlerden mizahî fikraya, ahlâktan mekaniğe, tıptan hukuka, makaleden sohbe, tenkitten mektuba, şiirden roman ve hikâyeye kadar birçok konuda ve türde yazı görmek mümkündür.

Çocuklara arkadaş: Çocuklara Arkadaş, I. Meşrutiyet'in ilanından sonra çıkan çocuk dergilerindedir. Dergi, hicri takvime göre 1 Cemaziyelevvel 1298 / 22 Zilkade1299; miladi takvime göre 1 Nisan 1881/ 5 Ekim 1882 tarihleri arasında on iki sayı yayımlanmıştır. Yayın yeri İstanbul'dur.

Çocuklara Arkadaş; dergi içindeki yazılarda resimlemelere yer veren ilk çocuk dergisidir. Dergide, hikâyenin bir bölümünü açıklayan, çeşitli eşyaları ve tarihî yerleri gösteren, birtakım icatları açıklayan ve doğa olaylarını gösteren resimlere yer verilmiştir. Bu yönüyle kendinden sonra çıkacak çocuk dergilerine örnek olmuştur. Dergide, hikâye, fabl, makale, sohbet, özlü sözler ve mektup türünde yazılar bulunmaktadır. Ancak dergide şiire yer verilmemiştir. Çocuklara Arkadaş eğitim ve öğretimin üzerinde önemle durduğu için; eğitici yönü ağır basan, ders verici türleri yayınlamaya gayret etmiştir. Dergi içindeki bütün yazılarda asıl gaye bir şeyler öğretmektir. Bütün hikâye ve makalelerde bu amaç açıkça görülmektedir²⁵

Çocuklara Kıraat: Mehmet Ziya tarafından çıkarılan Çocuklara Kıraat dergisi, 1 Safer 1299/23Aralık 1881-15 Zilhicce 1299/28 Ekim 1882 tarihleri arasında toplam 18 sayı yayımlanmıştır.

Derginin yayın politikasının açıklandığı "Mukaddime"de temel amacın çocukları Türkçe okumaya alıştırmak ve okul müfredatlarında bulunmayan yazıları da okumalarını sağlamak olduğu ifade edilmiştir. Çocuklara hitabın "efendiler, hanım kızlar" şeklinde yapıldığı dergide eğlenceye dair yazılar ve resimli hikâyeler yayımlanacağı; tatil günleri ve boş zamanlar için oyunlar öğretileceği; doğru cevaplayanların ödül alacağı bilmece ve derslerle ilgili sorulara yer verileceği duyurulmaktadır (Nr.1/s.1-2). "Mukaddime"nin sonunda: "(...)Kıraat yalnız erkek çocuklar için yazılmayıp hanım kızlara dahi nakış, örgü, biçkiye dair resimle beraber güzel bendler (...) yazacağız." denilerek, derginin hem kız hem de erkek çocuklara hitap ettiği vurgulanmaktadır. Yine bu kısımda, Avrupa'dan getirtilen el işlerine dair kitapların tercüme edilerek yayımlanacağı belirtilir. Bunun yanı sıra; "(...)pederleriniz ve sizden büyük olanlarınız yani büyük adamlar mesleklerine muvâfik risâleleri okuyup bilmedikleri şeyleri öğrenirler ve her cihetle istifade ederler. Siz de bu risâleyi okuyup bilmediklerinizi göreceksiniz ve öğreneceksiniz." cümleleriyle derginin eğitici bir nitelikte olacağı açıklanır²⁶

²⁵Arife Erdoğan, *Çocuklara Arkadaş Dergisi*, (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2009) s.22.

²⁶Ahmet Balcı, " Çocuklara Kıraat Dergisi", *bilig*, S:68, 2014, s. 27-28.

Çocuklara Mahsus Gazete: Çocuklara Mahsus Gazete, yayın hayatına: “Zükûr ve inâs, etfal-i vatanın tezhib-i ahlakına ve tevsî-i malumatına hâdim olarak şimdilik haftada bir çıkar ve her şeyden bahseder Osmanlı gazetesidir.” takdimiyle 21 Mayıs 1896 günü başlamış, son sayısını 13 Ağustos 1908’de çıkarmıştır²⁷Çocuklara Mahsus Gazete, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi de dahil olmak üzere eski harfli çocuk dergileri içinde en uzun ömürlü olanıdır. 1896’dan 1908’e kadar yayın hayatını sürdürmüştür. Altı yüz yirmi altı sayı yayınlanmıştır. Dergide bulunan kaliteli resimler ve başarılı sayfa düzeni dikkat çekmektedir. Dergide, çoğu Avrupa dergilerinden alınmış kaliteli resimli hikâyeler, fıkralar, eğitici ve öğretici yazılar, şiirler, eğlendirici küçük hikâyeler, Avrupa ve dünya şehirlerinin tanıtıldığı bölümler, monologlar, tefrika romanlar, çocuk sağlığı hakkında bilgiler, yurttan haberler, kısaca dönemin çocuklarına hitap edecek her bilgi mevcuttur. Tespit edilen çocuklar için yazılmış ilk tiyatro metni de bu dergi de yayınlanmıştır²⁸

Çocuklara Rehber: 1897’de Selanik’te çıkmaya başlayan Çocuklara Rehber dergisinin imtiyaz sahibi ve müdürü Ahmed Midhat’tır. Derginin birinci sayısında, çocuklara boş vakitlerinde nasıl eğlenmeleri gerektiği yönünde rehberlik yapmak istendiği, bu sebeple adının “Çocuklara Rehber” konulduğu belirtiliyor. Derginin hemen her sayısında çocuk şiirleri, daha küçük çocuklar için yazılmış manzumeler, çocuklar için yazılmış tiyatro metinleri, çocuk şarkıları, hikâyeler, bitki ve hayvan tanıtımları, çeşitli okullar hakkında bilgiler, medeniyet bilgileri yer almaktadır. Bu dergiyi diğer çocuk mecmualarından ayıran en önemli özellik, çocuk edebiyatına katkıda bulunmuş olmasıdır. Dergi yüz altmış altı sayı yayınlanmıştır. Dili dönemine göre sadedir²⁹

Çocuklara Talim: Çocuklara Talim’in ilk sayısı 16 Aralık 1887 tarihlidir. Mehmet Şemsettin’in çıkardığı son, eride nitelemesinde bulunan ilk çocuk dergisidir. Resimli olarak dokuz sayı yayımlanan derginin her sayısı farklı bir renkte basılmıştır. Yöntem ve içerik olarak ön eki iki dergiden farksız görünen dergide yer alan yazıların birçoğu, yazarın daha önce çıkardığı dergilerden alınmıştır. Mehmet Şemsettin’in eğitici tutumunun ve dili Türkçeleştirme çabalarının bu dergide de sürdüğü görülmektedir³⁰

Yine bu dönemde Ahmet Mithat Efendi’nin çıkardığı 1880 tarihli Tercüman-ı Hakikat gazetesinin de dönemin padişahı II. Abdülhamid’in halkı eğitime ve onu zararlı düşüncelerden koruma esasına dayanan eğitim ve kültür politikasıyla paralellik gösterdiğini söylemek gerekir.

2.3. II.Meşrutiyet Dönemi Eğitim Gazeteleri

²⁷Sena Küçük, "İlk Türkçe Çocuk Dergileri ve Çocuklara Mahsus Gazete", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S:24, Konya, 2010, s. 229 .

²⁸Arife Erdoğan, *a.g.e.*, s.12.

²⁹Arife Erdoğan, *a.g.e.*, s.12-13.

³⁰Sena Küçük, *a.g.m.*, s.227.

Tedrisat Mecmuası: Türk eğitim tarihi ve pedagojisi açısından son derece önemli bir yere sahip olan Tedrîsât-ı İbtidâiyye Mecmûası, Dârümuallimîn hocaları tarafından Şubat 1910 – Mart 1926 tarihleri arasında 69 sayı olarak yayımlanmıştır. Dârümuallimîn’de meydana gelen birçok yeniliğin öncüsü olan Sâtı Bey, Maârif Nezâreti adına her ayın on beşinde yayımlanmak üzere hazırlanan Tedrîsât-ı İbtidâiyye Mecmûası’nın ilk başyazarı olmuştur. İstanbul Matbaa-i Âmire’de basılan bu Mecmûa’nın ilk sayısı r. 1325 (m. 1910) yılında yayımlanmıştır³¹

Mecmûa’nın yayımlanma amacı, ilk sayısında “Îzâh-ı Meslek” adıyla yazılan bir yazıda ortaya konulmaktadır. Buna göre, mekteplerimizde eskiden takip edilen idarî ve eğitim-öğretim yöntemleri ile basmakalıp fikirlere sahip müteşebbis olmayan kişiler yetiştirildiği savunulmaktadır. Öğrencilerin miskinleşmesine neden olan ezberci eğitim yöntemlerine son vermek ve mekteplerimizde hür, araştırmacı, girişimci ve haysiyetli kişilikler yetiştirebilmek için mekteplerin idarî ve eğitim-öğretim usullerinde köklü bir değişiklik yapmak gerektiği üzerinde durulmaktadır. Eğitim sistemimizin düzeltilmesinin kısa sürede mümkün olmayacağını belirten yazıda, bu konuda yoğun bir mesâî takip edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca hedefe kısa sürede ulaşılabilmesi için her türlü vasitanın denenmesinin ve azimli bir şekilde çalışılmasının vatanî bir görev olduğu da belirtilmektedir³²

Tedrîsât-ı İbtidâiyye Mecmûası’nda Dârümuallimîn müdürleri olan Sâtı, Ali Reşad, Ebûlmuhsin Kemal, Selim Sırrı (Tarcan), İhsan (Sungu) ve İbrahim Alâeddin (Gövsâ) dışında Dârümuallimîn hocaları da çeşitli yazılar kaleme almıştır. Bu cümleden olarak Tedrîsât Mecmûası’nda en çok yazı yazan Dârümuallimîn hocaları şu isimlerden oluşmaktadır: Abdüllatif, Ahmed Tevfik, Ali Ulvî, Faik Sabri, Fâzıl Ahmed, Hârûnürreşid, İhsan Şerif, İzmirli İsmail Hakkı, Muallim Cevdet, Mehmed Rüşdî, Ressam Şevket, Siraceddin ve Zeki Beyler.

Terbiye Mecmuası: Terbiye Mecmuası II. Meşrutiyet döneminin önemli eğitim dergilerinden biridir. Yayın hayatına R. 15 Mart 1330 (M. 1914) tarihinde başlayan bu mecmua Satı Bey tarafından çıkarılmıştır. Satı Bey aynı zamanda mecmuanın başyazarlığını da yapmıştır. On beş günde bir yayımlanan bu mecmuanın ilk iki sayısı İstanbul’daki Matbaa-i Hayriye’de, üçüncü ve dördüncü sayısı ise İstanbul’daki Karabet Matbaasında Arap harfleriyle basılmıştır. İdarehanesi ise Cağaloğlu’ndaki Talebe Defteridir³³

Mecmua, eğitim ve öğretimin durumu ve ihtiyaçları ile yakından ilgilenmeye çalışmaktadır. Ayrıca okuyucuları tarafından eğitim ve öğretim meseleleri ile ilgili sorulacak olan soruları ayrıntılı bir şekilde cevaplandırmayı da programına almıştır. Toplam olarak on sayısı yayımlanan Terbiye Mecmuası’nın yazar kadrosu da şu

³¹Uğur Ünal-Togay Seçkin Birbudak, "Tedrisat (-ı İbtidâiyye) Mecmuası", *Türk Yurdu*, S:285, 2011, s.105.

³²Uğur Ünal -Togay Seçkin Birbudak, *a.g.m.*, s.105.

³³Mehmet Volkan Şahin, *Satı Bey'in Terbiye Mecmuası'nın Eğitimsel Açısından İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır, 2018), s.17.

isimlerden oluşmuştur: Satı Bey (başyazar), Nafi Atuf, Fazıl Ahmet, İsmail Hakkı, Ahmet Cevat, Ali Ulvi, Osman Fahri, Nuri Bekir, Naci, Necmi, Avni, Siraceddin, Suat Fahir, Ruşen Eşref, Ferit Necdet, M. Şekip, İhsan, Mustafa Rahmi, İbrahim Alâeddin, Halil Fikret, Besim Atalay, Mehmet Ali³⁴

Terbiye ve Oyun: Ülkemizde özellikle beden eğitiminin, genel eğitim sistemi içinde yer edinmesinde büyük emekleri geçen Selim Sırrı (Tarcan) tarafından çıkarılan Terbiye ve Oyun isimli dergi ise basın tarihimizin ikinci spor dergisidir³⁵ 14 Ağustos 1911 (1 Ağustos 1327 Rumi) tarihinde yayın hayatına başlayan Terbiye ve Oyun dergisi yayın politikasını, gençlerin zihinsel ve bedensel gelişimine hizmet olarak belirlediğini ilk günden kamuoyuna deklare etmiştir.

Eğitimle ilgili ülkemizdeki genel bir yanlışa değinen Selim Sırrı Bey, "...Bizde daima terbiye-i fikriyye terbiye-i bedeniyyeye tercih edilmiş, vücut büsbütün mahrum-i iltifat bırakılmıştır." (1911: 1) sözleriyle eğitim sistemimizin sağlıklı bir vücut inşasından ziyade, fikirle uğraşmayı öncelediğini ancak bunun modern toplumların eğitim sistemleriyle mukayese edildiğinde bir eksiklik olduğunu belirtmiştir. İşte bu eksikliği gidermek düşüncesiyle dergiyi yayımlamaya başladıklarını ifade eden Selim Sırrı Bey, dergide buna uygun olarak gençlerin beden ve ruh sağlığının eğitimine ve güçlendirilmesine yönelik konu ve haberlere ağırlık verileceğini belirtmiştir³⁶

Talebe Defteri: Talebe Defteri Dergisi, kurucusu ve müdürü, dönemin Beşiktaş Numune Mektebi Müdürü Muallim Ahmet Halid (Yaşaroğlu) Bey tarafından ilk sayısını 23 Mayıs 1329 Perşembe günü çıkarmıştı. Talebe Defteri, dönemin meşhur eğitimcilerinden Satı Bey tarafından yazılan ilk yazısında çıkış amacını şu şekilde açıklamaktaydı. "Talebelik, hayatının en galeyanlı devresine tesadüf eder. Bu devrede faaliyet için mütemadi bir temayül duyulur. Hareket etmek, oynamak, okumak, mütehayyiç olmak için şiddetli ihtiyaç hissederler... Sabavet hayatının bu temayül ve ihtiyaçlarını tanzim ve tatmin edecek eserlerin yerleri zaten pek fakir olan kütüphanesi irfanımızda büsbütün boş gibi duruyor. Onun için mekteplerimizi dolduran talebe faaliyet ve temayülünü pek yolsuz suretlerde sarfa mecbur oluyor ve okumak ihtiyacını tatmin için gazetelerle adi romanlardan başka bir vasıta..." bulamadığından şikâyet eden Talebe Defteri idarehanesi gençlerin ihtiyaç duyacağı malumat kaynağı olabileceği iddiasındadır. Dergi "muntazam bir program dâhilinde talebelerimize hem hissi ve fikri faaliyet ihtiyaçlarını..." Karşılacak eserler hazırlamak ve aynı zamanda bedeni faaliyetlere yönelik usulleri okuyucuya öğretmeyi amaçladığını ifade etmektedir³⁷. Görüldüğü gibi dergi çıkış amacını gençliğin fikri ve bedeni olarak en iyi şekilde yetişmelerini sağlamak olduğunu anlatmaktadır³⁷

³⁴Mehmet Volkan Şahin, *a.g.e.*, s.19.

³⁵Neslihan Kılıç, "Spor Basımının Tarihsel Gelişiminde Önemli Bir Dergi: Terbiye ve Oyun", *TRTAkademi*, S:8, 2019, s. 266.

³⁶Neslihan Kılıç, *a.g.m.*, s. 272.

³⁷Fatih Tuğluoğlu, "II. Meşrutiyet Döneminde Milliyetçi Bir Çocuk Dergisi: Talebe Defteri (1913-1919)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S: 30, 2015, s.103.

Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmuası: Millî Tâlim ve Terbiye Cemiyetinin resmi yayın organı olan dergi elitist bir zihniyetle çıkmaya başlamıştır. İlk sayıda çıkış amacı açıklanırken, “dergi herkesin okuması için değil, sayısı sınırlı fikirli bir zümrenin alakası namına çıkarılmaktadır. Derneğin amacı bu dergi ile halkın eğitim seviyesini yükseltmek değil, fakat tâlim ve terbiyeye dair olan millî işleri bu dergi yoluyla düşünmek ve düşündürmektir. Mecmuanın mahiyeti tam olarak, millî tâlim ve terbiyenin yalnız ilmi ile uğraşmaktır” (“Maksat”, 2) denilmektedir. Bu ifade dernek yöneticilerinin her şeyden önce entelektüel bir kaygı ile işe başladıklarını göstermektedir. Esat Paşa derneğin açılış konuşmasında, “şimdiye kadar her nasılsa ülkemizde oluşmayan millî terbiye, millî mefkûre oluşturmak temel gayemizdir” (Esat Paşa, 1333: 3) der. Böylece vücudu, zihniyeti, ahlâkı sağlam, dindar, azimli, müteşebbis bir nesil yetiştirilecektir. Bunu başarabilmek için de millette „millî birlik“ ruhu oluşturulmalı, Türk vicdanı uyandırılmalıdır. Bu birliği oluşturacak olan da eğitimidir. İlim her nereden gelirse gelsin onu millî bir kisveye büründürülmesi şarttır. Süleyman Paşazâde Samî“de, “Türk unsurundaki hayat kuvvetlerinin kaynaklarını araştırıp çıkarmayı ve maddî ve manevî hayattaki görevleri göstererek ferdin toplumla sağlıklı olarak bütünleşmesi gerektiği belirtilmiştir” (Sami Bey, 1332; 2–12). Buradan da anlaşıldığına göre, derginin temel amacı millî eğitim düşüncesinin oluşması için ilmî bir tartışma zemini oluşturmaktır. Bunu İsmayıl Hakkı Bey“in şu sözlerinde de görebiliriz “eğitimi ilmî olarak ele alamaya ve düşünmeye mecburuz” (İ. Hakkı, 1334b: 13) Bunu başarabilmek içinde eğitimle ilgili olan diğer pek çok alanın araştırılması gerektiği üzerinde durulmuştur³⁸

II. Meşrutiyet Döneminde çıkan diğer edebî, fennî, ilmî, terbiyevî maarif gazeteleri başlıca şu şekildeydi; Yeni Fikir (1911-1912), Çıracık Mektepleri Mecmuası (1918-1919), Mektep Duyguları (1913), Mektep Mecmuası (1920), Nesl-i Atı (1912-1913), Talebe (1908), Yeni Mektep (1911), Türk Yavrusu (1913), Mektepli (1913), Rehber-i İttihad-ı Osmanî (1910), Resimli Kitap (1908-1913), Resimli Mektep Alemi (1913-1914), Şakirdan (1910), Çocuk Bahçesi (1917), Çocuk Dostu (1914), Çocuk Duygusu (1913-1914), Çocuk Dünyası (1913-1914), Çocuk Gazetesi (1919), Çocuk Yurdu (1913), Hür Çocuk (1918), Mihver ül-ulûm (1911-1912), El Mirsad (1915), Seda (1909). Yine Sebilürreşad (1908) da maarif anlamında yazıların kaleme alındığı dönemin önemli dergileri arasındaydı.

II. Meşrutiyet, Türkiye’de yeni bir dönemi başlatmış, yeni fikirlerin revaç bulmasının yolu açılmış, yeni gazete ve dergiler hızla çoğalmıştı. Bu bağlamda çıkarılan edebî, fennî, terbiyevî maarif gazeteleri Cumhuriyet Dönemine de ışık tutmuş ve sayıları giderek artmaya başlamıştır.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde yayın hayatına başlayan eğitim gazeteleri ise genel anlamda şu şekildeydi: Maarif ve Medeniyet (1923), Terbiye Ocağı (1921-1922), Yeşil Yuva (1922), Anadolu Terbiye Mecmuası (1923), Aydınlık (1921-1925), Bağçe

³⁸Mustafa Gündüz- Musa Bardak, " Eğitimde Millîlik ve Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmuası Üzerine Bir İnceleme", *Education Sciences*, S: 5, 2010, s. 1939.

(1920), Mektepliler Alemi (1925), Talebe Mecmuası (1923), Resimli Dünya (1924-1925), Türkiye Halk Mektepleri Mecmuası (1923-1924), Musavver Çocuk Postası (1923), Sevimli Mecmua (1925), Yeni Yol (1923-1925), Aile (1927), Bizim Mecmua (1922-1928), Şen Yuva (1924-1925), Resimli Mecmua (1925-1928), Onbeş Günde Bir Açılan Çiçek (1926), Çocuk Sesi (1928), Gürbüz Türk Çocuğu (1926-1928).

MAARİF GAZETESİ

Türk matbaacılığında ve yayın hayatında önemli bir isim olan Kaspar'ın ilk sayısını 26 Muharrem 1309'da (1 Eylül 1891) neşrettiği Maarif, II. Abdülhamid döneminin diğer dergileri gibi "siyasiyattan maada her şeyden bahseden" ve her hafta Perşembe günleri çıkan edebi ve fenni bir gazetedir. Gazete'nin matbaa ve kütüphane sahibi Kaspar, imtiyaz sahibi ise Ahmed Naci'dir. Gazete ile ilgili oluşabilecek herhangi bir sorunda "müdüre müracaat edilir" ibaresi yer almaktadır. Gazete bir yıllık posta ücretiyle beraber 30 kuruştur. II. Abdülhamid döneminde basına uygulanan sansürden dolayı gazetede siyasete dair konular yer almamaktadır³⁹ her sayısında "Muhteviyat" başlığı altında o sayıda yer alan yazı, şiir, fotoğraf ve resimlerin yer aldığı konular belirtilmiştir. Gazetenin çıkış amacı, "siyasetten bahsetmemek kaydıyla" fen ve medeniyetle ilgili gelişmeleri zamanında okuyucularına haber vermektir⁴⁰

Maarif gazetesinde süreklilik gösteren yazılar genellikle edebiyat ve fen ile ilgili olanlardır. Fenni yazılarda özellikle Avrupa ve Amerika'da meydana gelen değişiklikleri, Osmanlı insanına o dönemde henüz yabancı görünen yeni icad ve keşifleri haber vermektedir⁴¹

II. Abdülhamid döneminin maarif politikası paralelinde Batı dünyasındaki keşifler, icatlar, sergiler; astronomi, tıp vb. teknik alanlardaki gelişmelerle ekonomi, eğitim, psikoloji, spor konularına da yer veren Maârif'te, özellikle Kaspar'ın ölümünden sonra İbnürrıfat Sâmih (Sâmih Rıfat) ve İsmâil Safâ'nın yönetiminde edebiyat meseleleri ağırlık kazanmıştır. Dergide şiir, mensur şiir, hikâye ve edebî mülâhazaları çıkan başlıca yazarlar şunlardır: Mehmed Celâl, İbnürrıfat Sâmih, İsmâil Safâ, Abdülhak Hâmid, Recâizâde Mahmud Ekrem, Cenab Şahabeddin, Tevfik Fikret, Ahmed Vefâ, Fâik Esad, Mehmed Ali Ayni, Müstecâbizâde İsmet, Midhat Bahârî, Muallim Nâci, Muallim Feyzi, Muhyiddin Râif (Yengin), Ahmed Remzi (Akyürek), Receb Vahyi, Rıza Tevfik, Ahmed Râsim, Ali Kâmî (Akyüz), Nazîmâ, Ali Nusret, Âvanzâde Süleyman⁴²

Bütün koleksiyonda yerli ve yabancı şahsiyetlere, ilginç olaylara, hikâye ve roman illüstrasyonlarına, şehirlere ve meşhur yapılara, fennî konulara ait olmak üzere

³⁹Erbay, a.g.e., s.V.

⁴⁰ Yunus Ensarioğlu, Maarif Gazetesi'nin (1-10 sayıları) Transkripti ve Değerlendirmesi, (Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl, 2020) s.10.

⁴¹Erbay, a.g.e, s.IX.

⁴² Okay, a.g.e., s. 272-273.

500'den fazla gravür ve çizim vardır. Maârif'in, çoğu dergide yayımlanmış yazı ve tefrikalardan oluşan "Küçük Kitaplar" adlı bir yayın serisi de olmuştur. Derginin tam koleksiyonu Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nde bulunmaktadır⁴³

⁴³Okay, a.g.e., s.272-273.

BİRİNCİ BÖLÜM

(s.385) İKİNCİ CİLD - NUMERO 51 - 18 HAZİRAN 1308

Haftalık Ceride-i fenniye ve edebiyeye

Müdür-i mes'ul Kasbar

İdârehânesi: Bâbı'alî caddesinde Kasbar matbaa' ve kitabhânesidir. Cerideye müte'allik husûsât için müdire mürâcaat olunur.

[Nüshası 20 para]

Bir seneligi posta ücretiyle beraber 30 guruşdur İdârehânedен alınmak üzere 30 ve elli kâğıd üzerine matbu' nüshaları için 50 guruşdur

Mükemmel Kâbus 'Osmanlı

Bir tâkım erbâb-ı iktidâr ve ihtisâs tarafından tahrir ve tertib olunan musavver ve mükemmel lügatın 11 ve 12' inci cüz'ileri bir yerde olarak bugün neşr olunmuştur. Bu cüz'ide ayrı kâğıd üzerine matbu' bir levhâyı şâmildir. İki cüz'i 10 paraya yigirminci cüz'in neşrine kadar tekmilinin abonesi Dersa'adet için 15 vilayet için 35 guruşdur.

Bu külliyât- ı lügatden istifâde için bir an evvel abone olmalarını eshâb-ı müteala'ya hâsseten tavsiye ederiz. 20 cüz'in neşrinde abone bedeli tezâyüd edecekdir

Abonelerimize İhtâr

Gazetemizin 52 numerosunun neşrinde abonelerimizin müddet-i hitâm bulmuş olacağından abonelerini tecdîd itmek arzusunda bulunacak zevâtın ikincisine için abone bedellerini göndermelerini ricâ ve sâye'-i şâhânedede ikinci seneye duhûlünde gazetemizin gerek mündericâtca ve gerek tabi'ce bir büyük tecdîd göstereceğini 'arz ıderiz.

DENİZ HAMÂMLARI

Denizde Banyo

Denizde banyo itmek hakkında efkâr-ı ettıbâda görülen mübâyenet ve denize girmesini arzû iden zevâta virilen müsâ'ade veyâhûd idilen men'in fenn-i nokta nazarıyla hakk olub olmadığıнын tefrikide iş bu mübâyenet-i efkâr münasebetiyle güçdür.

Ettıbâda görülen mübâyenet-i efkâr her tabibin tecârüb-ü zâtiyesine müstened delâil-i yakiniye hâsıl itmesinden başka bir şeyi olmayub şu sûretle bakıldığı hâlde her tabibin ma'zûr ve mecbûr olduğu teslim edilir.

Deniz serlevhâlı geçen hafta yazdığım mâkaledede ahvâl-ı hakimiye-i tecrîdden bahis edişim mevsim-i sayfde imrâz-ı mütenevia'nın bâ'is selâmeti olan deniz banyolarının yazılmasına ber-medhâl idi.

Denizin derece-i harâreti ve berûdeti bânyoların tavsiye uyardı için tabîbe bir hak ve salâhiyet tamâ virir. Sevâhil-i mücâvireden cereyân iden lağımlar denize atılan mezhûrufâtın mevcûdiyeti bu hakkı taz'if ider.

Denizin rükûdet ve hareketi başka başka te'sir icrâ eyler bu husûsda hıfz-ı sıhhat-ı şebâb 'unvânlı makâlâtımın iğtisâl bahsinde malûmat-ı lazıme virmiş idim. Denizde idilecek bânyoların şer'at hıfz-ı sıhhate tevâfuk itdirilmesi için ma'lûmat virmeden evvel deniz hâmâmlarının mevki'leri ve deniz bânyolarının fenn tedâvi nokta nazarıyla ne gibi imrâzda(s.386) fevâ'id kesiresi görüldüğünden bahsini tensib itmek ve öylece 'arz-ı malûmât eylemek fikri 'acizânemce daha muvâffak olur.

Deniz hâmâmları — memâliki mahrûse-i el-mesâlik-i şâhânenin sevâhilde mebni memâlik-i mütea'ddidesi tedkik olunmasa deniz hâmâmları için intihâb olunan mahallerin yapılan binâların muhtelif olduğu müşâhede olunur.

Mesela İzmir, Selanik gibi vilâyet-i şâhânedeki deniz hâmâmları müteferrik hâcireler tarzında yapılıp iş bu hâcireler bir veyâ bir kaç kişiye tâhsis olunur. Ve herkes hâciresinde yıkanmaya mecbûr olur.

İstanbul'da müşâhede olındığı gibi bir havuz içerisinde herkes yıkanamaz.

Ba'zı deniz hâmâmlarının üstleri açık ve ba'zıları kapalı, ba'zılarının altları kum, bir kısmının tahta ısgâradır.

Üstleri açık olan deniz hâmâmları girenleri için mazeret tevlîd ider. Hâlbuki bizce daha eyüdüdür. Bu eyülik bânyo zamanının şiddet-i harâret-i şems zamânına müsâdif olmaması nokta nazarıyladır.

Üsti örtülü olan deniz hâmâmları, gayet serin ve soğuk olması münâsebetiyle imrâz-ı muhtelifenin ba'zısına nef'i ve ba'zısına mazereti vardır.

Altlarının kum ve ısgâra olması fenn-i nokta nazarıyla ehemmiyet götürür mevâddeden değil ise de ısgâra yapılanların cereyân-ı cerre müsa'de aralıkları olmak icâb ider.

Deniz hâmâmlarının ayrı ayrı hâcireler tarzında başlaması ahlâk-ı nokta nazarıyla münâsib olduğu gibi fenn-i nokta nazarıyla da münâsibdir.

Emrâz-ı cildiyyeden herhangî bir maraz sarı ile ma'lul olanların velev selem bir havuz içerisinde vuku' bulan tesâdüf ve temâs vâsıtasıyla hastalıklarını şahıs âhere sirâyet itdirilmeleri akvâ-yı ihtimalât-ı fenniye dendir.

Deniz hâmâmlarında peştemâller, hâvlılar, şâyân-ı ıslâh bir hâldedir.

Deniz hâmâmlarının binâları hakkında söz itdikten sonra deniz hâmâmı için intihâb-ı mevki' lâzım gelür.

Denize karib olan memâlik-i şâhânenin her tarafında lağımlar denize akmakta, mezhûrufât denize dökülmektedir. Şu mahzûrlardan ve ba'zen bunlara zamm olan sevâhillik yataklıklarla mâlî bölünmesinden dolayı deniz hâmâmlarına mevkiî' intihâbı meselesi bizler için mecbûri ve elzemdir.

Keyfi müttefâk her yerde deniz hâmâmları yapmak muvaffâk hâl ve mesâihet olmayub denize girerek istifâde arayanlar için ba'zen bu keyfi intihâb mevkiî' mazret keşire hâsıl ider.

Maksadımız dâr-ül hilâfe sakinesine a'id olmak bizce mecbûridir Vaka' Âbir gazetenin neşrinden idilecek istifâde yalnız mahall neşrinde sâkin olanlara a'id olmamak icâb ider. Her ne kadar memâlik-i devlet-i 'aliyenin her tarafında icrâ-yı hâkim idecek bir nazariye virmek kolay ve kâbul kıyâs olur ise de oralarda intihâb mevkiî' için bil-zât bulunmak oraya mahall itmek lâzım gelur.

Her tarafa ma'tûf olan nazar-ı kimyâ eser cenâb-ı padişâhiye cümle cemilesinden olmak üzere hey'et-i tıbbiye tarafından bir coğrafya-i tıbbi ba'del tedkik mükemmel bir sûretde 'alem matbu'ata atılincaya kadar gerek tebdil hava için intihâb olunacak mahaller ve gerekse deniz hâmâmları binâ olunacak sevâhil-i bahr hakkında yalnız her tabib bulunduğu mevki'e hükm virir ve bu hükmünde tebdil-i havâ hâriç mübâhese olmak üzere deniz hâmâmları için aldanmaz çünkü bil-zat görür ve tecrübe idebilir.

Geçelim: Dâr-ül hilâfe-i 'aliyede sevâhil nazar tedkiki alındıkda deniz yapılmak için ayrılacak mahâller mahdûd kalur. Bu mahdûdiyet mâr-el 'arz lâğımların denize akması ve mezhurufâtın denize dökülmesinden başka hiçbir sebebden eyler ve gelmez şu kadar ve arka ba'zı mahâllerde icâbât-ı tabbiyeden olarak bataklıklar mevcûddur. Buraları ise asla istihmâma ve deniz hâmâmı inşâsına müsâde olmadıklarını hal-i hazırlarıyla isbât iderler.

Köprüden 'itibaren İstanbul sâhiline ta' kib ider ve böylece adım atar ve müsâ'ade ideceğimiz yere niçun müsâ'ade ideceğimizi, ve men' olunan yerlerin men'ine sebep ne olduğunu gösterir isek vilayât-ı şâhânedeki bulunan kara'larımızda [s.387]bu ma'lumatdan bir netice çıkararak öylece hükm virebilirler İstanbul, Sirkeci'den beda' ile Makri Köyü'ne kadar bir, köprüden Haliç nihâyetine kadar her iki sâhil iki, Galata'dan Büyükdere'ye kadar üç, Büyükdere' den Üsküdar'a kadar dört, Üsküdar'dan Maltepe'ye kadar beş ve Adalar altı kısma taksim ideceğim. Ve bu taksim olunan yerleri ayrı ayrı hatve bahatve tâkib ideceğim.

Sirkeci'den i'tibaren sâhil ta' kib idildik de ilk deniz hâmâmı Kumkapu'ya yakın küçük Ayasofya civarında ve daha ileri gidildikde Kumkapu ile Yenikapu arasında, Samatya'da deniz hâmâmları müşâhede olunur. Bu civarlarda lağımlar tamamiyle denize dökülmekte ve bil-hâssa Kumkapu ile Yenikapu arasındaki hâmâm ile Samatya'da yapılan deniz hâmâmı tamamiyle lağımların ayaklarına karşı olmağla beraber oralarda her gün görülen ta'finât mezra dahi iş bu fanalıklara zamm olur havanın biraz şiddetli lodos olması buralarda istihmâmı gayrı kâbul icrâ bir hâle kor

çünkü denizde ne kadar mezhurufât var ise sâhile dökülerek denizi iğrenç bir hâle getirir.

Daha yukarılara gidecek olur isek Makri Köyü'nde mütea' ddid hâmâmlara rast geluriz. Bunları lodoslu ve sert havalarda dâhi vuku' bulan ziyaretimde te'finden ve mezhurufâtdan hiçbir eser göremedim. Deniz temiz kumsaldır lağımlar kesretle uzaklara açılır.

İş bu zikr ve tea'ddidinde bulunduğımız sâhilde deniz hâmâmı yapılacak yerler, akındının da mevcûdiyeti münâsebetle yedincilerin üst taraf, Etyemez Kala' altları ve Yedikule'de gazzânenin menbi olduğu sâhil, Makri Köyü 'umumiyetledir.

Köprüden Haliç nihâyetine kadar olan her iki sâhil deniz hâmâmı yapmak ve denizde bânyo itmek husûsunda hiçbir vechle müsaa'de olunamıyacak kadar menbi' mazeretdir.

Köprü deniz hâmâmı dâhi bu her iki sâhilden aşağı kalmaz ise de yine onlardan ehven şerdir. Köprü deniz hâmâmında sular heman 'umumiyetle râkid bir hâlde olduğu gibi ayak altı olmasına menbi herkesde orasını arzû iderler ve gâlebelikte ziyâde bulunur bundan dolayı mazret tezâyüd ider.

Galata'dan Büyükdere'ye kadar olan mesafeye gelince: Ortakoy, Büyükkoy, İstinye koy taraflarında yapılacak deniz hâmâmları matlûba muvaffak degildirler. Arnavudköy akındısına bir deniz hâmâmı yapılmak lâzım gelse ve kolayca yapılabilsen Boğaziçi'nin her tarafı deniz tercih olunur.

Beykoz'dan Üsküdar'a kadar olan sâhilde Çubuklu, Kanlıca koy, Göksu Deresi hiçbir zaman istihmâma müsai'd degildirler. Üsküdar'ın Baban İskelesi de bu meyanda dahildir.

Üsküdar'dan Maltepe'ye kadar olan sâhilde deniz hâmâmları yek-digerini mütea'kib eyu mahâllerde intihâb olunmuşlar ise de yalnız Kadıköy İskelesi civârında yapılan deniz hâmâmı şeria't matlûbundan hâricdir.

Ta'kib iyledigimiz mahâllerden bâki kalan Adalar'dır. Adalar her cihetle hem güzel birer tebdil hevâ mevki' hem de istihmâma müsai'ddirler. Lâkin herhâlde Büyükada gerek havaca ve gerek istihmâmca hepsinden aşağıdır.

Şu virdigim ma'lumât sırf hayâlânemde tecessüm itmiş ma'lumât kâbilinden olmayub cüz'i ve küllî İstanbul'un pek çok yerlerinde oturmuş bulunduğımndan müşahide-i zâtiyem üzerine mevassesdir.

Hâmâmlar için intihâb mevki'den sonra ne gibi emrâza nâf'i olduğundan bâhs iylemek süresi gelmiştir zann iylerim.

Denizde bânyo ile kâbil tedâvi olan emrâz metnua' arasında birinci dereceyi sıracaya teşkil ider. Sıracaya bânyoyu bir maraz olmasına menbi yalnız sıracanın bir nevî bânyo

ile kâbil şefâ değil her nevî tamamıyla eyu olabilir. Kendileri beyaz, renkleri sarıya ma'il kırmızı veyâhûd sarı, yumuşak etli, göz kapakları parlak, kulakları ince ve parlak, kılları sarı veyâhûd sarıya ma'il, cildleri ince ve yumuşak olub 'umumiyetle lenfâva-yı ta'bir olunan zevâta fevkâla'de muvaffak gelen bir tedâvi denizde bânyodur.

(s.388) Açılmış olan sıracaya yaraları gerek cildde ve gerekse hem cildde ve hem kemiklerde veyâhûd gaşâ-i mehâtide veyâhûd ki bizlerde bulunsun 'alamât hâriciye gösteren sıracalıların denizde bânyodan idecekleri istifâde her nevî ma'liyâta tevafuk ider.

Kana tegâddi olunmuş, zayıf kalmış, yürümeye iktidârı olmayan çocuklar için deniz hâmâmından idilecek istifâde pek büyüktür.

Çocuk hastalıklarıyla sıracadan sonra deniz bânyosuyla tedâvi vuku'unda istifâde iden emrâzın ikincisi de kadın hastalıklarıdır. Kadın hastalıkları içerisinde ba'del bulûğ meşâhide olunan âfât-ı rahmiye-i metnua' ile ve fert 'adem ve 'usret temâs gibi hâlet-i maraziye fakr aldım 'umik, kucakla vez hamile ve sakat tabiî veyâhûd cebrî-yi mûtea'kîb zuhur iden tahvil mevki' rahm, zehâmet ve takri' a'nak-ı rahm ihtinâk-ı rahm nam-şeker hastalığının bil-hâssa ihtilâc-ı müterâfik olan hâlet-i meşu'mesi mebdel-i a'fiyet olabilir.

Şeker hastalıkları— Şeker hastalıkları içerisinde deniz bânyosundan müstefid olanlar mârel-a'rz kadınların şeker ta'bir itdikleri ihtinâk-ı rahm ve şekil ihtilâcıs, erkeklerde dâe'l-merâk ve her iki cinsde dâe'l-raks gibi idilen tedâviye mua'nede bir sûretde mukâvemet iden şeker hastalıkları ile alâm-ı a'sabiye-i mevzi'ye ya'ni, sonradan ileri gelmiş yüz ve baş ağrıları yarım baş ağrısı ve arka alınsa ya'ni elem vereni tamamıyla şifâ bulan emrâz-ı a'sabiyeden ma'duddurlar.

Cihâz hazmi—Mea'de tarafından âlâm mea'deviye ve bil-hâssa a'sâr-et mea'deviyenin derununda hâme-zen fakad eninden ileru gelmiş 'usret hazımlar denizde bânyo ile tedâvi olundukları gibi müzmen ishâller ve dâhil bütünde mevcûd gadidat-ı muhtelifenin ihtikânâtı dahi denizde bânyo ile tedâvi idilurler.

Cild hastalıklarından ekserîsi ve bil-hâssa deri sıracası gibi hastalıklar tamamıyla eyu olurlar.

Romatizmânın yalnız eşkâl ve henîyesi deniz bânyosuyla tedâvi idilebileceği cemi'yet-i mübâhis almaya da uzun uzadıya tecrübelerle tasdik edilmiştir.

Verem—Verem hakkında (onyûn medikâl) nam Fransız Cerîde-i Tıbbîyesi'nin sermuharriri doktor şehir âmâde Lanurrek klor sodyum ya'ni tuz ile verem tedâvisi deniz bânyolarına veremleri idhâl itmege ettibâ-yı mecbûr iylemiş ve şu kadar ve arka meslulünün bânyo idecekleri mahâllenin sâir mahâllerden ziyâde derece-i harârete mâlik sevâhilde, itdirilmesi bir kâide-i mahsûsa ittihâz edilmiştir.

Emrâzı cerâhîyeden ba‘zılarında deniz suyu pek nâfi hizmetler görür.

Şuraya kadar virdigim ma‘lumâtdan çıkan netice şudur: böbrek, karaciğer, kalb, akciğer hastalıkları heman ‘umumiyetle dincek derecede deniz bânynosuna müsa‘id olmayan hastalıklardır.

Romatizmânın her nevi‘i deniz bânynosuyla tedâvi itmek fikrinde bulunub hiçbir tabîbe mürâcaat itmeksizin hareket idenlere acınur.

Deniz bânnyolarında idilecek takidât

Deniz hâmâmılarına girecek zevâtın birinci derecede gözetecekleri keyfiyet kendilerinin denize yabancı olmamalıdır. Hofma‘e sâhibi olanlar veyâhûd da denize hiç girmemiş bulunanların deniz bânynosuna ihtiyâçları vuku‘nda müte‘addid günler hâmâmılarına devam itmeleri, deniz kenarlarında gezmeleri ve bi-l-âhere kendilerince bir emniyet hâsıl olub denizden korkuları kalmadığı hâlde girmeleri icâb ider.

Denize nasıl bir örtü ve kostüm ile girmelidir?

İstanbul‘da erkeklerimizin denize girmek için kullandıkları peştemâl ve dondur. Bunlardan birinci intihâb itmek lazım gelur ise donları ihtihâbda mecbûr kalırız. Peştemâllerin ensâcı siyak olması münâsebetiyle setr eylediği ‘aza deniz suyuyla bir münâsebet tâmede bulunamayub, deniz suyu ‘azaya vâsıl olmak için epeyce bir zamânın mürûrünü beklenmege mecbûr olur. Her hâlde denize girmek için kullanılan şeylerin ensâcı serin olmak fenn-i nokta nazarıyla lazımdır.

Kadınların bânnyoda giyecekleri elbiseye gelince bunların(s.389)bir çaket ve don giymeleri lazım gelub bu lüzûm kadınların cildlerinin inceliği münâsebetle cüz‘i bir yosundan veyâhûd diğeri bir şeyden müteessir ve müteazzî olmalarından ileru gelur. Asl şayân dikkat mes‘ele kadınların saçlarıdır. Deniz hâmâmından çıkdıktan sonra mebzûl olan saçlar yek-diğeri ta‘kib iden bânnyolar ile letâfet aslîyesini yumuşağını gâib idecekleri müsbet bir keyfiyyet olmağla bu da mâni‘ olmak için her bânnyodan sonra içerisine iki kaşık kolonya suyu atılmış bir temiz su ile saçlarını yıkamaları ve bunları eyuce kurudub bi-l-âhere sık bir tarak ile taramaları icâb ider.

Hangi sa‘atde denize girmelidir? Deniz bânnyoları hakkında yazılmış olan eser nazar metali‘ eden geçirildikde hangi saa‘tde denize girmek hakkında müelliflerin muhtelif fikirlere sapdığı meşâhide olunur.

Müellif devr olan dolan denize öğleden lâ-akall üç saa‘t evvel girmegi teklif ider ve bu teklif şiddet hâraret şemsın çıblâk bir vücûd üzerine virecegi mazret üzerine binâ ider. Ba‘zı müellifin öğleden üç saa‘t sonra girmegi teklif iderler ve bunlar da bu fikirlerini denizin ol zamân her zamândan sıcak bulunmasına istinâd itdirirler.

Aslâ bu gibi yazılmış kitâbların bir kısım ‘azamî müellif devir dolanın kavliniya‘ni sabahleyin öğleden üç dört sa‘at evvel bânnyo itmek fikrini teslim iderler. Akşam

bânyoları için de öğleden beş ve nihâyet altı sa‘at sonra intihâb idilub gice ve pek erken bânyoya hiç müsâ‘de virilmez.

Denize nasıl girmelidir? Deniz bânyolarında mevk‘i mühim tutan ve halli mecbûri ve elzem görülen sualin biri de budur.

Bunda da efkâr-ı ettibâ yek-diğerine mübâyin görülür. Kimi birdenbire atlamağı ve kimi yavaş yavaş girmegi tensib iderler. Ve bu husûsda yek-diğerine mübâyin-i nazâriyât serdiyle uğraşurlar. Elimizde bulunan lügat-ı tıbb deniz bâhsinde denize girmek için boyuna kadar birdenbire girmegi tavsiye ider ve bu tavsiyeden ekser-i etbânın fikrine muvaffak ve mutâbık gelur.

Denize baş aşağı atlamadaki mahzur te‘added idilmeyecek kadar çok dar denizde yüzmek veyâhûd sükût mutlak hâlinde turmak bahslerine gelince denizde yüzmek arzû olunmaz bir hâl olduğı gibi sükût mutlakda eyu bir şey olamaz. Çünkü yüzmek merakı olanlar hamâmdan dışarı çıkararak gözlerine kesdirebildikleri bir mesâfeyi kıta‘ koyulurlar ve böylece o mesâfeye gitmekle oradan âvdet iylemek için sarf idecekleri kuvvet kendilerinin tab‘iini mucib olur. Hâlbuki gerek riyâzât bedeniyede ve gerekse istihmâmda ta‘b arzu idilmeyub her ikisinden de bir hiss hoşnudî ile keyfiyed itmek icâb ider. Mu‘arazin yüzmenin bir riyâzet olduğini ve bundan mazret geleceğini edâ iderler ise de maa‘rif gazetesinin eski nüshâlarında gençler için jimnastik ‘unvânlı bendde yüzmenin riyâzet olduğini bizim de tasdik eylediğimizi okuyabilirler. Şu kadar var ki herkangi vâsita olur ise olsun andan tevellüd idecek menfaat hasen sûretle idâre ve icrâsına menûtdur. Bundan başka deniz hâmâmlarını ziyâret idenler yüzmek arzusunda bulunanlar beyinde bir rekâbet mevcûd olduğini ve bu rekâbetin kendilerini memlekete fevkâlâdeye dûçar itdikten başka denizden hin huruclarında nefeslerinin yek-diğerini tâkib iderek ‘adetâ soluk soluğa bir hâle geldiklerini hâlcan-ı kalbiyelerinin yüzlerinden belli olduğini görmüşlerdir.

İşte denizde yüzmek husûsunun efkâr-I ettibaca tervic olunmuşı bu sebebden eyler ve gelur sükûn mutlak hâlinde kalınca denize girmekten maksad aslî olan ‘aks ‘amelin geç olarak vukû-u sükût mutlakîde tervic itdirmez.

İş bu iki hâlin ortası aranınca denize girildiğı hâlde aşağıda söyleyeceğim gibi vakt m‘ayinine kadar bir hareket mu‘tedile luzûmı ve daha iyusı idinilecek laflar vâsitasıyla aksâm-ibedeniyede bir dilek ve temâsı ecras icâb ider.

Denizden ne vakit çıkmalıdır? İşte bir mesele ki eşhâs-ı(s.390)sene-i kuvvet, isti‘dade göre tebdîl ider. Denizden şu kadar bir zâmân sonra çıkmalıdır dinemez. Çünkü tevlîdi arzu olunan ‘aks ‘amel-i muhtelif eşhâsda muhtelif zamânlarda vukû bulur onun için denizden ilk üşümek geldiğı zamânda çıkmalı dincek olur ise daha güzel bir ta‘rif daha eyu bir tavsiye olur.

Denize aç veya tok karnına mı girmelidir? Denize aç girilmediği gibi işthâhı tam ile ta'am iderek de girmemelidir. Ufak bir kahvealtıyı mütea'kıb denize girildikde çok eyu idilmiş olur.

Denizden çıkdıktan sonra reviş âdî ile yürümek icâb idecegi gibi vakt mea'nında çıkıldığı hâlde cezaî bir korunmakla çıkmak da icâb ider. Çünkü denizde mezhel mevâdd-ımüfidenin satıh cild üzerinde kalması arzû idilen istifâdeye taz'if ider. Eger denizden fevkalâde üşümüş ve ilk üşümegi geçirilmiş olduğu hâlde çıkılırsa zâyi' idilen 'aks 'ameli bi-tekrar tevîd ve ikâz için uzun uzadıya korunmak ve giyindikten sonra da sür'atli yol almak icâb ider.

Akıb istihmâmda güzel bir şurub veyâhûd sıcak bir süd veyâ çay içmek muvaffak gider.

Denize terli veyâhûd tersiz olarak girmek mese'lesi enzâr-ı 'amade bir mevki' mühim tutmuş olduğımı vârid olan suâller ile ekliyoruz.

Vücûd fevkalâde olduğu hâlde denize girildiğinde cildde bulunan kuvve-i 'umûmiye-i devraniye bagteten dâhil bedene çıkılmaya mecbûr olduklarından 'azâ dâhliyeden b'azıları üzerinde ihtikanât-ı meş'ume hâsıl idebilir.

Denize girmek için vücûdun biraz nemli olması icâb ider çünkü matlûb olan 'aks 'amel sûratle vuku' bulur. İstifâde kolaylaşır.

Doktor Ş.Kâmil

ÂLÂT RASÂDİYE ve RASÂDHÂNELER

“Kâmil Fırlarmaryon”dan Tercüme

Eşyayı baideyi takribe mahsûs olan dürbinlerin ihtirânı bi-hâk hayretle idiyorsak da daha irken ihdâs idilmemiş olmaları da nazar ta'cibimizi celb ider. Züccâc üç bin sene-i müteceviz bir zamândan beri idi isti'mâldedir. “Venedik” civârındaki “Sen-Lazar” Manastırında gömülen mai renkli küçük küçük cam aynacularından ma'mûl bir mensûc ile muhât olub târihen hiç olmazsa üç bin seneye irtikâ iden bir Mısırlı mummyası gördüm. “Pompei” harâbeleri izlerinde buna benzer bir hâl daha nazâr-ı dikkatime çarbdı: Bu da târihen on sekiz 'asırdan ziyâde bir zamana müte'allik âlât ve edevât züccâciyenin mevcûdiyetidir. “Ninive” harâbelerinde mahdûb el-satıh olub inhinâsı ya bir cevahirici çırağı üzerinde teşkil iden, yâhûd buna meşâbe diger bir muâmele-i husûl bulan meselesi bir çakmaktaşı kristali bulundu ki bu da 'adese şeklinde esbâb-ı tezbiniyeden bir şeyi idi. İşte bir züccâc ki dört bin seneyi müteceviz bir tarih 'ima idiyor. “Aristofân”, “Pilin”, “Senek”, “Plutarak” kadîm Yunaniler ile Romalıların züccâcı isti'mâl itdiklerinden bâhs iderler. Hattâ Aristofân “Nüve” 'unvânlı komedyasında bir zevzekligi var ki o da bir züccâc yuvarlağı vâsıtasıyla şu'aat-ı şemsiyeyi bir merkeze müteveccihen celbnâmeler üzerine toplayarak divanına

müte'allik kuyûdun silinmesi zammında bir vâsıta-i fenniye teklit itmesidir. Filhakikâ cüz'den evrâkının balmumiyesini eritmek sûretiyle kuyûd-u mezkûrenin silinmesi kâbul ider. "Pilin" muka'ar züccâc şeklinde yontulmuş olup "Neron" nâmındaki hükümdarın at cânbâzhânesinin le'bisâtı temas için dürbin gibi isti'mâl itdiği bir zümrüdden bâhs ider. Kulağa takılan gözlükler on üçüncü 'asırda ihtira' (s.391)olundılar. Hâlbûki takrib dürbinini ilk defa' olarak ("Midelyorg"de güzellik 'imâl iden "Zaşari Jansen" tarafından) 1590 târîhinde 'imâl olunarak 'amienin yed isti'mâle ancak 1606 târîhinde (yine "Midelyorg" da güzellikçi olan "Hanna Parey" tarafından) teslim oldu.

Beşeriyette terakki ne kadar Batı'dır!

Târih hey'et rasâdiye 1609 senesinden ibtidâ ider ki "Galile" bu târihde Hollandalıların ihtira'nı işiderek İtalya'da ilk defa semâya tevcih olunan dürbini 'imâl itdi. Bir hayli keşfiyât gayrı muntazara müşâr-ül ileyhin emel necibânesini mükâfâtlandırmakda te'hir itmedi: Kamerin dağları, şemsin lekeleri, müşterinin peykleri, zührenin safâhâti, kehkeşânın ecrâmı garabık hayret olan gözlerine keşf elkâ-yı hakikât idivirdiler. Bu dürbin bir hürmet dindârâne ile hıfz olundu, fi bu mena Floransa atâda mayasında olub ben orada onı ellerimle tutmak şerefine nâil oldım.

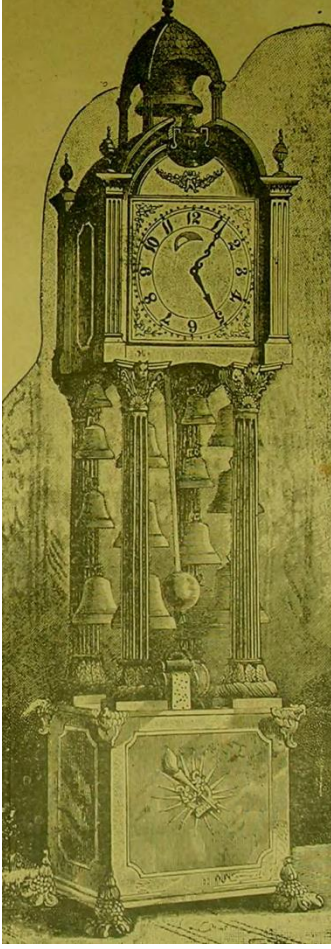
'İlim ve san'at rasâdiye-yi terakkinin daima tesâdüf ve mağlûb itdiği her nev'î teşkilâta rağmen mükemmeliyet hazâreye isâl iden erbâb sai' ve içtihad hakkında belki de lüzümü kadar hâlisâne bir kayd-ı şükran hiss itmiyoruz; ihtimâl ki sûret zahirede hakir olub "ziccâc" tesmiye idilen bu madde meadinyayı hakikaten lâyıık olduğu kemâl-i hayretle talikî yetmiyoruz. Fakat bu ziccâc altundan da mücevherden de kıymetdârdır; târih insanîyetdeki vâzifesi lâyıık-ı vechle takdir olunmaktan devirdir. Ziccâc olmasa idi medeniyet evvel-be-evvel bizim aktâr şimâliyemize kadar böyle ileruleyemez idi; zirâ ziyâyı nehâri, harâret-i şemsiyeyi alarak tabiât hâriciyey-i temâşa iderek soğukdan, rüzgardan, bir takım te'sirât gayr-ımatrededen mahfûzen yaşamaklığımıza müsâ'ade iden ziccâcdır. Barometre ve termometre vâsıtasıyla hikmet tecrîye-yi te'sis iden ziccâcdır. İnsanîyet hâzırının iki alt basriye-i cedidesine vücûd viren ziccâcdır: Âlât mezbûrenin biri mikroskop ki derece-i nihâyede küçük olanı keşf ider; diğeri teleskop ki bizi derece-i nihâyede cesâmete mazhâr ider. 'Ulûm ve kanun heman kâmilen bu erimiş gabar, bu madde-i ziccâciye tarafından idilen hadimânın mütedârdır.

"Galile" den beri 'ilim ve san'at rasâdiye beda'yeten on yedinci 'asırda yavaş yavaş, on sekizinci 'asrın evâsıtına doğru biraz hızlıca, bil-hâssa yarım 'asırdan beri terakkiyât-ı mütezâyide ile lâyenkatı' ikmâl nevâkıs itdi. Âlâtın mükemmeliyeti semâvâtın irtifa'nı kuvve-i bâsire-i beşer menziline harfî harfe indirdi. Yâhûd ta'bir esahh ile mâ-dâm ki semâvât bir görünüşden başka bir şey degildir, öyle ise bu mükemmeliyet 'avâlim-i sâireyi sanki küre-i 'arzı hakikat hâlde cismen terk idiyoruz da bu âlemlere doğru gidiyoruz gibi gözlerimize kemâl sıhhatle takrib eyliyor. Seyyârât-ı mücerred göz ile kevâkeb gibi ya'ni kars mer'îsi olmayan basit nikât-

ımazıyye‘ gibi görüyoruz. Kâfi‘ derecede bir büyültme bu nikât-ımazıyy‘enin cesâmetini arttırarak karsını da teşkil ider. Binâberin bir şeyi yollatmak, yâhûd ânı takrib itmek bil-hendese ‘aynı şeydir.

Sahranın uzak bir noktasında kâimen bir adam bulunduğunu fârz idelim: mücerred göz ile bunu bir nokta ve eger şahıs tebdîl mahall iderse müteharrik bir şeyden ‘ibâret olmak üzere görürüz:bu noktaya doğru bir dürbin tevcih idilmege ânı on defa büyültesun. Bu tevcihe nokta nokta mevki‘nde bir şekil insanı görebilmemize kifâyet itmekle beraber bizi şahıs mezkûrdan ayıran mesâfenin ona doğru onda tokuzini tay itmemiz ya‘ni ona bu derece takriz tamamen seyândır. Eger şahıs 4 kilometrede idi ise şimdi 4 metredir yigirmi def‘alık bir büyültme onu iki def‘a daha takrib ider; ya‘ni 200 metreye getirir. Kırk def‘alık bir büyültme şahıs-ı mezkûru sânkı zaten 100 metrede imiş gibi gösterir. Hatta o hâlde rivâyet keyfiyyeti bir mesâfe-i ma‘ineden ötesini şâ‘ibeli gören kâsîr-ül basar için dahi sâhtelidir.

Eşyanın cesâmet zahiriyesi ânları gördüğümüz mesâfeye tâbi‘ bulunduğu mülâhaza idilurse ahkâm-ı evliyâ rasad hakkında sahîh ve kâfi bir fikir istihsâl olunur. Bîş nazarımıza ‘umuden mevzû bulunan metrelik bir cedvel tahtası bize uzak olduğu kadar küçük görünür; eb‘âd zâhiriyesi bad‘iyeti ile bir nisbet muntazamada tenakkus ider: (1) metreye nazaran iki def‘a küçülür; (200) metrede(s.392)(100) metreye nazaran iki def‘a, (50) metreye nazaran dört def‘a küçülür. Eger herhangi bir vâsıta ile cesâmeti iki def‘a atdırılsa mesâfenin nısfı kadar takrib idilmiş gibi görünür.

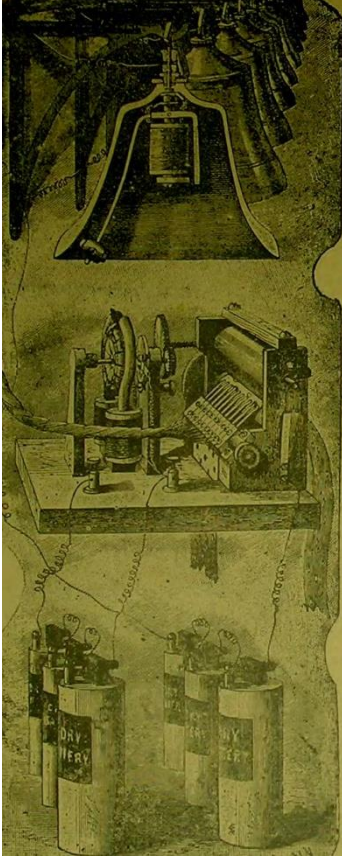
Kamerin mesâfe-i vasfîyesi 384.000 kilometredir (Bu mesâfe peykimizin etrafımızda bir daire resm etmeyub bir kıta' nâkıs resm itmesinden dolayı biraz tuhâf ider). Eger kars kameri bir âlet rasdiye vasıtasıyla bize mücerred göz ile görüldüğünden katren iki def'a daha 'ariz görünebilecek sûretde büyültürsek bu kerenin mütala'sı' itibariyle sanki mesâfesini nısfen taklil itmişiz gibi bir netice istîhsâl ideriz. Ya'ni kameri sanki burdan 192.000 kilometrede imiş gibi görürüz.

Binâen'aleyh yüz def'alık bir büyültme kameri (384) kilometreye takrib itmişiz gibi gösterir; bin def'alık bir büyültme 384 iki bin def'alık bir büyültme 192 kilometrede gösterir. On bin def'alık bir büyültme ise 38 kilometreye getirir.

Âlât-ı rasâdiyenin büyültmesi ma'al-ı teessüf iş bu olanın cesâmet ve mükemmeliyete tabi' olarak mahdûddur. En kuvvetli 'ilm-i heyet-i âlât rasâdiyesi ber-veche âtîdir.

1–Kaliforniya'da (San-Fransisko) civârındaki (Hamilton) Dağı Rasâdhânesi'nin 1887 senesinde imâl idilen cisim hatt astuvaltı; bunun 'adesesi katren (97,0) metre olub dolı da (15) metredir; bu âlâta 2400 misli büyültme tatbik olunabilir.

2– Neyse rasâdhânenin (1887) senesinde inşâ idilen cisim hatt astuv (**393**) altı 'adesesi katren (76,) metre olub dolıda (18) metredir; buna da 2000 misli büyültmeler tatbik olunabilir.

3- (Sen) Petersburg civarındaki (Polkova) Rasadhanesinin yukarıdakine meşâbe olub keزالık 1887 de 'imâl idilen büyük hatt astuvaltı.

4- İngiliz tâcirlerinden Mösyö (Lasel) tarafından 1862 de 'imâl idilen büyük teleskop; bu âlet şimdiye kadar bu yolda vücûda gelen âletin i'ânlarından ma'dud olub aynasi katren (1022) metre ve dolı (11,40) metredir. Bu teleskopun sâhibi keşfiyât hasene hususunda ândan cidden müstefid olmışdır.

Muma-ileyh birkaç sene evvel vefât itdiginden altı dâhi 'itibârdan düşmemişdir. Bu âlât 2000 misli büyütmelere kadar teyâb olabilirdi.

5- (Melborn) Rasâdhânesinin büyük teleskobu ki aynası yukarıdaki gibi katren (1,22) metre (4 İngiliz kademi) o yılı 9 metre olub 1870 senesinden beri (Melborn) da ifâ-yı vâzife ider. 'İnkova rasâdiyeyi hâizdir.

Şuracıkda şunu nazar müteâlieye elâlem ki teleskoplar dürbinlerden esâsen bir 'adese birine bir aynadan mürekkeb olmak 'itibariyle tâhlif iderler. Dürbinlerde kevkebe bir 'adeseye müsta'rizen nazar olunur. Teleskoplarda ise kevkebe mezkûrun bir aynada 'aksine bakılır. Eba'd-ı müstesâvideki teleskoplar kuvve-i rasâdiye 'itibariyle dürbinlerin derunundadır.

İsti'mâli sehil ve 'ameli olmak için dürbinler (hatta teleskoplar da) o sûretle tanzim edilmişdir ki,semânın herkanı bir noktasına olursa olsun tevcih idilebilurler saat makinesine meşâbe bir makine hareketi ânları kerne-i 'uluyenin hareket-i yevmiyesine

nazaran sitare-i mersûde üzerinde tevkif ve idame ider. Bu hareket-i yevmiye-i zâhirenin küre-i arzın mehurî etrafındaki hareket-i hakikîyesinden neş'et itdiği ve bu hareketin de hatt-ı estevaya mevâzi olarak vuku' bulduğu ma'lumumuzdur. Kevakeb her gün semâda bizim devâir coğrafya 'arza mua'dil devâir resm idiyor gibi görünür. Bu devâirelere(s.394) inhirâf devâireleri tesmiye olunur; hatt estvâ-yı semâviye mevâzi'dirler. İşte rasâd için ber-vech ma'ruz mertebe olan âlete "hatt estuvâ altları" tesmiyesinin vechî budur.

Bir dürbinin büyük 'adesesine ('adese şahsı) yakınına gözün vazı' idildiği küçük 'adeseye dahi " 'adese 'ayni" tabir idulur.

Âlât rasâdiyenin nazariyâtı zirdeki ta'rifâtın bil-suhule anlaşılır.(Şekil 1)

Dürbinin nihâyet 'alâsına mevzu' olan 'adese şahsı mahdûb bir 'adesedir. Hattı üzerinde rasâd idilen kevkebeden vârid olan şea'at bu 'adeseye geçerek tesâllüb ider, durbin derûnune doğru ilerleyerek (vav-nun) noktalarında (ba- ye) kevkebenin 'aksi bir tasvirini teşkil ider. Burada 'adese aynı hizmeti gören küçük 'adese iş bu (vav-nun) tasvirini tafsil iderek tasvir mezkûri rasâdın gözüne sanki (he) noktasından (vav) noktasına kadar imtidâd idiyormuş gibi gösterecek sûrette vaz' olunmuştur. Binâberin (ba-ye) kevakebi kati'yyen (he-vav) sehemî tesbitinde büyümüş görünür.

Tasvirin tersim itdiği (vav-nun) noktası 'adese şahsının mehrakıdır, 'adese şahsiden oraya kadar imtidâd iden mesâfeye dahî ba'de ihtirâk ta'bir olunur.

Teleskop nazâriyesi bundan epeyce fark ider.

Her ne kadar (Teleskop) lügati "uzaktan görmek" ma'nasına olan asel-el eştikak 'itbarıyla bedayet emrede uzakdaki eşyanın tersedine mahsûs bil-cümle alana tatbik edilmiş ise de bir hayli zamandan beri "dürbin" ta'biri 'adeselerden teşkil iden alana tahsîs olunub "teleskop" nâmı dahî ayineli olan alana tefrik edilmiştir. Mamafih elyevm İngiltere'de her ikisi de bâlâ-i fark "teleskop" nâmı tahtında eşa'r olunub beyinlerindeki farkı göstermek arzû olununca evvelkiler "mükessire" sonrakiler "mua'kise" nâmıyla zikr olunur ki bu ta'birler her iki hâlde nısf katar şea'ilerin hareketine nispetendir. Ma'mafih mücerred göz ile gayr-ı mer'î olan kevâkebin rasâdâtına müte'allik ta'rifâtda teleskop, tekeskopik ta'birleri 'aliyy'el talâk müste'mildir.

Ma'nâ-yı hakikîyesi ile tekeskopların başlıca paçası bir 'adese-i züccâkiye değil, belki bir aynadır. Bu ayna teleskopun kısım safâni, ya'ni dürbinlerde 'adese 'ininin mevzu' bulunduğu kısım işgâl ider. Burunun kısım 'alası serbesttir. İşte dürbin ile teleskop arasında gerek şekil, gerek inşâ cihetinden bir fark esâsı olduğunu her ikisinin ta'rifât tertibesi ta'yin ider.

Newton sistemindeki bir tekeskopun makta' nazariyesini gösteren şekil aniden bu altta tesâvirin ne sûretle tahsil ettiği hakkında bir fikir sâlim istihsâl olunur. (şekil 2)

(mim) Ayine-i menheniyesi burunun ka'rını işğâl ider; rasâd idilen kevâkebden vârid olan (be ayın) şea'ileri o ayine üzerine gelerek ena'kâs iderler, burunun daha da mevzu' olan küçük bir (vav) ayine-i mestuyesi üzerine tekrar sevk olunarak (45) derece milinde olunan bu küçük ayine ise 'inşiaatı burunun bir cihetine 'aks itdirir ki bu cihetten burun açık olub göz dahî tasvire bakmak için oraya vaz' olunur. Yine orada tasviri nafsîl iden bir 'adese 'ayini mevcûddur. Binâen'aleyhi bu vechle 'imâl idilen bir tekeskopda rasâd itmek için dürbinlerde olduğu gibi âlâtın iki üçünden birine tatbik nazâr idilmeyub ancak yan tarafda durulur; işte bu hâl tekeskop ile ilk def'a olarak rasâd iden adamları dâ'ima 'icâb ider. Teleskopların âyineleri bir hayli zamân dalgıç gözlüklerinin 'imâl olunduğı ma'deye meşâbe bir ma'denden 'imâl olundu; 'ali bir ma'kes bulabilmek için icrâ idilen tecârüb muhtelifede halitanın nisbetleri def'aatle tahvil olundu; fakat bu ma'deni aynaların muhâfazası ğâyet meşgul olduğundan teleskoplar hemân hemân terk idilmek üzere iken Fransız dürbin san'atkâranından (fûkûlet) ma'den yerine züccâcın vaz'î ile teleskopların şerefi bi-tekrar â'lâ itdi. Züccâc istimâli 'ameliyâtı ğâyet tashil itdigi gibi netice 'aliye-i rasâdiye dahi 'ita ider. (s.395) ilk teleskop fikri 1652 târihinde (Lyon) şehrinde (Zokinyus) tarafından neşr idilen bir şekilde eserde görülüyor ki mumâileyhin 1616 senesinden beri bu âlâtın projesini düşünmüş olduğünü beyân ider. Ma'mâfih (Sır Jam Garaguri) namındaki İngiliz 'alimin eser cire dest-i mahâreti olan bir teleskopun ta'rif mükemmeli ancak 1663 senesinde mutâlaa olunabilir. On sene sonra bu teleskoptan ihtilâf iden siyâsetimde (Newton) kendi tekeskopunu inşâ itdi. Bir 'asırdan ziyâde bir zamân sonra dahî "William Hersel" kendi zamânında mevcûd âlât rasâdiyenin en kuvvetlisi olan âlât rasâdiyeyi bi-z-zat elleri ile 'imâl iderek 'ilim ha'yatında hakikaten bir eser hâtır-ıkezâr ihdâsına muvaffak oldu.

Bugünkü rasâdhâneler esbâb muhtelif-i tariyât ve tetbi'at için 'ilm rasâd ve 'ilm meyhâniyen nokta nazârından tânzim idilen dürbinler, teleskoplar ve her nev'i âlât rasâdiye ile mücahizdirler. En ziyâde eydi-i isti'mâlde bulunan âlât (dürbin hatta estevâi) dir. Vezâ'if icâbetinden olmak üzere âlâtımız göre 'umumiyetle kapının her irtifa'ında açılabilirsemânın her hangi bir noktasına doğru tevciye idilen âlet huzûrunda açık kalabilen bir sürme pencere ile bir mechiz-i devâir bir kaba altında mahfûzdur.

Resmimiz Paris Rasâdhânesini gösterir, bu rasâdhânenin târihçesi üzerinde birçok kabalar görünür; onların ziyâdece geniş olan ikisi bir hatt üstü altı ihfâ iderler.

Bir âlâtın hasse-i rasâdiyesi yalnız eba'dına tâbi' degildir. Vâka' ne kadar büyük olursa o kadar kuvvetli bulunduğında şüphe yokdur. Lâkin her şeyden evvel 'adese şahsının yâhûd aynanın enhenâsı mükemmel olmak lazımdır; mehrâkda teşkil iden tasvirin cellî olması muktezîdir. Bu makâlede zikr etdigimiz âlet bugün cihânın en kuvvetli âletleridir. Fakat ba'zıları mevcûddur ki cesâmet anlardan küçük oldukları hâlde kıymet rasâdiye 'itibâriyle mua'dildirler. Meselâ "Niş" Rasâdhânesinin başlıca iki hatt üstü ve altı vardır: Birincinin 'adese şahsiyesi 76, metrelik olub ikincisinin 38, metrelik ya'ni yarı yarıya küçük bir 'adesesi vardır. Ben her iki âletle de rasâd itdim:

kıymet rasâdiye ‘itibariyle ikisi de heman heman mesâvî. (Milan) Rasâdhânesi 22 metrelik bir hatt üstü ve altı hâvidir; bu altın her cihetinde o kadar muvaffakiyet ru-nümundur ki hatta en büyük âlet-i rasâdiye ile icrâ idilen keşfiyât derecesinde meşgul bir hayli keşfiyât icrâsında isti‘mâl olundu. Lâkin şunu da unutmayalım ki bir alanın ‘ilânı bir hasse-i kıymetddârına ise de rasâd iden göz hâkikât hâlde her nev‘i keşfi sebeb oldur. Hatta rasâd ne kadar dakika-bin ise âlet o kadar kâşif olur dirler.

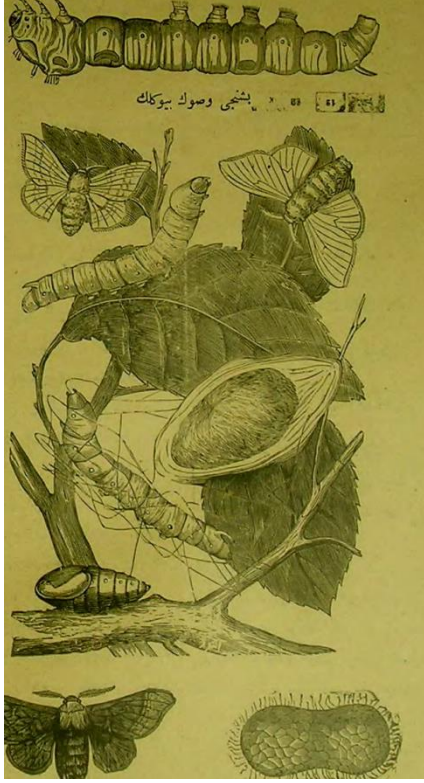
‘İlm ve fenn bil-hâssa yarım asırdan beri mütea‘lay-ı kâinât nokta nazârından olan ma‘lûmât mütehâsileden dolayı san‘at-ırasâdiyenin bu ihtirâa‘t-ıfevkâla‘desine müntedârdır.

‘Ali Nusret

TÂRİH-İ TİBBÎ

İpek Böceği

İpek böceği nâmıyla yâd itdigimiz hayvan hâkikâtde bir böcek değildir: Bir tırtıl hatta ipek yapar bir tırtıldır ki beyaza mâ‘il bir renkde ayrıca o biti âher ki bir gice kelebegine tâhvil ider. — Vâktiyle ipek böceği Avrupa ahâlisince mecmûl idise de bir takım seyyâhlar tarafından Şark Asya ve Çin memâlikinden Avrupa'ya nâkil olunmuşdur. — İpek böceğinin hâmile olduğunu yumurtalara, biraz yassıca dârı dâneleri büyüklüğünde ufak ufak bir takım dönemlere müşâbihti olduğu cihetle, ipek böceği tanımı ta‘bir olunur. Mezkûr dönemlerden ipek böceğinin meydana gelmesi için yaz güneşinin harâreti yâhûd bir soba vâsıtasıyla iyice ısıtılmış bir mehâlik sıcaklığı kifâyet ider. Birkaç gün zarfında bu yumurtalardan siyaha mâ‘il kararında ve ancak dört yâhûd beş milimetre uzunluğunda küçük küçük tırtıllar çıkar. Bunlara gezâ olarak taze koparılmış tut yaprakları virilir. Bu küçük hayvanlar fevkâla‘de ekol olduğundan çok yirler(s.396) ve çabuk büyürler; sonra dahî siyah renklerini beyaza mâ‘il kül renkte iderler. Büyüdükçe tıbbî olarak daha ziyâde yirler ve bir ay zarfında, parmak büyüklüğünde olurlar. Bu hâlde sarıya mâ‘il beyaz renkde, yumuşak ve çirkince bir ayrı tırtıl manzuresini alurlar.

Artık ipek böcekleri yiyecek yimemeye başlayub yalnızca başlarını kaldırarak sallamakda oldukları hâlde görebilurler ki kozalarını inşâ itmek için münâsib bir mahall aramak zammında olduğına şüphe yokdur. — Hayvanın dâhlinde bir nev'i hazine olub işi kaba ve yapışkan bir ma'i bir mecrâ vâsıtasıyla ipek böceğinin dâhlindeki hazineden başının altında vâki' olub ağzına yakın bir mahalde bulunan bir küçük delige doğru gider ki ipegi mideye götüren madde işte budur. İpek böceği mezkûr ufak delikten yapışkan maddeyi çıkardığı (s.397)anda mai' fevkâlâ'ya enice olarak uzar ve mevâda derhâl katılaştır ve saç telinden daha ince olduğu hâlde ipek teşkil ider.

Birinci – ikinci- üçüncü büyüklük

dördüncü büyüklük

İpek böceği evvelâ etrafında bulunan eşyaya veyâ tercîh tallî budaklı mahâllere birkaç tel sarar; ba'de yavaş yavaş ve dâimî bir sûretde başını götürüb getirerek ve kendi içinde olduğu hâlde etrafını örerek bir yumak teşkil ider ve içinde kapalı kalur ve artık hiç gözükmez olur. İnce tellerden mergub parlak, beyaz yâhûd altun sarısı renkde olan bu yumak ipek böceğinin kozasıdır. Kozâ ikmâl olundukdan sonra bucak içinde gayrı metherin olduğu hâlde durur; eski tırtıl derisi düşüb esmer renkde sefire hâline girer ve takriben on beş gün kadar bu hâlde kaldıktan sonra bu sefire hâlindeki derisini yırtar ve kozasını delerek içinden beyaza mâ'il bir renkde gice kelebekleri sınıfından bir kelebek çıkar. Bu kelebek hâl ve hıştde yaşadığı memleketlerde yalnız giceleri biraz

uçar ise de memâlikimizde beslene beslene ehlî olduğundan tayrâne gayrı muktedir olur ve fakat gayet yavaş yavaş ve sürünerek yürür. Birkaç gün zarfında dişi kelebek küçük yumurtalarını yumurtlar ba'de 'ömrî hitâma reside olub fevt olur.

'Ali Nazimâ

Ta'rifât Seyyid Tercümesi

(Kırk Dokuzuncu Nüşâmızdan Ma-ba'd)

Sekr— Sarhoşluk—Bir gaflettir ki gâlba' sürûr ile, yimek içmek gibi huzûzât sebebiyle akla 'ariz olur.

Ehl-i hakikâte göre sekr bir vârid-i kavî sebebiyle kendinden geçmekdedir ki bu hâlet tıbbâ' terb irâs ider ve tabîa't hâlet-i mezkûreden mütelezziz olur.

Sekr gıybetden o ekavî ötemdir.

Hamrdan olan sarhoşluk Ebu Hanife'ye göre yeri gökten fark idemiyecek hâlde bulunmaktır. Ebu Yusuf ile İmâm Mehmed ve Şâfi'ye göre sözü gayr-ımuntaẓâm söylemek ve yürürken sallanmak sekrdir.

Sükûn— Kâbil tahrik olan bir şeyin 'adem hareketidir.

Şu hâlde kâbil tahrik olmayan bir şeyin 'adem hareketi sükun olamaz. Ve bu hâl ile mevsûf olan şeyi mütehârrik de olmaz sakın de olmaz.

Sükût— tekleme muktedir olmakla beraber söylememektir.

Selem— Lagtda takdim ve teslim demektir. Istılâh şer' de bir nev'i alışverişdir ki bu alışverişte satılan şeyin bedeli peşin virilir. Ve satılan şeyi veresiye kalır.

Bu satışta satılan şeyi müslimen fih, paraya re's el- mâl, satana müslimen ileyh, satun alana da rabb-el selem dinilir.

Selem— Nefsin dünya ve âhretde mihnetden tecrididir.

Selâmet— 'Aruzda selâmet, cüz'en hâlet-i aslîye üzerinde kalmasıdır.

Selh— berîtiyle olub da her lafzı yerine o lafzın ma'nâsına muvaffak başka bir lafz koymak ya'ni uzun ma'nâsını ta'bir itmeyerek beyitin lafızlarını değışdirmekdir

Mesela şâ'irin

Da' el-mekârim lâ terhâl lebeğiteha

Vâki'd fa'en ente-l taam el-kâsî

beyîtini

Zar-el ma‘ser lâ-tez‘in lim-tâlebeha

Ve eclis-i fa‘nin ente elâ kul‘el lâbis

hâline koymak gibi.

Selb— Nisbetin intizâ‘ıdır.

Sem‘ muka‘ar sımâh-ı mefruş olan ‘usbe mevdu‘ bir kötüdür ki o kuvvet vâsıtasıyla esvât —keyfiyyet ile metkif olan havanın semâha üsûl tarîfiyle— ederek olunur.

(s.398) Semt— şeklinde görüleceği vechle: Üzerinde iki hîz bulunan bir hatt müstakimdir.

Semâî—lagtde semâ‘a nisbet olunan ıstılâhda hakkında cez‘ayâtını şâmil olmak zerre kâ‘ide geliyesi olmayan şeyâ‘dirler.

Semâhât— bezli ve ecebe olmayan mâlı tafsilten bezl itmektir.

Semseme— ‘ibârenin beyândan ‘aceze olduğu bir ma‘rifet dakika yâhûd dakik bir nur ‘irfândır.

Sened— men‘an üzerine binâ olındığı şeydir. Ya‘ni nefse-l emre yâhûd sâellik zamâna göre men‘ vürûdî mümkün olan şeydir. Senedin üç sûreti vardır.

Birinci sûret: Bu müslim degildir. Zirâ şöyle olması niçun ca‘iz olmasun.

İkinci sûret: “Bunun lüzûmını teslim itmeyiz. Zirâ şöyle olsa idi ancak o lüzûm tahakkuk iderdi.”

Üçüncü sûret: “Bunu teslim itmeyiz. Bu nasıl olabilir ki iş şöyledir.”

Senet—lügatde—ister maraz ister gayr maraz olsun aliyyel itlâk yol dimektir. Istılâh şer‘de: dinde farziyet-i vücûb-ı sâbit olmayan tarikat meslûkedir. Binâen‘aleyh senet hazreti peygamber efendimizin ihyânen terk iderek muvâzabet eylediği fi‘ildir. ‘İbâdet olmak üzere muvâzabet buyurdıkları deneylere (senet hedî) âdet olmak üzere muvâzabet buyurdıklarına senet zevâ‘id ittilâk olunur ki bu ittilâka göre senet hevî dinde husûl kemâl için edâ olunur. Andan dolayı terkinde kerâhet vesâ‘it vardır. Senet zevâ‘id ise hazreti peygamberin oturub kalkmak, yiyib içmek, giyib kuşanmak husûslarında merakât itdikleri usûl ve edeb olub egerce bunların edâsı hedî ise de terkinde kerâhet vâsâ‘it yokdur.

(Mâ-ba‘dî var)

‘A. Şâkir

Şuunât-ı Fenniyye ve Medeniyye

Düdüklü Gügercinler

Muhâberâtda isti'mâli için Avrupa'da terbiyesiyle pek ziyâde uğraşılan siyah gügercinlerin yolda bir yırtıcı kuşa tesâdüf itmesi ve bunun tarafından yaralanması tehlikesi vârid hâtır idi.

Karlo Andrei isminde bir İtalyan bu tehlikeden siyâh gügercini siyânet için bir çare düşünmüş ve gügercinin kanadı altına iki buçuk gram sıkletinde bir düdükle birleştirmiş. Gügercin kanad çırpıldıkça düdükle lâyenkatı' ötecekmış de muhterâ'n fikrinde yırtıcı kuşu korkudub kaçırarak imiş.

Berk-i Hezbe ile Sâ'atın İş'arı

Elektrik gartellerinden biri Paris'te Eyfel Kulesi'nin tepesine berka-i meşâbe bulutlara doğru ziyâ saçan ve bununla vakti iş'ar iden bir sâ'at konulması teklifinde bulunmuşdur.

Bu sâ'atin işareti vakt me'yanında kuvvetli bir 'adese ile husûle getirilecektir. Bu 'adese ile bâ otalara doğru hizme ziyâyâ uzadılacak ve ziyâ bulutlarda menâ'kis olarak bir berk hay'atında göreyile çokdur. Bu ziyânın tekrariyle sâ'atler era'ih olunacak yarım sâ'atler uçarıklar dahî daha kısa ve çabuk değışir ziyâlarla gösterilecektir. Şehirlerde en yüksek mahâlle ve en mürtefi' binânın tepesine konulacak böyle bir sâ'at etrafa vâsi' bir daire dahletine sâ'atleri doğruca ihbâr idebilecektir.

Fotoğraflar Tab'

Terakiyyat-ı hazire-i fen'iyeye bir zelîl 'âleti olmak üzere bu göre Amerikalının bir vaktiden beri çalışmakda bulunduğı bir ihtirâ' hakkında Amerika gazeteleri hâme-rân cihet ve makâl olmakda bulunuyorlar.

Bu ihtirâât, vukû' bulan tecârüb vâfire netâic hüsnesinden olmak üzere elyevm kullanılmakda bunlar makinelerde tabi' ve temsil olunan evrâk havâdis ve kitab sâ'irenin bundan sonra fotoğraf vâsıtasıyla idileceğı havâdisinden 'ibâretidir.

Beyâna hâcet olmadığı üzere gazete ve kitab sâ'irenin makine altında tab' ve temsili ve bu yüzden gerek hurûfât ve gerek âlât ve edevât sâ'irenin az zamânda bozularak köhneleşmesi ve bâhusûs ba'zen de vukû' bulduğu üzere hurûfâtın eridilerek tekrar dökülmesi gibi külfet ve meşkelât 'adidenin husûlundan ve fennin zâyi' idilmesi ve birçok masraf ihtiyâr olunması gibi hâlâtın usûl-u cedide 'iânesiyle o ki alınabilecek ve sarf idilen zamânda evvelkine nisbetle tafs idecektir.

Sûret-i icrâsına gelince mahsûsen ve 'imâl olunmuş ve lâzım gelen yazıları muhtevayı bulunmuş olan bir fotoğraf makinesinin önünden tab' olunacak gazete ve sâ'irenin kâğıdları geçirilerek 'adetâ matbu' bir gazete hâlinde çıkacak ve bu usûl ile bir dakikada bir kaç bin gazete tab' olunabilecek imiş.

(s.399) Elektrik Ahenksazı

Ahenksazların hâsıl itdiği notalar tizce olmağla beraber birçoğunun sem‘ine hoş gider. Buna da sebep belki bu cins çalğının ‘umûmi olmamasıdır. İkinci bir sebep de çaların hâsıl itdiği esvât musikiye arasında herkesin hoşuna gidecek, damâğı üzerinde şâ‘irâne bir te‘sir husûle getirecek bir musikî bulunmasıdır.

Çalardan müteşekkil armonikler ya‘ni ahenksazlar şimdiye kadar ba‘zı şehir veyâ kâsâba kalelerine mahsûs iken ahiren meydana konan bir ihtirâ‘-ı cedide sayesinde ‘adetâ tezbînât beytiyye sâresine geçebilecektir. Çünkü az çok zevk mûsikîye mâlik bir adamın masrafsız bir ahenksaz vücûda getirmesine hiçbir sebep yoktur. Bunun için lâzım olan şeyi ise bir sütünla biraz telden ve sekiz veyâ on âdî çingirakdan ‘ibâretidir. Çingiraklar bir vechle intihâb idilmelidir ki sadâları muhtelif nota işâretlerini hâsıl etsun. Bu da o kadar güç degildir. Çünkü çingirakları alacak şahıs bir fikr-i mûsikîye mâlik degilse ashâb-ımahâretten birinin mu‘avenetiyle bu ihtiyacı bertaraf idebilir.

Gerçi çâk ma‘denlerinden masnu‘ çânlarla âdî ile çingirakları arasında fark varsa da bunlarda ahenksaz tertîbi için fa‘ideli sûretde kullanılabilir.

Tercüme itdigim makâlenin mahrûrî bir ahenksaz tertîb için sekizi (oktav) notası ve birisi daha tiz, diğeri daha pest notalar hâsıl ider on çân intihâb itmişdir. Ma‘mafih bunların münâsib bir notaya tevfi ken sadâ hâsıl idecek sûretde tertîpleri biraz mahârete muhtaç olduğunu söylüyor. Çünkü âdî çâkarın pek çoğu muhtelif bir iki nota üzre sadâ hâsıl ider.

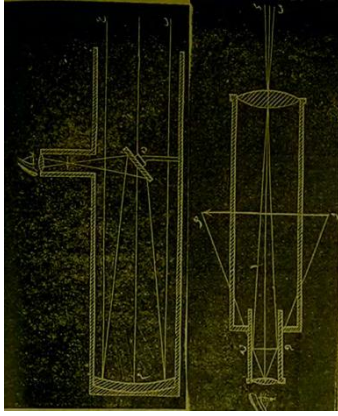
Bu husûs için de çingirak deliklerinden ağaç vidalar geçirilerek der ki rabt olunur. Derken üzerinde çingirakları rabt için zaten mahsûs çıkıntılar varsa— hâsıl idecekleri sadâyı notaya göre tertîb için— çingirak kalın veyâ ince kısmını çingirak tokmağına yaklaşıdırarak tertîb itmeli ve bunun için bir ağaç çekiçle çingirakları çınlandırarak sadâlarını ya bir piyano ile veyâhûd çingirakları birbiriyle mukâyese iderek hâsıl iyleyecekleri notaya göre sıraya dizmelidir.

İşte çânlar bâlâdaki tecrübe netâyicine tevfi ken mahall-ı mahsûsuna ta‘lik idildikten sonra ortalarına 393 üncü sâhifedeki resmin bâlâsındaki birinci çanda görüldüğü üzere ortalarına birer elektrik çekici vaz‘ idulur.

Elektrik çekici ise tahtanın ucuna, ortasına ağaçdan bir üstüne geçirilmiş ma‘deni bir çekiçdir ki kısmen egilmiş olan diğeri üçünün ortasına bir elektrik yumağını hâmalı bir bir mil yerleşdirilmişdir. Bu mil çânın üst deliginden çıkarak nakl demetinin bir teliyle mütesaldır.

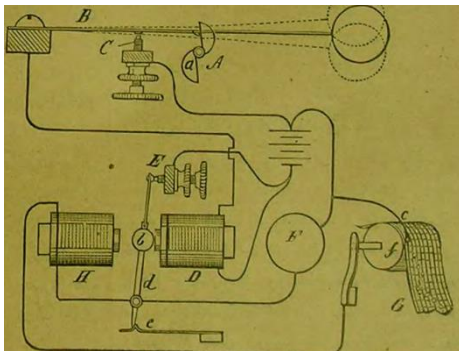
Nâkil demetinin telleri bu cihetle nihâyet âliyâlarından çân çekiçlerine ve nihâyet sefâlarından şeklin ortasında görülen mahrek elektrikinın yaylarına merbût olub ve bunun hareketi ise dişli çark terkibâtı vâsıtasıyladır. 392 inci sâhifedeki resimde görüldüğü gibi bu tertibât bir çalar sâ‘ate ‘ilâve idildiği zamân ârzü idildiğine göre her

sâ'at veyâ yarım sâ'at veyâ çarık başında ceryânın icrâ-yı te'sir idub menkita' olması için notaya göre delinmiş uzun bir kâğıd şerit kullanmak lâzım gelir ki bu husûs için isti'mâli lâzım gelen mekanizma 400 üncü sâhifedeki şekilde gösterilmiştir.

Yelkovân mahûrine iki **a** kamı ve sâ'at kûtisine ucuna bir teklit bir sıklet merbût ve kâmlara karib meselesi bir ayağı mevcûd bir **B** kolı rabt idilmiştir. **A** mahûriyle **B** kolunun nokta istinâdı arasında bir **C** temâs vidası bulunur. **B** kolunun **a** kâmlarından biri vâsıtasıyla yukarı kaldırılarak serbest nihâyetindeki sıkletin te'sirine terk idildikde **C** temâs vidası ile mütesâl ve bu sâyede ceryân muvakkiten menkita' olur. Ceryân elektrikinin imtidâdı kola te'sir iden sıkletin icrâ-yı fa'l itdiği zamânla mütenâsibdir.

Elektrik bataryasının bir katbî **C** temâs vidasına ve diğerkatbî **D** miknatis elektriksini bir ucuna merbûtdur ki diğerkatbî **B** koluyla irtibâtdadır. **E** temâs (s.400) vidası dahî **D** miknatisına muvâzâten batarya ile ve **C** temâs vidasına giden nâkâle mütesâldır ki bu ittisâli husûle getiren tel hem **F** mehrekiyle hem kâğıd şeridi hâml üstüne ile hem **C** temâs yayıyla ittisâldedir. Kâğıdı hâml üstü ve eninin yalnız bir **f** deliği vardır ki **c** temâs yayına mukâbilidir. **c** manulesi **H** ve **D** miknatisları arasında 'arzen müteharrik olub her iki vaz'iyette zaaf te'sirli **e** yayıyla tutulur.

a kâmlarından birinin te'siriyle **B** mâbûlesi kaldırılarak ucundaki sıkletin te'sirine terk olunduğı zamân bataryadan çıkan ceryân elektrik **D** miknatisına geleceğinden **d** armasını çeker ve bu vâsıtasıyla manuleyi **E** temâs vidasına ittisâl itdirir. Bu hâlde de **D** miknatisının te'siri za'il olub yayı **E** vidasıyla temâsda kalacağından ceryân elektrik bataryadan mezkûr vidaya oradan arma manulesi vâsıtasıyla **F** mehrekine,

buradan da bataryaya ‘avdet ider. O notayı meş‘ir delikli kâğıda nazaran cereyân taksim mekanizmasından çıkarın birine gider.

Çalınacak havâ beyitince **f** yayı deligi vâsıtasıyla ma‘deni üstüne ve **G** şeridiyle bir ittisâl elektrik hâsıl ider. Bu hâlde cereyân dahî **P** vidasından geçerek **b** manulesine ve buradan da— mahrekden kötüce tıbbîden olan — **H** mıknatısı ve ma‘deni üstüne vâsıtasıyla bataryaya avdet ider ki **b** arması bu hâlde **H** mıknatısı tarafından cezb olunub mahrek turmasıyle de cereyân menkita‘ olur. Fakat âlâtın aksâm-ımûhtelifesi bâlade ‘arz idilen vazifelerini tekrar icrâya amâde bulunur.

Temâs vidaları arasındaki mesâfe 1/4 İngiliz parmağı olduğundan kâğıd üzerindeki nota delikleri arasındaki mesâfenin de 1/4 parmakdan az olması ve ‘arzen olan mesâfenin dahî bu kadar bulunması lâzım gelurse de dolanı mesâfeler çalınacak havânın notasına tabi‘dir.

Nüzhet

Müdüri mes‘ûl: **Matbaa‘ ve kütüphane sâhibi Kasbâr sâhib-i imtiyâz: Ahmed Nâci**

Muhteviyât: Deniz Hamamları ve Denizde Bânyo— Âlât Rasâdiye ve Rasâdhâneler (iki şekil var) — (Tarih Tıbbî‘) İpek Böceği— Te‘rifât Seyyid Tercümesi— Şuu‘nât-ı Feniyye ve Medeniyye — Elektrik Ahenksazı (iki resmi ve bir şekil var).

(s.401) İKİNCİ CİLD - NUMERO 52 - 22 HAZİRAN 1308

Haftalık Ceride-i fenniye ve edebiyye

Müdüri mesu'l Kasbar

İdarehânesi: Babı‘alî caddesinde Kasbar matba'a ve kitabhanesidir. Cerideye müte‘allik hususât için müdire mürâcaat olunur.

[Nüshası 20 para]

Bir senelik posta ücretiyle beraber 30 guruşdur. İdare haneden alınmak üzere 30 ve elli kâğıd üzerine matbu' nüshâları için 50 guruşdur

Tebrik-i ‘İyd-ı Sa‘id-i Adhâ

Ey subh-ı münir-i İyd-ı adhâ

Ey feyz-i celil-i hak teâlâ

Ey faide-i bahş ehl-i İslâm
Kurban-ı sekabin-i güzide-i eyyâm
Lütuf ve keremün olur 'umûmî
Ey cümle zamânların kerimî
Feyzin yem bî- kerâne benzer
En'am-ı şah-ı cihâna benzer
Ey padişâh serir ihsân
Zâtın gibi gelmedi cihân-bân
(s.402) İhyâ-yı memâlik ittin İlhâk
Kudsiyet ile olur bu mutlak
Mahdûd değil o hüsn-ü ücra
Te'addid olunur mı mevc-i derya
Lütuf-u ezeli o günde rehber
İmdâd peyamberi beraber
Dünyaları kıldı seyr-i cûdın
İhsan-ı hüdâ bize ve cûdan
Oldukça heman beka-yı devrân
Geldikçe bu güne ıyd-ı kurbân

Rabbim o Şehinşâh cihânı
Sultan-ı zamân (hâmid) hânı
Tahtında ferruğ-ı şevketiyle
İkbâlî, kemâl-ı sıhhatiyle
Daim buyurub kulûb-ı kayl-ı şaz
Zâtıyla cihan ile âbâd

Rabb müte‘al hazretleri padişah mu‘arref penâh efendimiz hazretlerini bu yevm ıyd-ı adhâgibi binlerce eyyâm-ı leyâl-i mübarekenin hâvil ve idrâkı müddetince kemâl-ı afiyet ve sıhhâtle hilâfet-i kübra-yı islamiyede daim buyurması du‘asını tekrar ile ‘umumî bendegân ve kullarının temennisi süresinde (mu‘arref) 'acezde men gayrı haddi tebrik-i ‘ayd-ı sâide müceseretle ifâ-yı vâzife-i ‘ubudiyet eyler.

(s.403) İyd-ı Sa‘id-i Adhâ

Lâzım Gelen Tedâbir-i Sıhhî

Eyyam-ı mübareke ve mukaddese hürmetine bir nüshâ-i mahsûsa sûretinde neşr olunan gazetemiz ile her bir nüshâ mahsûsasında o yevm mübâreke-i mahsûs kavâ‘idi hıfz-ı sıhhat neşrini ‘itiyâd etmiş olduğumuzdan bugün de teşrif eyledigimiz ‘ıyd-ı sa‘id adhâde icrası iktizâ iden tedâbir sıhhîyeden bahsi lâzım gördüm.

Nüfus-u belde nazar-ı dikkate alındıkda şer‘en her mümin ve muvâhidin bir kurban kesmesi lâzımeden bulunmasına menbi kesilen bu kadar hayvânatdan çıkarılacak mevâd-ı mezhûrûfe hüsn-ü sûretle muhâfaza ve mahv edilmediği hâlde harâret-i mevsim icâbâtından olarak te‘fin itmesi ve bu te‘fin melâbesesiyle hevâ-yı nesimînin sâfiyet ve vücûbadını ihlâl eylemesi tabi‘dir.

Görülür ki bağçelere kazılan çukurlara vaz‘ olunan hayvanın kan ve bağırsaklarıyla sa‘ir işe yarayamayan aksâmıüstüne cezâi bir toprak atmakla çukuru kapadılır. Ve koyunun postı güneşe serilerek öylece kurutulur.

Hâlbuki neşr-i te‘fin iden aksâm-ı hayvâniyenin sathı bir sûretde muhâfazasışirâze-i sıhhati bozar ve bundan hudânegerde birçok emrâz meydana çıkar kazılacak çukurları derince kazdırmak ve işe yaramayan aksâm-ı hayvâniye o çukura konduktan sonra üzerini sıvanmamış kireç ile imlâ eylemek en basit bir tedbirdir. Tedbirde noksân iylemek ba‘is felaket olmasına menbi iş bu tedbiri biraz daha te‘mim iylemek lâzım gelur ki bu hâlde bu güne ‘umumun tanıdığını hamz-ı fenîk mahlûlundan çukurlara dökmek ve kuyunun kesildiği yere sıçraması tabi‘ olan kan ve sa‘ir cifenin vireceği mazeretleri ta‘dil için buralarının fenîkli sular ile gusûli icâbât-ı feniyedir.

Bir postun elde edilmesi zımnında koca bir ‘aile halkının tehlikeye ma‘rûz kalması arzû olunur hâllerden olmasına menbi onun da çukura vaz‘iyle mar-el ‘arz tedâbire mürâcaatı tâvsiye iylemek vazifemizdir.

Kurbanlar kesilir, çoluk çocuk mutbaha dökülür. Kimi alına bir damla kan kondurur kimi bacısından kurban etinden külbastı kebabı ister.

Kurbanlık olarak fûrûht idilen hayvanat-ı mühtelifenin tamamı sıhhatde bulunub bulunmadıklarını tedkik iylemek lâzımdır.

Bu kurban kesildikten sonra görülebilir ki cigerleri gayr-ı kâbil isti'mâl bir hâle gelmiş'adetâ sünger hâlini kesb itmiştir. Böyle hayvânatın kılı mezarât-ı'azimeye da'idir.

Hayvânat-ı mühtelifede vukû' bulan emrâz-ı metnu'a ve bunun zâhire ihrâcı ise ehlinden başkaları için mümteni' olmasına menbi 'ulâmât-ı zâhireden cezâi şübhe ve tereddüd vuku'unda o gibi hayvanın aklından mücânebet lâzım olduğu gibi evveliyeti ne tasdik ve ne de takdime heves itmeli.

Lehûmek kuvve-i gada'iyye hazmiyesi hayvânatın her nev'i hareket ve ef'âline göre tebdîl idildiği cihetle oralardan bahsi münâsib görürüm.

Hayvânatın müddet-i medîdesi ve hareketde kalması,ta'bî kuvve-i hazmiyesini tenakus iyleyeceğinden hâlbuki kurbanlık olarak melekemize getirilen hayvânat gice ve gündüz kıta' mesâfe ile epeyce uzaklardan vürûd itdiğinden bayramdan on gün evvelden başlayarak bayram gününe kadar sokak sokak,cami' cami', meydan meydan dolaştırıldığından elyaf-ı'adliyeleri dahâmet ve salâbet mükemmele kesb iderek böylece batîy-el hazm olub kalurlar.

Bundan başka bir celbin elinde bulunan bî-kârla hayvânat husûsu bir sûretde te'addi olunamayub rast geldikleri otlar, ve sebze parçalarını yemekde olduklarından hayvânat için na-tamamîyet agdiyeden ileri gelen za'fiyyet-i 'azime baş (s.404) gösterir bu da hayvânatın kuvve-i gada'iyesi tenkis ve hazmini tas'ib ider.

Hayvânatın kuvve-i gâdiyyesi ve hazmiyesini te'dil iden esbâbdan başluca ve belki en mühîmi de zabahından sonra kızaran iden müddetdir.

Elyâf-ı adliye yeni kesilmiş hayvânatda savl meyiti hasebiyle sert ve katı olmak melâbisesiyle kurban bayramından heman kesilur kesilmez külbastı ve kebab gibi şeyler yemege harîs bulunmak hazmı tas'ib itmekden başka bir şeye müfid olmaz.

Mevsim sayf olması münasebetle vâka'-i berât iki gün muhâfaza olunamaz ise de laakall on iki sâ'at müddetin kızaranı icâb ider.

Kurban bayramında ba'zı aşçılar et yemeklerinin enva' müteaddidesini yaparlar ve bunlar meyanında tatlı yemeğini, sarımsaklı yemeğini, et kızartmalarını mebzûla bulunurlar.

Tatlı yemeği dedigimiz yemek pekmez veyâhûd şeker ile eti pişirmekden 'ibâret olub bundan alınacak hazzı anlamamakda ma'zûr isek de mezarât-ı fenniyesini tanuruz.

Âde haline getirilmişşeker veyâhûd pekmez etin elyâf-ı'adliyesi arasına bil-nüfûz ve onun üzerini gayr-ı kâbil nüfûz bir tabaka ile setr iderek beta'it hazmîye-i fevkâlâdesini ve tadını gada'iyyesini mevâcib olur.

Sarımsaklı etler de et kuvve-i gada'iyyesini bi-tamamiha suyuna terk iderek böylece kendisi bir işe yaramaz posa hâlinde kalur ki hiçbir işe yaramadıkdan başka betâ'it hazmiyesi tahammül olunan şeylerden degildir.

Et kızartmaları'umûmîyetle batî el-hazmdırlar.

Taze et yemekden; hazmı batî yemeklerin öğlenden ne mazret gelur? Gerek taze et olsun ve gerekse hazmı batî yemekler olsun mi'deye vâsıl olduklarından orada mi'denin fevkalâde uğraşmasına mukâbil taannüd iderek bağırsaklara geçtiklerinde bir cism-i ecnebi gibi ücrâ-yı ta'tir iderek mükemmel bir ishâli bâdî olurlar veyâhûd ki daha mi'dede iken, mi'dede bir nezle tevlîd iderler ve bu nezle bağırsaklarda sirâyetle güzel bir nezle mi'de ile birlikde nezle maa müşâhide olunur.

İş bu nezle mevsiminde şiddetine ba'is olacağı hastalıklardan bulunmasıyla hastalık ihmâl ve tekâsül eseri olarak (öyle ya bir 'amelden ne olur) terk iderek şekil mezmun kesb ider. Bela olur kalur belki de isti'dâda bakarak 'akıbeti vahîm ider.

İşte böylece bir ishâl-işedide ile za'fiyete uğrayan yedden bayramın virecegi tîb-i hîsmaniyeinin zammıyla fevkalâde tezâyüd ider.

Çocuklara gelince: bunlar evlerinde külbastı kebabı gibi 'ale-l 'acele pişmişşeyleri yedikten sonra eglence mahâlleri olan salıncak ve dönme dolablara koşarlar. Bunlar zaten tîb-i fevkalâde içinde bulunan ma'denin hareket kaysulucasını alet-i evsat iderek mazret-i tezâ'if ider.

Mevsim mucebince herkesi istilâ iden fart-ı harâret buzlu sular, şerbetler içmege dondurma yemege icbâr idildiginden her ne kadar taze yemişlerden sahtekârlık karışmayarak yapılan dondurmaların yenmelerine müsaade idilse bile arzû-yı takılana bahusûs âhalimizin kısım-iâzamî kaymaklı ta'bir olunan südden ma'mûl dondurmaya arzûları ziyâde ve onların arzû-yışedideleri tesbitinde kaymaklı dondurma yemekden ictinâb idilmek icâb ider.

Salıncığa veyâhûd dönme dolaba binmiş olan bir çocuk oradan ayrılarak eyi bir dondurmacı tahriyesini arzû etmeyub ayakda dondurma gezdiren ve yigirmi beş dirhemini on paraya virerek terkinin ne olduğunu yapanın dahî bilmediği dondurmalara üşüşürler ve böylece tamamen fa'al hazm-ı icrâ olunmadan yiyeinin dondurma hazmî bütün bütün ibtâl ve o da bir ishâl-işedide ba'is ve bâdî olur.

Yeni câmi' havâlisi ve köprü başlarında müteharrik dükkânlar kuran böyle dondurmacıların men' olmasını yalnız bayram münasebetiyle arzû olunmayub neyk ve bedeniyye edemeyen bir kere esnâfin zavallı adamları mahva kadar yarayan bu hâlleri şâyân-ı mücâzât ve men' olunmaları istifâde-i 'umûmîye nokta nazârıyla elzemdir.

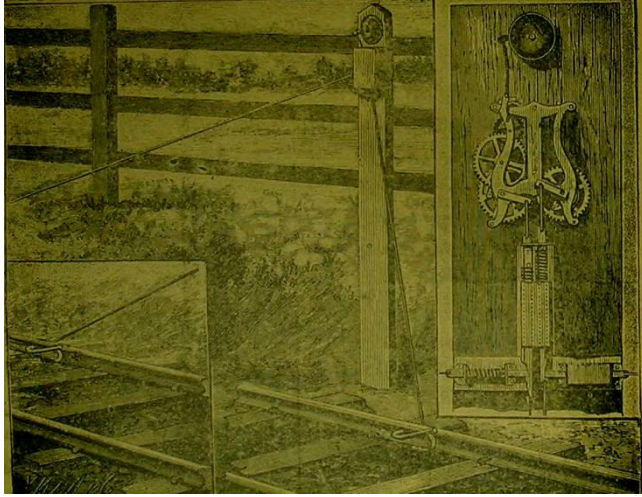
Dolaşılacak yerlerin müte'addid olması havaların ara sıra (s.405) tebdilât-ı mühtelife göstermesi herhâlde tedâbir-i tahfizyeye ri'ayet idilmesi lüzûmunu isbât ider.

Meyvelerin mezbûl olduđıŷu zamanda eglence ve arzûya itâ‘at günleri gibi ‘add olunan bayram günlerinde çocuklar ceblerinde bulunan paraları her nev‘i yemiŷlere virerek olmuş olmamiŷ yemiŷleri, yemege baŷlarlar ve bunların cihâz-ı hazmîye-i mucib olarak imrâz-ı metnua‘ meydana çıkar.

Harâret-i ŷemse doğrudan doğruya ma‘ruz bulunmak hâsebiyle baŷda teraküm-ü dem ve bu sebeble de imrâz-ı müte‘addide-i meŷ‘ume hâsil olur.

Herhâlde böyle eyyam-ı mübareke ve mukaddeseye kavâ‘id ve kavânîn hıfz-ı sıhhat dahilinde imrâr idub öyle her istenildigini yemek her arzû olunanı yapmak gibi irâde-i insaniyeye müte‘allik olan ŷeylere heves itmimli ve ŷirâze-i sıhhati bozmamağa çalıŷmalıdır.

Doktor ŷ. Kâmil

ŷimendifere Mahsûs İŷaretde Terkiyyât-I İstikmâlât

Bu sâhifeye derc idilen resim Mistır (On, Moris) nâm-ı zâtın imtiyâzını istihsâl itdigi bir aleti göstermekdedir ki ŷimendifer katârının yaklaşmasını yine katâr vâsıtasıyla—ve görülür ve yatulur bir iŷaret ‘ianesiyle—ihbâra mahsûs olmak üzere demir yolu kenarına ve onunla muttasıl olarak vaz‘ olunur. Resmin tolu taraf hattın münâsib tarafına rekz idilen berdir ki münâsib bir muhâfaza derûnünde olmak üzere vaz‘ ve tesbit idilecek iŷaret mekanizmasını göstermekdedir. İŷarete mahsûs çanıçalanan mekanizma diŷli çark terkiyattı vâsıtasıyla hareket etmekte ve bunların merbût olduğı mühürün bir nihâyeti koyan merbût olduğı manule kolları (s.406) vâsıtasıyla kâ‘ima müteharrik bir sürme ile irtibâtda bulunmaktadır ki ŷekilde gösterilen tertibâtla husûsî bir kötü derûnundadır. Sürmelere merbût yaylar sürmenin çakılması hâlinde tazyik olunacak bir sûrette tertîb idilmiŷdir. Sürmenin âlet ucuna yaylar dâhline geçirilmiŷ bir mühürle ittisâldedir. Asıl katârın hareketi vâsıtasıyla iŷâreti virecek bu manuledir. Manule raya bir egri manule vâsıtasıyla merbûtdur ki katâr anın üzerinden geçiren manuleye çıkar ve bu vâsita ile yaylar tazyik olunarak çanıçalacak mekanizmanın hareketini mücib olur. Hayvan veyâ insanın âleti tahrik idememesi için manulenin

rayla muttasıl olduğımı mahâllin âlete C şeklinde mukâvemetli demir parçası konmuşdur.

Nüzhet

Hayvânât-ı Mufassaliden Cinsleri Menkıta' veya Karîb-el İnkırâz Olanlar

‘İlm-î hayvânât ‘ulemâsından (Lukas) nâm-ı zat cinsleri inkırâz veyâ karîb-el inkırâz olan hayvânına da‘ir ahîren bir makâle-i müfide neşr itmişdir ki bunda Hind garbî hayvânâtından (Monakos Tropikalıs) nâmıyla ma‘rûf (deniz öküzü) şüpheli bir sûretde bunlar sırasında te‘addad idilmektedir. Çünkü hayvânât-ı mezkûre hakkında ma‘lumât pek az ve bu ma‘lumâta göre ahvâl ve tebayi‘leriyle sakin oldukları kıt‘a devam ve bekâlarına müsa‘iddir. (Kaliforniya) kıtasında yaşayan ve (Makrurhinus İnkustirustirus) nâmıyla yâd edilen deniz filleri ise de heman tamamen menkırâz addedilmiştir. Çünkü 1884'de Amerika'nın (Nasyonol Muzeum) nam-ı müzehânesine gönderilen bu cinsden on beş filden sonra bu hayvânata tesâdüf olunmamıştır. Deniz aygırları dahî inkırâz ve inkita' nesl m uhâtarasında bulunmakta ve mecr-i mûhît mü‘tedâlde bulunan (Odobenus Obessus) cinsi mecr-a-yı atlasîde imrâr-ı hayat iden (Odebenus Rosmaros) cinsinden ziyâde bu muhâtaradan sarsılmaktadır. Çünkü (balina) siyadları dışıyla yağı için bu hayvânatı avlamakdadır. Hatta 1879 ve 1880 seneleri arasında mühtelif yazarlarda 1.996.000 (galon)deniz aygırı yağı ve 398.878 fond deniz aygırı dişi satılmışdır ki 1879'da deniz aygırı dişinin bir fondi 45 (sent) kıymetinde iken 1880'de 1/1,20 ve 1883'de 4/4.0 dolar kıymetini bulmuşdur. Avrupa kıta'sında yaşayan ve (bizon bunazus) tevsim idilen yaban öküzleri –ki şimdiki zamanda (Letonya) ve (Kafkasya) kıta'larına münhasırdır.– Bu iki kıta'da da himâye idilmekte ise de 1880 senesinde Letonya'da 600 hayvan te‘added edilmiş iken sonraları tenakus itmiştir. (Ritina Jigas) ismiyle marûf deniz öküzleri ise 1767 yâhûd 1678'den beri menkırâz addedilmektedir.

(Havai) Adası'nda yaşayan kuşlardan üç nev‘i menkırâz olmuş tahmin idiliyor. Cezire-i mezkûreden en son avdet iden (mebhas el-tayyur) ‘alimî bu adada mütevattın kuşlardan (derepani pasifika) nev‘ine mensûb hiçbir kuşa tesâdüf itmemiş ve tayyur-ı mezkûrenin inkırâzına tüyelerinin (Sandwich) kralı için harb sorgucu ‘imâlinde kullanmasını sebep göstermiştir ki mevcûd müzehaneler aranılrsa bu cinsden ancak altı kuş bulunabilir. Bu adada mütevattın kuşlardan (Kotoytila Ogustiploma) nâmı kuşlardan yalnız iki ta‘ifa kalmış ve (Pinnola Akudata) nam-ı tayyur dahî nedâret kesb itmiştir.

(s.407) Bundan da istidlâl olunur ki cezire-i mezkûredeki kuşlar enva‘i inkırâz muhâtarasında bulunmaktadırlar.

(Kaliforniya)ya mahsûs ve (Pesodografus Kaliforniyanos) nâmıyla ma‘rûf akbaba cinsi de nadirleşmiş ve yalnız kıta-i mezkûrenin nevâhî cenubîyesine münhasır kalmıştır. “Sürü-yü hayvânatını kurt ve Şili tavşanından muhâfaza için hayvânât-ı

mezra-i mezkûreyi zehirlemekte (sitriknin) isti'mâli bu kuşların mahvına sebep olmuştur. "

(Labrador)da yaşayan tayyur (Kamitolomus Labradoryus) ve (Aka'iyenis)n birincisinden yalnız 36 numune mevcûddur ki bunların ikisi Amerika müzesine (Daniel Webster) tarafından getirilmiştir. Son numune 1878 de elde edilmiştir. İkincisinin numuneleri az olmakla beraber pek pahalıdır. Bu cinsden olarak son kuş iskeleti 600 dolar kıymetine ve derisi 650 dolara ve bir yumurta 1,500 dolara satılmıştır. Bu cins hayvânâtın 1840 senesinde inkırâz bulduğu ağıleb ihtimâlâtındadır.

Ezmene-i kadimede (Kamçatka) taraflarında yaşayan (Falakro Koraks ber Sepihilatus) nam-ı hayvanlardan eser kalmamıştır. Yenmek için sayd idilen hayvanat-ı mezkûreye 1741 tarihlerinde (Bering) Adası'nda pek çok tesadüf idilir imiş. Küre-i arzda mevcûd müzelerin bu cinsden kafe-i numuneleri 27'ye münhasırdır.

Balıklara da'ir ma'lumât 'ita iden mistır (Teryo)nun beyanına göre (Galapagos) nâmıyla marûf (kaplumbağa)larla (Lofolatilos Kamalunetisepis) ismiyle yâd edilen ufak balıklarda menkırâz olmuştur ki birincinin inkırâzına (Maskaran Aylaned) ve daha sa'ir taraflarda yenmesi sebep olmuş ve ikincisini (Galapagos) lar mahv itmiştir.

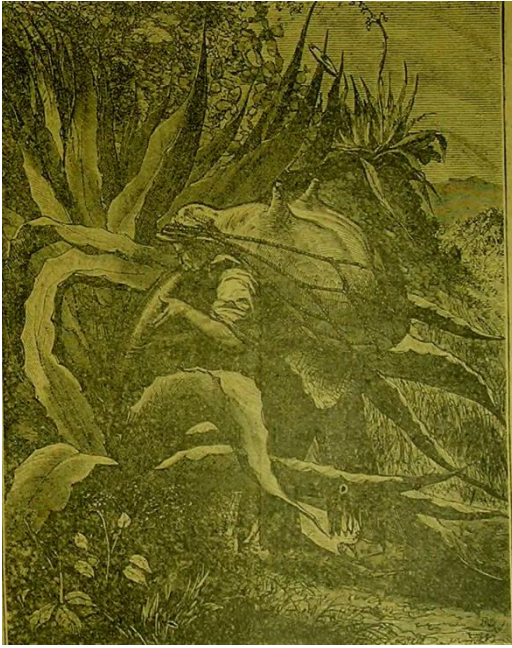
(Kamalunetisepis)lerde da'ire elde olan ma'lumât 1879'a kadar ne bir balıkçının ne de tarih tıbbî'alîminin eline geçmemiş bulunmasından 'ibâretidir. Nihâyet sene-i mezkûre martında (Flocester) balıkçıları bu cinsinden altı (foned) mikdarı balık tutmuş ve 1881'de cemâhir-i müttehede-i Amerika sayd-ı mâhî kompanyası bu balıktan biraz sayd idebilmiştir. 1882 senesi Mart ve Nisan aylarında bir Amerikan posta gemisi (Nivanklaned) ve (Long Aylanıd) sularında gerek canlı gerek ölmüş olarak bu cins balıktan kesretli bir mikdara tesâdüf itdigini haber virmiş ve kırk elli altmış mil kadar bir sâhada 150 milyon kadar balık bulunduğu tahmin idilmiştir. Kapudan (Kolin)in yaptığı bir hesaba göre 5.000, 7.000 mil merci' bir satıh üzerinde bu balıktan bulunabilecek mikdar bir billionu geçer. Ma'mafih bu balığın en çok bulunduğu haber virilen yerler de Amerika cemâhir-i müttefikası sayd-ı mâhî kompanyası tarafından icrâ idilen son tahriyâtda hiçbir balığa tesâdüf olunamamıştır.

Nüzhet

İnşaat-ı Cesimede Demir İle Çelik

İnşaat-ı cesimde demir ile çeligin isti'mâli kava'id-i mi'mariyenin mukâvemet,rasânet ve metânet fikriyle tuğla, taş ve süren ve digerlerden inşâ idilen eski binâlarda görülen sihan artık ortadan kalkdı dimekdir. Bu terkiyâta 1850 sene-i efrenciyesi mebde'itibâr idilir. 1854 senesinde Amerikalı (Peter Koper) tarafından hükümet müttefike-i memâliki dahilinde — demiryolu rayı ve edevâtı'imâline mahsûs — bir fabrika yapılmış ve az zaman sonra yine o fabrika yangından masun binâlar için demir malzeme 'imâline başlamıştır. 1857'de (New York) şehrinde yangından masun olmak

içun inşâ idilen (Koper Enstitü) nam-ı binâda demir kiriş ve tabanlar kullanılmış ve aralarına tuğla kemerler örülmüştür ki bu binâda—emsâlinde olduğu gibi—duvarların hizmeti (s.408) binâyaya muvâzenet virmek ve müte'addid katlara isti'nâd mahali olmakdır. Binâenaleyh duvarın sihan-ı muvâzenet ve mukâvemet matlubenin husûlu için katların tezâyüdü ile örtmek ve sekiz dokuz katlı bir binada dört beş kadem kalınlığı ha'iz olmak lazım gelir ki bu hâlde 'arsanın vesa'itine hâlel gelmiş olur. Fakat inşaat -ı mi'mariyenin devr-i hazır terkisi yigirmi ve daha ziyâde katlı binâlarda böyle bu gibi muhâzirin mahv ve bertaraf olmasına imkân virmişdir. Çünkü binanın sıklık-ı 'umumiyesi duvarlara degil, dâhline mevzu' cism-i demir sütunlara tahmil idilmektedir.

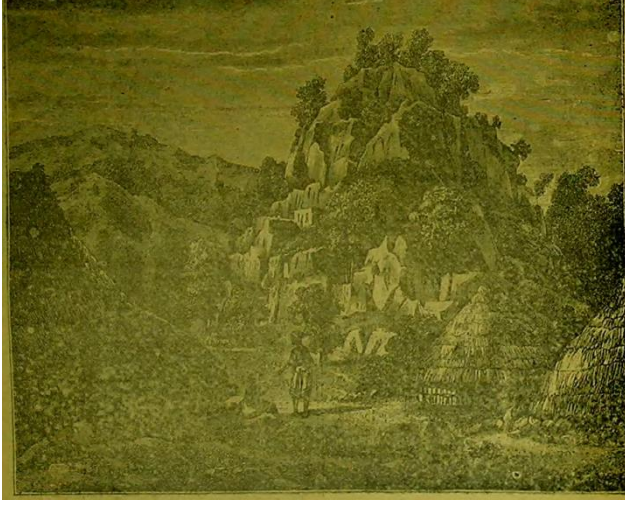
Binâenaleyh duvarların hizmeti gerek dâhli gerek hârcı tezbinât-ı mi'mariyeye zemin olmak ve pencere ve menfezleri husûle getirmekdir. İşte mi'mariyenin terkiyyâtı hakkında bu birkaç satırla virdiğimiz şu fikrin bir timsâli olmak üzere Amerika'nın (Denver) beldesinde zai'leri 230,231 ve 236 kadem olan ve köşeleri müdevver meselesi bir 'arsa üzerine bir otel yapılmaktadır ki dokuz kat irtifa'ındadır. Şu binâyı cisminin mesârif-i inşaa'iyesi 1.250.000 İngiliz lirası tahmin idilmektedir.

(s.409)Kolomb'un Yumurtası

“Kolomb'un yumurtası” ve (Newton'un elması) kabilinden olan rivâyeti tedkik idersek bunların hurâfatdan başka bir şeyi olmadığını anlarız.

Filhakika (Newton) elmanın düşmesinden (sükût-u nazariyâtını) keşf itmedi ve sükût hâdisesine nazari dinemez. Hâdis-i mezkûre herkesin dikkat ve tecrübe ile derk ve azgan iyleyeceği bir hakikât-ı tıbbiyedir. (Newton) sükût-u kâvanîni vaz' itmekle yeni bir şeyi keşif itmiş olmadı. Kamerin mahrek kıta' nâksîsi üzerinde devir ve hareketinden mütevellid (kuvve-i 'en-el merkez) ile cerem-i mezkûre te'sir iden

cazibe-i ‘arz arasındaki muvâzeneti zekâ ve ma‘lumât riyâziyesi sayesinde istintâc iyledi ki bu da kavâ-yı mezkûrenin muvâzenetde bulunması hâsebiyle kameri ‘arzın bir mesâfe cezâ‘iyesinde “devir ve hareket itmege” mecbûr itmektedir.

Binâenaleyh (Newton)un istihsal itdiği bu netice hem ihtira‘ hem keşifdir. Âlem mumı ile evvel emrede bir nazariye-i riyâziya ihtira‘ itmiş ve bunu kamerin hareketine tatbik idince tahakkuk ve subûtnı keşf iylemiştir.

Bu mülâhazâtımızı (Kolomb) a tatbik idecek olur isek (bir cedîd)in keşfinden ‘ibâret olan hemt-i cesîmesinin — yumurtayı tikine turdurmak gibi— ma‘nasız bir mel‘aba ile müşâbihet ve münasebeti olmadığını ve bu kadar erbâb ‘akl ve aza‘nın bu rivayet sahifeye bunca tekrar ve tezkâr eylemeleri şâyân teesûf ve istihza etdiğini anlarız. ‘Aklına düşünülürse (Kolomb)un hizmet cesimesin, keşif mühimini böyle bir yumurta meselesine teşbih (s.410) derecesinde tenezzül etmediğini hükmetmek lâzım gelur. Çünkü tedkikât ve tetbi‘at felsefe neticesi olarak arzın mu‘allakda sâ‘ir ve garbe doğru seyâhatde devâmla etrâf arzı behren dolaşmak ve o tarafda bulunan karaları keşif itmek kâbil olduğunu anlamış ve eslâf olan meşâhîr melâhînden hiçbirinin cesâret idemediği o sefere tasaddi iylemiş o hakka ki ‘azm kuvve-i ve sebâtı sayesinde başa çıkarmağa muvaffak olmuştur. Yumurta hikâyesine inanılsa böyle o melâh şehirin o teşbiheden garaz-ı keşfini imâ degil uğrayacağı suubâtın kendince ancak bir yumurtayı dikine durdurmak kadar ehemmiyeti olduğunu ve nihâyet yumurtayı yumruğuyla ezdiği gibi anlara da gâlebe eyleyeceğine eşrâb olsa gerekdir.

Nüzhet

Ta‘rifât Seyyid Tercümesi

(Elli birinci nüshamızdan ma-ba‘d)

Sünnet–lûgaten âdet demektir. Şer‘en hazret-i peygamberden sâdır olan kavî ve fa‘l ile tekrar etdirdikleri ahvâl ve bilâ ve cevap devâm buyurdıkları ef‘âl beyinde

müşterek bir kelimedir. Bu ise iki nev'îdir. Biri sünnet-i hüdâdır. Buna sünnet-i müekkede dahî derler. Ezân, ikamet, evkat-ı hamsede farzlardan gayrı kılınan revâtib, mazmaza, istinşak gibi. Bunun hakkındaki hükm-ü terkini terk-i vâcib gibi dünyada mutâlebe itmektir. Şu kadar var ki vâcibin terk-i muâkabe olunursa da terk-i sünnet-i muâkabe olunmaz.

İkincisi sünnet-i zevâiddir. Yalnız bir adamın ezân okuması ve misvâk tutunmak ve namâzın içinde dışında bir takım ef'âl gibi. Bunların târeki muâkabe degildir.

Sir–Siretin cem'idir. Siret: hayr ile şerden eamm olan tarikatdır.

Falan Mahmud el-siredir falan mezmum el-siredir demek sahihdir.

Sene-i Şemsiye–Üç yüz altmış beş gündür.

Sene-i kameriye–Üç yüz elli dört gün ve bir sülüs gündür. Şu hâlde sene-i şemsiye sene-i kameriyeden on bir gün ve bir günün yigirmi bir de bir cüz'i gün kadar ziyâdedir.

Suâl–Alçağın yüksekten istemesidir.

Su-i– Gayr ma'nasınadır ki ta'yînâtı'itibâriyle â'yândır.

Sevâdâluca fî el-darîn – Zâhir ve bâtınca dünyâ ve âhretce sâhibinin asla vücudu olmamak üzere bilkülliyeye fenâfillâhdır. İşte fakr hakikî'adem-i asliye rücu' budur. Andan dolayıdır ki (ezânım el-fakr fehuve allâh) denilmiştir.

Sevm– Bey'ın tekrar itdiği semenle mebi' taleb itmektir.

Süver-i kazîyye –kazîyyede mevzu'n efrâdının kıymetine delâlet iden lafzdır.

Şâhid– lügatde hâzır ma'nâsınadır.

İstılâh-ı ehl-i tasavvufda: kalbde hâzır ve zikri gâlib olandır. Eger zikir 'ilim cihetinden gâlib ise (şâhid-i 'ilim) vecd cihetinden gâlib ise (şâhid-i hakk)dır.

Şâzz– efrâdı az olsun çok olsun kıyâsa muhâlif olan şeydir.

(Hadîs-i Şâzz) sikadan gayrı sikadan e'amm olmak üzere şeyh hadisinden birinin bir kişiye isnâdına şehâdet itdiği hâdisidir. Eger şeyh sikadan degilse hâdis metrûk olur. Eger sikadan ise tevkif olunur. Lâkin ihticâc olunmaz. Şâzz iki nev'îdir. Biri makbûl diğeri merdûddur. Kıyâsa muhâlif olduğu hâlde erbâb-ı fesâhat ve belâgat 'inde makbûl olan şâzze (şâzz-ı makbûl) denilir.

Kıyâsa muhâlif erbâb-ı fesâhat ve belâgatcede gayr-ı makbûl olursa (şâzz-ı merdûd) olur.

Şâzz,nâdir,za'if ta'birleri beyindeki fark şudur ki şâzz-ı kelâm 'arabda çok ve fakat kıyâsa muhâlif olarak var olan ta'birât nâdir ise kıyâsa muvâffak olub yalnız pek az vârid olan za'if ise isti'mâlî derece-i sübûta vâsıl olmayan ta'birâtdır.

Şebeh– harâm yâhûd helâl olduğı hakkında yakîn hâsıl olmayan şeydir.

(Mâ-ba'dı var)

İ.Şâkir

(s.411) Küre-i Arz Üzerindeki Karalarla Denizler

Ka'r bahrın ahvâliyle orada yaşayan hayvânâta da'ir keşfiyât-ı müfide icrâ iden (Çelencer) hey'at-ı seferîyesi a'zâsından ve (evsa-i anograf) ya'ni ('ilm-ül bihâr) müntesibinin elyevm bir hayât bulunan müteahhirânından mistır (Con Mary) Amerika'nın (Boston) şehrinde âhîren– erbâb-ı fenn için gâyet fâ'ideli ma'lûmâtı hâvî–bir konferans ya'ni ders-i 'umûmî virmişdir ki bunu teşkil iden mevâd-ı fenniye arasında en mühimi (karanın irtifa'ı ve bahr-ı muhîtin 'umk) 'unvânlı makaledir. Bu bend-i 'alimânede küre-i arzın su dâhlinde bulunmayan kısmının sathı 55.000 ve bahr-ı muhîtin sathı 137.200.000 mil murabba'î tahmin edilmiştir. Sath-ı mezkûrî teşkil iden su ve toprakların hacmen hesâbına gelince toprakların fevkâlbahr olan kısmının hacmi 23.450.000 ve bahr-ı muhît sularının hacmi 323.800.000 mil mik'abi ve karanın sath-ı bahrdan irtifa' ve safîsi 2.250 ve bahr-ı muhîtin 'umk ve safîsi 12.480 kadem gösterilmiştir. Erkâm ve mekâdir-i mezkûre takribî ise de ba'zı husûsâtda daha katı fikirler virebilir.

Mistır (Mary) nehirlerin bahr-ı muhîte naklettiğı rüsûbun mikdâr-ı 'umûmiyesini 1/2 mil mik'abi tahmin itmiştir ki buna mahlûl olarak nakledilen ve 1.183 mil mik'abi tahmin olunan mevâdın 'ilâvesi lâzımdır. Binâen senevî karadan denize intikâl iden mevâdın mikdârı menheys el-mecmu' 3,7 mil mik'abıdır. Bu hesâba göre bütün kara sathındaki ecsâm-ı sâlbânın ka'r, 5 bahr 5 intikâli 6.340.000 seneye muhtacdır.

Harâret-i Şems

(Toronto)da kâin 'ilm-i hey'at ve hikmet-i tıbbîye encümenin âhîren mevki' ateşâre koyduğı kitâbın hâvî olduğı makâlelerden doktor (Cozef Morison)un "Harâret-i Şems" 'unvânlı makâlesi ehemmiyet-i fenniye hâizdir. Harâret-i şemsin menba' ve devâmı hakkında makâle-i mezkûrede iki nazariye gösterilmektedir ki bunlardan biri harârete şemse sukût iden ahcâr-ı semâvîyeyi ve diğeri ise hacm-i şemsde vuku' bulan tekâsâtı menbi' ve menşe'n ba'd itmektedir. (Morison) "mikdar-ı sâbit şemsî"yi dakikada bir metre merba' için 25 (vâhid nârı) farz ve kâbûl iderek ziyâ-yişemsin idamesi için lâzım gelen taklisâtın hatîsinin sâniyede 0,000004972 yâhûd senede 157,9 veyâhûd bin senede 29,716 kadem oldığını bil-hesâb ta'yin iylemiştir. "Katre-i şemsin 450 kadem mikdârı arzdan bir sâniyelik tahtında görüldüğünden şemsin katre-i zâviyesinin bir sâniyelik kavisle mesâha olunabilmesi için 7,575 sene lâzım gelir ki bu da kars-ışemsin üzerinde mesâha olunabilen zâviyelerin en küçüğüdür."Şemse

sukût iden ahcâr vasîtâsıyla idilen hesâbâta nazaran halâ-yı nâ-mütenâhiden satih şemse sükût iden bir kilogram sekaltındaki hacr-i semâvînin sür'ati hâsebiyle neşr itdiği harâret 82,340,000 vâhid nâridir. Bundan suhûletle istintâc olunabilir ki şemsin senevî neşr itdiği harâret-i sathına sukût iden ve hacm-i arzın yüzde birinden bir az ziyâde cesâmetde bulunan ve sür'ati sâniyede 382,2 mil olan ahcâr-ı semâvîden hâsıl olabilir.

Nüzhet

TÂRİH-İ TIBBÎ

Sivri Sinek

Bir yaz günü bir küçük mai râkidin içine yahûd bahçeleri sulamak için bir kenara vaz' olunmuş ve haylice suyla toldurulmuş olan ayrı fuçuların derinine bakacak olursak suyun içinde birkaçayal dakika kadar tuhâf birtakım ufak ufak hayvânların sür'atle yüzerek oynamakta olduklarını ve ba'de suyun yüzünde turup başları aşağı oldukları ve gayr-ı müteharrik buldukları hâlde kaldıklarını görürsünüz. Resimde (1) numara ile şekli gösterilmiş ve hakikâtden andan altı yahûd sekiz def'a daha küçük (s.412) bulunmuş olan bu küçük hayvânların vücûdlarının iki tarafında sıravârî kıldan perçemleri vardır. İşte bu, insânı bî-huzur iden sivrisineğin birinci şeklidir. Birkaç hafta bu hâlde kaldıktan sonra hayvân, tamamiyle şeklini değişir: başı cüssesinden dört def'a daha büyük bir hâl peydâ ider ve bir nev'iy tıpa ile setr olunmuş gibi gözükür. Birinci şekilde ya'nî suda başı aşağı turduğu vakt hayvân kuyruğunun ucunda bulunan (1) küçük oluk daha toğrusu delik vâsıtâsıyla teneffüs idiyor idi şimdi ise ya'nî ikinci şekle girdiği zamân 'acâib bir tarzda tolaşarak yüzer ve ba'de iri başı yukarıda olduğu hâlde teneffüs itmek için suyun yüzüne çıkar; bu def'a iki 'aded boynuz gibi (2) başının üzerinde bulunan iki oluk vâsıtâsıyla teneffüs ider.

Nihâyet bir berrâk günde bu ikinci şekilde bulunan hayvân suyun yüzünde uzanur kalur: başının derisi yarılır ve bu eski derinin ve tâbir-i aherle kılıkın içinden yavaş

yavaş kanadlı,narin,zarif bir böcek çıkar(3) Sivrisinegin(4) gâyet uzun vücûdu, iplik gibi ince altı pençesi ,iki ‘aded zar kanadı, iki büyük gözü,son derece ince küçük nevk kâlemlerine müşâbih iki güzel boynuzu olduktan başka uzun ve sivri bir iğnesi yahûd dikenini (5) vardır ki mezkûr hayvân bu iğne veya diken vâsıtasıyla deriyi deler. Sivrisinegin bu dikenini ile açtığı küçük yara her ne kadar pek hiss olunmaz ise de iğnesi zehirli olduğundan yaranın içine gâyet ufak bir tamlâ zehir bırakarak yara şişer, kızarır ve şiddetli bir sûretde kaşınmaya başlar. Sivrisinegin iplik gibi ince ve bununla beraber içi boş olan uzun hortum vâsıtasıyla bir tamlâ kan emmek için deriyi ısırır (s.413) ve nemnak ve ziyâde sulak mahâllerde uçmaktan ve husûsiyle akşam üzeri ve giceleyn seyir itmekden hazz ider. Kanadları o derece sür‘atle hareket ider ki anların hareketini göz ile görmek kâbil olamaz. Taşrada sivrisinegi sivricebin nâmıyla yâd iderler. Gice uyur iken sivrisinegin rahatsız itmesinden kurtulmak için sineklik deriyi ma‘nasına olan gâyet ince bezden ma‘mûl cebinlik isti‘mâl olunur ki bu kelimedden sırf Türkçe olan (cebin)kelimesinin sinek ma‘nasına geldiği anlaşılıyor.

Sivrisinekler zavâllı-ı cenâhi ya‘ni iki kanadlı böcekler sınıfına mensûb hayvâncıklardır. Arı ve kelebek ve daha sâ‘ir birtakım böcekler gibi diğer sınıflara mensûb olanların dörder kanadları vardır.

‘Ali Nazîmâ

Meslek-i Şems

Bir coğrafya atlası açalım: İlk sahîfe ‘umûmiyetle kozmoğrafyaya tahsîs olunmuştır. Bu sahîfede ne görüyoruz? Ekseriyâ bir cihetde mütেকaddiminden (Batlamyus) nâmındaki hey‘etşinâs mısırînin tahıl itdiği meslek-i âlim görebilir ki bunda küre-i arz bütün seyyârât mihreklerinin merkezini işgal ider; diğer cihetde (Kopernik) mesleği gösterilmiştir ki bunda da şems-i mevki‘ hakîkîsini ya‘ni merkezi işgal ider. Ba‘de attâr-ı desyaresinin tersîm itdiği mahregi gösteren birinci da‘ire, Zühre‘ye mahsûs olan ikinci,küre-i arza mahsûs üçüncü,Merîh‘e mahsûs dördüncü, Müşteriye mahsûs beşinci, Zühâl‘e mahsûs altıncı,Uranüs‘e mahsûs (yedinci)Neptün‘e mahsûs sekizinci da‘ire-i ‘alîyyel nevâlî müsâdif nazar olur. Hâlbuki bu da‘ireleri resmeden adam mevaki‘in killetinden dolayı seyyâranın şemse olan mesâfesini bir mikyas-ı mütenâsibde tersîm idemediğinden resm-i mezkûrun hey‘et mecmu‘ası meslek-i kevkebî hakkında kat‘iyyen noksân bir fikirden başka birşeyi viremez.

Filhakika seyyâre hacimlerinin ‘adem-i nisbet fevkalâdesi ve şemse olan mesâfeleri o derecededir ki hatta bu hacimleri ve bu mesâfeleri gösteren bir cedvel-i merkumden bile meslek-i kevkebî hakkında sağlam bir fikir istihsâl olunamaz.

Müddet-i hareketi	Şemsden Ba'diyyet		Hacim	Katarlar	
Şemsin etrafında	Milyon fersahda	Küre-i arz=1	Milyon kilometre müke'binde	Küre-i arz=1	Küre-i arz=1
88 gün	15	0,387	129,000,000,000,000	1,280,000	Şems 108,66000
-225	26	0,723	50,050	0,054	'Attarid
-365	37	1	928,000	0,087	0,38 000
1 sene	56	1,504	1,183,000	1	Zühre
322 gün	192	0,203	173,280	0,157	0,95 000
11-365-	355	9,539	1,330,191,200	1,390,000	Arz
29-167-	733	19,183	730,483,500	864,000	1000
84-089-	1100	30,055	80,921,700	75,000	Merih
164-226-			91,989,300	85,000	0,54 000
					Müşteri
					11,16 000
					Zühal
					9,5 200
					Uranüs
					4,2 200
					Neptün
					4,45 000

Biraz bu cedveli tedkik idelim: her ne kadar bu erkâm-ı bedâye âmirede gözlerimize galebelik görünürse de çalışarak seyyarât-ı hey'et mecmua'sı kıymet-i hakikîyesini

takdir idemeyiz. Ma'mâfih bir gayret-i mahsûsa sarf iderek katarları nazar-ı 'itibâra alalım: mesela görüyoruz ki şemsin katarı küre-i arz katarından 108 küsur kadar ziyâde 'arizdir; ya'ni şemsin 'arzını teşkil edebilmek için 108 küre-i arzı yanyana tertîb itmek iktiza ider; 'ayn-ı vechle Müşteri için 11 Uranüs için 4 küre-i arz lâzımdır. Hâlbuki Merih'in katarı küre-i arz katarının (s.414) bila'kis nısfı olduğu gibi 'Utarid'in katarı da sâlisidir. Hacimlere gelince: şemse mu'adil olabilmek için (1,280,000) (bir milyon iki yüz seksan bin) küre-i arza mâlik bulunmak iktizâ ider; Müşteri için (1,390) Uranüs için (85) ... bulunmak lâzımdır. Seyyârânın şemse olan mesâfesine gelince: görüyoruz ki Neptün vasitî olarak (1,110) milyon fersah mesâfede vâki' hareket-i semâvîyesi ile tersîm itdiği mahrek cismin dürbîni itmam itmek için bizim senelerden (30) dane sarf ider; hâlbuki 'Utarid seyyâresi etraf-ışemsde âlel vâsat 15 milyon fersahlık bir mesâfede bir kelebek gibi devir itmek için ancak 88 gün sarf idiyor. Bakınız, bu iki âlem arasında ne kadar fark var; şerâ'it-i hayâtiyede küre-i arza nazaran bu iki âlemde tabîi ne kadar farklıdır! İşte bu erkâmı ayrı ayrı nazar-ı dikkate alub yekdiğeriyle mukâyese iderek seyyârât-ı mezkûrenin yekdiğerine nazaran ne kadar cisim olduğu bilsühûle idrâk idulur; ma'mâfih yine hay'at mecmu'ası tamamen teykin idilemez ki mühîmi de budur. Bunun için bir başka vâsitaya mürâca'at idelim; hatvet-i atıye yekdiğerine nisbeten katarları gösterir:

Şems-

Müşteri-

Zühâl-

Neptün-

Uranüs-

Arz-

Şemsden meslek-i şems ecrâmı arasında mevcûd olan ihtilâfât-ı cesîme nazaran evlâda hiss olunur. 'Utârid,Zühre ve Merih seyyâreleri katrelerinin küçüklüğünden dolayı bu cedvelde yer tutamadılar.

Şemsden olan mesâfâtı dahî'ayn vechle göstereceğiz:

Şemsi gösteren noktadan milimetre 'itibariyle olan mesâfât bir uca âtîdir:

'Utârid 1,5

Zühre 2,6

Arz 3,7

Merih 5,6

Küçük seyyâreler 10,0

Müşteri	19,2
Zühal	35,5
Uranüs	73,3
Neptün	111

Bu mesâfeler (10) milyon fersah (1) milimetre mikyasa üzere çizilmiştir. Hacimleri 'aynı sûretde nazar-ı muvâzeneye alarak ve şemse merkez olmak üzere bâlâdaki mesâfeler katar 'itibâr idilerek birtâkım menhiyyât çizildikde meslek-i şemsînin hey'et-i mecmu'ası kat'ı bir hey'et-i mütenâsibe ve sahîhede istihsâl idulur. Bâlâdaki şekilde görülüyor ki küçük seyyârelerin mihrekini işâret itmek için Merîh seyyâresinden sonra bir hatt çizdik. Hakîkâten Merîh ile Müşteri arasında kevâkeb-i sagire cem'iyeti cevelân ider ki fî yevmenâ (290) danesi ma'dûddur. En cisminin katarı (400)kilometre olup ba'zılarının katarı ise Paris'in arzı kadar bile yokdur.

Elhâsıl ümîd ideriz ki karâ'ini kirâm fî-mâba'd – dâhlinde bizim küçücük bir mevki' işgâl itdigimiz mesleki bir nisbet-i sahîhede tahlîl iderek giceleri tâksirimizde fûrûzân olan nücûm-u zâhirenin cû nâ-mütenâhî kâ'inâtda mesâfât hayret-bahşâ ile yekdiğerinden devr olduğını da o küre ne zîrâ bize en yakın olan (Racel el-Kantoros) kevkebi şemsimizden 8,140,000,000,000 fersah mesâfededir.

'Utârid– 1

Zühre –2

Arz –3

Merîh –4

Küçük seyyâreler –5

Müşteri –6

Zühal –7

Uranüs –8

Neptün –9

Şemse	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7.....8.....9
Mesâfât	

(s.415) 8 trilyon,140 milyar diyorum; zîrâ bu kevkebin mesâfesi küre-i arzın şemse olan mesâfesinin 225,000 mislini mütecâvizdir. Hâlbuki bu en yakını.

Bundan başka mesâfât-ı semâvîyenin cesâmetini göstermek için bir misâl daha var.

Ziyâ sâyede 75,000 fersah tî ider. Şemden bize vâsıl olmak için 8 dakikadan bize az ziyâde cezmen sarf ider; Racel el- Kantoros kevkebinden gelinceye kadar 3 buçuk sene geçer. Sâ'atde (60) kilometrelik bir sür'at-ı muntazama ile bu kevkebden hareket iden bir (tren) şemse ancak (60) milyon sene nihâyetinde vâsıl olur! Tekrar söylüyorum: bu en yakını. Kevâkeb-i sâ'ire bize ziyâlarını (50),(60),(100) belki daha da ziyâde seneler geçerek isâl iderler. Bu mesâfâtı hesâb itmeli, hâsıl olacak erkâm-ı cesîme fikre hayret ve haşyet gösterir. İşte buraları düşünöldükçe sâni' hakîm zavâllıcalık ceberüt-u sübhânîyesi 'azimet-i samedâniyesi nazar-ı'abide daha ziyâde tecellî ider.

Kâ'inat na-mütenâhîdir. Bu mesâfât bizim kuvve-i belâga-i muhîlemizin fevkindedir. Hâlbuki kâ'inâta nisbeten ancak bir noktadır.

'Ali Nusret

Sodayı Nasıl İçmeli?

Amerika cerâ'id sıhhîyesinden biri nesâih-i âtîyeyi viriyor: sodayıçabuk ve büyük yudumlarla içmemeli; ağır ağır emerek ağza almalı. Bir bardak tolusu sodayı dört dakikadan az zamânda bitirmemeli ve bir yudumda bir çay kaşığından ziyâde içmemeli.

Soda mi'denize gidince katılaşıır. Aldığınız yudumlar büyük ise bunun katılaşmasından hâsıl olacak kitleler büyük olacağından hazme medâr olan mi'de 'asaresi bunlar derûnuna nüfûzla kolaylıkla hâl idemez. Fakat ufak ufak yudumların teşkil ideceği küçücük kitlelerin arasına girerek daha çabuk hazm olunmalarına medâr olur.

Sudan mukavvî olduğunu bilen,seve seve içmek ârzû idenlerden birçoğu kendilerince hazımsızlığa sebep olur korkusuyla az içemez. Hâlbuki dedigimiz yolda içecek veyâhûd da'imâ sıcak olarak kullanacak olurlarsa belki ekserîsi andan fâide-mend olabilir. Çünkü soda ısıdılınca hem keşâfeti hem hazmı tas'ib iden tatlılığı alarak kâbiliyet-i hazmı artar.

Hâl Mes'ele

45 numarolu nüshamızda münderic mes'eleye ilk def'a toğru olarak Mekteb-i 'İdâdî Meslekî'den 48 numarolu Tevfik Efendi hâl itmişdir. Hediye-i mev'ûdemiz olan (İm'ân) kitâbının ikinci kısmını kütübhânemizden ahz idebilirler:

Sûret-i hâl:

6	7	30	15	17
19	23	9	8	16

15	12	10	20	18
10	15	20	21	9
25	18	6	11	15

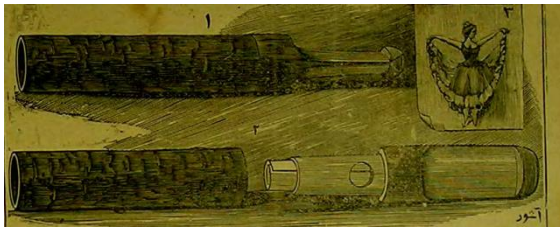
Bâlâdaki murabbaa‘ın derûnünde bulunan rakâmlar öfke ve ‘umûdu ve kezâ katarlarına müsâdif hâneler cem‘ olunduk da (75) gelur.

“Toğru hâl idenler: Manâstır Mekteb-i ‘Îdâdîyesi ihtiyât sınıfından Mehmed Fevâ‘id, Haleb vilâyeti telgraf makinecisi Ohannes,Kosova vilâyeti mektûbî kâlemi ketebesinden Nişli Mustafa Zeki,Terbînli Mehmed Nuri,Buldan virgu kâtibi Nişli Receb Sabri, dâr-ül tedris mûntehi sınıf tâlebesinden Mehmed Ra‘fet, Batumlu Basri Süleyman,İşkodralı Mehmed ‘Ali, Sinob bank-ışu‘be kâtibi Mehmed Sa‘id, (10) numarolu Raşid İzmit karantinasında Şahab, Kanîzâde Nedim Nuri,Razlık İbtidâî Hamîdi Mekteb-i Mu‘allim-i Evvel Hasan Tahsin Efendiler.

(s.416) Dumanla Develope İdilen Fotoğraflar

İhtira‘t-ı cedîde arasında birisi vardır ki fotoğrafın gara‘ib âsârından ma‘dûddur. Bu ihtira‘ bir cıgara ağızlığı olub onunla beraber posta pulu büyüklüğünde birkaç fotoğraf kâğıdı bulunmaktadır. Bu kâğıdlardan biri ağızlığın buna mahsûs deligine sokuluyorsa tütün dumanı kâğıdlarla temâsa gelerek üzerinde yapar insan veyâ başka birşeyi resmi zâhir olur.

Burada kullanılan usûl pek sade olub (koloriyet-i feza) kâğıdıüzerine bir resm hazırlamakdan ve bunu resm-i ga‘ib olub beyazlanıncaya kadar (kolorsât-ı zibak) dâhlinde bulundurmakdan ‘ibâretidir. Şu kadar fotoğraf ihzâr iderken altun mürekkebâtı kullanılmamalıdır. (kolorsât-ı zibak) fotoğraf kısmen beyaz (koloriyet-i feza)ya kısmen–yine beyaz olan– (kolor-ı evvel-i zibak)e tahvîl iderek bu sûretle resm beyaz kâğıd üzerinde gayr-ı mer‘î olur. Bu vechle ihzâr idilmiş resm ise ya (fevk-ı koloriyet-i suda) veyâhûd amonyak buharıyla temâs idince görölmeğe başlar. Amonyak buharını hâvî olan tütün dumanı bu resmi beyazlığı siyaha tahvîl iderek– göstermeğe pek güzel vasıtaadır.

Derc itdigimiz resimde (1) ağızlığı kapalı olarak göstermekte ve (2) ağızlığın açılmış ve fotoğraflardan biri mahall mahsûsuna idhâl idilmiş hâlini ‘arz itmektedir. (3) dahî çıkan resimlerden biridir.

Mükemmel Kâbus ‘Osmânlı

Birtakım erbâb-ı iktidâr ve ihtisâs tarafından tahrîr ve tertîb olunan musavver ve mükemmel lügatın 11 ve 12 inci cüz‘ileri bir yerde olarak neşr olunmuştur. Bu cüz‘î de ayrı kâğıd üzerine matbu‘ bir levhayışâmildir. İki cüz‘î•1 paraya• yigirminci cüz‘ün neşrine kadar tekmîlinin abonesi der-s‘aadet için 15 vilayât için 35 guruştur.

“Bu külliyyât-ı lügatden istifâde için bir an evvel abone olmalarını eshâb-ı mütâlaaya hususen tavsiye ideriz. 20 cüz‘ün neşrinde abone bedel tezâyüd idecektir.

Abonelerimize İhtâr

Gazetemizin 25 numerosunun neşrinde müddet-i hitâm bulmuş olacağından abonelerini tecdîd itmek arzusunda bulunacak zevâtın ikincisine için abone bedellerini göndermelerini recâ ve sâye-i şâhânedede ikinci senede duhûlunde gazetemizin gerek mündericâtca ve gerek tabiîce bir büyük tecdîd göstereceğini arz ideriz.

Müdür-i mes‘ul: matbaa‘ ve kitâbhâne sahibi Kaspar sahibi imtiyaz: **Ahmed Naci**

İhtâr-ı mahsûs—gazetemiz ıyd-ı adhâ münâsebetiyle bugün neşr olundu. İkinci senenin birinci nüshası sûret-i manzumede olarak temmuzun ikinci pençşenbe günü neşr olunacaktır.

ıyd-ı sa‘id-i adhâ münâsebet-i mü‘teminesiyle "Mükemmel Kâbus ‘Osmanlı" nın 13 ve 14 üncü cüzleri yarınki salı günü müzeyyin bir kab derûnunda neşr idilecek ve 15 ve 16 ncı cüzleri de pençşenbe günü mevki‘ intişâra vaz‘ olunacaktır.

Muhteviyât: ıyd-ı Adhâ – ıyd-ı Adhâ ve Takidât-ı Sıhhîye – Şömendifere Mahsûs İşaretde Terkiyyât ve İstikmâlât (resimle beraber) – Hayvânât-ı Mufassalîyede Cinsleri Menkita‘ veya Karîb-el İnkırâz Olanlar – İnşâât-ı Cesimede Demir ve Çelik– Kolombun Yumurtası – Ta‘rifât Seyyid Tercümesi – Küre-i Arz Üzerinde Karalarla Denizler– Harâret-i Şems– (Tarih Tıbbî) Sivri Sinek – Meslek-i Şems– Sodayı Nasıl İçmeli– Hâl Mes‘ele – Dumanla Meydana Çıkan Fotoğraflar – İ‘lân ve İhtâr.

(s.1) ÜÇÜNCÜ CİLD –SENE 2– NUMERO 53 –12 ZİLHİCCE 1309– 2

TEMMUZ 1308

Siyâsiyyâtından mâ‘dâ her şeyden bahs ider. Haftalık cerîde-i fennîye ve edebîyye. Terkiyyât-ı fennîye ve medenîyeyi vakt-i zamânıyla bildirir. Menâfi‘‘umûmîyeye müte‘allik makâlât-ı edebîyye ve fennîyeyi ma‘lûmâtiye kabul ve derc ider. Derc olunmayan evrâk i‘âde idilemez.

Müdîri Kaspar

İdârehânesi: Bâbı‘alî caddesinde Kaspar matbaa‘ ve kitabhânesidir. Cerideye müte‘allik husûsât için müdire mürâcaat olunur.

Pencşenbe günleri neşr olunur

[Nüshası 20 paraya]

Abone bedeli

Bir senelik elli iki nüshası posta ücretiyle beraber ber-vech peşin 30 guruşdur. Dersa‘adet için idârehânededen alınmak üzere 20 guruşdur

Muhteviyyât

İfâde-i mahsûsa –Kunter Amiral Moşe –Tefekkür-ü Ma‘sumâne– De‘avî-i Bahriyede Ta‘yin Merci‘– Kolera Hakkında Tedâbir-i Sıhhîye– Segin ve Jake Sisteminde Uskurlu Sandal–İhtizâzât-ı Sefin– Garâ‘ib-i Elektrik– BaküŞehri– Yeni Bir Telgraf– Çinlilerin Yatakları– Senelik Takvim – Dalgıç– Fennî Eglenceler– Mes‘elelerimiz– Haftalık Takvim.

Resimlerimiz

Kunter Amiral Moşe– Segin ve Jake Usulünde Uskurlu Sandal– Segin ve Jake Usulünde Uskurlu Sandaldan Âlet-i Mahrekenin Bir Kısmı–İhtizâzât-ı Sefin– Dalgıç– Bükülmüş Kibrit.

(Mükemmel Kâbus ‘Osmânlı)

On sekizinci forması çıkarılmış olan bu lügatın gelecek hafta yigirminci cüz‘iminin neşrinde abone fiyatı tezâyüd idecektir.

İfâde-i Mahsûsa

‘Atıfet-i mâlânhaye-i hüsrevâneleri mülk-ü milleti bil-hassa teb‘ayı sadıkâ-i şahaneleri münkülli vücûh ihyâ iden şehriyâr-ı ma‘ârifperver Sokullu büyük pâdişâhımız sultân-ül selâtîn **Sultan-ı Gâzî Abdül Hamîd Hân** efendimiz hazretlerinin sâye-i kemâlât-ı sermâye-i zellâllahîlerinde bir seneden beri ‘acizâne–fakat ciddi ve ‘ubûdiyyetperverâne– bir sûretde intişâr iden (ma‘ârif)in ikinci sene-i devriyeyi intişâra kadem nihâde-i muvaffakiyet olması vesîlesiyle ferâiz-i metimne-i kemterânemizden olan dürûd behbersub-u lâzımeyle tekrîr ile tezyîn-i lisân-ı muhâllesât iyleriz

Hemân hedây-ı müte‘al hazretleri veliyy-ün ni‘met ‘azam-ı veliyy-ün ni‘am alem padişâh aliyi-un himem efendimiz hazretlerini dünya turdukca serîr ma‘lâyı hilâfet-i islâmîyede bâkî buyurub vücûd-ıâlem sud-ışâhânelerini kafa-i âfât günden mahfûz tutarak ‘umur-ıâfiyet mülükânelerini mizdâd iylesun âmin.

Cerîdemizin şu sûretle devâm-ı intişârı emrinde hey'et-i tahrîriye tarafından sarf idilem gayretten ziyâde te'siri görülen bir hâl-i mefharet istimâl var ise o da eshâb-ı mütâla'a cânibinden ibrâz buyurulan rağbet ve mua'venetdir.

“Hakîkaten mülkümüzde şimdiye kadar musavver,oldukca mükemmel on altı sahîfelik bir gazatenin 20 para (s.2) bahâ mukâbilinde devâm-ı intişârı görülmediği herkes tarafından teslim olunabileceğini ümid ideriz.

Rağbet-i kârân-ı mu'arref tarafından ibzâl buyurulan mua'venet-i mahsûseyi gördükçe 'uhdemize tertîb iden hizmeti ifâde-i kusur itmemeğe çalışmak tabîidir.

Şu hâl ile ta'yin idiyor ki cerîdemizin devâm-ı intişârı sarf-ı erbâb-ı mütâla'anın himem bir güzide-i mu'arrefperverâneleri semeresidir. Binâenaleyh gazetemizi şu ikinci sene-i devriyeye isâl iden o himmet ve mu'avenâta karşı ifâ-yı lâzime-i hamdet ve şükran ider; ve mâddeten dahî ebrarına bu ricâli olduğumuz ayar-ı müntedâriyeye ikinci sene için ba'zı tensikât ve ikmâlât icrâsıyla edâ iyleriz.

Bu nüshadan sonra gazetemizin ekserî nüshasının ibtidâsında 'ilim ve ma'rifetin ahvâl-ı umûmiye-i hazresini musavver birer makâle bulundurulacaktır ki makâle-i mezkûre-i 'ulûm ve fûnunun netayici olarak husûle gelecek her nev'i terekiyyât ve tecdîdâtı hâvî olmakla beraber ulum-u 'ilim ve fennî işgal iden mesâ'ilinden dahî bahs olacaktır. Bundan başka hukuk,bahriye,riyâzat,sanâ'at ve ticâret gibi başlıca birçok kısımlar açılmış olup bunlardan her hafta münâsib mâkâlât-ı müfide bulundurulacak,ayrıca da her nüshanın ilk sahîfesine vaz' olunacak resme 'aid bir mâkâle-i edebiyeye veyâ tercüme-i ahvâl derc idilecektir.

Mülkümüzde san'at hakk ve ototipinin henüz suhûlet ve masârif-i mu'tedile ile elde idilecek mertebe teksir itmemiş bulunmasından tolayı yigirmi paralık bir gazeteye büyücek bir masrâfla tedârîki iktiza iden resimler,levhalar derci mûcib meşkâlât oluyordusa da bize bu meşkâlâtı da idârehânemizdeki hukuk da'iresinde tevsi' ve lâzım gelen ba'zı edevâtın tedârik ve celbi ile beraber gazetenin evvelki kâğıdından iki kat daha âlâ kâğıda tab' sûretiyle bertarâf iylemiş bulunduğumuzdan fî-maba'd resimlerin âlâ ve müntehab olması meslek-i müttehad dâhlinde bulunmaktadır.

Gazetenin eski mürekkebi bile değiştirilmiş bulunduğuşu nüshada erbâb-ı mütâla'a canibinden görülmektedir. Her bendin evsat tarafına vaz' idilmek üzere yigirmi beş kadar şimşir hakk itdirilmişçiçekli yazı yaptırılmış olup bunların vaz'ı da bil'tabi' erbâb-ı mütâla'aya mucîbi suhûlet olacaktır.

(Ma'arifin) mündericâtından şimdiye kadar şikâyet görmemiş isek de muhterem kari'lerimizin birinci seneden ziyâde hoşnudlarını celb etmek emeliyle bundan sonra derc idilecek âsâr ve mâkâlât en güzide ve müntehab parçalardan müteşekkil olacak ve en yeni muhtera'at ve sâ'ireye â'id bulunacaktır.

Her nüshada haftalık takvîm ile ahvâl-ı hevâ'îye ile bir de gayet muhtasar ve müfid senelik takvîm bulundurulacak ve ba'zen dahîİngiliz parmağı,yarede,metre ve mukâyeseleri derc idilecektir.

Öteden beri devâm itmekte bulunduğu gibi her nüshada güzel güzel resimlerle fennî eglenceler bulundurulacağı meselli fennî ve riyazî mes'eleler dahî derc idilecek ve mesâ'ilik birinci def'a haline muvaffak olana büyücek mükâfatlar takdim ve itâ olunacak, sonraki hall idenlerin dahî isimleri derc idilecektir.

Şu 'arz itdigimiz kifâyât şimdilik lüzûm gördüğümüz ikmelâtın ba'zıları olub daha hiss idilen her dürlü lüzûm-u ekmâliye derhâl ifâ idilecegi gibi kara'in-i kirâm tarafından lütfen itâ olunacak mülâhazât ve ihtârât dahî nazar-ı'itinâ ve icradan dur tutulmayacaktır.

Matbaa ve kitâbhâne sâhibi **Kaspar**

Meşâhîr-el Milel

Kunter Amiral Moşe

Ernest âmade Bartelmi Moşe 1821 senesi Ağustos'un yigirmi dördünde Madrid'de tevellüd itmiş ve 1892 senesi Haziran'ının yigirmi beşinci günü vefat itmiştir. Eyyâm-ı hayatîyesinin senîne ahîresini Paris rasadhânesi müdüriyetiyle fûnun akademisi ve Toll cem'iyeti a'zâlığında imrâr iylemiş ve fennî ve edebîsâriyle kesb-i iştiâr itmiştir.

Amiral Moşe evvelce Paris'te Lui Grande mektebinde ikmâl-ı tahsil itmiş ve on altı yaşında iken bahriye mektebine kâbul olunmuşdur.Zekâ-yı hârikulâdesi 'ulûm-u riyâziyede fevkâlâde rûsuh-u melekesini te'min iylemiş olduğu gibi hey'et ve taksîm-i arazî fennlerinde dahî husûsî bir iktidâr tam kazanmıştır.

(s.3) Bahriye mektebinden çıkdıktan sonra Moşe sür'atle terfi' iylemiştir. 1839 senesinde bahriye mülâzımı ve 1843 senesinde nişancı mülâzımı olmuş 1861 de firkateyn yüzbaşılığına terfi' idilmiştir.

Fransa ile Prusya muhârebese esnasında kimisiyle Havre limanı müdâfa'sına me'mur idilmiş ve burada büyük hizmetleri görülmüştür.

Yüzbaşı Moşe bu aralık 'ulûm-u hey'et ve taksîm-i arazîdeki meleke ve mahâretini meydan-ı istifâdeye atarak Sent Paul ve Amsterdam adalarıüzerinde 'ulûm-ı tıbbîyeden büyük büyük tedkikâtda bulunmuş ve bunlardan güzel istifâde itmiştir.

Fransa'ya 'avdetinde 1873 senesinden beri 'azâsından bulunduğu Toll cem'iyetindeki makamını işgal itmiş ve bu zamânda lejyon donör nişanının kumandörlük rütbesinden

bir kıta'sına nâil olduğu gibi fûnûn akademisine hey'et-i şinâs muktedir matyanın âzâ yerine ta'yin edilmiştir.

Paris Rasadhânesi müdiri Wirrie'nin vefâtında 1878 senesinde rasathâne müdüriyetine ta'yin olunmuş ve bu vazifesinde iktidar-ı fennîsini izhâr itmiştir.

Amiral Moşe yalnız bir bahriye kumandanı değil bir edîb, bir mütefennin, bir hakîm idi. 'ilm-i hey'et, cebir, Sent Paul ve Amsterdam Adalarındaki tahribâtı hakkında müte'addid eserler neşr itmiştir.

Hilm ve tevâzu', 'ilm ve fenn ile mezc itmiş ve kuvve-i zekâsı bunlara hüküm nasib iderek rûfekasının hürmet ve teveccühüne, ümerâsının muhabbetine, ma-dununun ri'ayet-i temâsına mâlik olmuştur.

Mehmed Süleyman

Mevâd-ı Edebiyye

Tefekkür-ü Ma'sumâne

Devr-i hayatın sabah sabavetindeki bir ma'sum da kendine mahsûs ba'zı tefekkürâne talub gider. Hadd-i zâtında müteessir bile olmaması lâzım gelen düşüncesi evza' ma'sumânesinde okadar tahvîl gösterir ki kulub-ı mütehassise mini mini mütefekküre karşı te'sirât şa'irânenen kendini alamaz!

Çocukların esbab-ı te'siri mini mini beyânlarının ufaklığı nisbette küçüktür.

Çenbere o günde oturmuş küçük bir kızın bağçedeki ağaç dallarının ihtizazâtına bakub da tudaklarında gösterdiği latîf tebessümler, vâlidesinin bir dakika yanından ayrılmasıyla ber-hüzn ciddiye mübeddil olurki vâlide o anda 'avdete, hem de – kendisinden başka bir kalbin hiss idemediği bir şefkâtle– mahsul-u hayatını der-ağuşa mecbûr olur.

Letâfet-i ma'sumâne ile memzuc bir terâvetle vâlide uyandı, yanı başında uyumakda olan nurdîdesine baktı vâlidelere mahsûs bir hiss-i şükrân ile hamd itdi. Yavrucağını uyandırmaktan korkuyordu, fakat gönlündeki muhabbet-i mâderanenin galeyana

mukâvemet idemedi; dudaklarını yasdığıın üzerine serilmiş latîf tellere sürmekle kifâyet itdi.

Vâlîde sabahleyin görülmesi lâzım gelen veza'if-i beytiyenin ifâsıyla iştiğal idiyor,aradan da iki sâ'at geçmişti,Na'ime uyandı; dört tarafına bakınıyordu. Her gün uyandığı vakit annesini işlerini bitirmiş,gelmiş baş ucunda hissiyât-ımâderanenin en tatlı nazarları ile kendisine bakmakta bulan mini mini kız bu sabah kimseyi görmedi:

- Annem, nerede?

Didi. Akşam komşu çocukları kendilerini ziyârete gelmişti,dersini ezber idememişti.

Kitâbını eline aldı,ma'sumâne halicânla dersini okurken kumral saçları iki tarafa bir letâfet-i ihtizâziye saçıyordu.

Dersini ezberledi,kalkdı yüzünü yıkadı. Annesi hâlâ gelmemişdi.

Pencere önüne oturdu. Vâlidesinin her sabah okumasını tenbih itdiği duasını okudı; yine iki tarafına bakındı. Annesi yoğ idi!

Mini mini kalbinde bir ızdırab hiss itdi, zihni büsbütün vâlidesinin nerede olduğu ile iştiğale başladı.

Yavaşça seslenmege cesâret itdi.

-Anne!

diye çağırdı. Cevâb alamadı.

Küçük bir kız, sevgili bir yavru ve lâtif bir vaz'iyet almış,mini mini beyni annesini düşünür! Pek az sonra vâlîde kapudan girdi. Semere-i hayatını mütefekkir gördi.

Kollarını açdı,koştı kucakladı,küçük kız vâlidesinin boynuna sarıldı,o tefekkürden eser kalmadı!

Fakat biraz evvelki tavır-ı mütefekkirâne hayâlet-i şâ'iraneyi tevsî' idecek bir levhâ (*) teşkil itdi.

Çünkü tıfulet en küçük tefekkürden bile âzâde kalmak ister.

Birinci sâhifeye ifâde-i mahsûsa derc olunması hâsebiyle levhâsı gelecek hafta vaz' olunacaktır.

Abdullahid Nuri

Mevâd-ı Hukûkîyye

Da'vayı Bahriyede Ta'yin Merci'

‘Akd ve mu‘amelât bahriye ile bunların sûret-i cereyânı ve derece-i mer‘îtinden bahs iden kavanîne (kavanîn-i bahriye) ihtilâk olunmaktadır.

Kavanîn-i bahriye aslen (hukuk-u bahriye-i ‘umûmiye) ve (hukuk-u bahriye-i husûsiye) nâmlarıyla ikiye menkısım olub hukuk-u bahriye-i husûsiyeyi ticâret-i bahriye kanunundaki ahkâm-ı cami‘ bulunmaktadır.

Ticâret-i bahriye kanunu sefine ve ashâb-ı sefine ile kimi hizmetlerinde bulunan ta‘ife vesâ‘ire gibi mülâhalar ile eşhâs-ı sâlise beynindeki sarf-ı umur bahriyeye müte‘allik ‘akd ve mu‘amelâtdan bahs ider ki bunlar da ticâret-i bahriye mahkemelerine ‘aid olan hasârât,müsâdemât-ı bahriyeye müte‘allik münâza‘at ve sefine inşâasına da‘ir bilcümle taahhüdât, seyir ve sefer için sefâ‘in-i iştirâ ve fûruhtu ve bahren emvâl ve eşya nâkil ve irsâlî ve münâkalât-ı(s.5) mezbûrenin vakt-i zamânıyla nâkil idilememesi ve yolda çürüyüp bozulması yüzünden mütehaddis da‘vayı sefine için âlât ve zahîre ve kumânya ve levâzım sâ‘ire-i mübâya‘a ve fûruhtı,nâkl, sefine-i icâr ve isticârı, sefine ve hamulesi üzerine vuku‘ bulan ikrâz ve isrikrâz ve ‘alel ‘umûm-u sefine ve hamule üzerine ‘akd idilmiş sigorta mukâveleleri müteferri‘âtı ve ticâret-i bahriyeye müte‘allik bilcümle mukâvelât ve senedât,kimi tâ‘ife ve müstahdeminin ücret-i hizmet ve maaşlarına da‘ir olan mukâvelât ve münâza‘at, tüccâr-ı sefâ‘ininde müstahdem ta‘ifelere müte‘allik taahhüdâtından ‘ibâretidir.

Ticâret-i bahriye kânununu hümayununun fihristi demek olan şu icmâlin mütâla‘asından anlaşılacağıüzere ticâret mahkemelerine ‘aid olan mevâdın sarf-ı‘umur ticâriye-i bahriyeye ‘aid olması meşrut bulunur:

Meselâ‘umûmî ve husûsî‘add ve ‘itibâr olunmuş ve tafsilâtı ticâret-i bahriye kânunnâme-i hümayununun on ikinci faslının kısm-ı evvelinde muharrer bulunmuş olan hasârât bit-tabî‘ tarafının ticâret-i bahriye ile iştiğâlleri esnâsında tahdis itmiş bir keyfiyet olacağı gibi gâye-i maksûdde bahr-ı ticaret olduğundan bu meselli nizalarının merci-i ru‘uyeti bahriye mâhkemeleridir.

Kezâlik musaddemât bahriyeden mütevellid da‘vanın fasl ve hasmî kânun nâme-i ticâret-ii bahriye ahkâmına tevfiik idilmesi tabîi olması ve ahkâm-ı mezbûrenin merci‘ tatbik ve icrâsı ticâret-i bahriye mâhkemesi hey‘eti bulunması cihetle bil-umûm musâdemât-ı bahriye ona müte‘allik da‘vanın mehâkîm-i mezbûrede rivâyetleri lâzımdır.

Şu kadar var ki kânunnâmenin fasl-ı ağıyarında gösterildiği vechle emtia‘ mecmu‘a-i hasâr-dide olub da protesto ve ‘itirâz olunmaksızın teslîm olunduktan sonra zarar ve ziyân için kapudan ve sigortacıların ‘aleyhlerine ikâme-i da‘va olduğu ve hasârât-ı bahriye vuku‘ bulub da kiminin kapudanı protesto ve ‘itirâz itmeyerek emtia‘-ı mahmuleyi teslim ve nevlini ahz itdikden sonra hasârât-ı mezkûreden tolayı mahmulın ‘aleyhine da‘va ile dinî kezâlik istidaneme vuku‘ bulub da müsâdemenin vaki‘ olduğu mahalde kapudanın şikâyetini beyân idebileceği bir hükümet var iken istid‘ama takdîmiyle şikâyet itmeyerek muahheren ve müsâdemededen de‘avî açıldığı suretde

kânunen bu misûllu da‘vayı istima‘ olunmayacağından böyle ahkâm-ı kânun da‘iresinde veyâ müddet-i nizâmîye zarfında akâme idilmemiş da‘vanın da merci‘-ihasmı yine ticâret-i bahriye mâhkemeleri ise de mâhkemenin bu id‘allerde vireceği kânunen iştikâ-yı mezbûrun istima‘ olunamayacağından istida‘i ve vaka‘nın reddinden ‘ibâret kalur.

Ticâret-i bahriye kânununun mecmu‘ muhteviyâtının delâleti ve bilhassa sefine-i işтира‘ ve fûruhatı keyfiyetinde icâb iden ahkâm ve mu‘amelâtın best-ü beyânı saresinde "seyir ve sefir için" kaydının tasrih edilmiş bulunması ile de anlaşılıyor ki ticâret-i bahriye mâhkemelerinde rivâyet idilecek mevâdın umur-ı ticâret-i bahriyeye ‘aid bulunması elzemdir.

Yoksa depoyu yapmak yahûd parçalanub enkâzından istifâde idilmek üzere bey‘-i işтира olunmuş bir sefinenin keyfiyet bey‘-işurâsından mütehaddis bir da‘vayı ticâret-i bahriye umurunda ma‘dud olamaz ve bu misullu bir da‘vayı ticaret mâhkemelerinden birine vârid olsa istid‘amane redd olunur. Çünkü bu sefinenin iştirâsından maksad ticâret-i bahriye degil, binâenaleyh da‘vanın rivâyeti de ticâret-i bahriye mâhkemesinin gayrı mehâkim-i hukukîyeye ‘aiddir.

Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye – mâtde (2):

"Bir işden maksad ne ise hükm ona göredir. Ya‘ni bir işüzerine tertîb idilecek hükm evvel işden maksad ne ise ona göre olur."

Abdullahid Nuri

Hıfz-ı Sıhha

Kolera Hakkında Tedâbir-i Sıhhîye

Cenâb-ı hafız-ı hakikî cümle memâlik-i islamiyeye âfât-ı mütenevvi‘adan masun ve muhâfaza buyursun.

Meşhed, Bakü, Tiflis gibi mahallerde zuhur iden ve her sene mahall-ı sudurî olan Hind‘den hareketle memâlik-i sâ‘ireye (s.6) tahtı istilâsına alarak binlerce nüfusu elka-i turâb eyleyen kolera ‘illet-i müdhişesinin mahall-ı sâlif-ül beyânda zuhur-u evre mevâridâtına kapuluk hidmeti gören payitaht saltânât-ı senniyede tedâbir-i mü‘essere ve şedîde icrâsı lüzumunu gösterir.

Devlet-i ebed müddet-i ‘Osmânîyenin tahfiziye hakkında her an sarf-ı mukadderât ve icrâyı esbâb-ı tahfiziye için şiddetli emirler itâ iylemekde olması nazar-ışükrân ile görülüyor.

Hâlbuki kolera hakkında hükümetin icrâ iyleyeceği tedâbir-i tahfiziye başka ve şahs ve ahdın kendi üzerinde icrâsına mecbur olduğu tedâbir başkadır. Hükümet ne kadar tedâbir-i şedîde ve mü‘essere icrâ iyeler ise iylesun cem‘iyeti metrekübünün bir rükn ‘aslîsi olan şahıs ve ahdın tedbirden noksânı hükümetin sarf iylediği gayret ve

ihtimâmı fa‘idesiz bırakur. Bu hâlde demek oluyor ki her şahsın koleradan masun ve mahfuz kalmak hakkında lâzım gelen tedâbir-i âgah ve aşinâ olması icâb ider ve bu emelin husûlede lâzım gelen kava‘id-i mahsûsenin ashâb-ı fenn tarafından inzâr-ı‘ amaye ve da‘ile mümkündür.

Tedkikât-ı mükemmele ve münâkaşât-ı fennîye ile Fransa encümeni sahîsi tarafından vaz‘ olunub şahsî ve ‘umumî nâmlarıyla iki kısım mühimme tefrik idilen tedâbir-i tahfiziyeinin şu vesile ile inzâr-ı‘ amaye vaz‘ın-i lâzımeden add iyledim. Ma‘ hazâ tedâbir-i tahviziyeinden bahsi bitirdikten sonra koleranın esbab-ı muhîyesinden bahsi de münâsib gördüm.

1–koleranın mahall-ı zuhurunda mesâb olanlardan ifâkât bulanlar o fiyata nisbetle az bulunduğundan bu hâl eşhâs-ı muhtelifede havf ve hirâsı mucîb olur. Hâlbuki istirâhât-ı efkâr kolera zamanında en ziyâde lâzım olan tedabir-i sıhhîyeden madud olub havf,hirâs,hâlcana kapulmamalıdır.

2 ta‘b– müddet-i medîde çalışmakla husûle gelen ifrât-ı ta‘b,uykusuzluk, uzun müddet yahûd cüz‘i devam iden soğuk su banyoları koleraya müsâbit hakkında esbâb-ı meşdûdeden ma‘dud olmalarına menbî bunlardan külliyen mucânebet icâb ider.

3 teberred– sıcak bir günude takib iden giceleri açık pencere önünde ve az giyinilmiş olduğu hâlde yatmak ve çok miktarda buzlu sular içmek muvaffak tedbir olmadıklarından bu hâllerden dahî ihtirâz lâzımdır.

4 sular– mahall-ı vürudı meşuk ve fenâ sular isti‘ mâli koleranın sirâyet-i taammına vâsîta olan en birinci sebebdır. Kuyu,münasib ve ufak menbi‘ suları, içildiği hâlde derunlerinde müte‘ addid rüsubât-ı müte‘ fine ve havînât-ı muhtelifede mevcut olmasına mebni‘ bâ‘is muhâtarât-ı‘ azîmedirler.

Bu gibi suları içmek ve yemeklerde kullanmak için evvelce mükemmel süzgeçlerle süzüp ba‘de yigirmi dört sa‘at idâre idecek kadarını kaynatmak ve ertesi gün tekrar yenisini süzüb kaynatarak kullanmak icab ider.

Daha güzel tedbir olmak üzere kaynamış su içerisine bir miktar çay, ‘ömür otı,kantaron çiçeği gibi şeyleri atarak süzdükten sonra içmelidir.

5 yemişler– yemişlerin gerek olmuş ve gerek hâmları asla yenmeyub pek ziyâde arzu ve kavâ‘inde kabuklarını soyarak ba‘del tabh az miktarda yimelidir.

6 sebzedât– sebze meyânında tea‘ddid olunan salataları asla yimek ca‘iz olmayub kâbul-u tabh olanlar ekl olunabilirler.

7 ta‘am vâkitleri muntazam, i‘dad-ı et‘ime mahdud, ve kabiliyet hazmiyeleri ziyâde olmaları lâzım geldiği gibi az şeyle tağdi olunmanın kolayına bakmalı ya‘ni az yiyub çok şeyi kazanmalıdır.

8 buz ve buzlu meşrubât– buz ve buzlu meşrubât bataet-i hazmîyeyi mucib olacağı gibi kesret-i isti‘mâli bir iltihâb em‘âyı ve bu da ishali bâdî olarak kolera mesâbitine sebebiyet vireceği münâsebetiyle bunların adem-i isti‘mâli ve istilâ-i sûretinde kolera da buzı mahdud bir sûretde isti‘mâli i‘tiyâd itmelidir.

9 mesakin– mesakinin tedâbir-i tahfiziyelerinden mes‘ul sahibleri olmasına mebni mesakin-i tedâbir-i tahfiziye-i şahsiye idâresindedir. Mesakinde nazar-ı dikkat ve ihtimâma alınacak keyfiyet evvelce abdesthânelerdir. Abdesthâneler sıkca sıkca tuz ruhuyla yıkanmalı, kabrlere yüzde beş mahlûlî hâvî (s.7) fenikli suları laakall günde iki kere dökmeli, ufak çanaklar içerisine konulan kireç kaymağından her abdesthâneye birer dane koymakla beraber sofalara merdivan başlarına birer dane koymak ihtiyâten şâyân-ı istihsândır.

Evi yukarıdan aşağı fenikli su ile badana itdirmeli ve her gün sabahları, pervekârların lavanta serpdikleri aletler içerisine fenikli su koyub, (yüzde beş) onunla her oda sofa ve merdivenleri ve velhâsıl onun içinî hâmız fenik zareleriyle toldurulmalıdır. Ufak el ispirto lambalarıüzerine bir kab içerisinde binde bir aksülümen mahlul suyu koyub bunu her otada sabahları birer sa‘at kadar yakmalı ve ondan zuhûra gelen buhar ile karışık aksülümen ile havayı işba‘ itmelidir.

Her sabah el,yüz,ayak,kollar ve bacaklar dahîl olduğu hâlde fenikeli su ile yıkanmalı, çamaşurlar yıkanacağı zamân sularına hamz fenik katarak onunla yıkatmalı ve lavanta yerine hamz fenik suyu kullanmalıdır.

Cenâb-ı hakk muhafaza buyursun istilâ zuhûrunda korkuyu külliye atarak mâr-el ‘arz tedâbire ri‘ayet-i tâmede bulunmalı, ve şayed ,hâne içerisnde bir musâb vuku‘nda evvel emrde bir tabibe müraca‘atla hastayı ona teslim itmeli ve hastanın mevâd-ı mukkiye-i ve ishali ayrıca bir mahalde temizledub onları da binde iki aksülümen mahlul içerisnde müddet-i medîde kaynatdırılmalı ve hasta ile ihtilâtdan külliye mücânebet idilub it‘ame husûsunda dikkat-i mütemâdide bulunmalıdır.

Ceza‘i bir ‘amel zuhûrunda bizmut tuzu, afyon ruhi kullanmalı ve ikişer gramlık bizmut paketlerinden icâbî hâlinde üç dört kadar almalıdır. Yigirmi damlaya kadar afyon ruhını bir şeker üzerine damladarak yimelidir. Bunlardan başka çayı menku‘i içmeli ve kahveyi terk itmemelidir.

Karolin dinilen madamzâde afyonun bir tıfılğün mahsûsdan mütevellid ishali fevkalâde nef‘î olduğunu ve bundan çocuklarda şekerli su içerisine altı damlaya ve büyüklerde on sekiz damlaya kadar tedricen içildikde heman beşveyâhûd on damla alınmadan ishali şâyân-ı kayd bir sûretde teeddi idileceğini beyân ile iş bu ilacdan idinilmek lüzûmunu tecârüb-ü müte‘addide zâtiyem üzerine tavsiye iylerim.

İstilât zamânında muzâd-ı‘affini edeviye meyanında en mühim mevki‘ işğal eyliyenler kibritiyet,nihâs,kaloriyet-i kils,kaloriyet-i tutiya nâm-ı cisimlerdir. Bunlardan

idinilerek ev içerisine mahlûllerini dökmek veyâhûd kablar içerisine koyarak un öteberisine koyarak tencirini beklemek güzel neticeler verir.

Pencereler da'ima sûretde kapalı kalmayub evin havası sabah akşam değişmelidir.

Alçak mahallerde oturmayub havadâr ve yüksek yerlere çıkılmak kava'idi-i hıfz-ı sıhhat cümlesinden ma'dûd olduğu gibi mahallenin sayk ve sokakların tar olanları iskân için elverişli degildir etrafda bulanan havza ve bataklıkları tathir idub,tathiri mümkün veyâhûd kolayı olmayanların ya bütün bütün seddi veyâhûd kemerler ile örttürülmesi icâb ider.

İstilâ zamânında yemişden külliye mücânebet idüb evlâtlarıyla familyasının sıhhat ve selâmetini ârzu iden bir familya re'isi evine hiçbir yemiş koymamağa gayret iylemesi lâzımeden olduğu gibi onlara haricde dahî mugayyir-i tedbîr-i ahvâl ve harekât içerisine mü'sade virmemelidir.

Sabahlarıçay ve çay içerisinde revm veyâhûd konyak isti'mali akıb taamda yine konyak isti'mâli hele içilecek suları konyakla içmege gayret idilmesi icâb ider.

Koleranın sirayeti esbâbının en ehemmi mevâd-ı mak'î ve ishalîyenin bir mahalldede mevcûdiyeti ile olması bugün fennen tasdik ve kabul edilmiş olduğundan kolera musâbeynine 'adem-i takrib bu nokta-i nazarla lâzımeden olub hânesini kapayarak haricden kimsenin duhulüne müs'ade itmiyen bir familya halkının 'illet-i mezkûreden mu'âf kalmaları kuvvî bir ihtimâldir.

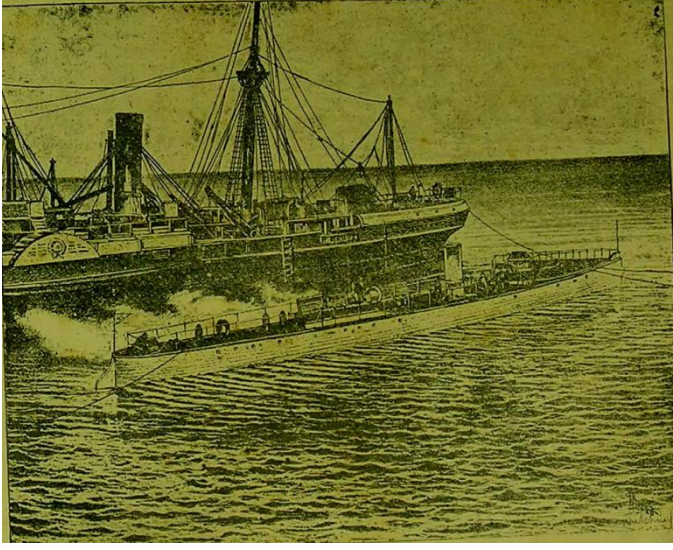
Hindistan'da mevcûd İngiliz askeri kolera istilâsı hengâmında kaşlarından harcla ihtilât iylemeyerek muhafaza olundıkları gibi nefis-i parsede kolera istilâsı hengâmında (s.8) hastahânelere alınan kolera musâbini ile sâ'ir hastaları yekdiğeriyle ittihâd itdirmemek sebebiyle mesâbinden başkalarında kolera müşâhede idilmediği biltecrübe sabitdir.

Seksan iki kolerasında Mekteb-i Harbiye-i Şâhâne tâlebesi meyânında koleradan bir vefayât zuhur itmemesi 'umûm-u mekteb mevcûdunun hâricle ihtilâtdan man'ileriyle tedâbir-i şedîde ve mü'essere icrâsından başka hiçbir şeye 'atıf idilemez.

Karantinaların ihdâsı ve kolera istilâsına karşı cidden bir siper-i müdâfa'a teşkil itmesi ihtilâtın 'adem-i lüzumunu isbât ider.

'Umûmun heyecan ve te'sirini mucib olacak ma'lumât-ı ruzmerrenin neşr ve 'ilân-ı 'umûm için korkuya mucib olacağından bunların men'î icâbât-ı fennîyeden ma'dûddur.

Su-i 'isti'malât mütenevvi' fart-ı cima',anmamak 'aşiret-i mehîcât-ı nefsâniye,balo,tiyatro,konser gibi mahaller,giceleri devr-i esvâk gibi hâlet-i koleraya ibtilâ husûsunda mu'avenet iderler.

İhtizâzât-ı sefine- torpido ve çarhlı vapurun tecrübesi (makâlesi 12 nci sahifede)

Hele ‘aşiret mübtelâları kolera münâsebetiyle kendilerine sözde bir hakk virmek arzûsuyla mest-i lâakall ta‘birine mâsadak oluncaya kadar içerek heman her ne olursa olsun yiyerek yatağa kendilerini atarlar ve bu hâlde hâsıl olacak fesâd-ı hazmdan mâ‘ide-i gice esnâsında açılmak ve sarhoşluk te‘siriyle pencereleri açık yatmak gibi mü‘esserât dahî zamm olarak musâbiyet hakkında isti‘dâdı tezyid ider.

Bunlardan başka imrâz-ı ma‘da ve maa‘iyeye isti‘dâd-ı zâtı ve tabiyyesi ve tabiatları melyene olanlar, frengi mübtelâları hamiyât-ı merzgiye koleraya isti‘dâd-ı tezyid ider.

Koleraya ma‘ruz kalan esbâb-ı muhî-i mütenev‘i olmağla onların beyânı da fâ‘idesiz olmayub iş bu esbâbdan tavk-ıçarelerine istilâdan evvel tavsil iylemek fâ‘ideye mucibdir.

Sin–koleraya musâb olanlar sırasıyla ihtiyârlar (s.9) kâhaller,şab,etfâldir. Üç dört aylık etfâl her hâlde koleraya musâbiyet hakkında bir mu‘afiyet tame degilse böyle insan-ı sâ‘ireye nisbetle mu‘af oldukları tecârüb-ü müte‘addide ile rehin-i rütbe-i bedahetdir.

Bu hâlde koleraya musâb olmaları en ziyâde kuvayy-ul ihtimâl olan ihtiyârların tedâbir-i tahfiziyeye tamam-ı ri‘ayetleri elzem ve mecburîdir.

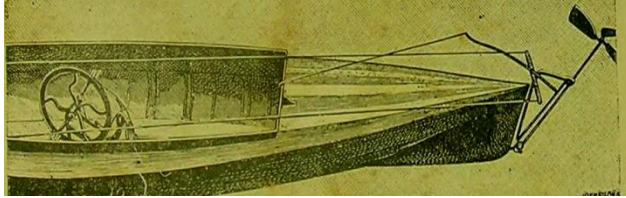
Cins– cinsiyet farkı koleraya musâbiyet hakkında hiçbir istisna göstermeyub gerek cins-i zekur ve gerekse nesâ‘ini mikdarda vefâyât virdikleri istatistikler mündericâtından ma‘lum olmuşdur.

Ba‘zı– za‘if-i elbeniye olanlar ile kuvayy-ul beniye olanlar arasında musâbitce hiçbir fark görülemez ise de za‘if elbeniye olub da kendisini taab-ı fevkâ‘ladeye koyanlara savlet ve hücumu tabiî ziyâdedir.

San'at – vücudu fevk'âlade yormakla iktisâb-ı ma'îşet iden erbâb-ı sanâyi' koleraya en ziyâde musâb oldukları tecârüb-ü'adîde ile tebyin itmişdir. Demirciler,hamallar,rençber,vapur ateşçileri,vâlih esnâfın esnâ-yı istilâda kendilerini eyuce muhâfaza itmeleri lâzımdır.

İklim– iklim-i harr koleranın intişâr ve sirâyete büyük bir vâsıta olduğu gibi iklim-i barid-i 'aks te'sir ider. İngiltere,Fransa,Rusya ve Almanya'nın şimâl-i cihetleri ahâlisiyle İskandinav heman koleradan iklim icâbeti olarak Asya ahâlisine nisbetle bir mu'afiyet-i nâmede bulunurlar.

Harâret-i mevsim – sıcak bir günü ta'kib iden serin bir gece koleraya ma'ruzîyet husûsunda büyük bir te'sir icrâ ilyedigi gibi tebdil-i hararet gösteren mevsimlerde koleranın intişâr ve istilâsı ziyâdedir.

Arâzî– arâzî-i saniye ve saliseden başka arâzîde koleranın istilâsı nadir olduğu ve hele arâzî-i garantiyede gözükmediği müşâhide ile tahakkuk itmekte bulunmuştur.

Sefâlet ve fakir– sefâlet ve fakirin kolera istilâsına (s.10) ma'ruzîyetde medhâl külliyesi olub bu medhâl nâ-tamamîyet agdiye, 'adem-i iktidâr-ı tahfiziyeden iyler ve gelmekte olduğu şüphesizdir.

Koleranın esbâb-ı mûcibesi– veyâhûd tekevün-ü maraz– hendde maraz-ı beledî hâlinde müşâhide olunan koleranın bir semm-i mahsûsdan mütevellid olması ihtimâlâtı hendin mâr-el 'arz şera'iti arâzîye ve coğrafyası ve suların şera'it-i matlubeden hâriç bulunmasıyla kuvvet kesb ider. İş bu maraz-ı beledî bil-ahere savr-ı istilâ'iyeye mûnkaliib olarak insanların birçoğunun mahv ve helâkına ba'is olur.Kolera mahall-ı vürudundan kara ve deniz vasatıyla istilâ-i sûretde hareket idub esbâb-ı sirâyeti koleralı eşhâs,mevad-ı sefliye ve muk'îye,çamaşur ve koleralı eşhâsın eşya ve malzeme-i sâ'iresiyledir. Meya-i neb'aniye ve ebniyede temerküz iden kolera tafilâtı sirâyetlerine müsâ'id-i şerâ'ite dest-res olduklarında icrâ-yı'amel için mahbus kalurlar. Ve bil-âhere icrâyı'amel iderler. İşte bu gibi ahvâl-i zâhire koleranın bir tafil-î mahsûsdan mütevellid olması zann zehabne takvîyet virerek Mısır'dan zahire ile Avrupa'nın ba'zı yerlerini istilâ iden kolera esnâsında ma'lum-u kuhh teşmir-i sâk

ihitimâm ile em'â-i rakikanın bütün imtidâdıyla cederânında ziyâde kısa bâsîl şeklinde kendi üzerine hafifce münhanî evsâf-ı husûsîyeyi hâvî bir tafîl-i mahsûs bulmuşdur ki bâsîl virgöl tesmiye edilmiştir.

İş bu bâsîl virgöl kolera müsabininin 'amellerinde müşâhide idülüb sūd et suyu ve jelatin içerisinde zer' idülür ve 30:40 derece-i harâretde hayatını muhafaza itdiği gibi soğuşa da dayanur.

Bâsîl vürud istilâ olan mahallerde mevcûd menbi' ve kuyu ve çeşme sularında kilitle mevcûd olmaları hâsebiyle mâr-el'arz tedâbir-i tahfîziyede ihmâl ve tekâsül itmemek icâb ider.

Doktor Ş. Kâmil

Cihân-ı Niyete Bir Nazar

Segin ve Jake Sisteminde Uskurlu Sandal

Uskurlu sandalların ve sur-u husûsîyede tenezzehe ve yarış sandallarının ya'ni eb'âd-ı sağıredeki sandalların bir hayli mahzuru vardır. Bu sandallar ağır olmakla beraber uskurlarını sığdırmak için arka tarafları gâyet sâferelidir; bu ise 'umkı az olan sularda ti-merâhil idememelerini intac ider. Bundan başka tahrik olunacak nâkile sekâlet gâyet ziyâdedir. Uskur yahûd kürek ile keyfe mâ yeşâ tahrik olunamazlar; hem yelkenli tenezzehe sandalı uskur ile techiz idilemez; çünkü gâyet bahalı bir uskur kuyusu 'imâline mürâca'at itmedikce rüzgar hubûb itdiği zaman bu uskuru bir mukâvemet-i cesime ile beraber suda çöküb götürür. Mekanizma ile kızağın mevcûdiyetinden tolayı isti'mâllerinde suhûlet az ve ta'mirât-ı mütemâdiyeleri masraflıdır. Elhâsil ekseriyâ bunlar pek gürültülüdürler ki bu da sayd ve şikâra mahsûs sandallar için idaresi müşkül ve tehlikeli cisim tüfenkler isti'mâlini müstâzım başlıca bir mahzurdur.

Şikâra gâyet meraklı ve umur-ı siyahîyeye gâyet vâkıf olan kapudan mösyö (Alfred Segin) bu nukât-ı za'ifeye nazar-ı dikkate alarak daha husûsî bir sûrette sayda mahsûs bir sandal inşâsına birlikde ibzâl gayret itmelerini dostlarından mösyö (Jake)ye bil-teklif muhsinât-ı atiyeyi kuvveden fa'le getirdi.

Ön ve arka cihetde anbarlı olmak üzere inşâ edilmiş olan bu sandal yelken,kürek ve uskur ile bilâ-fark yürümekle mükellefdir. Gâyet az (10 santimetre) bir su kuyusuna muhâlif olarak kendisine sa'atde 5 ile (s.11) 6 kilometrelik bir sür'ati 'itâsına kâbiliyetli ve ârzu olunduğı zaman sudan çıkarılabilecek bir uskur ile bil-suhûle hareket idebilecek ve makine dahî sür'atle inub çıkacaktır.

Bir hayli tereddütten sonra mösyö (Segin) ile (Jake) resimlerini derc itdigimiz sandalda maksadlarını kuvveden fa'le ihrâca muvaffak olmuşlardır.

"Jüvanvil-lev-pön"de "dussune" tarafından 'imâl idilen bu çift anbarlı sandalın tolu 5,65 metre, arazî 1,10 metre, 'umk 0,35 metredir; önden ve arkadan anbarlı olub 120 kilogram sekâletindedir. Yelkenli gidildiği zaman iki tarafa hareketi te'min olunmuştur.

Uskur çubuğu 14 milimetre katarında çelikden ma'mûldur. 18 santimetre katarında kurşundan ma'mûl küçük bir kanadı haml olub bed-u selâme direği hâricinde "kardan" kar-ı'umumî bir mufassal ile nihâyet bulur; Kısım-ı muâherinde bed-u selâme direğine merbut tunçdan bir kovan dâhline vidalanmış müceff bir boru ile mehat olub mezkûr kovan dahî mesned sahanlığı hizmetini görür. Bu müceff boru ustubu makinesi ile nihâyetlenir. Kısım-ı mukaddemine çubuk küçük bir yasdık derûnuna giçerek 13 santimetre katarında geniş halkalı bir makara ile nihâyet bulur.

İki ayak başgısı ile 45 santimetre katarında dökme temürden ma'mûl bir kanad burulmuş meşinden ma'mûl bir kayışçeker ki iki idare makarasıüzerinden bilmürur çubuk makarasının halkasına geçer. Sür'at 1 eli 3,2 nisbetindedir. Hareket-i 'adiye ile dakikada ayak başgısı 40 eli 40 devir icrâ edüb perona dahî 130 eli 150 kere devir ider. Dâhili mekanizmanın sekâleti kanad ile beraber tahminen 20 kiloğramdır.

"Karadan" kârı bir dişli çerağ ile bed-u selâme direğine hâricine memdud bulunan uskur çubuğu takriben 80 santimetre tolunda bulunan diger küçük bir çubuğu idare ider ki iş bu küçük çubuğun ucunda 35 santimetre katarında üç kanadlı bir uskur tesbit idilmiş bulunur. Uskur dahî sağa,sola,aşağıya,yukarıya hareketde kemâlen serbest kalur. Bir dal'ı dümen direği ile hay'at-ı mecmu'ayı sandalın gerisine tesbite hâdim direkleri,dal'ı digeri ucunda uskur çubuğu üzerinde müteharrik bir bilezigi hâmil bulunan iki da'lı dirsekli bir mânule uskur üzerine te'sir ile bunı hakikî dümen hâline koymağa müsa'iddir.

Kürek kullanmak mı isteniliyor? Küçük bir mânule uskuru an ve âhdde kaldırmağa müsâ'iddir ki iş bu uskur sudan kâmilin çıkararak dirsekli mânulenin hâmil bulunduğu bir mesned ile sûret-i kuvvîyede peyda-i irtibât ider. Bilâkis uskur mu kullanılacak? Küçük mânule onunla beraber uskur tekrar aşağıya bırakılarak mahrek tahrik idülür. Ba'de dümen direği kullanılarak sandal idare olunur ki bu direk uskurun küçük çubuğu ile fiilen müşterek olarak uskuru sandal-ı mehurînin sağına,soluna çıkub bir istirahat-ı mükemmele içinde manure icrâsına mü'sade ider.

Bu sistemin fevâ'idi atîyy-el beyândır: evvel emirde bir el uskuru ile mechiz sayd ve şikâr sandallarının sür'atine nisbet idilince kâfi derecede serih hareket; el uskuru ile müteharrik olan mezkûr sandallar sâ'atde azamî olarak ancak 2 eli 3 kilometre tî idebilirler; sonra vaz'iyetde o kadar mahzûrlidur ki uskur müte'akiben ancak birkaç dakika tedvir olunabilir. Mösyö Segin ile Jake kendi sandalları ile âtîdeki sür'atlere nâil oldular: uskur için; bir dakika kırk saniyede 221 metre ki sâ'atde 7952 metre ider. Kürek için: bir dakika otuz dört saniyede 221 metre ki sâ'atde tahminen 8450 metre ider.

(s.12) Yalnız uskuru tahrik iderek sâ'atlerce 6 kilometrelik sür'at muhafaza olunabilir.

Mösyö Jake yeni sandalın feva'idi sâ'iresini de te'addid idiyor: şâyân-ı dikkat derecede sâkitdir,hiç güürldü işidilmeksizin büyük bir sür'atle akub gitdiği görülür. Gâyet basit olan mekanizması'uzv-i inkıta'nı mucîb olmaz. Kürekcinin oturuşu gâyet rahatdır; ayak başgıllarını tahrik itmekle beraber isterse hem okur,hem sayd ider; bundan başka bevz-i ileriye müteveccihdir ki bu da mucîb olacağı zevkden başka tevcih ve ta'yin-i cihet için büyük bir naka'k husûlunu mevâfidir. Sandal bir istirahatı iskemle ile manure icrâ idebilub keyf-i mâ-yeşâ ileri geri hareket olunmakla beraber sağa sola dönme hareketi dahî inanılmayacak derecede az bir zaman zarfında icrâ idilebilir. Sayd-ı kâmilin tebdil-i vaz'iyet idebilerek iki almaları da tamamen serbest olduğundan bahuzûr ve istirahat endâht idebilir. Velhâsıl uskur an vâhîdde havaya kalkabildiğinden arzu olunduğı sûretde uskur,kürek ve hatta yelken ile gidilebilir.

Bu sistem kıtaen inşaat-ı husûsîyeye muhtac olmaksızın her bir doğramacı vasıtasıyla mevcut her sandala,omurgaya yahûd yassı tabana tatbik idilebilir.

Yine bu sistem isti'mâl-i 'itibariyle ta'mim kabiliyetini ha'iz olub uskuru sandal levhasına iki ucları ile merbut ve ortasında uskur çubuğunun bilezigini hâvî bir zincir vasıtasıyla tutdurarak kâmilen müteharrik bırakmak şartıyla denizde seyehat iden oldukça isti'ablı gemilere dahî fa'ide-i bahş olabilir.

Ma'zelin tertibât-ı mesrudunun icrâsına biraz müsa'id olan kutrelere,yakara dahî alıyyel suya tatbik olunabilir.

'Ali Nusret

Mevâd-ı Bahriye

İhtizâzât-ı Sefin

Ahyâren İngiltere erbâb-ı fûnûnundan mösyö"Yarrow" nâmında biri İngiltere'de "Enstitü of Naval Arşitket" meclis-i 'umûmîyesinde,çarhlı vapurların esna-yı seyir ve hareketinde vuku'a gelen ihtizâzâta da'ir gâyet nâfi' bir lâyiha-yımahsûsa 'arz ve takdim itmiş; ve bunda ihtizâzât-ı sefinin çare-i indifa'î maksadıyla hayli müddetden beri meşğul ve mütevaggil bulunduğı hâlde bu kere buna muvaffak ve dest-res olduğunı beyân itmiştir.

Tabîdir ki bu çare-i vaki'adan herkes memnun olacak ve mösyö Yarrow'a tâhsin-i havân olacaklardır. Çünkü deniz üzerinde seyr-u sefer idenler nezdinde ma'lûm olduğüzere husûle gelen mezkûr ihtizâz ve irticâcdan ne derecelere kadar muztarib olunmakta ve 'adeta yolcuların rahat ve huzurlarını selb itmekte bulunduğıâzâde-i kayd ve beyândır.

Hatta bu ihtizâzât-îadî ve fakat gâyet sür'atli ve buharlışalope ve torpidolarda dahî reh-nümâ olmakda bulunuyordu. Mar-el zikr ihtizâzâtın başlıca esbâbı: hayli müddetden beri vapurların peronasının hareketine isnâd idildiği cihetle sefa'in-i 'azime ile mesâfât-ı ba'ideye seyir ve seyâhat iden yolcular bu müz'ic-i rahatsızlıktan tahlis-i giriban emeliyle ön tarafda bulunan kamaraları digerlerine tercih itmekte idirler. Bi-l-ahire bu esbâb-ı tefrik netâyici olarak Çin ve Avusturalya gibi ahbâr-ı'azimede işleyen vapurların birinci kamara mevki'leri dâima ön tarafda olmak üzere ta'yin ve tahsis idilmeğe başlanmış. Hâlbuki bu sürelerde mösyö Yarrow, tecârüb ve tedkikât vâfiresinin bahş itdiği netâyice istinâden bu ihtizâzâtın vuku' peronalardan degil,bilhâssa vapurların makinelerinin hareketinden neş'et itmekte bulunduğunu meydan-ı vuzuha çıkarmıştır. 'Adetâ bir cihaz ta'rifâtına girişmiş.

Bu cihaz oldukça basitdir. Vücûda getirilen mukâyese-i ihtizâz geminin gügertesini üzerinde mertub ve mahsûs –bir çalar sâ'atın hareketine şabih– olub bu da bir namburdan (s.13)'ibâret bunun üzerine de bir tabaka kâğıd bükülmüştür ki bununla bir kurşun kelemi veyâhûd buna mümasil şiş gibi bir maddenin ucuyla 'aliyy-el devam temâs ve ittisâlde bulunur.

Kiminin ihtizâzâtına nâmburî ya'ni husûle getirilen cihâzı tatbik ve isti'mâl itmek için madenî bir kıta'üzerine üç dane elastik tellerle ta'lik ve sekâleti ziyâde bir tabla üzerinde tertib ve tehi'ye edilmiştir.

Bu vecihle tamburun sabit ve metin bir hâlde ma'lud bulunduğu hâlde anı idâre ve isti'mâl suhûledir. Yukarıda dinildiği üzere baston şişine meşâbe olan madde toğruca zikri mesbûk cisim üzerine mahmûl ve binâen'aleyh kiminin ihtizâzâtıyla mûlahık ve müşterek bulunur; (ki bu ihtizâzât-ı silindir ma'huzi üzerinde makiddir). İşte bu vecihle (Yarrow) tetkikât vaka'sını mevki'-i fa'ile vaz've netâyic-i tahkikât semeresi olarak bulduğıçareyi efhâm itmek üzere demiştir ki: makine pistonlarının derece-i şiddet ve kuvvetiyle nüzul ve su'ud itdikce geminin teknesi dahî ceza'i mikdar suya batub çıkmakda olduğunu anladım. Bunu da isbat itmek için bir geminin peronasını ihrâc itdikden sonra makineyi bi-tekrar böylece hareket itdirmiş ve bu eanada dahî ihtizâz–sarsılma 'ilâmı nemâyan olmuştur.

Ancak kiminin makine hareketinden tevlid iden ihtizâz yine peronanın dönmesiyle bir gürültü dahî husûle geldiginden vapurlarda da'ima baş tarafın diger mahale nisbeten tercih ve takdimi bil-nisbe ehven bulunmuştur. Şeklini derc itdigimiz resim birinci tecrübenin sûret-i icrâsını era'ih ider. Kırk üç metre tavlinde, makinesi dakikada (248) devir icrâ itmekte ve sür'atı sâ'ati de (23:21) mil olan bir torpido sefinesinin tecrübesini tevzih ider.

Resmin aslı esnâ-yı tecrübede fotoğrafla âhz idilen resimden iktibâs idilmiştir. Bu şekil,râkid bir denizde geminin teknesinin virdiği ihtizâzâtın mütehâssıl mevceleri gösterir.

İşte yukarıdan beri ta'rifât-ı saydında bulunduğumuz ma'lûmâtın mâ-bâdi ve hûlasası olmak üzere Yarrow diyor ki: " mâr-el zikr mukayese ihtizâzâtından başka bir de makine şaftüzerine bir iki yüz kilogram sekâleti mütecâviz bulunmamak şartıyla müte'addid demir parçaları vaz' ve tâlik itmekle pistonların hareketlerine karşı bir kuvve-i mütekâbile ve mütevazine makâmına kâ'im idilmiş olur; ve torpido sefinelerinde icrâ olunan tecârüb-ü vak'a,netâyic-i hasene izhâr idilmiş ve iş bu kuvve-i mütevazine ve mütekâbile ile ihtizâzât 100 de 75:70 nisbetinde tenakıs itdiği müşâhide olunmuştur."

Bir geminin ihtizâzâtını men' itmek için esâsen her iki tarafın eşya ve âlet ve edevâtıyla beraber da'imî bir hâl mukâbil ve muvâzenede ibkâ ve muhafaza idilmesiyle muvaffak olunacağı bervech bilâ-ma'lûmâtdan alınan fikre istinâden olmuştur. Tecrübelerle olan devam ve husûle gelen ba'zı nekâyısın istikmâl ve tamamı için sarf-ı gayret idilmekte bulunmuştur.

Mehmet Süleyman

Mevâd-ı Hükmiyye

Garâ'ib-i Elektrik

Londra'da kâin (Kristal palas) nâm-ı mahalde âhyaren elektrik 'ulemâsından mürekkeb bir encümen-i hususî teşkil itmiş ve dar-ül-fünun elektrik mu'allimi doktor (Fleming) tarafından mu'allim (Eliu Tomson)ın yeni keşifleri meydan-ı tecrübeye konmuştur. İcrâ idilen tecrübelerin mukaddemesi olmak üzere (Fleming) meydan-ı tecrübeye vaz' ideceği ceryanın- istikâmet-i ceryanını dakikada 125 def'a tebdil iden- bir ceryan-ı mütehavvilden 'ibâret bulunduğunu ve bunun menşei olan ceryan-ı da'imînin (kristal palas) dan bir buçuk mil mesâfede kâ'in bir mahalden geldiğini ve oraya muvâsalatında ceryan-ı mütehavvile tahvil idilerek önündeki masa üzerinde bulunan mıknaş-ı elektrikiyi tahrikde kullanıldığını beyan itmiştir. Bu mukaddemeyi müte'akib ceryan-ı mıknaşta te'sir itdirerek mıknaş elektrikin katbi üzerinede bir bakır halka tutmuştur. Bu anda halka şiddetli bir kota ta'biyetle (Fleming)in elinden kurtularak katbın birkaç kadem mesâfesinde mu'allakda turmuştur. Bunun üzerine birer kısa (s.14) ipvasıtâsıyla katb-e rabt idilen hafifce halkaların bu ceryan vasıtâsıyla cazibe-i arza karşı mu'allakda turabileceğini doktor söylemiştir. Bunu ta' kib iden tecrübe ise eskisinden güzeldir. Mıknaşın katbi üzerine bir su şişesi konmuştur ki su derûnunda da ceryana bir temür telle merbut olarak bir (Enkandesan) lambası bulunmakta ve bu sûretle su sathında yüzmekte idi. Su sathında olan bu tertib suya baturulub ceryan-ı te'sir itdirilmeğe başlanınca yine su sathına çıkmış ve lamba gayet güzel bir manzara teşkil iderek yanmağa başlamıştır. Bu tecrübe esnasında su kabı ile katb arasına bir bakır levha konsa ceryan menkita' olur. Çünkü levha bir hâ'il teşkil itmiş bulunur. Bundan sonra (Fleming) birkaç fa'ideli tecrübe daha yapmış ve bu mıknaş elektrik vasıtâsıyla sekenin mağşuş ve hâlis el ayarı dahî fark idilebileceğini beyan itmiştir. Çünkü hâlis el ayar meskûkât-ı katbeler tarafından cezb olunur. Mağşuş olanlar ise cezb olunmaz.

Şu'unât-ı Fenniye ve Medeniye

Bakü Şehri

Elyevm Baküşehrinde kolera hastalığı hükümfermâ olması cihetiyle şehir-i mezkûre a'id büruca zîr ma'lumâtın beyânı fa'ideden hâllî degildir. Baküşehri bahr-ı Hazar sahili civarında ka'in olub evvelce hiçbir ehemmiyete hâiz olmadığı hâlde bil-ahere tedricen nâmı anlaşılmağa başlanmışdır.

Şehr-i mezkûr 1870 senesinde heman takriben 12000 nüfusu şâmil ve on üç sene sonra bu mikdar (50000)e ve fi yevmena haza takriben (100000) nüfusa baliğ olabılmışdır. Baküşehri (Apşeron)un naft -petrol gazı- ma'den ocakları ile kesb husûsîyet itmiş ve birçok antrepolar husûle getirilmişdir. Bu da ticaret 'umûmîye merkezi olmak üzere Kavkasdan Odessa'ya mürur iden şimendöfer hattının ibtidâî küşadı tarihinden 'itibaren beda' itmişdir.

1890 senesinde naft menba'ları 239 milyon pud (bir pud 16,38 kiloğramdır) ma'den virmişdir. Mahall-ı mezkûrde "espontane" ta'bir idilen menba'lardan naft ma'denleri 'adetâ mâyi' sütunları hâlinde ceryan ider.

(Baylof) birûnuna toğru 250 kadem irti'fâde olmak üzere bir köy hafr idilmiş ve buna on sekiz mah zarfında petrol mayi' cereyan itmiş ve bundan yevmiye 300:200 bin pud ma'den ihrac idilmekde bulunduğı vaki'dir.

Velhâsıl mahal-ı mezkûrede en başlu ihrâcât ve mevâdın birincisi naft olmuşdur.

Ma'lûmât-ı Mütenevvi'e

Yeni Bir Telgraf

El-hâlet-i haza isti'mal idilmekde bulunan telgraf makamına kaim olmak üzere bu kere Amerika'nın elektrik mutfağlarından ma'lûm "elyezeğray""telotoğran" nâmında yeni bir alet ihtira' iylemişdir. Aletin tarif ve tafsilât-ı fenniyesi yakında itâ olunacak imiş. Olunan rivâyete nazaran ma'lum muma'ileyh bu ihtira'ı için yedi sene müddet-i müştegal olmuş ve ancak 1889 senesinde bir netice-i hüsneye dest-res ve muvaffak olabılmışdır.

Çinlilerin Yatakları

1307 Sene-i Maliyesi

Haziran	Mayıs	Nisan	Mart	Şubat	Kânun-u Sâni	Kânun-u Evvel	Teşrin-i Sâni	Teşrin-i Evvel	Eylül	Ağustos	Temmuz	
0 26 19 16 5	29 22 15 8 1	0 24 17 10 3	0 27 20 13 6	0 26 19 12 5	29 22 15 8 1	0 25 18 11 4	0 27 20 13 6	30 23 16 9 2	0 25 18 11 4	0 28 21 14 7	31 24 17 10 3	cum'a
0 27 20 13 6	30 23 16 9 2	0 25 18 11 4	0 28 21 14 7	0 27 20 13 6	30 23 16 9 2	0 26 19 12 5	0 28 21 14 7	31 24 17 10 3	0 26 19 12 5	29 22 15 8 1	0 25 18 11 4	irtesi
0 28 21 14 7	31 24 17 10 3	0 26 19 12 5	29 22 15 8 1	0 28 21 14 7	31 24 17 10 3	0 27 20 13 6	29 22 15 8 1	0 25 18 11 4	0 27 20 13 6	30 23 16 9 2	0 26 19 12 5	bazar
29 22 15 8 1	0 25 18 11 4	0 27 20 13 6	30 23 16 9 2	0 22 15 8 1	0 25 18 11 4	0 28 21 14 7	30 23 16 9 2	0 26 19 12 5	0 28 21 14 7	31 24 17 10 3	0 27 20 13 6	irtesi
30 23 16 9 2	0 26 19 12 5	0 28 21 14 7	31 24 17 10 3	0 23 16 9 2	0 26 19 12 5	29 22 15 8 1	0 24 17 10 3	0 27 20 13 6	29 22 15 8 1	0 25 18 11 4	0 28 21 14 7	salı

0 24	0 27	29 22	0 25	0 24	0 27	30 23	0 25	0 28	30 23	0 26	0 29	çarşamba
17 10 3	20 13 6	15 8 1	18 11 4	17 10 3	20 13 6	16 9 2	18 11 4	21 14 7	16 9 2	19 12 5	22 15 8	
0 25	0 28	30 23	0 26	0 25	0 28	31 24	0 26	29 22	0 24	0 27	0 30	perşembe
18 11 4	21 14 7	16 9 2	19 12 5	18 11 4	21 14 7	17 10 3	19 12 5	15 8 1	17 10 3	20 13 6	23 16 9	

Serlevhâyı okuyarak ‘alîyy-el ‘umûm Çinlilerin yataklarından bahs idilecek zann itmeyiniz.

Bundan maksad memâlik-i Çin'in şimâl cihetinde mütemkin Çinlilerin yataklarından bahs ideceğiz.

Onlarca "kağ" tesmiye olunan mezkûr yataklar bir firun şeklinde olarak tahtadan ma‘mûldür,üstündeki tahtalar müteharrekdir. Eger yatağın sıcak olması arzu olunursa bu müteharrek yatakları kaldırarak içerisine gâyet kuru gübre serperler. Gübrenin üzerine de yanmış kömür atarak mahkem bir sûrette tahtaların buharını mahallerine vaz‘ iderler imiş. Bu poster ahur nemunde bu vechle husûle gelen hararet ve duman bir menfez bulamayarak tahtalar yavaş yavaş ısınmağa başlar,ve gübrenin gayet giç yanması hâsebiyle vestî bir harâret içinde münbasitâne naim olunur ve birtakım tatlı rüyalar görülür imiş!

(s.15)

İhtira‘at ve Keşfiyyat-ı Cedîde

Dalgıç

Yukarıya şeklini dere itdigimiz resim bir oyuncaktır. Hem de gayet tuhaf küçük fennli bir eglencedir. Kendisi bir dalğıçdır. Oyuncak gayet mahirâne tertib edilmiş ve o nisbetde de câlib-i dikkat bulunmuştur. Kendisi bir çocuğun elinde bulunan armud şeklinde ve kauçuktan ma'mûl bir kürenin tazyikiyle ibrâz-ı hüner ider. Şekilde görüldüğüüzere su ile dolu bir kabda aşağı ve yukarı su'ud-u nüzul ider.

Dalğıç aşağıya indigi hâlde ya'ni suyun karında bulunduğu sürede bunu yukarıya çıkartmak için kauçuk küreyi el içinde tazyik etmek kifâyet ider. Çünkü havâyı mütazyik kendisini yukarıya çıkartır. Talğıç ya gayet ince teneke veya camdan 'imâl olunur. Dimek ki altın inşâsı da kolaydır. Bu kâbir tarafında lastik ince bir borı rabit idulur. Borunun bir ucunda da yine kauçuktan ma'mûl bir küre bulunur.

Bu oyuncak hikmet-i tıbbîye okuyanlarca ma'lûm olduğuüzere (ludiyon) altından başka bir şey degildir.

Esâs birdir. Orada yukarudan şişdeden ma'mûl üstüvânenin ağzına bir tahta vâsıtasıyla suyun sathına icrâ-yı tazyikle hareket etdiriliyor. Burada kauçuktan bir küre ile icrâ idiliyor. Fark bundan 'ibâret. Fakat bu daha sade ve daha güzel degil mi?

Mehmed Süleyman

(s.16) Fennî Eglenceler

Bükülmüş Kibrit

Âdî bir kibrit çöpü olarak ortasından olmak ve iki mesâvi kısma taksim etmek üzere kırınız.

Fakat kibritin bu vechle ikiye bölündüğü esnâda yekdiglerine olan merbûti, ancak birkaç lif haşebi ile olması lâzımdır.

Ta'rifim üzere kırılan kibriti sağ taraftaki şekilde görüldüğüüzere bir şişenin ağzına vaz' itdikden sonra bunun üzerine de bir on parmak akçe vaz' idiniz. (Burada ne cins para kullanmak icâb ideceği tıbbîşişenin ağzının ve sâ'atine göre olacağışübhesizdir)

şimdiazardan yahûd ihbânızdan birine hitaben: şişe,para ve kibrite tokunmaksızın kullanılan paranın, şişenin derununa düşürülmesini teklif idiniz.

Bu eglencenin sûret-i icrâsı gayet basit ve kolay olduğu hâlde teklif itdiğiniz zat hayli müddet mütereddüt ve mütefekkir bulunacak ve şübhesiz usul hâlinde ‘aciz kalacaktır. Bunun üzerine söz bir parmağınızı bir bardak su derununa batırarak,kibritin kırılmasıyla teşkil iden zaviyenin re‘is-i cihetine bir yahûd iki damla su damlatınız. Bu esnâda rutubetin ya‘ni damladılan suyun te‘siriyile kibrit çöpünün kırılmış cihetindeki haşeb lifler kabarub şişerek yumuşar,ve biraz sonra yavaş yavaş kibritin her iki parçası yekdiglerinden ayrılarak toğrulmağa başlar,ve büsbütün toğrulduğu sırada,para da şişenin derununa sükut ider. Bu hâlde ne şişeye ne de paraya ve kibrite tokunmaksızın mezkûr akçe şişenin derununa vaz‘ olunur ve hazâr bu keyfiyetden duçâr-ı hayret olduğu hâlde eglenceniz kemâl-ı muvaffakiyetle mevki‘ fa‘ale konulmuş olur.

Mehmed Süleyman

Mes‘elelerimiz

Sin/1 pertev-suzun târîh icâdı matlûbdur?

Sin/2 iki dane aded bulmak matlubdur ki bunlardan birisine sekiz zamm olundıkda andan üç noksan olan diger adedin iki misli olsun?

Sin/3 ‘acabas kangı adedir ki 3/5 mikdarı (87) ider?

Sin/4 bir yolcu beş misli üç sâ‘atde diger bir yolcu da aynı taraftan yedi misli dört sâ‘atde kıta‘ itdikleri hâlde iş bu iki yolcunun bir sâ‘at zarfında yürümüş oldukları iki mesâfenin yanında olan farkından ‘ibâretdir.

Sin/5 bir araba tekerleginin muhiti ya‘ni çevresi bir metre yigirmi beş santimetro olduğu hâlde (4444) metro olan bir ba‘id mesâfeye gidinceye kadar mezkûr tekerlek ‘aceba kaç def‘a devr ider?

Bir uca bala beş dane mes‘eleyi ilk def‘a ve toğru olarak hâl iden mektub sahibine otuz beşguruş kıymetinde bir aded "Târîh-i tıbb" kitabı ihda olunacaktır toğru olarak hâline muvaffak olan sâ‘ir evraka sahiblerinin de esâmîyesi gazetemize kayd ve derc olunacaktır. Hâricden gönderilecek mes‘ele dahî kabul olunub ancak bunların hâlleriyle beraber bulunması lâzımdır.

Bir haftalık takvim

Sene-i kameriye 1310 sene-i şemsiyye 1322									
İmsak	Evkât				Sayf-ı evvel	Şehur			Eyyâm
	‘Aşa	‘Asr-ı evvel	Zahr	Tulu ‘şems		efrenci	Temmuz	Mâli	
D S	D S	D S	D S	D S					
49	58	38	39	9 00	24	14	2	18	Pençşenbe
51	57	39	40	9 2	25	15	3	19	Cuma ‘
53	57	39	40	3	26	16	4	20	Cuma ‘irtesi
55	56	40	41	4	27	17	5	21	Pazar
57	56	41	42	6	28	18	6	22	Pazarirtesi
6 41	55	41	43	7	29	19	7	23	Salı
7 2	55	42	44	9	30	20	8	24	Çaharşenbe

Müdüri mes‘ul: **matbaa ve kitâbhâne sahibi Kaspar** sahib-i imtiyaz: **Ahmed Naci**

(s.17) ÜÇÜNCÜ CİLD–SENE İKİ– NUMERO 54 – 27 ZİLHİCCE 1309– 9 TEMMUZ 1308

Siyâsiyâtdan mâ‘dâ her şeyden bahs ider. Haftalık ceride-i fennîye ve edebîyye. Terkiyyât-ı fennîye ve medenîyeyi vakt-i zamânıyla bildirir. Menâfi‘‘umûmîyeye müte‘allik makâlât-ı edebîyye ve fennîyeyi ma‘lûmâtiye kabul ve derc ider. Derc olunmayan evrâk i‘âde idilemez.

Müdüri Kaspar

İdârehânesi: Bâbı‘alî caddesinde Kasbar matbaa‘ ve kitabhânesidir. Cerideye müte‘allik husûsât için müdire mürâcaat olunur.

Pençşenbe günleri neşr olunur

[Nüshası 20 paraya]

Abone bedeli

Bir senelik elli iki nüshası posta ücretiyle beraber ber-vech peşin 30 guruşdur. Dersa‘adet için idârehânededen alınmak üzere 20 guruşdur

Muhteviyat

Terâcim-i Ahvâl– Sanabu– Mevâd-ı Edebîye– Mevâd-ı Hukukîye– İstikrâz-ı Bahriye– Cihân-ı Medeniyete Bir Nazar– Müteharrik Yaya Kaldırımları– Mevâd-ı Fennîye– Pekin Rasadhânesi– Mevâd-ı Tıbbîye– Tedâvi-i Bi-l-ma‘– Mütenevvi‘– Paris Sergi-i ‘Umûmîyesinde Bir Hârîka–Şuunât-ı Fennîye ve Medenîye-i Ma‘lûmât-ı Mütenevvi‘– Yılan Sokmasına Karşu Bir Çare– Ahşâp İnşâatın Yangından Muhafâzası–Çiçeklerin Yeşile Telvini– Fennî Eglence– Bir Haftalık Takvim– Mükemmel Kâbus ‘Osmânlı– Mes‘eleler– Hâl Mes‘ele.

Resimlerimiz

Mülâzım-ı Mizon– Sanabu– Müteharrik Yaya Kaldırımları– Ortaköy– Câmî‘-i Şerif– Tefekkür-ü Mâsumâne– Fennî Eglence.

Meşâhîr-el Milel

Küçük Sanabu •• lâtif-i zenci•• Paris'de herkesin ilk makâlesini teşkil ve gazetelerin sütunlarını (s.18) -resmiyle beraber- işgal iden küçük Sanabu lâtif-i zencidir.

Sanabu henüz on iki yaşındadır.

Kendisi - tabî‘atı iktizâsı dâima tebessüm ider. Küçük Sanabu'yu Afrika'dan getiren bahriye mülâzımlarından mösyö (Mizon)dur.

Mülâzım-ı (Mizon) son senelerde Afrika'da olan seyâhatle kesb-i ittişar itmiştir.

Sûret-i seyhâti, Fransız gazetelerinden ba'zıları tarafından el-yevm musavver olarak neşr olunmaktadır. Mizon "Assabe"de bulunduğu zaman Sanabu nazar-ı dikkatini celb itmiş ve mürebbiyesi tarafından Sanabu'yı ebeveyni nezdine gönderilmesi için lüzûm görülen âdem kendisi olmuştur.

Sanabu'nun pederi, kerimesini Mizon'a teslim ve tevdi' itmiş ve o da ilk evvel (Yula) ba'de (Kongo)ya uğrayarak nihâyet Paris'e kadar getirmiştir.

Zavallı çocuk! "İgbuba"şehrinden yüz kilometrede vaki' "Assabe"şehrinde mürebbiyesi nezdinde ikâmet itmekde bulunuyordu.

Pederi "İgbuba"şehrinin re'isidir.

Sanabu hilm ve mülâmiyeti, mahcubiyeti, zekâsı, el-hâsıl hüsn-ü tabî'atı ile beyn-el akrân temeyyüz itmiş olup karye-i mezkûrede perverşiyâb olduğu ve kendisinin ebeveyni nezdinde bulunması matlub manzûm bulunduğu hâlde sevk-i kaderle şimdi köyünden hayli ba'id olan Paris gibi bir mahâlde bulunması ihtimâl ki ne kendisinin ve ne de kimsenin hâtır ve hayâlinden böyle giçmezdi.

Mülâzım-ı Mizon "Assabe" ve "İgbuba"da olan seyâhati esnâsında Sanabu yine kendi mu'avenetine merbût bulunurdu.

Mülâzım kendisiyle dâima İngilizce olarak konuşuyordu. Çünkü Sanabu evrâ birkaç mütenevvi' lisâna vukûfı var idi. Bir müddet sonra Mizon'un şehr-i mezkûrden "Yula"ya 'azimet itmek üzere infikâkî lâzım gelmiş idi. Bu haber küçük Sanabu'ya vâsıl olduğu anda heman pederi nezdine şitâb itmiş ve mülâzım ile "Adamalua"ya ve bil-ahere müddet-i seyâhati esnâsında behemehâl kendisinin de iştirâkına müs'ade virmesini mısırâne ricâ itmiştir.

Bu mısırâne ricâyâ pederi Çarunaçar muvaffakat itmiş ve bir sefine-i mülâzım-ı ile hey'et-i meyânında bir zenci çocuğunun kıta'en nasıl olup da bulunabileceği ihtimâlini dermiyan itmiştir. Mahcub ve zeki çocuk böylece seyhâte çıkacağından ve memâlik-i ecnebiyeyi göreceğinden tolayı pek ziyâde memnun bulunmuştur.

Ba'del harekete-i Kongo'ya hîn muvâselâtlarında bir Portekizli zavallı çocuğun yanında olduğu hâlde mülâzım-ı Mizon'a hitâben bunun kaça alındığı su'alini irâd itmiştir.

Bu su'al prensi yahûd zavallı çocuğu tamamen âzâb itmiş ve bir esir gibi bulunacağı fikri kendisini pek ziyâde esfenâk itmiş ve şedîde bir hınçkırık ile ağlamağa başlamıştır.

Mülâzım muhâtabına kendisinin esir olmadığını va olamayacağını ve Paris'de bir prenses gibi imrâr-ı evkât ideceği cevâbını virmiş ve mümkün mertebe teselli itmiştir.

Avrupa'da Sanabu evvel kadar bigâne gibi bulunmayub olur olmaz mevâd nazar-ı dikkatini celb idemez, ancak dört beş katlı binâları kemâl-i hayretle temâşadan kendini

men' idemezdi. Yalnız anları fikren mukâyese ve tedkikle müşteğâldir. 15000 nüfusu şâmil bir şehrin re'isi olub iskân itdiği mahall 'adi bir kalbe (kâlbe)dir.

İgbuba'da öyle taş gibi mevâd heman mechuldur. Hâneler toprak divarlarla inşâ olur. Fakat yağmura olan mukâvemetleri ziyâdedir. Mevsime göre bir mahalden mahall-i âhere göç idildiği sürede emlâk-ı gayr-ı menkule 'alî hâle terk idilur. Eger bunlar bora ve firtunanın te'sirâtıyla harâb olursa anın yanında bir digerini inşâ iderler. Garibes! Okuna ki uzun divarlar kâfi irtifa'da bulunurlar; bunların etrafına odunları yığarak ateşe virirler.

Husûle gelen harâret-i balçık- özli toprağışedîden teshîn ider.

O hâlde anlara bir salâbet ve metânet 'ita ider. Böylece hoş bir manzara husule gelir. Keşirel elvân bir nev'i vürünü ile de telvin idilur.

Her ne kadar "İgbuba" kalbeleri (kâlbe) evvel kadar payidâr degil ise de fakat insanların sâfiyet ve tabi'atlarışâyân-ı tezkârdır.

Mehmed Süleyman

(s.19) Mevâd-ı Edebiye

Hengâm-ı seherde:

"Ne hâletdir sekâyı cev v bakarken 'ömrüm eksilmez, meger zincir payı bende-i 'ömür pürşitembasin! "

Kavline medlul olan bir cübâra karşı -ki erbâb-ı seyr-i vaz'ife, ashâb-ı tıb' ve ibtilâya göre ruh-u efza bir yerdir- yalnızca oturmuşdum.

O cev v-i her dem revânı mu'akeb olan kuvve-i hayâliyem orada na-mütenâhi bir vesa'et alıyordu. Âsumân-ı canân suda nümâyân olan o mest-i nazar çeşmân-ı kebudîye, o mevce-i zerrin itlâkına sezâ saçlarının temâşâsını, şimdi bir hayâlhâne-i ibtilâ olmakdan başka bir şeyi olmayan hâtre-i nazardan imrâr itdikçe hissiyât-ı şa'irânem gâleyana gelur ve 'azimetle akub giden o cübâra karşı gönlümde cereyân-ı tabîyeye meşâbe bir hâlicân-ı hiss idiyordum.

Suda ve 'aşk-ı muvâselât mes'ude-i âtiye ile 'ömrümü yekser bihâr, serâser gülzâr ideceğini ümid ettiğim o ruh-u revân artık bir digere imlâ-i dest-i muhabbet itmiş ve şa'ir-i medhiye güyânını yalnız bırakmışdı.

Elemi müte'allimâne-i ve bizârâne-i kalb-i za'ifim üzerine koydum, düşündüm; o kalb ki sûret-i cânâna ebedî bir muhafazadır. Darabât-ı inkita' itmiş, bir hiss-i garibi-yâd-ı âverâne her tarafını müte'essir iylemişdi.

Yine bir müddet düşündüm:

"Ansıdım o bi-vefâyı gâribâne ağladım

Geldi hayli dide-i giryâna ağladım"

Musika-i hümâyundan Da'im

Mevâd-ı Hukûkiye

İstikrâz-ı Bahriye

Tarafının bir husûsî iltizâm ve taahüd itmeleriyle icâb ve kâbulun irtibâtından 'ibâret olan her dürlü'ukudedede netâyic-i hükmiye ma'ni ve maksada istinâd ider. Esnâyı'ukudedede gerek tahriri gerek şifâhî cereyân iden elfâz ile meyânı -teferru'at 'akdin mukâveleye merbût olan ba'zı aksâmından başka- mu'teber fih olamaz.

Ticâret-i bahriye kânunnâme-i hümâyununda gösterilen şerâ'it-i mahsûsa ile bir sefine üzerine istikrâz-ı bahriye vuku' bulur ya'ni: mukâvelenâmesine istikrâz olunan akçe ile gûzaştesinin mikdârı,rehin idilen sefinenin aksâmı neden 'ibâret olduğu,sefinenin ismiyle sahibinin ve kapudanının ve ikrâz ve istikrâz idenlerin isim ve şöhretleri,bir sefer yahûd bir vakit me'in için vaki' olan ikrâz ve istikrâzın hangi sefer ya ne müddet için bulunduğu,istikrâz olunan meblağ ile gûzaştesinin ne vakitlerde te'diye olunacağı,istikrâzın ne tarihte ve hangi mahalde vuku' bulduğu derc idilir; kezâlik mukâvelenâme ya sûret-i resmîyede yazılıub ticâret mahkemesi veya kançılırya yahûd memleket meclisi ve memâlik-i ecnebiyede ise hükümet-i mahalliye-i icâbiye-i huzurunda 'akd ve tanzim olunmak ve kanunun virdigi cevâz vech ile tarfin beyninde sûret-i gayr-ı resmîyede vuku' bulub mukâvelenâme tarihinden nihâyet on gün zarfında makriz tarafından şu süresiyle zikr itdigimiz muvakkî'-i resmîyeden birine tasdik itdirilmek sûretiyle lüzûm-u kânunîye kemâliyle ifâ idilmiş olursa bile 'akd-ı mukâveleden maksad te'min-i dinden 'ibâret bulunması cihetle istikrâz olunan meblağ-ı ta'diye olunmadıkça makrizin mâl müşterisi sayulub üzerinde hak imtiyâzı bulunan o sefinenin bu sûretle 'akdinde rehin hükmü cereyân ider.

Çünkü ticâret-i bahriye kanunnâmesinde sayılan hak imtiyâz derecâtı bir taraf olunursa istikrâz-ı bahriyenin hükümde bey' bâlufa ile hiç fark yoktur.

Bey' bâlufa nasıl ki bey' lâfzıyla men'akıd olduğu hâlde akd-ı bey'den tarafının maksadları temin dîn olduğu için rehin hükmündedir. Ticâret-i bahriye usulünce sefine veya aksâmı yahûd hâmulesi üzerine vuku' bulan istikrâzât-ı bahriyede sefine veya hâmulesinin terhîn idilmiş olduğu hâlde hüküm bey'i hâ'izdir.

Binâen 'ileyh terhîn idilen sefine veya hâmule müsekrâzın dest-i (s.20) idâresinde bulunduğu hâlde kaza-yı bahriden mütevellid hisâr makrizin hukukuna ta'lik ider.

Sefine ya hâmule bir kaza-yı bahriden tolayı zayı' ve telef olursa istikrâz olunmuş bulunan akçe edâ olunmaz.

İşte ticâret-i bahriye kanunnâme-i hümâyunun şu hükmüşâmil olan fikr-i mahsûsesi mecelle-i ahkâm-ı adliyenin:

"Vefa'en satılan mülk kıymet-i dine mesâvi olduğu hâlde müşteri yedinde telef olsa mukâbili olan dîn sakat olur."

Hükmüyle tamamıha tetabik edüb merhune-i ehed tarafından birinin vaz' elyed bulunması hükmü tagyir idemiyor. Zirâ vuku' bulan 'akd-ı istikrâzdan 'ibâret olub kimi ya hâmulenin bey' terhîni sarf-ı te'min-i istikrâz maksadına müsteneddir.

İstikrâz idilen meblağın kimi ve hâmulenin kıymet-i sahîhesinden fazla olduğu ve fakat esâsen istikrâzın bir hile ve desîse üzerine fazla 'akd idilmemiş bulunduğu tahakkuk itdiği sûrette bu fazlanın da kanunen lâzım gelen kezişte ile beraber istirdad ve istihsalini tazmin olan madde-i kanunîye dahî vefâ'en satılan mâlik kıymet-i dînden nâkıs olduğu hâlde lâzım gelen mu'amele ve hükm-üşâmil mecelle-i ahkâm-ı 'adliyenin madde-i husûsesi mündericâtına tamamıyla muvaffaktır.

İşte gerek mecelle-i ahkâm-ı 'adliyenin gerek ticaret-i bahriye kanunnâme-i hümâyununun tefri'at ahkâmından sayılan mezkûr hükümleri şu usulden müteferi'dir:

Mecelle-i ahkâm -ı 'adliye madde -3

"'Ukudedede 'itibâr-ı man'î ve maksadadır. Elfâz ve mebâniye degildir. Binâen 'alî zâlik (bey' balofa)da rehin hükmü cereyân ider."

Abdullahid Nuri

Cihân-ı Medeniyete Bir Nazar

Müteharrik Yaya Kaldırımları

Vesa'iti nakliye günden güne ıslâh idilmektedir:

Muhter'in her lâhza gayet büyük bir sür'at ile icrâyı seyhate müsa'id yeni yeni makineler 'imâl idiyorlar. Bu husûsda hiçbir şeyi ihmâl idilmiyor. Amerika'nın cesim şehirlerinde her nev'i tramvay sistemleri istihdâm idilmektedir; atlar,buhar,elektrik,havayı münbesit,kablo ile nakil arabaları bil-tahrik bu cisim-i memleketler sekencesinin serih ve sehil bir suretde naklini beray-ı tahsil ve müşteriken isti'mâl edilmişlerdir. Kafa-i esbâb nakliye ikmâl edilmiş gibi görünüyordu. Hâlbuki daha muhtac-ı ihtirâçok şeyler var.

Bütün bu vesa'it-i muvasele, nasıl olursa olsun, büyücek bir zaman telefini mucib bir noksan-ı 'adîyi cam'idir; arabalar seyyahîyenin çıkub inmiş teshil için tevkif mecburîyetindedir. Mu'mâfih şehirlerde arabalar ekseriyâ esnâyı hareketinde dahîçikilabilecek derecede az sür'atle hareket ider. Fakat bu sür'atde erkekler için ba'is istifade olub kadınlar ile çocuklar için da'ima arabayı turdurmak zarurîdir.

İşte Amerika mühendisinden mösyö (Silseb) ile mösyö (Şemid)in dermiyân iderek hâl itdikleri de'avi: bir arabanın hîn hareketinde zaman zaman tevkif-i imhâ itmekdir. Bu maksada vâsıl olmak için müşar-ül 'ileyhim bağçe kanepelerini hâmil ve bir

hareket-i da'ima ile müteharrik nev'ima uzun kaldırımlardan 'ibâret bulunan müteharrik yaya kaldırımları dedikleri şeyi isti'mâl itdiler. Bunca oturacak mahalleri hâmil, binâen'ileyh gayr-ı menkita'bir vagon zinciri teşkil iden müteharrik bir yaya kaldırım ihtira'ı fikri Amerika mahsülü degildir, bu fikir mösyö (Öjen Henar) nâmında bir Fransız mühendisine mahsûsdur ki müşâr-ül 'ileyhe 1889 sene-i efrenciyesinde Paris'de keşâd idilen sergi-i 'umûmîyede seyyahînin nakli için bu vâsıtayı teklif itmiş idi. Mösyö (Henar)ın kaldırımı seyyahiyenin binmesine müsa'ide için dakikada on beş saniyelik bir tevkif ile beraber sa'atde 5 kilometrelik bir sür'at ile hareket idecekti; bu husûsdan tolayı sür'ati hareket sa'atde 4 kilometreye tenezzül itmiş idi.

"Silseb" ile "Şemid" hareket-i ta'hîr ile malzemeyi tezelzülât-ı da'ima ile tahrib iden bu tevkifleri hazf (s.21) itdiler. Her kangı bir âdemin, ulu pek batî-el hareke olsun, sa'atde 5 kilometre tî etmek üzere giden bir kaldırım üzerine yerden bil-suhûle giçebileceğini tecârüb-ü müte'addide ile isbat itdiler. Sür'at-i mezkûrenin mü'tedal bir tur ile yürüyen bir adamın sür'ati olduğu mülâhâza idilirse bu bâbda câlib-i ta'accüb hiçbir şeyi olmadığı görülür.

Külliyen nâ-kâfi olan bir sür'at naklin tezyîdi iktizâ idiyordu. İki kaldırım sür'atının ihtilâf-ı sa'atde 5 kilometreyi kıta'en tecavüz itmemek şartıyla 'alîyyel suya müteharrik bir kaldırımdan digere giçmek meşgul olmayacağı ledîyyel mülâhaza tebyîn itdi. Bu tecrübe kaldırımların mevcudları tarafından "Şikago"daki "Jakson Park"da tertîb idilen kıta'-i nâkıs şeklinde ve 275 metre imtidâdındaki bir tecrübe hattüzerinde icrâ idildi. İki ay zarfında iki müteharrik kaldırım 'imâl idilerek hiçbir kaza zuhûr itmeksizin zekur ve nisvândan merakıb on bin kişiyi nakil etdi.

Resmimiz bu tecrübe hattını gösteriyor. Gayr-ı müteharrik kaldırımdan sa'atde 4 kilometre hesabıyla giden ilk kaldırım üzerine geçilir. Kaldırım üzerine yer yer direkler mevzu' bulunur ki tecrübesi az olanların mürurları esnâsında bir nokta istinâd ve mukamene giçer. Büyük sür'atli kaldırım sa'atde 8 kilometre hesabıyla yürüyor boyunca üçer kişilik kanepeleri hâmil bulunuyordu. Kaldırımlar arasındaki tesfiye ihtilâfı 0,05 metre idi. Fakat her dürlü kazanın önünü almak için bu aralık ayağın iki kaldırım arasına giçmesini kıta'en men' itmek üzere uzun kauçuk şeritleri vasıtasıyla imlâ idilmiş idi.

Müteharrik kaldırımlar münhenileri giçebilmek için 3,66 metre kadar uzun birtakım kaldırımlar ile teşkil idilmiş ve nısfı katarı 23 metreye kadar inen menheniyatı giçebilmek için kâfi derecede aralık bırakılmışdır. Her çerçeve arasındaki aralık çerçevelerden biri üzerine menteşe ile mufassallanmış ve geridekine müstened müteharrik örmeler ile imlâ idilmişdir. İşte terenük-ü hüsn-ü hizmet ve hareketini te'min için bil-cümle tedâbir-i ihtiyatîyenin ittihâz olunduğı bu ta'rifâtan istidlâl idilebilir.

Şimdi kaldırımlara ne vechle muhtelif sür'atler virildigini ibza' kalır. Vâsita-i müste'mele gayet basitdir. Küçük makaralar vasıtasıyla raylar üzerinde devir iden bir mühür boyunca muhtelif katarlarda ve katar-ı mesâvî her iki tekerlek bir

kaldırımıhâmil bulunacak sûretde merâtib-i tekerlekler vaz' idelim. Mühür tahrik olduğu gibi ne vuku' bulur? Bu da kendi kendine anlaşılır. Gayr-ı mesâvî katarda tekerlekler üzerine müstened muhtelif kaldırımlar muhtelif üzerine istinâd itdikleri tekerlegin nısf-ı katarı ile mütenâsib sür'atler ile hareket iderler. Katar büyüdükçe sür'at çoğalır. Bu kâ'ide sûret-i nazariyede basit olduğu kadar keyfiyet-i 'ameliyede de basitdir; "Silseb" ile "Şemid" dahîşimendöferlerini "Şikago" sokaklarında te'sis ile seri' hareketli kaldırırma dört kaldırım vasıtasıyla sa'atde 'alîyel tahmin 20 kilometrelik bir sür'at 'itâsına gayret-i mahsûsa ile himmet itdiler. Bu kaldırımların 'adedini haddinden ziyâde çoğaltmak iktiza itmez zirâ o hâlde münheniyatın müruru için müşkülât-ı mühimmeye tesâdüf itmek melhuzdur.

Muhteri'n-i müşâr-ül ileyhimin "Şikago"da tesisini teklif itdikleri bu âmâlbilâd şimendöferi yekdiglerinden takriben 5 metrelik bir mesafe ile mevzu' hafif ve makta'i merbi' sütunlar üzerine bindirilerek havaî yapılacakdır. İstasyonlar hiç beklemeksizin her dakikada trene binilebilecek sûretde te'addid olacaktır. Şu derhal yola düzölmek suhûleti intizâr-ı garlarının imhâsını hiç olmazsa ziyâdesiyle azalmasını mucib oldu.

Bu trenleri tahrik itmek için tervekler altına mevzu' kesirel 'aded mahrekler isti'mâl olunur. Tahrik için ve hale-i evlâda elektrik hâtre-i gelmek tabîi olub hakikaten tecrübe hattında da isti'mâl idilen kuvve-i elektrikiyedir.

El-hâsıl bu iki sistemin 'arz itdiği feva'id-i heft ve binâen 'ileyh inşânın ucuzla,münheniyat nokta (s.22) nazarından trenin ziyâdesiyle kâbiliyet-i ihnâsi seyyahını almak yahûd bırakmak için tevkiflerin imhâsıdır. Nihâyet "Şikago"da en 'alî sistemler vasıtasıyla sa'atde ancak on iki bin seyyah nakil idilebildiği hâlde vâsıtâ-i mesrude ile gezergâhın her noktasında sa'atde otuz bin seyyah nakil idilebileceği hesâb olduğu cihetle bu sistemde kuvve-i nakliyenin tezayid-i fevk'alâdesi derkârdır.

Ali Nusret

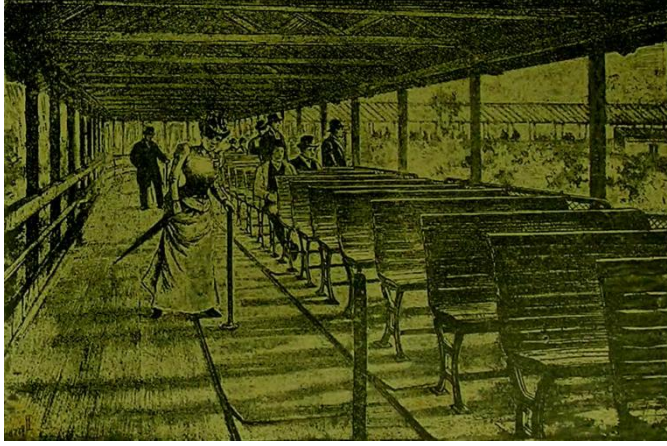
Mevâd-ı Fennîye

Pekin Rasadhânesi

Her ne kadar Çin'e müte'allik havadisde mevâd-ı tarihiyeyi tesni'yeden tefrik iyice meşkul bir şey ise de şurası muhakikatendir ki şâhid-i dilrubâyı medeniyet henüz Avrupa'da 'arz-ı gülçehre-i lâtif itmeden pekçok zaman evvelleri Çinliler 'alâm-ı semâviye ile kevakebin hareketine kesb-i itlah' itmişler idi. "Föhi" bizce takvimin mucidi olmak üzere tanılmışdır. Sene-i ibtida-i müşârül 'ileyh aylara,günlere sa'atlere taksim itdi. Bu vaz'ı kanun,bu hüküm milâd-ı hazreti 'İsa'dan evvel tahminen 2850 senesine doğru bir hayat idi; bu kadar eski bir tarihe müte'allik şu'un-u medenîyede ma'lûmat-ı nâfi'a iktibas itmek ne kadar meşgul olduğu derkâr ise de bu büyük adamın mevcûdiyeti sûret-i kat'iyede tasdik olunmuşdur. Bundan başka tarih-i milâdiden

evvel olan 2608 tarihi "Hu Angelbatı" tarafından idâre idilen ilk Çin rasâdhânesinin tesisine tarih 'itibâr idilmiş olub "Föhi"nin takvimini tashih iden de müşarül 'ileyhdır.

Kamere dair olan tersidât-ı fetantperverânesi 'akâbinde müşarül 'ileyhe on iki şehri kamerinin sene-i şemsiye ile mesâvi gelmedigine ve bu 'adem-i tevafuk-u tashih itmek için on tokuz sene-i şemsiye müddetine yedi şehri kameri 'ilâve itmek lâzım geldigine vâkıf olmuş idi. Hâlbuki bu devir toğrudan toğruya Keldanîlerin "Saros" devirleri olub Yunanîler dahî 2000 sene sonra Çinli hekimin bulduğu şeyi icrâ itdiler.

(s.23)"Saros" ta'biri Keldan 'ulemâsı tarafından birçok senelerin yekününe tahsis olunmuş bir isim idi ki iş bu seneler nihayetinde ayn-ı husuflar ayn-ı safahât ile 'arz-ı didâr idiyorlardı. Herkes bilir ki husûflar küre-i 'arzın kars-ı kâmil kamere tesâdüf idinceye kadar memdud olan zelli ile,ya'ni küre-i arzın peyki mukâbil bulunduğu vakit,ta'bir-i digerle şems,ârz,kamer heman heman merkezlerinden giçen aynı hatt istikâmetince mevzu' buldukları zaman zuhûr ider. Eger kamerin 'arz-ı ebediyyel istikrar olsa idi bu hadise her ay vuku' bulacağı derkâr idi. Binaen 'ileyh bu hadiselerin ilk rasâdları arasında iki tekâbülu meşâbe ma'beyninde kaç def'a yigirmi tokuz gün gûzar itdigine kesb-i itlah mevzu' bahis oluyordu. Rasadât-ı vaki'a nihayetinde bu devr-i ma'lûm oldu (devr-i mezkûr tamamen on sekiz sene sekiz aydır) Bu vasita ile Çin hey'et-i şinâsâni husûfları evvelce haber virirlerdi. Bu hadisenin vuku' bulacağı hakkında evvelce bir haberi milâd-ı hazreti 'Isa'dan tahminen 3000 sene evvel aldık.

Tarih-i milâdiden 2159 sene evvel "Hi" ve "Ho" nâmında iki riyaziyeperver vuku' bulan bir kûsufkûsuf evvelce haber virmekte tekâsül itdiklerinden bu hadise-i gayr-ı muntazirenin fidyelerini hayatları ile te'diye itdiler.

2000 sene evvel Çin'de 'ilmî hayat artık mevzu' bahis olmadı. Fakat milâdiden 104 sene sonra "Çanig-Honig" bir rasadhâne te'sis ile küre-i semâ ve birtakım kerât-ı musaveret el-kevakeb inşâ itirdi. Müşarül 'ileyhin katalogu 2000 kevakebin mevâzi'ni hâvî itdi. Rasad için bir borusu var idi ise de bu boru züccâcdan 'arî idi.

Fî-yevmena 'ilmi hayat Çin'de bir mevki'-i şerîf ve şân-ı ihrâz itmiş olub "Pekin" rasadhânesi de el-hâlet-i haza bir prens tarafından idare olunmaktadır.

Rasadhânenin eşhâs-ı me‘muresi pekçok ve tahminen iki bin kişidir.

Hey‘et-i şinâsân hâlâ su ile müteharrik çalar sa‘atler kullanmakda olub bunun da muhafazası bir me‘mur-u mahsûsa mevdu‘adır. Kronometreler ile rasad dürbinleri henüz hükümet tarafından kâbul olunmamıştır. On yedinci ‘asırda Cizvitler tarafından bırakılan cedveller bugün hey‘et-i şinâsanın hesâblarına yarar.

Pekin rasadhânesinin bugünkü hâli "Verbisit"ın mahsül-ü himmeti olub 1670 senesinde eski binâyı bozarak âlât-ı cedîde dahî‘imâl itirdi.

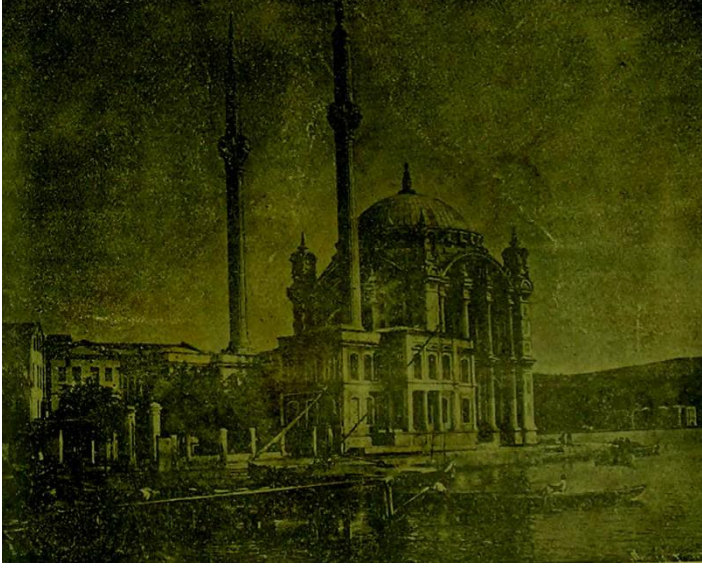
Binâyı mezkûr şehir istihkâmâtı boyunca kâ‘in ve dört metre kadar mürtefi‘ merbi‘ el-şekil bir taraça üzerine binâ olunmuştur. Hîn-i hâcetde müdâfa‘ya kâbiliyetli bir hâlde inşâ edilmiştir. Yol bir tünel vasıtasıyla tahtından giçer. Kerât-ı musaveret-i el-kevakebin ba‘zılarıöyle masni‘ mesnedler üzerine mevzu‘adır ki san‘at-ı mi‘mâriye ve bedâyi‘pesendânesi insanı hayran ider. Filhakîka bunları inşâ iden ‘amele-i taksimâtın mükemmelliyetinden ziyâde techizâta hasar-ı mechûd itmişlerdir. On yedinci ‘asır evâhirinde bu âlât-ı isti‘mâla fırsatıyan olan "Lö Kont"âlât-ı mezkûre hakkında dürlü dürlü hatıralar yâdigâr itdi.

Çin hey‘et-i şinâsâni her vaz‘iyetde tersad idebilmek için raylar üzerinde hareket iden müdevver bir merdivene mürâca‘at itdiler. Rasadhânenin taraçasıüzerinde bir küre-i musaveret el-kevakeb,‘itidâl-ı leyl ve nihari musavver bir küre ve bir de âlet-i kadim katarında bir küre-i semâvîye görülür.

Bu nihâyet ki âlet gayet câlib-i dikkatdir. Ol emirde bil-cümle kevakeb bu kürede mesemnen gösterilmiş olub saniye-i Çin‘de nadiren görülen şeylerden olmak üzere hepsi de yerli yerindedir. (200) livreye baliğ olan sekâleti ile beraber o kadar hâl-i muvâzenededir ki hareket-i yevmiye cihetinde devir itdirmek için en ufak bir tazyik kifâyet ider.

Daha ötedeötede "Hiu-Ho-Hang "ın rasadâtı icrâsı için isti‘mâl itdiği bisiteye meşâbe bir bisite-i şemsi mevcûd olub "Laplas" rasadâtı mezkûre hakkında "makine-i semâvîye"unvanlı eser-i meşhurunda ber-veche âtî ve ‘itâyı ma‘lûmât ider:

İlk Tatar hânedân hükümetinin Mosi ve "Pekin"şehrinişehrinin bânisi olan imparator "Küle-Han"ın (s.24) hey‘et-i şinâsi olan "Hiu-Ho-Hang " o zamana kadar mevki‘-i isti‘mâlde bulunan âlâtdan ziyâdesiyle mükemmel ba‘zıâlât inşâ itirdi. Bu âlâtın en kıymetdârı 40 Çin kademi (12,60 metre) tavlında olub ‘umûdî bir bakır levha nihayetlenmiş ve bir ibre katarı kadar bir delik meskub olan bir besite-i şemsidir. Müşarül ‘ileyhe gelinceye kadar katarın fevkatı kenarında tersad idilmekte ve zellin nihayetini ... su‘ubet çekilmekte idi. Hem de 8 kadem tavlında,ya‘ni beş def‘a kısa bir besite isti‘mâl edilmiş idi. (1270) tarihinden (1280) tarihine kadar icrâ idilen rasadât-ı sıhhatleri ‘itibârıyla ha‘iz kıymetdir. Rasadât-ı mezkûre medâr-ışems maliyetinin ve mahrek-i ârz tebâ‘id ‘in-el merkezinin azalmasını o zamandan bugüne gelinceye kadar müsellemler bir tarzda isbât itmişlerdir.

1688 tarihinde Pekin'de vefât iden "Verbisit"âletleri şemse tamamen her gün bir derece resim idecek sûretde 1/4 365 dereceye dereceye taksim itirdi.

Âlât-ı mezkûre-i el-hâlet-i haza hükümât-ı sa'irede müste'mil olan âlâtdan ancak dürbünlerin hedefleri ayarına kâ'im olmasından tolayı ihtilâf iderler.

Mösyö"Fönevil" dahî bu bâbda ber-veche âtî ba'zı ma'lûmât virmekdedir ki anları da kara'in-i kirâme-i 'arz ile makalemizin hâtmesini teşkil idelim:

"Çinliler ne dürbinleri,ne de teleskopları istemediler,hakikat hâlde ihtiyacları da yok idi. Filhakika anların ruhı bizi her taraftan ihâta iden bu na-mütenâhiligin esrârını tafhis ihtiyacını asla hiss itmedi. Anlar için 'ilm-i hey'etin kıymeti ancak eyyâm-ı'ıydın zaman nâf'ide teşhiri vasıtasını virmek 'itibâriyle idi. Ayrıca 'ilmin ihtiyacât sâfiyesi anlar nazarında mevcûd degil (s.25) idi. "Kopernik" tarafından imâ idilerek "Galile" tarafından ikmâl idilen ve büyük hareket-i felsefeye anlara kat'ıyyen ibtilâ-i bahş olmadı. Kısm-ı'azamî henüz küre-i ârz cihânın merkez gayr-ı müteharrikini teşkil itdiğine müte'akıd olub bu gürûhu da'vânın 'aksini kâbule icbâr idecek olan dürbinler henüz anların 'ilm-i hey'etinde âhz-ı mevzu' hakkını ihrâz itmedi.

"İşte eskiden beri zekâvetle müstehir olan bu milletin ittisa'at 'akliyesinin 'atâletini mucib-i esbâbdan biri de şu hâl olduğu hâtra gelebilir"

Ali Nusret

Mevâd-ı Tıbbiye

Tedâvi-i Bi-l-mâ'

Derece-i harâret-i muhtelif meyâ-i muhtelifle ile teşfiye-i imrâza tedavi-i bi'l-ma nâmı virilir.(s.26) Tedâvi-i bi-l-ma'nın başluca vâsıtası soğuk su olduğu pekçok imrâzın da şifâsına i'ane itdiginden ba'zıları tarafından tedâvi-i bi-l-ma' demek soğuk su ile tedâvi demek zannına takviyet virir mütâlâ'at-ı serd ediliyor. Hâlbuki imrâz-ı'asabiyeinin ba'zıları romatizma ve nikris gibiler tedâvi-i bi-l-ma'dan müstefid olmak ve o vâsıta ile şifâ bulmak için kullanılacak suyun derece-i harâreti mürtefi' olmak icâb ider ki ârzu idilen maksad hâsıl olabile.

Tedâvi-i bi-l-ma'nın teşfiye-i imrâz husûsunda isti'mâl hakkında bir fikir kat'î hâsıl iylemek için tarihine 'atf-ı nazar lâzım gelur.

Tarih- suyun bedeni takviye itmek hassesi pek eski zamandan beri ma'lum idi. Hazreti Musa imtina-i su ile igtisâl-i emr iylemiş ise de suyun tedâvi sırasında isti'mali beşinci 'asır milâdide te'mim itmişdir. Hipokrat âsâr-ı muhtelifesi nazar-ı mütâlâ'adan imrâr idildikde isti'mâl olunacak suyun mikdarıyla hangi hastalıklarda kullanılmak lâzım geldiği hakkında birinci serâhta rast gelunur. Şu sûretlerle tedâvi-i bi-l-ma'nın vekâyî' tarihiyesini üç devre taksim iylemek lâzım gelur. Birinci devir tedâvi-i bi-l-ma' hakkında efkâr ve emr-i kademâdan Birizantis tarafından birinci dâr-ül

tedâviyenin ihdâsına kadar ikinci devir Birizantis'in tedâvisi ya'ni tedâvi-i bilâtahsil üçüncü devir başlarında mu'allim-i Flori olduğu hâlde terakkiyat-ı fennîye dâhlinde Fransız atıbasının su'î ve gayreti ve Fransız usul tedâvisidir.

Birinci devir– Hava,Su,Mahall ile Tedâvi 'unvânlı eserinde Hipokrat "herhangi bir memlekete gider iseniz gitdiğiniz evvelce orada mevcûd suların sâfiyetine,temizliğine ve mevki'nin yükseklik ve alçaklığına havanın cereyanına,esen rüzgarların istikâmetine,geldikleri mahalın temizliğine kesb-i vukûf itmeniz lâzımdır " diyor. Bundan sonra şeyh-el tıbbâ suyun mikdâr münâsibinden bahs ile fekedâtı bulunan mahallerin matlube muvâffak olmadığını ve bir hemâ sebebiyetine terfi' harâret görüldükde soğuk suyun o harâreti tenkıs itdiğini 'ilâve idiyor.

Üç'asır kadar bir müddet sonra Neron'un taht-ı idâresinde olarak soğuk su ile hemâyatin tedâvi husûsu terk itdi.

MarsilyalıŞarl nâm-ı doktor bu esnada Venedik'e kadar ihtiyâr zahmetle kademânın bu hususda olan efkâr ve tecâribini tedkik iyledi.

İmparator Ogüst tedâvi-i bi-l-ma' ile kendini mehlek bir hastalıktan helâs iyleyen Antoan Mousa'nın heykelini rekiz itdirdi.

Selis hıfz-ı sıhha ve fennî tedâvi nokta nazarıyla soğuk suyun te'siri hakkında uzun uzadı tedkikât icrâ iyledi ve oldukça fikrini terk itdirerek bugünkü tedâvinin esâsını rekiz itmeğe muvaffak oldu. Arate,Galiyen,Kolyus Oraliyanus,Aleksandr Polajin soğuk suyun ve soğuk su ile banyonun menafi' müte'addidesini meydan-ı istifâdeye atdılar.

Altıncı'asrın nihayetinde islamiyeti te'sis ile 'akl ve zekâsının akrân ve emsâlinin bulunmadığını'umûma karşı izhâr iden hazreti Seyyid el-Kösin efendimiz soğuk suyun gusûl ve istihâm tarzıyla isti'mâlini ve ba'del isti'mâl güzelce delik icrâsı lüzumunu emt-i necibelerine emr buyurdular.

Razî,Ebu 'Ali-i Sinâ suyun menafi' müte'addidesi hakkında uzun uzadıya tedkikâta girişmedikleri cihetle onlar 'andında yalnız su ile tedâvi-i efkâr-ı kadime üzre isti'mâl olunurdu. Bundan sonra İngiliz Floya bir su'î ve gayret-i fevk'alâde ile inzâr-ı'umûmîyede terk ve ibtâlinde bâ'is görülemeyan soğuk suya bir şeref-i 'itibâr kazandırdı. Floya'nın fikri ve maksadı suyun tekmil hastalıklara karşı nâ-kâbil ta'rif-i hüsn-ü te'siri olmasından 'ibâretidir.

1712 sene-i milâdiyesinde Frederik Hükman Aqua Medicina Universali nâm-ı eserini neşr itdi ve iş bu eser mu'teber Sijismund Hahen ve oğlu Gudferdi taraflarından ta' kib edilerek güzel müşâhide nâmeler ve suyun te'siri hakkında zaryeler gösterdiler.

Aynı zamanda Napoli mu'allimlerinden Girillu soğuk suyun (s.27) isti'mâli hakkında bir usul neşr iyledi. Bu zamanlarda efkâr-ı ettıba ahlât-ı erba'nın uzviyetde âmer-i mutlak olmaları gibi yanlış nazariyeye sâlik oldukları hâlde yine mu'allim-i muma

'ileyhin tedkikâtı sayesinde soğuk suyun mezâd-ı iltihab bir hâlde isti'mâli ta'mim itmiştir.

Yarım 'asır kadar bir zaman tedâvi-i bi-l-ma' usulu unutuldu. Bil-ahere doktor Virgut evvelce nıfısında âsar-ı hüsnesini bil-müşâhîde soğuk su ile tedâviyi neşr ve ta'mim iyledi.

Edimburglu mu'allim Gareguri tifosda (karahma) bedene soğuk su dökmek ile muvaffakiyet kazandı,ve yine Rober Jakson hemâyîsâra karşı bu usul ile galiye çaldı(1791).

Aynı zamanda Liverpool'da (Körri) nâm-ı mu'allim tedâvi-i bi-l-ma' için uzun uzadıya tedkikât-ı fennîyeye bil-mübâşere hakikaten usul-u mezkûrun mucidi nâmını almağa kesb-i istihkâk iyledi.

1798 senesinde müşarül 'ileyhin bir elinde derece-i harâret ve diğeri elinde vesâ'it tedâvisi olduğu hâlde teşmir-sak ihtimâmla 'alîyyel 'umûm hemâyât üzerinde tedâvi-i bi-l-ma' usul-ü mehâsin şumulunu tecrübe itdi ve bundan güzel güzel müşâhideler hâsıl itdiği gibi müşâhideler üzerine de büyük büyük nazariyeler hâvî bir eser-i mükemmel neşr itdi. Tecârüb ve müşâhidâtına 'umiken devam ile bugünkü tedâvi-i bi-l-ma' nın temelini koymağa muvaffak oldu muma 'ileyhin eserinde tedâvi-i bi-l-ma' nın te'siri şöyle yazılıyor.

Tenzil-i harâret.

Mesken-i cümle-i 'asabiye.

Ta'til-i harekât-ı iltihâbiye.

Tezyîd-i fa'aliyet-i beden.

Aynı zamanda İtalya'da Valisinari,Koşuş ve bil-hâssa gayyanietini suyu her bir derece-i harâretde 'umûm-u imrâz için isti'mâle başladılar.

Fransa'da tedâvi-i bi-l-ma' on sekizinci 'asra kadar meşuş bir hâlde kaldı.

İkinci devir- yalnız bir köylü olmakdan başka meziyet-i 'ilmîye ve fennîyesi olmayan Birizantis meydana atılıbda tedâvi-i bi-l-ma'yı müşâhidât kesiresiyle meydan-ı fenne sürmeseydi yukarıdan biri derc idilen su'î ve gayret asılsız bir vehm kâbilinden kalacaktı.

Birizantis genc ve fa'aliyet-i 'akliyesi sayesinde güzel bir mücrib oldu. Suyun tedâvi-i imrâzda isti'mâl fikrini hasta hayvânât üzerinde vuku' bulan tecrübeleriyle anladı ve tatbikâta koyuldu. Bulduğu mahalın -ki Grönfteriğşehiridir- cerâhâtı ile uzun uzadıya münâkaşadan sonra tecrübelerine başlayarak,kırık,burkulma ve daha pekçok 'arızaları soğuk su ile tedâviye başladı. Kendi tedâvisi 1825 senesinde yalnız bir büyük süngersünger ile bedene soğuk su vurmak veyâhûd suda ıslanmış rifâdeler ile bedeni

sarmak idi. Bil-ahere su ile banyoyu ve daha sonra duşu tedâvisi arasına sokdı ve kendine gelen herkanı bir hasta olur ise olsun onun tedâvisinden izhâr-ı‘aciz itmemeğe başladı lâkin tecârüb ve müşâhidâtının nâkıs olduğı fikrini hâtrından çıkarmadı.

Kendisine doktor Okrel gibi bir büyük hâmî bulan Birizantis imrâz-ı müzemmine ve hâdemanın tedâvisi için güzel bir dar-ül tedâvi yabdı.

Velhâsıl zekâyı harikul‘adesi sayesinde Birizantis tecârüb ve ‘ameliyâtını iyler ve etdise de kendi icâdının sıdkına ne bir delil tahriri,ve ne de bir müşâhideyi el-hayat gösterdi.

Üçüncü devir- Birizantis'in tecârüb müte‘addidesi üzerine Guvarsan nâm-ı hekim 1821 senesinde güzel bir eser neşr iyledi.

Nanşu 1824 senesinde soğuk suyun iltihâbât üzerinde gösterdiği te‘sir şifâ bahşâsından bâhis bir eser-i mükemmel meydana getirdi.

Rekamiya soğuk su ile hemâyat-ı mehleke ve âlâm-ı‘asabiye ve daha pekçok ‘asabî hastalıkları tedâvi iderek tecârüb ve müşâhidâtı ta‘mik itdi.

Lisfrank ve Döpüytern gibi dehate soğuk suyun dâ‘el-raks hastalığında ne kadar güzel neticeler verdiğini müşâhide itdiler.

(s.28) Velhâsıl ba‘zen tecârüb-ü terk ve ba‘zen de hâl-i ihtâtda kalarak Flori'ye kadar vâsıl oldu. Ve Flori hakikaten tedâvi-i bi-l-ma‘nın cedîde bir kâşif ve mücerrebi olarak ‘âlim-i insaniyetde ‘arz-ı vücûd iyledi.

Cild Üzerine Dökülen Suyun Te‘sir-i Fisulluciyesi–

1862 senesinde mu‘allim-i şehir-i Bervon İskar'ın taht-ı idâresinde tedâvi-i bi-l-ma‘ icrâ idilen hastahânedede Bety Bard nâm-ı Fransız hekimi tarafından icrâ idilen tecrübeler suyun te‘sir-i fisulluciyesini serâhten meydana çıkarmışdır.

Suyun cild üzerine te‘siri derece-i harâreti ve usûl-ı vaz‘iyesi mucebince hissîyet üzerine bir te‘sir icrâ iderek iş bu te‘sir-i nukat âmire-i dimağ ve naha‘-i şevkiye iysâl olunarak bil-ahere ‘uzvîyet-i bedenîyenin her tarafında ‘asâbın te‘sir-i neticesi olarak bir ‘aks-i ‘amel tevlîd ider.

İş bu netice 1866 senesinde mücerrebi bulunan Bety Bard tarafından akademiye şubat ictima‘ında ‘arz idilmiştir.

Florines tedâvisi ‘aklı Birizantis'in mükemmel olmak üzere talik olunur. Flori imrâz-ı‘asâbiyeyi ne sûretle tedâvi işlemek lâzım geldiği hakkında güzel bir nazariye virmemişdir. Ma‘hazâ mevcûd ve muhtera‘dır.

Cilde soğuk suyun dâhl-i ‘uzvîyetde icrâ-yı te‘sir iylesine vesâtet-i kâmilede bulunuyor ki iş bu vesâtet cildin hâvî olduğı vazifeden münba‘isdir.

Cild inkızâc ve ifrâzâtı vâsıtasıyla harâret-i hayvanîye bir hâl-i intizâmîye idhâl ider.

İkincisi enbesât ve aşırı münâsebetiyle gur-u bedende bulunan ‘azâya terak-ı midemi ve bu vâsita ile anların istifâdesini tevlîd ider.

Üçüncüsü - cild ezilmesidir. Kendinde mevcûd-u nihâyât-ı‘asâbiye ile hâricden tokunan bir şeyi tutar. Su cilde temas itdikde harâret,cümle-i v‘anî ve cümle-i âsâb muhîtiye üzerine bir te‘sir hâsıl iyeler.

Lâkin iş bu te‘sie ba‘zen yalnız cümle-i ‘asabiyye münhâsır kalur.

Âsâb-ı mahrek ev‘iye bir hâl nenbihe düçâr idilerek böylece cümle-i ve‘ani taklis ve enbisât ider.

Velhâsıl suyun cild üzerine temasından müte‘essir olan âsâb-ı muhite nukât-ıâmireye ve merâkiz-i ‘asabiyye icrâyı te‘sir ile ‘aks-i ‘ameli bil-tevlid iş bu ‘aks-i ‘amelde ba‘zen mahsûs ve ba‘zen gayr-ı mahsus bir hâlde kalur. Bu hâlde cümle-i ‘asabiye suyun icrâyı te‘sir iylesine vâsita-i müstakil olur.

Suyun derece-i harâret ve burudetin ‘uzvîyetde ne gibi te‘sir-i icrâ iyledigini mütâ‘laa itmek icâb ider. Suyun derece-i harâret ve burudeti muhtelif tarzlarda icrâyı te‘sir iyeler. ‘Alîyyel ‘umûm ve usul-u tedâvi-i bi-l-ma‘da müste‘mil suların derece-i harâretleri şöyledir:

8:12 derecede gayet soğuk su.

12:16 derecede soğuk su.

16:20 derecede serin su.

20:26 derecede ılık su.

26:30 derecede mü‘tedal su.

30:40 derecede sıcak su.

40'dan fazla derecede gayet sıcak su.

İş bu derecelerin ne fevk ve ne de dûnı tedâvi-i mahsûsunda isti‘mâl olunamaz. Buhar-ı maî ile tedâviyi bile idildiği hâlde derece-i harâret nihâyet elliye tecavüz itmez. Ve sekiz dereceden daha aşağı derece suda dahî banyo idilemez. Tedâvi-i bi-l-ma‘ sırasında kavutşuk kiseler içerisinde buz dahî isti‘mâl idilur.

Sıcak suyun te‘siri -26 derece-i harâretde bulunan bir su harâret-i beden ile mesâvî bulunduğundan ve za‘if cildiyeyi ikâz ve tenbihe hidmet itmez. Şu kadar var ki derece-i harâretde bulunan suyun cild tarafından hararetinin hüsn olunması harâret dâhli ile cildin harâreti beyinde mesâvât olmamasından münba‘isdir.

Suyun harâreti temas itdiği mahalın harâretinden fazla olduğu hâlde hüsn olunur suyun derece-i harâreti tedrici olarak elliye kadar tezyid idildikde hissîyeti fevkâl'ade zahmetli olarak ikâz ider. Derece-i harâret meyâh harâret-i tıbbîyenin fevkinde bulunduğu hâlde hassas tezâyid ider. Ziyâde derece-i harâretde bulunan sular aşağı (s.29) derece-i harâretde bulunan sulardan ziyâde hissîyet-i cildi tenkis ve te'dil iderler.

Ziyâde-i derece-i harâretde bulunan sular harâret-i bedenîyeyi nihâyet bir derece terfî' iderler.

Harâret yabsa harekât-ı teneffüsiyeyi tenkis ve harâret-i râbıta ise tezyid ider. İş bu sür'at-ı teneffüse 'ilâmât-ı kimyevîyenin tezayidine bâ'is olmaz. Zirâtrâh-ı hâmez karbon terfî' harâret tesbitinde tenakıs ider. Harâret ba'zışerâ'it dâhlinde harekât-ı kalbiyeyi tezyid ider.

Cild üzerine bagteten sıcak su konuldukda ev'ıye-i şa'riyyede bir taklis-i müşâhıde olunur ve bu taklisi müte'akıb ev'ıye-i mezkûre derûnunde tevkif-i dem vuku' bulur. Velhâsıl te'siri harâret ile tesrih-i harekât-ı kalbiye âzâyı dâhlîyede ve bil-hâssa cümle-i 'asabîye-i merkezîye üzerinde ihtikânâtı mu'idedir.

(Mâ-ba'dı var)

Doktor Ş. Kâmil

Mütenevvi'

Bin Tokuz Yüzde Keşâdî Mukarrer Bulunan Paris Sergi-i 'Umûmîsinde Bir Hârıka

Bin sekiz yüz seksan tokuz senesi Paris'de sergi-i 'umûmî keşâd olunduğı ma'lûmdur. Gerek bu sergi ve gerek teferru'at vâka'sı hakkında evrâk-ı yevmîye ve mevkutenin kafası tul ve derâz hâmerân-ı bahs ve mekâl olmuşlar ve lâzım gelen tesâvir-i müte'addide ve mütenev'anın dercinden bile geri turmadıkları tıbbî kâr'iblerimizce ma'lum bulunmuşdur. Şehr-i mezkûrede vâki'-i havârikden biri de mösyö Eysel nâmında birinin eser-i himmetiyle meydana getirilub muhtera'nın nâmına nisbetle ya da olunan el-yevm mevcûd bulunan ucuz metro irtifa'ında Eysel kalesi olduğu ma'lûmdur. Bu kere vürûd iden Avrupa gazetelerinin kâfesi nazar-ı tedkikden imrâr idilecek olursa görülür ki bin tokuz yüz senesinde Paris'de bir sergi-i 'umûmî daha keşâdine karar virilmiş ve sûret-i keşâd ile mevâd-ı sa'iresi hakkında uzun uzadıya birtakım ma'lûmât mündericidir.

1900 senesi keşâdı mukarrer bulunan 'umûmî sergide bir hârıka izhâr ve te'sis idilecektir ki bu hârıka bin sabih-el simâmız olan küre-i kamere da'ir olacaktır. Bu da küre-i kamerin ârz ile beyninde bulunan mesâfe-i ma'lûmenin taksiriyle bir metro ba'de kadar takrib idecek bir teleskobdur! Dimektir ki 'imâl olunacak bu teleskop ile küre-i kameri bir metro mesâfede itmiş gibi seyir ve temâşa kâbil olabilecektir.

Bir metro mesâfeden! Anlaşıldı! İlk def'a olarak bu tasavvur-u meş'âşi meydana koyan zât (Bas Alep) meb'usi mösyö"Fransuva Adalunkal"dır. Bu zât giçenlerde erbâb-ı sana'at ve ticâretten teşkil bir ictimâ'-i mahsûsda mâr-el zikr fikrini beyân ve izâh itmiş mezkûr-u ictimâ' da mösyö Fransuva'nın fikrini yahûd daha toğrusı intakını istima' idenler vehle-i evveliyede 'adetâ bir rüyâ bir hayâl gibi talik itmişler ve fakat meb'us-u mumâ ileyhın efsâne görünen bu tasavvuruna 'aid sâ'ir-i tefsilât ve izâhât-ı lâzımenin 'itâsını müte'akıb 'azâyı cem'iyetin kâfesi fikr-i mezbûrun ciddiyetine kâni' olmuşlar ve garibdir ki bil-âhere tasdik ve takdir dahî itmişlerdir!

Ma'lûmdur ki küre-i kamer ârzdan takriben yüz bin fersah ba'dde olmak üzere ta'yin edilmiştir. Mu'hazâ'asr-ı hazar 'ilm-i hey'et müntesiblerinden mösyö (Levi) teleskop mâddesi fennî bir ihtira' degildir diyor. Zirâ inzâr-ı'umûmîyeyi veche kamere takrib itmek ve küre-i kamerin meskûn olub olmadığı mes'alesi hayli zamandan beri hâll edilmiş bir mes'ele olduğu atıyan idilmektedir.

El-hâlet-i haza küre-i kameri -ârz ile beynindeki mesâfe-i ma'lûmenin taksiriyle -'adesât-ı cisime ile altmış kilometre ba'de kadar takrib idildikten sonra nazarı olarak bir metroya kadar da takrib mümkündür diniliyordu.

Şurası anlaşılmalıdır ki bu mes'ele hâll olunmuş ve kamerin meskûn olub olmadığı hâll edilmiştir diye rivâyet idiliyor. Küre-i kamer gayr-ı meskûndur diniliyor! Fakat bu fikir toğru mudur?

(s.30) Mademki bu dereceye gelmiş vahl olunmuş bir mes'ele nazarıyla kâbul idilen küre-i kamere dâ'ir ma'lûmât-ı tâmenin 'itâsında niçun tereddüd idiliyor? Mösyö (Fransuva Adalunkal)ın efkâr ve nazariyâtı mevku'-u tecrübeye konulur ve sıhhati tebyîn idecek olursa küre-i kamere dâ'ir ma'lûmâtı tâme ve sahîhe-i işte uzman 'itâolunabilecek. Çünkü derûni ayın on dördü gibi rev-nümâ olacaktır. Bil-âde ârz olunduğüzere alan teleskoplarının en büyüğü bir metro katarında âynasi olub bununla küre-i kameri en nihâyet on beş fersah mesafeye kadar takrib idebilirlerdi. Hâlbuki şimdi ihtira' ve 'imâl olunacak teleskobun aynası gayet berrak olacak ve üç metro katarında ve sekâletin mütecâviz olacağını sekiz bin kilogram tesbitinde de keşâfette bulunması karargir olmuştur.

Fransız erbâb-ı sanâ'atı ve teleskobun 'imâline ibtidâr itmege hazır olmuşlar,Osen Guben nâm-ı mahalde bulunan billur fabrikası bu işi vakt-i maiyetinde hitâma resyide idebileceğini taahhüd itmiştir. Eger Fransız fabrikalarıfabrikaları böyle cisim bir 'adese meydana getirmege muvaffak olurlarsa keyfiyet-i imkân da'iresine girmiş olacaktır. Mâr-el mezkûr aynayı itâ itmek için kullanılacak âlât edevât-ı sâ'irenin inşaatı 'ilm-ül basar nokta nazarından birer hârîka 'add olunabilecek kadar mühim olacaktır. Teleskop lâ-akıl otuz metro tavlında bulunacak ve eger dürbin şeklinde 'imâli ârzu idilecek olursa, olunan hesaba nazaran en az yüz metro tavl virmek icâb idecektir. Bu hâlde bu altın muhît da'iresi ya'ni çevresi tokuz metro ve tavlıda yüz metro olacaktır.

Bu tasvirde bahs olarak tekmil-i hey'ıyyûn cânibinden bir 'itirâz-ı dermiyân idilmektedir ki o da küre-i kamere temâşâ için havanın mutlaka bir berrakîyet-i külliyyede bulunabilmesi husûsîdir. 1900 senesi sergisinin hitâmını mütâ'kıb hey'ıyyûn mumî ileyhim tarafından mezkûr teleskopun keşif tabakât-ı hava'iyeden 3:2 bin metro irtifâ'ında bir tağ tepesine vaz' olunmasınıârzu itmekde bulunmuşlardır. Bundan maksad öyle bir mahall-ı mürtefi'yeye konulan teleskopla küre-i kamerden mâ'dâ daha birçok icrâm-ı semâvîyenin keşif ve te'mini ile tedkikine bâdî olacağışübhesizdir. Fransızlar bu ihtira' hakkında 'adetâşu kelâmı bir darb-ı mesel hâline ifrâğ itmişlerdir o da "küre-i kameri bir metrodan seyir ve temâşâânı heman almak dimektir".

Mehmed Süleyman

Şu'unât-ı Fennîye ve Medenîye Ma'lûmât-ı Mütenev'â

Yılan sokmasına karşı bir çare

Durnal farmasutin-eczacı gazetesi-den naklen Fransız evrâk-ı fennîyesinde görüldüğüne nazaran yılan sokmasına karşı doktor "Müller" ber-veche zîr-i tertib ile tedâvi itmektedir:

Sûret-i tertib: "240" kısım suda "nitratda isterikenin" in mahlûl ile biraz da buna "galisrebin" ilâve itmekden 'ibâretidir.

Bu mahlûlden derece-i 'adiyede taht-el cild olarak (20) damlasışiringa idilmekde ve tesmimden eser kalmamak üzere bu şiringa her 20:10 dakikada tekrar idilmektedir.

Bil-âhere isterikeninden mütevellid hafif ihtilâc-ı 'azliye meydan virmemek üzere tesemmümün zâil olduğu görüldükden sonra şiringayı terk itmeli.

İsti'mâl olunan isterikenin mikdarı ba'zı hadiselerde 0,065 mikdarına çıkarılmış ve fakat lâ-ecel el-ihiyât ara yerdeki fazlalar birkaç olmalıdır.

Çünkü bu mikdarda esterikenin birkaç sâ'at zarfında bile çokdur. Bu iki zehir yekdigeriyle ihtilâtında ismin külliyyen kötüden zâil olmasıyla tekrar şiringaya ihtiyâc-ı mess itmeyub 'aksi hâlinde şahs-ı mesâbın mevtini mucib olacağını unutmamalıdır. Bu usûl ile yılan ısırılmış olan eşhâs üzerinde tecrübeler icrâ edilmiş ve kafesinde muvaffakiyet-i rev-nüma olmuş ise de yalnız birisi halâs olamamışdır ki bu da şiringaya 0,08 mikdar isterikin ilâve edilmiş olmasıdır.

(s.31) İlâveten diniliyor ki bu şiringa vücudun herhangi bir tarafınaat zerk olunabilir ise de fakat doktor Müller ya ısırılan mahalın civârında bir noktayanoktaya yahûd tam mahal-i mesâb üzerine icrâ idiyor imiş.

Ahşâb inşaatının yangınlarda muhâfazası

'Alîyy-el 'umûm inşaat-ı haşebiyeyi yangından muhafaza itmek için ber-veche âtî-yi tedâbire mürâca'at olunur.

Şöyle ki: mevâd-1 haşebiyenin üzerlerini kâmilen yevmenin mukâyeseyle (50) dereceye ve soğuk su 'ilâvesiyle (20) dereceyete getirilmiş (Silikat dusud) nâm-1 mâ' da ile birçok tabakalar hâsıl itmek üzere sıvamlı. (Silikat dusud) cismini mevâd-1 inşaatiye-i hâsebiye üzerinde sabit kayılmak içinde anı (kaolin) mahlûlu ile -beyaz yahûd alçılıüzerlerinde yağlı mersum toprakla muhtelif-i sûretde melven olarak- halt ve mezc itmek kâfidir,fakat sevât-1 elvanın mevâd-1 haşebiye üzerine tatbik itmek için silikatalı ağaçlar üzerinde mevâd-1 mersumenin telvini sırasında icrâsı lâzımdır. Çünkü o hâlde kimyevî bir 'aks-el 'amel husûle gelur ve resimlerin tagyir ve rahzvâr olması kâfi için devamını olur.

Kırda kemiklerin nevâdî

Zirâ'at nokta nazarından bil-suhûle kâbil-i istifâde olan hayvanât-1 mezbuhe kemikleri istifâde yolunu bulamamakdan dolayı kıra atılıb mahv olur gider. Kemikleri ezmek zera' için meşgul olduğu gibi bir vâsıta-i kimyevîye ile cell itmek de anlar nazarında gayr-1 kâbil icrâdır. Fakat asma yahûd eşcâr-1 semredâr için doğrudan doğruya küberâ gibi buldukları hâlde isti'mâlleri mümkündür. Bunun için kemikleri ayrı ayrı kırdıktan sonra ağacın yakınına yahûd asma çubuğunun dibine,cezirât ile kavuşabilecek bir sûretde gömmek kâfidir; fidan vesâire gars olundığı zaman dahî açılan sıfırenin tabanına 'alîyy-el suya bir tabaka kemik vaz' olunabilir.

Ma'lûmdur ki kemikler "azot ve asid-i fosforik"den dolayı zengin olub bunlardan senelerin hîn-i kezirânında tazyikin,rutubetin,sıcağın,soğuşun te'sirât-1 müşterekesi tahtında yavaş yavaş te'ri ider; kemikler boylu boyuna yumuşayub yarılırlar ki bu da cezirâtın gadâ tedârek itmek üzere anların mensucât hücrevîyeleri dâhline kadar nüfuzlarına müsâ'iddir.

Kemiklerin yakınına gars idilen böyle bir ağaç yerden çıkarıldığı zaman kemikler kendilerini her taraftan muhit olan karmakarışık cezirât ile sarmaşemş-i 'azimenin müsâ'id bulunduğı cihetde ilik derûnuna kadar nüfuz itmiş bulunur.

Bir haftalık takvim

Sene-i kameriye 1310 sene-i şemsiyye 1322										
İmsak	Evkât				Sayf-ı evvel	Şehir				Eyyâm
	‘Aşa	‘Asr-ı evvel	Zahr	Tulu ‘şems		efrenci	Temmuz	Mâh	Temmuz	
D S	D S	D S	D S	D S						
4	54	42	44	11	31	31	9	25	Pençşenbe	
6	54	43	45	12	1	22	10	26	Cuma	
9	53	44	46	14	2	23	11	27	Cuma ‘irtesi	
11	53	44	47	16	3	24	12	28	Pazar	
14	52	45	48	17	4	25	13	29	Pazarirtesi	
16	52	46	49	19	5	26	14	1	Salı	
19	51	46	50	20	6	27	15	2	Çaharşenbe	

Mükemmel Kâbus ‘Osmanlı

Lisân-ı ‘Osmanîde mütedavil Türki, ‘Arabî, Farisî ve Ecnebî yetmiş bini mütecâviz kelimât ile ıstılâhât ve terâkib-i fennîyeyi ve bin kadar resim ve işigâli ve lâ-âkıl iki bin beş yüz sahifeyi ya ‘ni üç yüz cüz ‘i kezâlik ayrıca levhâları hâvî bulunarak neşrine ibtidâr itmiş bulduğumuz "Mükemmel Kâbus ‘Osmanlı"nın bugün on tokuz ve yigirminci cüz ‘leri neşr olunmuş gelecek hafta da yigirmi bir ve yigirmi ikinci cüz ‘lerinin neşri mukarrer bulunmuştur.

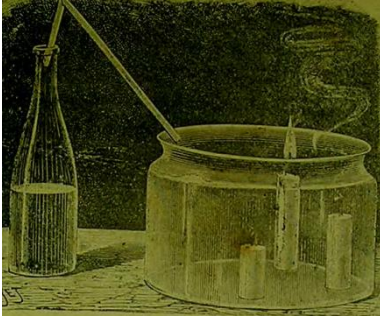
Nesh-i münteşiresinin kâblerinde muharrer olduğüzre yigirminci cüz ‘in neşrinden sonra abone bedeli tezyid olunacaktır.

Gelecek Çaharşenbe gününe kadar "Mükemmel Kâbus ‘Osmanlı"nın abone bedeli der- sa ‘adet için 15 taşra için 35 guruş ve iki forması on paradır ve Pençşenbe gününden ‘itibaren abone fiyatı tezâyid itmiş bulunacaktır.

(s.32) Fennî Eglenceler

Hâmz Karbonun Keşafeti

Sûret-i icrâsı gayet basit ve kolay olarak sırasıyla derc ve neşr itdigimiz fennî eglencelerden biri de budur. Gerek evvelki fennî eglencelerde ve gerek bil-âhere bunların -ba‘zı‘ilâvetiyle- bir yere cem‘iyle kitab şeklinde olan nüsha-i matbu‘asının mukaddemesinde ‘arz olunduğüzere bunların kafasının esâsı fendir. Ya‘ni hükümet; kimya-ı ilah gibi fûnûnun tatbikât-ı semeresi olarak meydana gelir. Yukarıya resmini derc itdigimiz fennî eglence de kimyaya ‘aiddir. Ecsâm-ı kimyevîyeden biri de hâmz karbondur. Gazoz şişeleri açıldığı sırada şiddetli çıkan gaz, içdiğiniz sırada burununuzdan -gözleriniz yaşardarak- çıkan gaz yine hâmz karbondur. Kendisi sâ‘ir gazeteden ağırdır. Bir kabdan diğer bir kaba ma‘iyyat misullu nakl olunabilir.

Tecrübenin sûret-i icrâsıyla beraber isbat idilmek üzere şekilde görülen bir kab derûnuna üç dane muhtelif irtifâ‘de mum vaz‘ olunub,diğer taraftan da bir şişe derûnuna hâmz karbon istihsâl idilecek mevâd vaz‘ olunub camdan bir enbubun bir ucu şişenin ağzına ve diğer ucu da mumların bulunduğu kaba tevcih olunursa bir müddet sonra hâmz karbon gazının huruciyle şişenin derûnunda terâkim ider. Esbâtı olmak üzere evvelâ ufak kıt‘ada bulunan mum söner. Biraz sonra ikinci mum söner diğeri yanmakta devam ider. Çünkü bunun bulunduğu irtifa‘ henüz hâmz karbon çıkamamışdır fakat gazın hurucunun devamiyle bil-âhere cümlesinin intifapezir olacağışübhesiz bulunmuşdır.

Mehmed Süleyman

Mes‘elelerimiz

Sin/1 mevâd-ı‘uzviyenin ... izale iden şey nedir?

Sin/2 seyahâtdede ez-cümle bahren vuku‘ bulan uzun yolculukda suyun müddet-i medîde te‘fin itmemesi için ne yapılmalıdır?

Sin/3 elmas bulunmadığı takdirde sanâyi‘de cam kesmek için ne kullanılır? Bulunacak cisim vâsıtasıyla çelik gibi sert mevâdın işlenmesinde dahî kullanıldığı beyan olunur.

Sin/4 sapan ve çapa gibi zirâ‘at aletleri altun ve gümüşden olarak ne vakit yapılmış ve nerede vuku‘ bulmuşdur.

Sin/5 sularda ta'yin iden kabuklu hayvanatın muhafazaları ve nebâtâtında bulunan karbonit gelsin bir kısmı nasıl vucuda gelir? Ya'ni üzerlerinde hâsıl olan salâbet ve tahcir ne vâsıta ile husûl-pezir olur?

Ber-veche bâlâ beş dane mes'eleyi ilk def'a ve toğru olarak hâll iden varaka sâhibine yetmiş guruş kıymeti olan (mirât-ıâlim) ihdâ olunacaktır.

Hâl Mes'ele

53 numarolu nüshamızda münderic mes'elelerin sûret-i hâlli:

C/1 (k.h)–(1.96).

C/2 farazâ birinci 'aded b ikinci 'aded h olsun $h=b-3$ olursa $2h=2b-6$ olur. Lâkin mes'elede $b+8=2h$ farz alındığında $2b-6=b+8$ ıslâh olundıkda, $b-6=$ yahûd $b=14$ ve h ise b'den 3 noksan bulunmakla h dahî 11 olur.

C/3 mademki 'aded-i mezkûrun (3) hamsi (87) ider bir hamsi ya'ni 87 'adedin sâlisi (29) olmağla hamsi beş def'a yigirmi tokuz yahûd (145) olur ki 'aded-i matlub de budur.

C/4 birinci yolcu 3 sâ'atde 5 mil mesâfe-i kıta' itdiginden bir sâ'atde $5/3$ mil yürür. İkinci yolcu dahî 4 sâ'atde (7) mil bir sâ'atde $7/4$ mil kıta' ideceginden hâsıl olan kesrin mezbûrunun mahrecleri müşterek kalındıkda $20/12$ ve $21/12$ olur ki tarh 'amelleri bi-l-ahire $1/2$ mikdarı ikinci yolcunun fazla yürüdüğü mikdarı olur.

C/5 4444 taksim 1,25 harc-ı kısmet 2 ve 3555 durak 'adedi olur.

Giçen 53 numarolu nüshamızda münderic mes'eleleri ilk def'a toğru ve matlube muvaffak olmağla hediye-i mev'udeyi kütüphaneden âhz idebilirler.

Toğru hâl idenler: Azmenidpolis komiseri Hüsnü beyzâde Mehmed Sami, hâricden Yusuf Cum'ali Azmenid karantinasında Şehâbeleddin, hâricden Mehmed Ahmed, Soğuk Çeşme Rüştiye-i 'Askerîyesinden İsmâ'il, Beşiktaş Rüştiye-i 'Askerîyesinden Sa'id, Yanya'da Kâzım Hâlil, Selanik'de Fâ'ik Cem'al, Göklü'de Gânîzâde Nedim Nuri, İhsân Hüseyin, Batumlu Basri Süleyman Efendiler.

M.S.

Müdüri mes'ul: **matbaa ve kitâbhâne sahibi Kaspar** sahib-i imtiyaz: **Ahmed Naci**

**(s.33) ÜÇÜNCÜ CİLD–SENE İKİ–NUMERO 55 – 4 MUHARREM 1310– 16
TEMMUZ 1308**

Siyâsiyâtdan mâ'dâ her şeyden bahs ider. Haftalık ceride-i fennîye ve edebîyye. Terkiyyât-ı fennîye ve medenîyeyi vakt-i zamânıyla bildirir. Menâfi' 'umûmîyeye müte'allik makâlât-ı edebîyye ve fennîyeyi ma'lûmâtiye kabul ve derc ider. Derc olunmayan evrâk i'âde idilemez.

Müdüri Kaspar

İdârehânesi: Bâbı'alî caddesinde Kasbar matbaa' ve kitabhânesidir. Cerideye müte'allik husûsât için müdire mürâcaat olunur.

Pencşenbe günleri neşr olunur

[Nüshası 20 paraya]

Abone bedeli

Bir senelik elli iki nüshası posta ücretiyle beraber ber-vech peşin 30 guruşdur. Dersa'adet için idârehânededen alınmak üzere 20 guruşdur

Sebrik-i Sâl-ı Cedîd

Cânib-i hâlik zemin-i uzman serir-i celâltemsir hilâfet-i islâmiyede fermân-fermâyı'adl ve ihsân ve muktedâ-yı'azim ve matbu'-u mukaddes ve mefhum cihânyân olan ol-ni'met bi-yemintemiz sevgili padişâhımız padişâh-ı sâhib-i zamân zil-zelîl yezdânî Sultan Abdülhâmid Hân efendimiz hazretlerinin 'umur ve şevket-i şahânelerini mezdâd-ı vucûd 'alem-sûd hümâyunlarını ebed-el âbâd taht-ı'alî hükümrânlarında ifâ ile tab'iatlarıyla mübâhî bulunan kullarını hemîşe karir-ül ayn ve dilşâd buyursun. Âmin. Bî-hürmet-i seyid-el mürselin.

Giçen pazar irtesi günüâfitâb-ıâsimân nevbet-i şehinşâha mensâ-i risâlet efendimizin ârz-ı bi-tâhâdan zemin-i Yesrib'e intikâl-ı sâ'adet işmâllerinin bin üç yüz onuncu senesi muharremin ilk gününe mesâdif olmağla yevm mezkûr-u hisâb kameriyle zikr olunan bin üç yüz on sene-i hicrîye-i kameriyesinin mebdâ'idir.ü

Tecdidedesinin ber-mucib kalub 'Osmanyân olan padişâh-ı'adaletpenâh efendimiz hakkındaki hüsn-üşükran ve sadakâtin dahî te'yid ve tecdidini müstevcid bulunmağla 'alîyyel 'umûm teb'ay-ı sâdika kulları o hüsn-ü galiyenin sevkiyle matbu' mukaddesâlarına kalben ve kalben 'arz-ı tebrikât-ı sadâkât âyât iylediler.

Mühr-ü münîr 'atâfet ve ihsânları nur-u nevariyle istinâre iderek idâme-i hayat iyleyen (maarif) ceride-i sâdikesi dahî bu vesile-i hüsneden bilâ-istifâde bâ-kemâl ibtihâl-ı devam 'ömür ve 'afiyet şehinşâhîleri da'vetiyle tertib-i lisân 'ubudiyyet iyleyerek 'arz-ı tebrikâta şitâbân olur.

Padişâhım çok yaşa

(s.34) Muhteviyat

Sebrik-i Sâl-ı Cedîd-İcmâl-i Ahvâl-i ‘İlmî- Mevâd-ı Hukukîye: İstisna‘- Mevâd-ı Edebîye: Şefkât-ı Müttekâbile- Mevâd-ı Fennîye: Mon Bilan Rasadhânesi- Tarih Tıbbî: Uçan Dikenli Balıklar- Mevâd-ı Tıbbîye: Tedâvi-i Bi-l-ma‘ (Nüsha-i Sâbıkadan Mâba‘d ve İntihâ- Mevâd-ı Hükâmîye: Küre-i Ârz ile Seyyârât-Şu‘unât-ı Fennîye ve Medenîye: Katb-i Şimâl-i Muvaffakiyetleri: Avrupa'da Harâret: 1774'de Âhcâr-ı Semâviye Yağmuru-İhtirâ‘at ve Keşfiyat-ı Cedîde: Fotoğraf Kâğıdının Gaslına Mahsûs Yeni Bir Kuvvet: Yeni Bir Oyuncak- Fennî Eglenceler- Bir Haftalık Takvim-‘İlân-İhtâr.

Resimlerimiz: Tarih Tıbbî: Uçar Balıklar: Dikenli Balıklar- Mevâd-ı Edebîye: Şefkât-ı Müttekâbile -İhtirâ‘at ve Keşfiyatdan : Bir Kuvvet, Yeni Bir Oyuncak- Fennî Eglenceden : At Yarışı.

İcmâl-i Ahvâl-i ‘İlmî

Elyevm cihân-ı‘ilm ve ma‘rifete vücudlarıyla şeref-i bahş olan ve intizâm-iâlîmle felah-ı‘umûmîyeyi ‘ulûm ve fûnûnun terkiyâtından bekleyen âzim ‘asrın başluca iştigal itdikleri mes‘elelerin birincisi âhlâk-ı‘umûmîyeyi insanîyete lâyük olacak bir sûrete ifrag ve insanîyetin mülkiyetiyle münasebet-i tamesi olduğunu fi‘ilen isbât idecek bir dereceye isâldır.

Bu maksadın husûlune çare düşündükleri zaman âzâm-ı müşarül ileyhimin en evvel nazar-ı dikkate aldıkları nokta âhlâk-ı‘umûmîyede görülen noksan ve hâllin menşâ‘larıdır.

Bu münşâ‘lar meydana çıkarılmadıkça çare bulmağa çalışmak teşhis olunmayan bir merdi tedâviye uğraşmak kâbilinden olacağı için gayrı mümkündür.

İhtilâk-ı efkârın mezahiri olduğına göre ihtilâk-ı insanîyedeki noksan ve hâlin bil-tıb‘ efkârdaki noksan ve hâlden neşâ‘et itmiş olacağışüphesiz ve binâen ‘ileyhe ‘ulemaca müslimdir.

Şu hâlde insanların terbiye-i fikriyelerine idilecek hizmet ve ‘itina nisbetinde ihtilâkın kesb-i intizam iyliyecegi vazhen ta‘yin ider. Zaten mes‘elenin bu cihetleri müslim olduğundan muhtac-ı bahs degildir.

Asıl câ-i nazar ve mahal tedkik-i uzman-ı terbiye ile suver terbiyedir ki işin bu cihetlerinde pek ziyâde ihtilâfat mevcut ve her fırka tarafından kendi elzem-gerdesi olan meslegin isbât hakikîsi için garib ve fakat oldukça metin birtakım delâ‘il-i mesrûdedir. Ma‘mâfih ekseriyet çocukluğu zaman terbiye olarak kabul itmiş ve şu kadar var ki sûret-i terbiye mes‘elesini bu fırkaya göre de henüz hâl olunamamıştır.

Mukaddemât-ı ma‘ruzeden anlaşılır ki danuşuveran ‘asrın iştigal itdikleri mesâ‘ilin en mühimi terbiye-i etfâl mes‘elesidir.

Terbiye-i etfâl sûr-u ta‘limiyede şâmil olduğundan mekanik-i ahvâl ve derecât haziresi dahî mehâfil-i ‘ilmîyenin meşagil-i mühimmesinden biri olup bu bâbdaki akvâl ve ihtilâfât âtiyyen inşaalah gerek icmâllerimizde gerek makâlât-ı mahsûsa ile tekrar ve tedkik olunacak ve ‘ulemâyı‘Arabın dahî terbiye-i etfâl mes‘elesindeki nazariyat ve tecaribi hakkında ma‘lûmât virilecektir.

Dide-i erbâb-ı daniş bir taraftan da gelecek mayıs ibtidasında Şikago'da keşadi mukarrer olan sergiye müteveccehdır.

‘Ulum ve fûnunun çire-i destiyi maharet beşerle âsâr ve muzâhirine teşhirkâ-i olacak ve insanın esrar tekvine derece-i vukûf ve ma‘lûmâtını gösterecek olan bu meydan-ı bedâyi‘ mesâ‘iyi cediyyeye mukâbil serâ‘ir-i tabîatın isâr-ı cevâhirdeki mertebe-i ‘atıfet ve semâhâtını ve tecrûbenin semerât ve netâyic bir menkıt‘ını inzâr-ı temâşâ-gerâne öyle şa‘saadar bir renkle ‘arz ve izhâr iyliyecektir ki o manzara-i dal-karibin ufak tarkide henüz neşr itmekte olduğu iş'a-i pertevbâr daha şimdiden hayrasaz-ı‘uyun evveli el-ebsâr olmaktadır.

Bu hîz-i ‘ulum ve hünerde ... efkârın yed-i mev‘id insan ile kesb idildiği sûret-i bedi'-e hareze karib olacak nice cevâhir-i zevâhir ile ... idecektir ki anın temaşasından ‘ukule ve hayret-i ‘arz olmamak da‘ire-i imkândan hâric kalacaktır.

Bu fûshat-serây fenn ve ma‘rifetde zintefzay saha-i takdir olacak mü‘esser tecrübeye ‘akl-ı melekenin fezayı feyz ve semâyı‘itilâde-i ‘alimedden ‘alime-i bil-intikâl neş‘at âheri (1) denilen şu devr-i âhir içinde nasıl bir sūr‘at-i berkeye ile seyr-i ‘avâlim ve tî eb‘adı terk itmekte olduğunu gösterecektir.

Bu ... ve su‘i ictihadda celâ-i bahşâyı ebsar olacak mün sahibin tenviriyile görülecek ki nevcivanan ‘imâlin ... ve sale çıkdıkları ebkâr-ı efkâr ne kadar hûb-u manzar ne kadar kavî albeniye evlâd yetiştiriyorlar.

Bu manzara-i erbâb nazara yalnız hayret virmekle kalmayacak; sönmege yüz tutmuş birçok şevkleri uyandıracak, (1)(Renaissance) (s.35) muvaffakiyetden na-ümid olmuş bir hayli ashâb-ı ictihâdın ümidlerini tazeleyecektir.

Bu sergide giçen hafta resmini derc itdigimiz gibi yollar görülecek ki ‘abirinenin mürûruna değil intikâlına hizmet idecek ve insanların husûl-u sükûn ve rahatlarırahatları için yollara hareket virmek lâzım olduğu sabit olacak ve müteharrik ve müntikal şehirler yapılmasıçareleri düşünülecektir.

Bu serginin menkısım olduğuşa‘ibelerle teşhir olunacak eşyanın izâh-ı mahiyeti fâ‘ideden hâlli olmayacağından ana da‘ir de gazetemizde peyder-pey tafsilât virmek mukarrerdir.

Mevâd-ı Hukûkîye

İstisnâ'î Mukâvelesi

Esbâb-ı temlik üçdür. Birincisi bey' ve hibe gibi bir malın bir mâlikden digesine naklidir. İkincisi irs gibi bir kimsenin digere halef olmasıdır. Üçüncüsü mâlikî olmayan bir mebah şeyi ele geçirmektir.

Bir sefinenin istimlâkı da ya esbâb-ı mezburenin biri mevcut olmağla yahûd sefineyi inşa itmek veya itdirmege mütekâfidir. Şakk-ı ahyarda cereyan iden mu'amele istisnâ'dır.

Hâlbuki 'Îmâm-ı 'Azam (rahmetullâhi) hazretleri 'andında istisnâ'en mûnâ'kîd olan bey'den müstesnâ' rücu' idebildiği hâlde İmam-ı Ebu Yusuf (Rahmetullahi aleyh) hazretlerinin 'andında masnu' ta'rife muvaffak olduğu hâlde rücu' idememesi tecviz buyurulmuşdur.

Zamanımızda ise birçok ticaretgâhlar olub büyük işlerin ekseri ve bilhassa merakıb-ı bahriye mukavele ve siparişiyle yapıdırılıb istisnâ' keyfiyeti mesâlih cesime-i cariyeden olmasıyla müstesni'n 'akd-ı istisnâ'ı fesihde mahyer olması nice mesalih-i cesimeyi ihlâl ideceginden ve istisnâ'-ı husûsî esasen hilâf-ı kıyas olarak 'arf-ı nâse menbi istihsanen meşru' olan seleme-i makîs ve 'adeta müstened olduğundan mesalihet-i 'asra nazaran mecelle-i ahkâm-ı 'adliye cem'iyeti tarafından İmam-ı Ebu Yusuf hazretlerinin kavli ihtiyarihtiyar idilmiş ve mecelle-i celîleye:

"İstisnâ'-i mûn'akîd oldukdan sonra terfin-i pazarlıktan dönemez. Fakat masnu' eger ta'rife-i muvaffak olmazsa müstesni' mahyerdir."

diye bir madde tahrir ve kabul olunmuşdur.

Ticaret-i bahriye kanunnâme-i hümayununun müstened 'alîyy-el ıtlâk ya'ni bila takyid zikr idilen "sefine" gelmesi münhasıren sefa'in-i ticarîyeye dal olmağla zihnen ağıyarını mani' tutmak icab ider.

Bahriyun beyninde cari olan aidat iktizasınca merakıb-ı bahriye-i cesamet ya'ni mikdar tahmiliyle tefrik olunub her sefinenin cinsi de "kotre" bir direkli "berik" iki direkli gibi isimlerle tefrik idilmiş ve bunların isimlerinin zikriyle nev'ileri derhal anlaşılmaqda bulunmuşdur.

Fakat mikdar-ı tahmil-i hamule ve rûsum-u tonuyla tevessüle takdir idilmiş olduğundan sefinenin derece-i tahvili kaç tonuyla tevluk bulduğının zikr ve kaydıyla ta'yin ider.

Bir tonuyla tevv esasen bin kilogram sekaletinde ise de yelken-i sefa'in ile iştilal iden tacirler kırk kileyi bir ton ile tevv-i 'itibar itmek gibi beyinlerinde bir uhde-i kıyası ittihaz iylemişlerdir.

İşte merâkıb-ı bahriyeden ma‘dud bulunan en küçük kayık lâ-akıl yarım tonuyla tevvhâmuleyi isti‘abdan aşığı olamaz.

Binaen ‘ileyhe ber-amel yahûd bir fabrikaya yarım tonuyla tevvhâkden cisim-i merakıb-ı bahriyeye kadar inşası sipariş olunan sefinenin keyfiyet-i ‘imâlde istisna‘en ‘akd dimekdir.

Hâlbuki "sefine" lafz-ı ticaret-i bahriye kanunnâme-i hümayunu ahkâmınca bi-hak ya‘ni bila tasrih takımına dahîşamil olub "sefine" denildiği vakit sefineyi techiziyle seyr-u sefer haline getirmek için muktezi bulunan feleke,sandal-ı lenger,direk,halat,yelken,makara ve emsalî güverte ve arma takımlarını da havîdir.

Lakin "sefine" lafzı kürek ve yelken ile seyr-u sefer iden (s.36) merâkıb-ı bahriyeye şamil olduğu gibi ‘ilm-ul ‘umûm bihariyla tahrik idilub vapur dedigimiz sefa‘ini bahriyeye de sefine dinilebildiğinden istisna‘en ‘akd-ı bey‘ idildiği sûretde mukâvelenâmeye geminin "tekne" ta‘bir idilen aksâmından başkaca makine ve kazganın hatta bunlara müteferri‘ alat ve edevâtından ba‘zılarının cins ve cesametlerinin bile serahaten kayd ve tahriri iktiza ider.

Zira bu meselli ‘ukudedden mütevellid mesalihin delil ve emare ile kıta‘en fasıl hasmi mümkün olmadığı gibi teknenin makineye,makinenin tekneye tatbik ve sına‘inin yevmen fi-yevmen terk ve tecdidi cihetiyle ‘örf ve ‘adete tevvhâki mümkün olamayacağından menazi‘-i fiye olan mes‘elenin mutlaka ahkâm-ı mukâvelenâmeye nazaran hâlli icab ider.

Yukarıda söyledigimiz gibi bir sefinenin istisna‘en ‘akdi icra idildiğinde mukâvelenâmesine o sefinenin kâfe-i aksâmının erbâb-ı fenn tarafından derece-i cesamet ve nev‘i ve cinsî hatta ba‘zı alet ve edevatının ne sûret ve ne sistemde ‘imâl idileceğinin,kuvvet ve sâ‘irenin derc ve ta‘yini mutlaka lâzımdır.

Asla müttakin ve tabiyet olan bir şeyin hilâfetine delil olmadıkca mücerred-i şekk ile o şeyin zevaline hüküm olunamamak ahkâm-ı fakihiyeden bulunduğu gibi ileride ‘akdin beyninde tahdis idecek münâza‘at şekk ve şa‘ibe ile hall olunmak mümkün degildir.

Ticaret-i bahriye kanunnâme-i hümayununun şu mu‘amelâtını da mecelle-i ahkâm-ı ‘adliyenin dördüncü madde-i asliyesine tevvhâk idebiliriz.

"Şekk ile yakın zail olmaz."

Abdullahid Nuri

Mevâd-ı Edebîye

Şefkât-ı Mütekâbile

İnsanların her dürlüümid ve arzuları akta' itdikden sonra kudret-i baliğe samdaniye ba'zı muvaffakiyet fevkal'ade gösterir ki ruhlar o kuvvete karşı tamamı'acz ile bir ihtizaz-ı istigraba düşmemek kabul olmaz.

Valide-i ulûm acısı–hem başkasının degil– nurdidesi (Roz)un gububet-i edebîyesinin tefekküratıyla kendini gayb itmiş idi.

En ziyâde 'itimad itdikleri doktor "hayatını canib-i hakktan rica idebiliriz." dediği vakit ümidler son dereceye geldi. Valide beyninin neye uğradığını bilöemedi:

- Sevgili yavrum gidiyor degil mi? Doktor efendi! dedi. Bu söz; ortadaki hayatı meşkuk-u ma'suma hazreti ağlatdı.

Müte'akiben bir sükut-u hazîne ötenin her tarafı istila itdi. Valide ile hastadan başka kimse kalmadı. Yine öksürük geldi.

Menbi menbi yumar artık gözlerini ebedî bir sûrette kapamış, vücudunda hareket eseri kalmamış idi. (Bernetan) kızının degil,melekutî bir na'aşın başı ucunda bekliyorum zann idiyordu.

- Ağlamayım,ruhu muzdarib olur. Bana şefa'at itmez!..

diyordu. Heyhat! Kalbindeki hissiyat-ı maderâne bütün bir seylan-ı tabi'i haline gelmiş gözlerinden dökülüyordu da bi-çare valide ağlamıyorum diyordu.

(Roz) yine öksürdü. Bu def'a - ağzından birşey sıçrayacak da elbisesini kirletecek gibi-menbi menbi elini kaldırdı,ağzına götürdü:

Ne büyük müjde! Hem şefkati bir hissi-i hüzn ile mezc idub sevgili çocuğunun karşısında donup kalmış bir valide için!

- Seni bana bağışlayacak,bağışlayacak. Ben ana hamd iderim. O büyükdür.Dedi.

Yigirmi dört sâ'atden beri ancak bir def'a hareketi görülen o tumbul eli tutdı. Yavrucağının üzerine kapandı.

Bir eliyle de minnak gözlerini sildi. (Roz)un iri kirpiklerinin arasından ayine-i muhabbet ıtlakına sezavar siyah gözlerinin nemayan olduğunu gördü,bu da bir müjde idi.

- Ah o siyah gözler,açıyorsun degil mi yavrum? Yine bin kere hamd olsun.

(s.37) diye haykırdı.

Öksürük tekrar itdi. Yavrucağının hayatına hatime-keş olacak bu öksürük artık bir beşaret-i mahsusa-i muhabbet olmuş idi. Zira evvelkiler gibi çok sürmedi. Hem anlara benzemiyordu. Ruh nedir? Allah'dan başka kim bildi ki biz bileceğiz! Müte'akiben (Roz) gözlerini epeyce açdı.

- Anne,Bova! didi.

Üç günden beri tenkıs-ı mahall bir hâlde yaşayan zavallı masumun madere hitabı,ihtiyacını nefhimi! Validenin hissiyat-ı tefekküratının cümlesini bir yere getirdi. Artık bekâyı sürur kemâliyle tecsim itmişti.

- İşte benim sevgili kuzum.

diyerek bir eliyle yavrucağının başını yasdıktan ayırdı. Diğer eliyle (Roz)un ağzına yanındaki ilacından tuttu. Bu iki yudum su bir i'ade-i hayatı müstevcib oluyordu. Kudret-i ilâhîye bir 'aileyi tasrir için hasseten senah olmuştu.

(Bernetan) memnun çünkü çocuğu iyi oldu.

O aşkam valide çocuğunun mü'tedal teneffüslerini gördükce bir hiss-i mü'nevi zihninde:

- Allah büyüktür. Bir valideyi memnun idebilir.

diye tanin-endâz oluyordu.

İki gün sonra sabahleyin (Roz) uyanmış,

- Anne iyi oldum mu?

diyordu. (Bernetan) karyolanın yan demirine yaslandı,masumane bir hiss ile vücudunun iyiligini,sevgili afiyetinin i'adesini validesine efram etmek istiyordu. Valide eline bir kitab aldı, Roz'un seve seve dinlediği parçalardan okuyordu.

- Anne o kuşların annesi var mıymış? Uçmuş da nereye gitmişler? Bağlara ha! Ohh ben de iyi oldum; sabah biz de bahçeye gideriz değil mi? diyordu.

Yavrucağının bir haftadan ziyâde geçirdiği ıztırabât tâkatfersâ zamanında çıktığı meta'ib-i hatır hurâşi tahdir itdi. Nur-u didesinin yüzüne bakdı. İki nazar-ı muhabbet göster-i tekabül iyledi. Bu dakikadaki hissiyat-i maneviyeye vukuf bizim için mümkün olamaz;

Levhaya bakar,bir valide,bir masumanenin i'ade-i hissiyatdan mütehasıl memnuniyetle yekdigere amale-i çeşm-i muhabbet itdiklerini görebiliriz!

Abdullahid Nuri

Mevâd-ı Fenniye

Mon Bilan Rasadhânesi

Mon Bilan şahikasına,yahûd şahikanın rakımı 4,815 metre olduğu hâlde rasadhânenin rakımı 4,365 metre olduğundan şahikasından biraz aşağıya mösyö"Josef Valu" tarafından büyük bir cer'inle bir rasadhane inşa idildiği evrak-ı havadisde mütâla'a

idilmiştir. Binanın kafa-i musârif ve rasad hekimi tarafından der-ahde idilmiş olub yalnız siyahına mahsus ayrıca bir kısmın inşası için "Şamuni" ahalisi tarafından 800 franklık bir i'ade-i nakdiyede bulunulmuştur.

Mösyö"Valu" ... müddet-i medîdeden beri düşünmekte olub hatta 1887 tarihinde mösyö"Rişar" ile "Mişel Savyo" ve "Alfonso Payo" namındaki kılavuzları müstehsiben üç gün üç gice Mon Bilad üzerinde arâm-saz olmuş idi.

O zaman istihsal itdiği bir hayli tersidât kendisini tarik-i inşa'atda mütecasir idecek bir hâlde görüldü bize de dar-ül ikrar-ı istirahat olan memleketlerde hayalini bile güç hâl ile zihnimize sığdırabildiğimiz ba'zı tedkikat-ı mühimme-i tabi'at için büyük irtifa'lı bir ârâm-gâh hayli şera'it-i istisna'î cam'idir.

Evvel-be-evvel derece-i nihayede nâzik olan insan makinesi üzerindeki tersidât-ı fisulluceyeye müsa'iddir.

Hükümet arzîye ile meteoroloji (mebhas-ı alaim-i cuye) me'muriyetseray 'ilim için layık istifade ve gayet muhtelif birtakım mevad arz idilir ki o ma'muriyetpenah - zervesi furtuna,buhar,tolu,kar bulutları içinde olarak - Alp taşlarındaki rasadhanesinde ihtifadanihtifadan korkmaz, elektrikiyet (s.38) ... tecrübesi için artık Franklin'in uçurtmasına hacet yokdur.

Rasadhane tahminen 100 metre merbu'unda oldukça vasi' bir satıh işgal idecek ve halbuki buna pek de uzak olmayan seyyahına mahsûs kısım ancak 34 ile 40 merbu'unda bir satıh setr idecektir.

Bu nev'i inşaatda bir hayli müşkülât olub ez-cümle orada rüzgar ba'zen metre merbu'una 400 kiloğram isabet iden tazyikat icra itdiginden bir hayli mesa'i-i fevkâl'ade sarf-ı lüzumundan ma'da aksam-ı muhtelifenin sekâleti bir buz kütesine müsta'rizen iki günlük sarp bir yolda insan arkasında götürülebilmek için 15 kilogramdan ziyade olmamalıdır.

Rasadhane basit bir sûretde kaya üzerine oturdulmuştur. Bina ahşab olub kuru kârgir divarlarla mehat ve kalın bez örtülü tam ile mesturdur. Divarlar kereste tabanlar üzerine müstened olub sekalet zatiyeleri ile metaneti te'min iderler.

Mösyö"Bördil" bu rasadhaneden bahs itdiği sırada diyor ki: "bu divarlar menafi' kesire gözedilerek inşa olundu. Çimentoyu bina civarına nakil itmekden tevellüd idecek mesarif-i cisimeden kurtulmak için mezkûr divarlar kuru kârgir olarak bina idildi; bundan başka çimentonun Mon Bilon'un şera'it-i aklîmiyesine nazaran isti'mali ma'lum ve muhakkak degildir.Fakat kütle-i münecimde tabiî bir çimento vucuda getirmegi bi-z-zat der'ahde itmiştir: şahikanın hiçbir vakit hâli olmadığı berf-i bütün yarıkları imla itmiş ve şahika dahî berfin incimadını müte'akıb kat kat donma malzeme vucuda getirerek şimdi hey'et-i mecmu'ası yekpare taş mevzu'atı kadar sağlam bir yüz yahûd mikaşiset "mika ile koras dinilen taşlardan mürekkeb sahra" kütesi teşkil iylemiştir. Kalın bez ile teşkil edilub pervaz tahtaları ile bir düşmeye çivilenen örtü -

ki oradan rüzgar suret-i da'ımada berfi süpürmekdedir - şimdiye kadar netayic-i hasene itâ itmiştir."

Bugüne kadar "Valu" rasadhanesinin ifâ itdiği hidmat ve netayic-i fennîye üzerine kazanılan ba'zı ma'lûmât yine mösyö"Bördil" tarafından itâ idilen tafsilâtdan ... ber-vech âtî beyan olunur :

Ol emirde barometre nasıl hareket ider? Bu büyük irtifa'larda ... büyümesinin bir hedâ'azamî ve bir hedâ asgarî gösterdiği isbat olunmuşdur; fakat buna mukabil sağanaklı havada saniye başına 5 milimetrelilik ihraflar hâsıl idebilir.

İhtilâf yevmîye-i mizan el-harare Mon Bilon'da dereeden azdır: "Şamuni" de 13 derecelik ihrafa karşı Mon Bilon'da 3,50 derecelik ihrafdan ziyade bir şeyi bulunmaz. Mukayese elrutubenin hareketi aşağıda bulunan hareketin 'aksi sûretle vaki' görünür.

Mülâhazat-ı vaki'anın 'aksi olarak derece-i hararet beşer derece-i hararet mu'tadiden hiss olunacak derecede ihtilaf itmez. Mülâhaza-i ma'kuse-i şera'it gayrı tıbbîye dahilinde, mesela yorgunluğu netayic-i ifsadiden bir suudi müte'akıb icra idilen rasadat neş'et idiyor.

Sebebi şimdiye kadar tahriyat-ı vaki'aya mechul kalan cebel rahatsızlığının mevlid ... fakdanundan neş'et itdiği ma'lum olmuşdur: mösyö"Valu" mezkûr gazın inşakı vasıtasıyla bu rahatsızlığı bi-l-tedâvi eyi itdi.

Suud esnasında kesb-i sür'at iden nabız bir istirahat-ı kafiyeden sonra tekrar hareket-i 'adiyesini alır; buna mukabil duran küçük şerriyanlarda s'uubetle vaki' olur.

Fırtınalı havalarda tağ tepelerinde hiss idilen irtaşat-ı asabîye-i tazyik havayı nesimîde birdenbire vaki' olan ihtilafatdan neş'et idub barometrenin ihtilafat-ı na-ki zuhuru ile münasebetdedir.

Rasadhanenin vefat defterini keşad itmesi de şayan-i ihtardır : âlî tarîk el-seyyaha vasıl olan doktor "Jakota" bir ihtikan-ı ru'ui ile vefat itmiştir.

"Bu hadise-i fecî'e insanın ne derecelerde yakınına vasıl olduğunu isbat itmekte olub kuvveden fa'ale gelmek melhuz olan âsârın hedâ-i 'azamîyesini vucûda getiren mösyö"Valu"nun eseri dahî hayretle talik olunmamak mümkün degildir."

Şu zamanda Mon Bilon rasadhanesi üsve-i hiperede yine bu cinsden bir rasadhanenin inşası için model ittihaz idilmekte olub hiçşübhe idilmemelidir ki şu rasadhane (s.39) 'ulûm-u tıbbîyede bir tarih-i cedide ya'ni büyük irtifa'lar rasadhanesi tarihine mebde' olacaktır.

'Adedleri pek az olan bu rasadhanelerden ba'zılarının irtifa'larını bi-l-münasibe zikr idelim:

Mon Bilon (Fransa) 4,365 metre

Pikas Pak (Cemahir-i müttefika) mevkiten metruk 4,308 –

Mon Kones (Cemahir-i müttefika) 3,800 –

Sonbalıg (Avusturya) 3,100 –

Atina (Sicilya) 2,950 –

Peyk du Midi (Fransa) 2,870 –

Lusantis (İsviçre) metruk 2,504 –

Ali Nusret

Tarih Tıbbî

Uçar ve Dikenli Balıklar

Şimdiye kadar pekçok hayvanlardan bahs olunmuş ise de balıklardan hiçbir kelime bile söylenmemiştir. Binaen 'ileyh size uçar balıklar ile yuva yapmakda mahir balıklardan bahs itmek istiyorum. Uçar ve yuva yapar balıklar mı? Evet,uçar ve yuva yapar balıklar! Fakat o kadar şayan-ı hayret ve fevkâl'ade bir şey degildir. Uçar balıkların balık avı ile meşgul olanlar tarafından bahr-i sefidde ekseriya uçmaktalar iken yakalandıkları ve sandalların ve gemilerin içine bile düşdükleri çok olur. Uçar balıklar şekilce biraz iri barbunya balığa benzer ise de müsebbihleri gayet cisimdir. İşte mezkûr balık-ı kanad gibi isti'male salih olan bu müsebbihler vasıtasıyla sudan tışarıçıkarak beş saniye kadar uçabilir.

Yuva yapan balıklara gelince bunlar dikenli balık namıyla meşhur ve ancak dört yahûd beş santimetre uzunluğunda birtakım ufak ufak balıklar olup pek nazarda isimlerinin tesmiyesine sebep olan ve icabı takdirde kendileri tarafından düşmanlarına karşı selah makamında isti'mal olunabilen arkalarındaki sıravari küçük ve fakat gayet sivri dikenlerden başka şayan-ı dikkat hiçbir şeyleri görülemez ise de yazın küçük ırmak ve derelere bakılacak olursa mezkûr balıkların öteye beruye gidub gelerek kuşlar gibi yuvalarını yaptıkları, yavrularını terbiye itdikleri ve son derece muhafaza iyledikleri görülerek insanın kudret-i ilâhîyeye hayran olmaması kâbil olamaz.

Dikenli balıkların erkeki Haziran ibtidalarında gayet ince birtakım deniz otları toplayub ağzında götürerek,kuşların yuvalarını tallara yaptıkları gibi deniz içinde bulunan nebatat arasına beygar ve bu nice otların suyun akıntısıyla gitmesine man'î

olmak üzere diğer birtakım otları dahî kerfet olarak anlara sarar ve arasından bir geçid açarak yuvayı ikmâl ider. Ba‘de dişi dikenli balık bu yuvada yumurtlayub onlardan on gün zarfında iplik gibi ince,yumuşak,gazasını aramaya gayr-ı muktedir yavrular çıkar. Babaları anlara gazalarını götürüb ağızlarıyla virir,yuvadan tışarıçıklarına man‘i olur ve eger içlerinden biri yuvadan kaçacak olursa asla bir yerini incitmeksizin anı ağzına alarak yuvaya tekrar götürür. Elhasıl anları gözetmek ve beslemek için yuvanın etrafından ayrılmaz,bu halde heman yigirmi gün kadar devam idub sonra küçük dikenli balıklar artık yalnız başlarına gezmeye,gazalarını aramaya ve malik oldukları tıbbî silahlarıyla ya‘ni sivri dikenleriyle düşmanlarına mukavemet itmeye başlarlar.

Ali Nazima

Mevâd-ı Tıbbîye

Tedâvi-i Bi-l-ma‘

Elli dördüncü nüshamızdan maba‘d ve son

Bir harâret-i mü‘tedale ‘izaletin kabiliyet-i intibahiyelerini tezyid ve bu kere harareten bil‘akis kabiliyet-i intibahiyelerini tenkis iderek yorğunluğu mucib olur.

(s.40) 40:40 derece-i hararetd e beşden on beş dakikaya kadar geçirilen müddet baş ağrısı,... ve ba‘zen de ‘alamât-ı meş‘umeyi tevlid ider.

Harâret-i bedenîye mesavî olan derece-i harâretde asabın kabiliyet-i tehiciyesi tenakıs ider. Harâret biraz daha terfi‘ itdikde azâ-yı bedenîye üzerinde mesken gibi icrayı fi‘il ve te‘sir iyeler.

Soğuk suyun te‘siri - soğuk su bağıteten vücud-u insaniye döküldükde veyâhûd insan suya daldıkda öyle mez‘ic bir hiss soğuk suyun azâsı bedenîyede adem hissîyeti mucib olduğu zamana kadar devam ider eger su bir kuvvet-i fevkal‘ade ile bedenî insaniye atılsa tuyulan hiss gayet şiddetli olub suyun kuvveti tenakus itdikde hiss-i mu‘lem dahî tenakıs ider.

Soğuk suyun ilk def'a virdiği hiss-i mu'leme tahmil ve insîyetin, asabın tenzil-i harâreti münasebetle kabiliyet-i sakliyelerinin tenakıs itmesine 'atf olunması lüzumunu helmuç nam-ı zat güzel ve hakikî tecrübelerine istinaden bildirmişdir.

Soğuk suyun bedene dökülmesi daha toğrısı bedeni soğuk suya gats-ı harâret-i tıbbîyeye tenkıs ider. İş bu tenzil-i harâret birkaç dereceyi tecavüz itmez.

... ve sağlam bir adamın üzerinde icra iylediği tecrübesine göre derece-i hararet 29,44 kadar tenzil itmiş ve hâlbuki bu derecede ölüm tehlikeleri tehlide başlamışdır. İş bu hararetden insan yaşamak için zorluk çeker ve hayat tehlikede kalır lakin mevzi' olarak harâret bu dereceye ve belki daha aşağıya tenzil idebilir.

Soğuk su içmekle de tenzil-i harâret-i müşahide olunur.

Soğuk su taht-ı te'sirinde ihtirak-ı tenkus-ı tezayid iderider. Harekât-ı tenkısıye tasri iderider. Ve soğuk su banyosu derûnunda tenkus ve saatli 'umik olur.

Harâret-i harekât-i kalbiyeyi tesri' itdiği gibi burudet (s.41) aksi te'sir ider. Bir soğuk su banyosu derununda nebzan-ı kalbiye tenzil ider.

Soğuk su vaz'ıyla harekat-ı kalbiye tasri' ider lakin harâret-ma' son derece soğuk olduğunda tasri'-i kalbiye birine ta'dil müşahide olunur.

İş bu muhtelif iki te'sir 'aks-ı'amelin husulendedir.

(s.42) Soğuk su içmekle ‘aded-i nabzan 15 kadar tenakus idebilir.

Soğuk su te‘siriyle cildde vuku‘ bulan sarı renk ev‘iye-i ş‘eriyenin taklisat-ı mütevelliyesinden ileru gelur. Eger soğuk su te‘siri da‘imî olur ise sarı renk ga‘ib olarak onun birine bir kırmızılık hasıl olur ki iş bu renk tamarlar derununda dimek tevkifinden ileru gelur.

Soğuk su taklisat ‘azlîyeyi tenkıs iderı ve eger ifrata varılsa bütün bütün mahv idildigi görülür.

Soğuk su cümle-i ‘asabîye üzerinde iki hidmet görür. Biri cildin ‘asab-ı hissîyesinin üzerine te‘siri vasıtasıyla ve diğeri de idare-i bedenîyede tenzil-i harâret iledir.

‘Asabın hissîye üzerine te‘sir iderek cümle-i ‘asabiye kabiliyet-i tehiciyesini ikaz ve böylelikle ‘aks-ı‘amel hasıl ider. İş bu ‘aks-ı‘amelin husul-u edvar,bervun-u mukarr ve tuluzan taraflarından pek güzel izah olunmuşdur. Cümle-i ‘asabiye gerek idare-i hayvanide ve gerekse idare-i nebatîde icrayı hükm iden hâkim mutlaka,âmir-i muhakkak olduğundan kendisine cüz‘i vekili soğuk vasıtasıyla vürud iden bir heyecan bir tezelzelden idare ve ‘iza-i bedenîyenin her biri hasse mesayibeleri kadar müte‘essir olurlar.

Su ilk def‘a olarak ‘iza ile temasda bulundukda evvelce teneffüsde bir zorluk ve ıztırab hissî tevlid ider. Cild sür‘atle kızarır lakin bu kızarıklık marel-arz taklisat ev‘iye ile zuhur iden sarılığı müta‘kibdir. İş bu taklis-i evveliye ‘izalata kadar sirayet ider ve o hâlde kaş‘ır yere (cild ürpermesi) ditreme,ra‘şe-i ‘iza,kafkafe-i esnan (dişlerin birbirine çarpması) çene etlerinin tazyiki müşahide olunur.

Hilmiyyet kabarır. Bilahere iş bu ‘ilamat-ı hayat nebatiye sirayet iderek taklis-i mesane ve bu sebeble arzusuz olarak ... vuku‘ bulur, nabız sıklaşır, küçülür,mukavvim olur.

İş bu devri bir devr-i sükunet ta‘kib ider. Lakin soğuk suyun te‘siri bir devam olduğu hâlde kaş‘ır yere bi-tekrar zahir olur ve buna def‘a-i saniye dirler. İş bu ‘ilamat-ı varideden anlaşıldığına göre kuvvet-i vakitdar ‘uzvu ile ‘ilamat-ı haricîye-i hükmiye beyninde soğuk vasıtasıyla şiddetli bir tehacüm vuku‘ bulur. Da‘im ve sabit olduğu hâlde hayat-ı insaniye tehlikede kalur.

İşte yukarıdan beri zikr ve te‘adad olunan ‘ilamat-ı metnu‘anın mecmu‘ayı‘aks-ı‘amel dimekdir.

Aks-ı‘amel ‘uzviyetde soğğun taht-ı te‘sirinde olarak zuhura gelen ‘ilamat-ı mütevelliyeye ve müte‘akıbe dimekden başka bir şey degildir.

Mar-el zikr ‘ilamat-ı hasılayı müte‘akıb bedende bir hiss-i harâret tevlid,cilde tatlı bir kırmızılık işgal ider ki bu esnada cilde temas ile ‘adim-ül hissdır. Tenkusı geniş ve kolay,duran seri‘ harekât-ı kalbiye kuvvetli ve mütezayid,izalet-i iktisab kuvvet itmiş,‘uzviyet bir hâl ten-dürüstü kazanmış olduğu görülür. Mizan-ül harare ile harâret-

i mu'ayene olundukda mütezayid görülür lakin biraz müddet sonra banyodan evvelki hâlini aldığı müşahide olunur. Aks-ı'amel dilek ve temas ile sür'atle zuhur ider.

Ba'zı mücrebinin kana'at-ı kâmile hâsıl iyledikleri gibi 'aks-ı'amel yalnızca tedâvi-i bi-l-ma'ya mahsûs bir 'ilamat olmadığı gibi şiddetle vürudu dahî lüzum degildir. Aks-ı'amel tedâvi-i bi-l-ma'da mü'tedil bir sûrette hâsıl olmalıdır çünkü sür'at husulu ba'zı imraz-ı meş'umenin bedene sebebiyet virir.

Tedâvi-i bi-l-ma'ye başlamadan evvel görülen tür tedâvi-i bi-l-ma' için mezad-ı tedbir degildir şu kadar var ki iş bu terk bir yorgunluk ile müterafik olmaması icab ider.

Tedâvi-i bi-l-ma'nın te'sir ve devaîsi– Tedâvi-i bi-l-ma'nın te'sir ve devaîsi evvelce hıfz-ı sıhhat bedeninin temizlik yıkatmasıyladır.

Bundan gazetemizin eski nüshalarında igtisal-ı bahsinde uzun uzadıya bahs iyledim.

Tedâvi-i bi-l-ma'nın te'siri bila-vasıta ve bila-vasıta-i yahûd ibtida'î ve talîdir. İbtida'î olanlar: te'sir-i mezad-ı iltihabî, te'sir-i mesken,te'sir-i menbihdir.

Bila-vasıta yahûd talî olanlar makvî,masvî,masrif ve mahlul gibi te'sirleridir.

Tedâvi-i bi-l-ma'nın bila-fa'ide kaldığı veyâhûd ba'is-i müfrat olduğu ... – ensacın muhtelif-el işkâl (s.43) neşv-ü temasında tedâvi-i bi-l-ma' fa'idesiz ve eger neşv-ü nema kalb,damağ,re'tinde-i vak'î olur ise tehlike vak'idir. Tedâvi-i bi-l-ma' imraz-ı cildiyyeden bir tıfil-ı mahsûs 'ianesiyle hasıl olanlar ile frengi gibi bünyevî olanlar da nef' hasıl itmez. Ma'haza cildin şebeke-i şu'uriyesi ve cümle-i 'asabiyesi te'sirinden ileru gelen imraz-ı cildiye kâbil-i şifadır.

Tedâvi-i bi-l-ma' ile fa'ide hasıl – Sertan-ı ma'dadan ileru gelme kıyati ta'dil ve tenkıs iylediği gibi niha'î şevki ve damağın imraz-ı'uzviyesinden ileru gelen afat-ı metnu'ayada nef'î vardır.

Tedâvi-i bi-l-ma' ile kâbil şifa olama ... – dımek veyâhûd ensacın hususî bir tehlikeli mucib olan nikris ve romatizmanın eşkâl ve haniyesi,fesadarîsi,da'i-el henazîr, (sıracı) tebul zelal,tebul seker ve ba'zı tesmimatdır.

Fakr-üd dem imraz-ı müzemminenin şekil za'fisi ve idare-i bedenîyenin müte'adid imrazını hâsıl iden bir maraz aslı dahî tedâvi-i bi-l-ma' ile kâbil-i şifadır. İmraz-ı'asabiyenin ekserî için tedâvi-i bi-l-ma'dan pek büyük istifadeler idilür.

Nasıl,nerede ne zaman tedâvi-i bi-l-ma' yapılmalıdır?

Tedâvi-i bi-l-ma'sı suret-i icrası hastalığın ahval ve mahiyetine göre tebdil ider. Kusur ve imraz-ı haricîyyeden herhangisinin tedavisi hususunda ve imraz-ıdahlîyyeden iltihabat-ı metnu'ada soğuk suya ihtiyaç olduğu gibi iştidad-ı imraz vuku'unda suyun mü'tedal olması icab ider.

Bir müteheyyic vuku'uyla tevlid-i 'aks-ı'amel arzu idilen imraz-ı metnu'ada hastanın kâbiliyet-i tehiciyesi nazar-ı dikkate alınmak 'uzviyetde,cihaz-ı'asabi üzerinde ne gibi müteheyyic olduğu bil-tedkik ol-vecihle soğuk su ile icrayı tedâvi lâzım gelur. Şu kadar var ki 'aks-ı'amelin tevlidini arzu iylemek hastanın kabiliyet-i tehiyyiciyesine nisbetle olacağından ya'ni fevkal'ade kâbil-i tehiyyic bir hastanın cüz'i bir 'aks-ı'amele kifayet itmesi icabat fennîyeden bulunduğundan ona göre suyun derece-i harâreti te'dil kalınur.

Cihaz-ı'asabî tarafından tedâvi-i bi-l-ma' müsa'id bir maraza dûçar olanlarda gayet soğuk su ile düşük hüsn-ü te'sir hâsil iyledigi müşahide olunmuşdur.

Alem-i 'asabiye-i metnu'a ile ma'lul olubda tedavi-i bi-l-ma'e idhal olunacakların İskoçya usulüyle duş yapmaları ve eger hastalar duş mahaline girecek halde degil iseler duş makamına soğuk su ile ıslanmış rifadelerle icrayı mu'amele idilmesi icab ider.

Vefret-i temass müşahide olunduğı halde idilen tedâvi-i bi-l-ma' bedenın kısm-ı'aliyası için soğuk duş ve ayakları soğuk suya banyo idub böylece nezfın inkıta'mı beklemek icab ider.

Tedâvi-i bi-l-ma' için yapılacak mahalın havadar bir mahalde inşası lazımeden olub havanın derece-i harâretinin tebdil nisbetinde mahall tedarikinde derece-i harâretin tebdili icab ider.

Afat-ı ru'viyeden tedâvi-i bi-l-ma' müsa'id olan hastalıklara mübtela olanların kış esnasında tedaviye başlamayub mevsim-i sayfde ve hararetin terfi' iyledigi zamanda başlamaları icab ider.

Zayıf ve kabiliyet-i tehiyyiciye mâlik zevat için mevsim-i sayfde tedâvi-i bi-l-ma'nın soğuk su ile icra idilmesi lüzum olub sıcak su bil'akis hastalıklarının ve ahval vak'alarının tezyidine hidmet ider.

Tedâvi-i bi-l-ma' için vesa'it-i muhtelifenin bahsini münasib-i gürum bunlar 'umumaptal için tanınmış olması münasebetiyle herkanı biriyle olur ise olsun icrayı tedavi kâbildir.

Doktor Ş. Kâmil

Mevâd-ı Hükmîye

Küre-i Ârz ile Seyyârât

Küre-i kamer ile satihının teşkilatı hakkında 'ilm ve fennin deriğ itmedigi ma'lûmât bir 'ilm-i hey'et risalesinde okunduğı yahûd teleskop vasıtasıyla bu peykin lekeleri sikke-i kuvve-i mahile-i 'amiyane dürlü dürlü suretler,simâlar virdigi hâlde hakikaten tağlardan,derelerden 'ibaretdir -görüldüğü (s.44) zaman gerek bu cihan-ı ba'idin,gerek cevlangâh-ı nâ-mütenahide sa'ir olan diger 'ulum ile hasseten seyyarat-ı cisimenin sekenesi kimler olduğı su'ali gayr-ı ihtiyari olarak zihne gelir.

"Fontenal"ın bu bahse da'ir kendisini sıkıştıran Markiz'e virdiği cevap âtî müşarül ileyhin "Teksir-i 'Avalim Hakkında Mezakirat"'unvânlı eser meşhur yeni okuyanların hâtrındadır: " madam,anları hiç tanımıyorum; haklarında hiçbir şeyi hikaye idemem." Ecrâm-ı'ulviyenin en yakını kamer olduğu hâlde o da küre-i arzdan pek uzak olan kevakebe nazaran seknesi hakkında bi-l-nisbe doğruca bir şeyi keşif idemeyecek derecede bizden uzak bir mesafede bulunduğundan bugünkü hey'et-i şinâsânda tamamı tamamına cevap mezkûri virdikleri gibi hiçşübhe yokdur istikbâl-i hey'et-i şinâsânide aynı cevabı vireceklerdir.

Hâlbuki erbab-ı ihtisasa ne hacet,rasadhâneleri ziyaret iden hiçbir âdem yokdur ki rehberine bu su'ali irad itmesun! En eski zamanlardan en yeni zamanlara kadar gelub giçen bi-l-cümle meşahir hey'et-i şinâsân bu mes'elenin haline sırf cehd itdiklerinden bu babda 'umûmî bir merak hâsıl olmuş ve her halde bir cevab-ışafî virmek iktiza itmiştir.

Seyyarat-ı cisimeye nisbet idilince pek küçük kalan bu seyyare ... kâ'inâtda hem de yalnız zevi-l ervah ile degil,hatta zevi-l ukul ile meskûn ve meşgul olmak gibi husûsî bir meziyet-i ... mücerreden mazhar olması'aklen tervic idilemez. Eger küre-i arzımız üzerinde her su danesi nâ-mütenâhi 'aded-i hayvanat haride-i beyniye ile meskûn ise ba'diyet hârikul'adelerinden dolayı bize birtakım nukât-ı münevvere gibi görünen bu ecrâm-ı cisime-i 'ulvîye,bizim sahib-i maz'îye namını virdigimiz bu havali-i 'avalim niçun hayatdan mahrum ve bir nevm-i ebediye,bir sükûn sermediye mahkûm olsun?

Küre-i arzın aktar-ı muhtelifesine 'atf-ı nazar idiniz,nerede mu'sat beşerîyeye tesadüf iderseniz orada gayet bedihi mübayenet-i fitriyye görürsünüz. Meselâ hatt-üstüvadaki hayat ile kitablardaki hayat arasında ne ihtilaf,ne mübayenet! İnsanları berây tutan yalnızca ma'mur-u sahraları,gülşenseraları mevaki'-i latifeyi intihab itmediler. Pek hâristan,pek mühimmanişgen mevaki'de de de tevkif ve âram itdiler. Benî beşer münsaka-i şimâliyede erbâb-ı zevki şirinmezak idemeyecek ağdiye ile beslenerek toprak altında bir melce'-i hafr ile hayvanat ve haşîye derilerine sarılıb tabî'atın o bi-payan sahralarını buz hâline koyan şiddetli bir burudetden müdafaa-i nefis çalışdığı hâlde müntefa'-i hârede her şeyi yakan,her şeyi kurudan bir hürşid-i cihansöze ma'ruzdur.

Kâfe-i mahlukât-ı insaniyenin esbab-ı idare-i hayatiyesinin birincisi olan emzice-i muhtelif-i hava dahî ayrıca nazar-ı mütâl'aya alınırsa küre-i arzın nukât-ı muhtelifesi arasında ber-veche ma'rûz mübayenetler manzûr olur. İşte "Sibirya" ile Amerika'yışimâlinin ba'zı aktar şimâliyesinde senenin mevasim vasitasında mezac havası santiğrad termometresi nokta-i incimadının 10 derece tahtında bulunan elkâlardan geçilir. Küre-i arzın en soğuk mahallerinde,mesela Sibirya kıt'asının "Lena" nehri üzerindeki "Yakuç"da termometre kışın ale-l-ade - 40 dereceye iner,hâlbuki yazın bu kıt'a-i cisime-i arz hararetinin tezayidini müte'akıb + 17 dereceye kadar terfi' ider. Orada bir cihetden - 60 derece,diger cihetden + 34 derece arasında mevzu' ve ihale-i belde 95 dereceyi kat' idebilen,ya'ni nokta-i incimad ile

nokta-i galiyan arasında birtakım tebdilât-ı hava'iyeyi ma'rûz bulunacak sûrette ba'zı ihtilâfât-ı nemayan oldu. Böyle yerde yaşayan mahlûkât-ı insaniyenin teşkilâtı nasıl olmalı? Hakikaten dinebilir ki yazdan kışa geçerken tebdile 'aliyelledric 'itiyad idilir. Lâkin bu tedric yokdur. Meselâ 4 kanun-u sâni 1860 da mezac-ı hava "Sibirya" kıt'asındaki "Barnul"da +3 derece iken aynı senenin 16 kanun-u sâni tarihinde mezac-ı mezkûr -95 dereceye düşüyordu, bu ise 12 günde 58 derecelik bir tebdil gösterir, 20 teşrin-i sâni 1840 tarihiyle "Krasnu Jursak"da +1 derece hararet var idi. Aynı senenin, aynı ayının (10)u tarihiyle termometre üzerinde -26 derece ya'ni 46 sâ'atde 47 derecelik bir tebdil okunuyordu. Kayd idilen en büyük ihtilâf-ı mezac hava Amerika şimâlideki "Nev Hanoover" (s.45) daki ihtilâfdır ki 7 Şubat vakt-i zuhûrundan irtesi sabaha kadar termometre +44 dereceden -35,6 dereceye tenzil itdi. Teftiş olunan en aşağı emzaca-i hava'ie "Yakuç"da -62 derece "Urşujansık"da (3 ila 15 kânun-u sâni 1885) -58 derece olmak üzere tarsid idildi. Bu iki mevki' Asya'nın aktar-ı kutubesine 'aiddir. Oralarda civa bu gaye-i emzace-i hava ile taslib iderek karşunun aynı derecede kabiliyet-i intrak 'arz ider; demir kırılıcı bir madde hâline inkılab ider, baltalar, kazmalar ise cam gibi kırulub dağılırlar; rutubeti müte'akıb ağac demirden ziyadan bir metanet kazanır; ateş kâbil ihtirak olan maddeyi 'ulv-u husûle getirmeksizin yalayub geçir; kar ayaklar altında çitirdar, yüz dahî zaten münce mid olan arz ile birlikde ... gürültüsü ile patlar.

Hayvanatın, nebatatın, bi-l-cümle mahlûkât-ı 'uzviyenin böyle şiddetli soğuklara tabîâver mukâvemet olabilmesi istib'ad idilir, ma'mâfih kışın kürküne sarulan insan böyle münce mid bir mezac-ı havaya tutulduğundan dolayı kendisine acındığına ta'cib ider, çünkü bu burudet-i münce midde ani elbise-i hâmiyesi sayesinde kızığında, yahûd hafif çadırında taht-ı el-safer 40 derecelik bir hava ile hâvabnuş olmakdan men' itmez.

Memâlik-i hâreye tahvil kelâm idelim: Afrika'da, El-cezire'de, Senegal'de, Afrika'nın sahil-i şarkisinden Asya'nın kâlbegâhına kadar mümtad olan bi-yabanda +50 derecelik hararetin idrâkı nadir degildir. Kayd idilen en büyük hararet "Morzon"da husûle gelen harâretdir ki şiddetli bir fırtına esnasında termometre 56 dereceye kadar su'ud itdi. Eger en aşağı derece-i hararet, ya'ni "Urşujansık"daki -68 derecelik hararet piş-i nazara alınırsa küre-i arzımızın ma'rûz bulunabileceği ihtilâfât-ı hav'aiyenin mukayesi en aşağı 114 dereceye kâbiliyetli olduğu görülür.

Şera'it-i hayatiyede tecellisaz olan ihtilâfât-ı sâ'ire ile iştilal itmeksizin nazar-ı dikkati nebatat ve hayvanat ile beraber küremizin akâlim-i muhtelifesinde sâkin olan insanlarda hayat-ı 'uzviyenin 'arz itdiği derecât-ı müte'addide üzerine celb iderek bundan mahlûkât ve mükevvenâtı bi-münteha olan tabî'atın irâde-i celîle-i samdanîye ile seyyarat-ı sâ'irede 'aliyyelihtimal mevcûd bulunan mâhlûkât-ı mukâyasının nisbetlerini bi-l-tezyid bize benzer birtakım 'uzviyata mevcûdiyet-i bahş olabileceğini istintac ideceğiz.

Hükmâyı garbiyyunun birçoğu ez-cümle "Kepler", "Goza", "Bruno", "Hevighan" seyyaratın kâbiliyet-i eskânîyesi ... nedirler. "Kirşer" ile "Fontenal" bu nazariyeyi pek

ileri götürerek kabul itdiler. Sekene-i seyyaratın hâsâ'is-i 'akliye ve havâs-ı hükmiyelerinden bahs itdikleri zaman mesela bir seyyarada bizim fareler, köstebekler kadar küçük insanlar,diger bir seyyare de fillerden,balina balıklardan daha cism-i divler bulunmak lâzım geleceğine serd ve ta'kid itdiler. Ba'zısında zeka,ba'zısında belahet,ba'zısında esâtirdeki "Adonis", "Venüs" gibi melâhet hârikül'ade, ba'zısında korkunç simâlar,birinde katin,gayur-u ahâli,digerinde batı,âtıl birtakım nefus-u fakire tahıl itdikleri ki tahminen bu derecesi fazla olmak der-kâr ise de seyyarat-ı muhtelif sekenesi hakkında az hayali ve ziyâdece merakı mevcub olarak yazılan ma'lûmâtı mücemilen nazar-ı mütâl'adan giçirelim.

Şemse en yakın seyyare olan Ütarid de – ki orada şemse bize görüldüğü mikdarın yedi misli büyük görünmek mecburiyetindedir– o kadar yüksek bir derece-i harâret hük-ü fermadır ki eger şemsin o harâret-i mukavemet suzi seyyareye muhît olan tabaka-i hava'iyenin kesafet bilgasi ile yahûd irtifa'ları küre-i arz üzerindeki en mürtefi 'şevahik cibali aşub giçen ve sath-ı seyyarede uzun bir silsile şeklinde müstevli gibi görünen tilâl-i mürtefa' ile teskin idilmiş olmasa idi bizim,ben-i beşeri istisna itmeksizin,bi-l-cümle mahlûkat 'uzviyemiz orada pek az müddet zarfında bunca cânikdaz mevte-i 'arz sine-i teslimiyet iderlerdi.

(Maba'dı var)

Ali Nusret

(s.46) Şuunâtı Fennîye ve Medenîye

Kutb-u Şimâli Muvaffakiyetleri

Amerika'nın (Kristof Kolomb) tarafından keşfinin dört yüzüncü senesi el-casile 'alim-i insaniyetin şehri-âyineler icrâsı, Afrika seyyah-ı cesuru (Mizon)un teşhîr-namı ile tefâhir itdigi bu zamanlarda devran-dişan 'ulemâ kutb-u şimâliyenin henüz heman meçhul kaldığı,ve bu sebeble üzerinde sâkin bulunduğumuz küre-i arz sathının tamamen ma'lum olmamasını insaniyet için mevcub-u 'ar ve hicâb add idiyor. Binaen 'ileyh o nevâhı mechûleyi istikşâf maksadıyla birçok taraflardan istihzârât ile iştilal idilmekte olduğu gibi (New York) beldesinden yeni bir hey'et-i seferiye hareket itdigi haber virilur. Hey'et-i mezkûre (Filedelfiya) beldesi 'ulûm-u tıbbîye akâdemisi re'isi (Ancello Haylperin)in riyasati tahtında olub başluca vazifesi mukaddema nevâhı mezkûreye 'azimet itmiş bulunan (Peri) ve refikâsı hey'et-i seferiyesini aramaktır. (Peri) Mülkiye-i Mühendis Bahriyesinden olub eskimoların en ziyâde şimâlde bulunan memâlikinden 400 mil mesafede kâ'in (Mark-Kormik) Körfezine gitmek fikri ile seyahate başlamışdır. (Ancello) hey'et-i seferiyesi Temmuz'un 12 inci günü (Sin-Jan-Deterno) hareketiyle (Grönland)a tevce itmişdir.

Avrupa'da Harâret

Hemil Undaride – ya‘ni (arz ve semâ) nâm-ı Alman ceridesi Avrupa'da harârete da‘ir pekçok ma‘lûmât hayret-i engizi hâvîdir ki buna nazaran denizlerin akâlim üzerine te‘siri pekçok olduğu mertbe-i subûte varmaktadır. Hatta kutuba 38,31 mesafede bulunan (Londra) beldesinde harâret 41,10 mesafede bulunan (Paris)in Ve belge 42,41 mesafede olan (Buda–Peşte) beldesinin derece-i harâretlerine mesâvidir. Fakat Kânun-u Sanî‘de vasiti derece-i harâret Londra'da 3,5 santigrad ve (Peşte)de 1,4 Ve Temmuz'da Londra'da 17,9 ve (Peşte)de 22,3 dür. Ya‘ni İngiltere'yi ihâta iden denizler belde-i mezkûrede gerek kışın gerek yazın şiddetini te‘dil itmektedir. En yüksek derece-i harâretlerin vasatası hakkında tedkikât icrâsından da netayic-i garbiye istihsâl idilir: mesela İspanya'nın garb-ı cenubi sevhilinde derece-i harâret 35 iken vasatlarında 44 derecedir. Fransa'da Maş sevhilinde 30 olduğu hâlde (Orlean) da 38'dir. En aşağı derece-i harâretlerin mikdar-ı vasatî Senvisinde pek şayan-ı dikkatdir:

İspanya'nın garb-i cenubi sevhilinde 0 (Madrid)de –12 Fransa ve İrlanda'nın garb sevhilinde –5 Paris'de –22 Norveç memâlikinin garbında –10 İskandinav şube-i ceziresinin vasatında –45 İtalya'nın cenubunda 0 şimâlinde –5 vasatında –15'dir.

Ceride-i mezkûre her senenin harâret-i vasatîyeleri fazlını da göstermektedir ki İngiltere'nin sahil-i garbisiyle Maş sevhilinde ve İspanya'nın garb-ı cenûb taraflarıyla İtalya'nın şimâl ve garbında 35 İngiltere'nin vasatında 48 (Orledon) da 64 Madrid'de 56 Ursid'de 64 Semolansık'da 79 (Perem) de 85'dir.

1774 tarihinde ... semâviye yağmuru

Mösyö"Dobre" tarafından Paris Fünûn Akademiyasına nakl idilen bir notada "Bükreş"li mösyö"Greg. Senekansko" Romanya Akademiyasınının 1774 senesinde bir hacet-i semâvî sükût-u rivayetini hikâye ediyor. Bu hadise-i semâviye "Tirguviç" civarında vuku‘ bulmuşdur ki rasadı tarafından doğrudan doğruya kayd idilen ‘alâ‘im şunlardır: "bir sabah tulu‘şemden evvel semânın her ciheti münevver olduğu bir zamanda def‘aten parlak bir bulutcuk görölmege,sonra def‘aten patlayarak kendisinden yağmur gibi bir yığın taş düşmege başladı ve bir Rus fersahından (s.47) (Urset) büyük bir satıh kapladı. Bu taşlar yumruk cesametinden ‘itibaren daha küçük ebad-ı muhtelifede olarak siyahımsı ve bir kayadan kopmuş gibi parçalışekilde idi; parçaların en bğyükleri toğrağa gömüldü,küçükleri tolu danesi gibi satıh zeminde kaldı. Müte‘efin ve hafifce kükürtlüçamur gibi bir rayiha neşr idiyordu."

İhtirâ‘at-ı Keşfiyât-ı Cedîde

Fotoğraf Kağıdlarının Gasline Mahsûs Yeni Bir Kuvvet

Şekli derc olunan resm-i fotoğraf ‘ameliyatında müsbet kağıdların gasline mahsûs yeni bir kuvvettir. Fotoğrafçılar yahûd fotoğraf ile müteveggul bulunanlar nezdinde ma‘lûm olduğüzere müsbet kağıdların sûret-i gasli oldukça müşekkeldir.

Bâ-husûs kağıdların üzerlerinde husûle gelen lekelerin önünü almak pek büyük meleke ve dikkate tevkif ider. İşte bu müşkelânın izâlesi için bu kere yeni bir kuvvet ‘imâl edilmiştir. Sağ taraftaki şekl-i kuvvetin bir kıt‘a resmini gösterir. Sol taraftaki makta‘ni ara‘i ider. Bu ihtira‘‘adeta fotoğrafçılara müjde diye ‘ilân olunmağa sezâdır. Resimde görüldüğü vech ile cihazın muhiti ya‘ni çevresi iki katlı olarak ma‘mûldür. Aşağısında bir enbub ile istenildiği vakit su boşaldılır. Yukarıdaki mahall mahsûsusundan idâre olunduğı takdirde kuvvetin ka‘rından su yukarıya toğru cereyana başlar. Bu nevayicad kuvvetle fotoğraf kağıdlarının "ebpusulfiyet desud" mahlûl ile gaslı fevk‘alâde sehil ve külfetsiz olmakla beraber müşkelât mebhûseyi kemâliyle bir taraf itmekdedir.

Yeni Bir Oyuncak

Şeklini yukarıya derc itdigimiz resim küçük ve eglenceli bir oyuncaktır. Bu oyuncak bu def‘a ihtira‘ edilmiştir. Fakat mühimdir.

Gerek ‘atarlarda,gerek her gün sokaklarda tolaşub gezen oyuncaklıardaki – mazret-i ta‘rifden müsteğni bulunan birtakım ecza ile melvan oyuncaklar,herhâlde fa‘ik mercihdir. Küçük çocukları fevk‘alade eglendirir. Ve hoşca imrar-ı evkat itmelerine müsâ‘iddir. Esâside fennîdir. Sûret-i ‘imâli ise gayet basitdir. Şekle dikkat idilecek olursa pek güzel anlaşılır.

Tahtadan ma‘mûl ve deruni boş bir kere-i ‘imâl idilir. Bir tarafına da bir enbub rabt idilir. Bu enbub ağızdan üflemek içundur. Kerenin vasatına da şakoli küçük diger bir enbub ile son tarafına kezâ afkiyan merbût bir çubuk üzerine bir zâviye-i kâ‘ime teşkil itmiş diger bir çubuk rabit olunur. Buna bir halka şekli virilmek üzere bir ip bağlanılır. Tahta kürenin ortasında afkiyan mevzu‘ enbub üzerine mantardan yahûd diger hafif bir şeyden ma‘mûl bir kere vaz‘ olunur. Bu kere ortasından geçirilmiş ma‘deni bir teli hâvîdir. Telin bir ucu çengel şeklinde bükülmüşdür. Oyunağın inşası hitâm buldu.

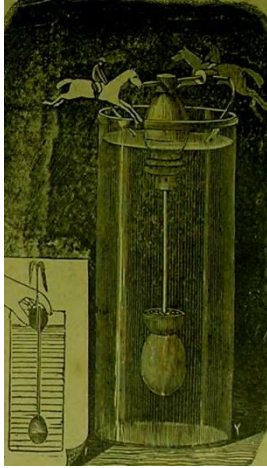
Şimdi ameliyatına gelelim: yan tarafında vaki‘ enbubdan bir kimse şiddetle üfleyecek olursa çengelli yuvarlak yukarudaki ipden meşkel halkaya giçer. Fakat bu ‘ameliyat evvel kadar kolay degildir. Ya‘ni hayli tecrübe ve mimarese icrâsı lâzımdır. Zaten

oyuncağın esası da enbubdan üfleyerek küreyi ipden halkaya geçirmektir. Nasıl oyuncak hoşunuza gitdi mi?

Mehmed Süleyman

(s.48) Fennî Eglenceler

At Yarışı

İcrâ ve tecrübesi kar'ilerimizin cümlesince kolay olan fennî eglencelerin bir lütfu da budur.

Aletin esası hükümet-i tıbbîyeye mütâl'a idenlerce ma'lûm olan "nafure heron" nâm fiskiyenin aynıdır. Ka'ide-i hükmiye her ikisinde de birdir.

Sûret-i 'imâline geçelim: iki dane yumurta (büyük yumurta veyâhûd buna mûmâsil farazâ ince sarı teneke gibi mevâd da olabilir.) alınız. Muhteviyatıçıkartınız. Her yumurtanın aşağı ve yukarı taraflarına birer delik keşad idiniz. Bunları yekdiglerine kalınca çavdar-saman enbublarından biriyle vâsıl idiniz. Tavlı takriben yigirmi beş santimetre olmalıdır. Saman çöpünün-enbubun 1/4 mikdarında diger bir enbub alarak (şekil 1) üstdeki yumurtanın yukarisından geçiriniz. Bu vechle cihaz ince katlandırıldıktan sonra üstüvani el-şekil ve su ile mumlu bir kab derununa gats idiniz. Bu esnada aşağıdaki yumurtanın altında vaki' sekubeden suyun duhûlüyle enbubdan yukarıdaki yumurtaya vâsıl olur. Ve buradaki yumurtanın tolmasını müte'akib küçük enbubdan fiskiye gibi su cereyana başlar.

Su tekrar kab derununa dökülüb yine yukarıya çıkacağından da'imi el-cereyan size 'ilâ bir fiskiye husûle gelir.

Yukarıdaki satırlar okunduktan sonra şimdi gayet tuhaf bir eglence 'arz ideceğim. Ya'ni at yarışlarına ibtidar ideceğiz. Şekil (2)de görüldüğü vechle ya büyük yumurtadan yahûd diger hafif bir maddeden 'imâl olunmak üzere bir kab alub kısm-ı sefâlesine bir sekbe keşad itmeli. Bunun üzerine de ortasından maktu' diger bir kab alarak derununa altı su içerisinde muvazenetde turdurmak için ... makamında birtakım

mevâd vaz' olunur. Bundan mürûr itmek üzere bir enbubun bir ucu üst tarafda,vaki' diger yumurtanın derununa kadar uzatılarak bu vechle sabit kalınmalı. Üst tarafına bir mantar ve bunun ortasından geçirilmiş diger bir enbub ve bunun her iki üç nihayetine de iki dane at resmiyle üzerlerine de süvarileri erkâb idilur.

Atların dâhli yanlarında vaki' mantardan tışarıçkarılmak ve fakat ma'kusen bulunmak üzere yine birer dane enbub çıkarılır.

Bu vechle cihaz-ı hitâm bulunduktan sonra üstüvani el-şekil su ile mumlu büyük bir kab derununa gats idilur. Sufrelenmiş olduğı cihetle alet suyun bir mahlinde turur. Biraz sonra su yukarıya toğru su'ud ider. Ve cihaza bir hareket da'ima virmek üzere çevirmege başlar. İşte bu sırada bir at yarışı husûle gelir ki cereyan da'imi cihetle bu yarışları lâyitnahidir. Resme biraz dikatli bakacak olursanız sûret-i 'imâlince o kadar dûçar-ı meşkelât olmazsınız. Bu hâlde bizim at yarışlarını takdir ve tahsin ider; ihtimâl ki alkışlarsınız bile!

Mehmed Süleyman

Bir haftalık takvim

Sene-i kameriye 1310 sene-i şemsiyye 1322									
İmsak	Evkât				Sayf-ı evvel	Şehur			Eyyâm
	'Aşa	'Asr-ı evvel	Zahr	Tulu' şems		Efrençî	Temmuz	Mâhî	
D S	D S	D S	D S	D S					
21	51	47	51	23	7	28	16	4	Pençşenbe
24	50	48	51	25	8	29	17	5	Cuma'
26	50	48	52	27	9	30	18	6	Cuma'irtesi
29	49	49	53	29	10	31	19	7	Pazar
32	49	50	54	30	11	1	20	8	Pazarirtesi
34	48	50	55	32	12	2	21	9	Salı
37	48	51	56	34	13	3	22	10	Çaharşenbe

İhtar– Hâl mes‘ele ve yeni mes‘ele gelecek nüshaya te‘hîr idildiği cihetle Temmuz'un yigirminci pazar irtesi gününe kadar gönderilecek mes‘ele mektupları kabul olunacaktır.

Kolera Risalesi– Koleraya da‘ir bir hayli mütâl‘ât-ı tıbbîye ve tedabir-i ihtiyâtiye ve sıhhîyeyi hâvî bir mecmu‘adır. Kitabın yalnız mündericâtı sehl ile iktifâ ideriz. Koleranın ta‘rifi ve menbi‘ koleraya da‘ir mütâl‘âtı tıbbîye-i ‘ilmîye, kolera zehrinin vesa‘it-i takliyesi,tark-ı imtisasiyesi, enva‘i,kolera zamanında lâzım gelen tedabir-i mütenev‘a,muhafızhane ve karantina,sıhhîye kordonu hakkında mütâl‘ât,bir beldenin nezâfet ve tahâreti ile âhere bahası 3 guruşdur.

Müdür-i mes‘ul **matbaa ve kitabhâne sahibi Kaspar** sahib-i imtiyaz: **Ahmed Naci.**

İKİNCİ BÖLÜM

(s.49) ÜÇÜNCÜ CİLD–SENE İKİ–NUMERO 56– 11 MUHARREM 1310– 23
TEMMUZ 1308

Siyâsiyâtdan mâ'dâ her şeyden bahs ider. Haftalık cerîde-i fennîye ve edebîyye. Terkiyyât-ı fennîye ve medenîyeyi vakt-i zamânıyla bildirir. Menâfi‘umûmiyyeye müte‘allik makâlât-ı edebîyye ve fennîyeyi ma‘lûmâtiye kabul ve derc ider. Derc olunmayan evrâk i‘âde idilemez.

Müdîri Kaspar

İdârehânesi: Bâbı‘alî caddesinde Kaspar matbaa‘ ve kitabhânesidir. Cerideye müte‘allik husûsât için müdire mürâcaat olunur.

Pencşenbe günleri neşr olunur

[Nüshası 20 paraya]

Abone bedeli

Bir senelik elli iki nüshası posta ücretiyle beraber ber-vech peşin 30 guruşdur. Dersa‘adet için idârehânededen alınmak üzere 20 guruşdur

Terâcim-i Ahvâl

Mösyö Bördev

Takriben dört beş mah-ı mukaddem Fransa kâbinesinin tebdili hâsebiyle bahriye nezareti mösyö Guvadev Kavniyak nâm-ı zâta ihâle idilmiş hüsn-ü hareketi ve zekâ ve kendü fetâneti bu ana kadar idâre-i umûr itdirmekde bulunmuş iken bu kere ya‘ni alafranga Temmuz'un on biri tarihinde,istifâ itmişdir.

Gazetemiz her nev'î şü'un-u fennîye ve medeniye ile bu kabl-i ma'lûmâtı vakt-i zamanıyla bildirdiği cihetle 31 numarolu nüshamızda muhtasaren tercüme haliyle bir kıt'a resmini derc itmişdik. Mösyö Kavniyak'ın vuku' bulan istifâsüzüne şimdi kredisine hâlef olarak mösyö Bördev namındaki zât ta'yin edilmiştir.

Mösyö Bördev zeki ve müstakim bir me'mur olmakla beraber vazifesindeki dikkat ve 'itinâsı,kendisini böyle âli bir mevki'ye ıst'ad iylemiştir.

Mösyö Bördev Fransa devletinin şa'yat-ı devâ'irinden birçoklarında bulunmuş ve cümlesinde ibrâz-ı sadakat ve hüsn-ü hizmet iylemiştir.

Mösyö Bördev 1851 senesi teşrin-i evvelinin onuncu günü (Lyon) da tevellüd itmiştir. Dar-ül mu'allimin mektebinde filozofu mu'allim mu'avenelikinde bulunmuş bilahere 1870 (s.50) senesinde gönüllü olarak 'askerlik sâlikine dehâlet itmiş ve vuku' bulan muharebede düşmanı karşusunda fevk'alâde ibraz-i şecâ'at ve sadakat iylemiştir.

Muharebeden sonra mösyö Bördev,(Sen Atiyen) ve (Lui Levgran) mekteblerinde mu'allimlikde bulunmuştur. Bil-ahere maarif-i 'umûmiye nezareti me'muriyetinde bulunmuş 1885 senesinde meb'us intihâb edilmiş ve 86 ve 87 seneleri yine maarif hizmetinde ve 89 da bûdce komisyonu me'muriyet-i 'umûmîyesine ta'yin olunmuştur.

Mösyö Bördev,âsâr-ı edebîyesiyle kesb-i iştihâr itmiş olub bunlar "Revude Dumund" ve "Revudu Filozofin" nâm-ı mecmu'alarla neşr idilmektedir. El-hâsıl mösyö Bördev'nin suret-i nısb ve ta'yini ekseriyet ara ile vuku' bulmuş ve cümlenin câlib-i takdir ve tahsini olmakda bulunmuştur.

Mehmed Süleyman

Muhteviyat

Terâcim-i Ahvâl: Mösyö Bördev – Bend-i Mahsûs– Mevâd-ı Hükmiye: Havayı Nesimi– Mevâd-ı Edebîye: Kuzu – Mevâd-ı Hülmiyeden: Arz ile Seyyarat (Mâb'ad ve son) – Mevâd-ı Fennîye: Nurz Beriç Ya'ni Şimal Köprüsü– Mevâd-ı Bahriyeden: New York'daki Yük Vapurları– Mevâd-ı Tıbbîye: İ'ade-i Kuvvet İlacı– Sanâ'at: Fotoğrafya –Şü'unât-ı Fennîye ve Medenîye ile Mütenev'a: Yeni Bir Madde Lifi , Mizan-ı el-Hava Hizmetini Gören Bir Ot, Edison'a Mükâfât,Şikago Sergisinde Garib Bir Harita–Hâl Mes'ele ve Mes'elelerimiz– Fennî Eglencelerden: Üflemekle Su Kaynatmak– Bir Haftalık Takvim

Fransa Bahriye Nazırı Mösyö Bördev,Bremen Namındaki Yük Vapuru,Süd Kuzusu,Üflemekle Su Kaynatmak.

Bend-i Mahsûs

Cihân-ı medeniyetde mu‘amelât-ı beşeriyenin tasri‘ne,hükümet-i tıbbîyede seyyâlât hamse namıyla yâd olunan kuvâyı tıbbîyeden,elektrik kadar hizmet iden hiçbir kuvvet yoktur.

Elektrik kuvvetinin tatbik ve isti‘mâline degin harâret-i kuvveti istihsal sür‘ate hayli müddet hizmet itmiş idise de elektrik kuvvetinin tatbikâtından sonraki sür‘at azmine-i sâlfedeki sür‘atlarla mukayese idilecek olsa beyinlerinde nisbet bulunamayacak kadar tefavet görülür.

Elektirikin bugün birçok savr-ı tatbikiyesi bulunduğu hâlde savr-ı mezkûreden en mühimi yine teshil ve tesri‘ muhabereye hizmet iden telgrafdır. Telgraf vasıtasıyla mekâtibe suretiyle muhabere olunabilmekte iken mevâhiren telefon hadis olarak mükâleme suretiyle muhabere olunmağa başladı. Ma‘mâfih telefon henüz telgrafın işyâl-ı ihbâr itdiği mahaller beynindeki mesâfeleri kıt‘a idememekde olduğu cihetle ehemmiyet halliyece telgrafa takdim idememiştir. Fakat ileride takdim ideceğinde ya‘ni şimdi telgraf hatveti vasıtasıyla muhabere olunan mahallerin kariban yekdiglerine telefon hatvetiyle rabt olunacağında iştibah yoktur. Bu sûretin Avrupaca tatbikâtına başlanılı hayli seneler olmuş ve hatta büyük şehirlerde dâhil şehirde icrâ olunacak muhaberetde da‘ima telefon isti‘mâl olunub hele muhaberat-ı ticariyede telgraf bütün bütün mehcûr kalmıştır. Ahiren Marsilya,Paris,Brüksel gibi ehemmiyetdar olan şehirler dahî telefon hatvetiyle bir yerlerine rabt edilmişlerdir.

Telefonun ifâ idecegi hizmet yalnız muhabere husûsuna da münhasır olmayacaktır. Müzikofon,tiyatrafon gibi savr-ı tatbikiyesine göre isimler alarak insan o vâsita ile bulunduğu,istedigi yerden,ârâm-gâh mahsûsundan tiyatroları,müzikleri dinleyebilecek ve eglence için de bir mahalden mahall-iâhere ... itmek zahmeti dahî bir taraf olacaktır.

Bu hafta postasının Avrupa'dan getirdiği matbu‘at-ı fennîyede telefonun Amerika'da henüz yeni tatbikine başlanılan bir suret-i müfidesinden bahs olunmaktadır.

Sekiz on kat irtifa‘ ihtiyac mess idecek cesâmetde inşâ olunmuş hoteller her memleketde bulunmazsa da Amerika'da böyle hoteller nadir degildir. Bu gibi hotellerde her katda bulunan oteller beyninde birtakım aralıklar bulunur ki misafirin ya‘ni otada sâkin olanların istediklerini yapmak,emirlerini icrâ itmek için bu aralıklarda hotelin garsonları bulunur. O cesâmetde bulunan hotellerde ne kadar uşağa,kaç garsona lüzum olduğu biraz düşünülecek olsa zihinlere hayret-bahş olmamak mümkün degildir. Zirâ on kat (s.51) bir hotelin beş bin seknesi olduğunu ve lâ-akl her on kişiye bir uşak düşmesi lâzım geleceğini farz itsek öyle bir hotelde yalnız yolcuların emirlerini icrâyâ me‘mur olanlara tebliğ için beş yüz hizmetçi bulunmak iktiza ider ki bu hizmetçiler hangi otadan çingırak çalınırsa derhâl oraya koşmak ve emri alub mahaline tebliğ itmek için gice gündüz zikr olunan aralıklarda bekleyeceklerdir.

Bu hizmet ... hizmetçiler dahî tahmil idemediklerinden bu kere telefon vasıtasıyla tehvin-i zahmete çare bulunmuşdur ki o hâlde misafirin emirleri,arzuları daha kolay,daha çabuk,daha zahmetsiz suretde icrâ ve isti'sâl kalınacaktır.

Ota kapularının açıldığı ve hizmetçilerin beklediği bi-l-âde zikr olunan aralıklara her otada yatağın baş tarafına rabt idilmiş birer telefon konularak bu telefonlarda hepsi de mahsûsen telefon hatlarına mecmu' olacak ve giceli gündüzlü nöbetçi bulundurulacak olan diğer bir otaya rabt olunacak ki herkes istediği sa'atde telefon vasıtasıyla mezkûr otadaki nöbetçi ile konuşarak istediği şeyi söyleyecek ve nöbetçi dahî aldığı emri derhâl yine telefon vasıtasıyla hotel idaresine bil-tebliğ emr-i mezkûr birkaç dakika zarfında mevki'-i icrâya konulmuş olacaktır.

Evvvelki suret ile bu suret beynindeki fark ise ta'rife hâcet görülmeyecek kadar vâzihdir.

M. A.

Mevâd-ı Edebîye

Kuzu

Altı haftadan beri küçük evrenin zümrüdi çayırlarını bir pöşimderi nurânî altında bulduran karlar henüz erişmemiş idi. Hemdanın her tarafı ufacık güller,küçücük yapraklarla tolmuşdu,her dere de bir çağlayan,her çukurda bir şırıltı görülüb işidiliyordu.

Koya bedayi'-i semâviye teravet-i erziye ile imtizac itmişde küçük orada lâtif-i tabi'atın bir numune-i arzu-u beydarini edâ iyliyordu.

Baharın bu zamanı,şu manzarası ne lâtif olur! İşte ilkbahar tevsifini bi-hakk-ışayan olan şu mevsim,o mevsimin de manzara fûrûh-u fezasından olan manzara-i dilber şu görünüşdür.

Etrafda tabi'atın bihar itdiği bir kuvve-i fevkâl'ade ile sebz ve bereketi muhafaza iden,fakat nim-baharın sağ ve sakin tokunması ile hiss itdiği fihî cedideden 'adeta metim bulunan birkaç ..., çam ağaçları görülüyor! Bunların arasında mevsim-i rebî'an tecdid-i teravet ve berk ve barini güzeden işcar-ı sa'irede ufacık domurcuklarını kapatmak suretiyle 'ilave-i şadi idiyorlardı.

Teşrin-i evvelin ilk günlerinden beri halkı ta'ciz edecek mertebe-i serin esmekde olan rüzgarlar bugün tatlı mu'tedil rüzgarlara tahvil itmişdi.

Küçük evrenin küçük kuşları fasl-ı rebî'in-i teravet-i tebayi' nurani hiss itmişler,samha-nişin cıvıltılarıyla 'adeta bir ayın şadımaniye başlamışlardı.

Gün toğdı,zan'at-ı bir nur-u nevi ile tenvir itdi sabahın letafeti,baharın teraveti bu evreyi bir bekâ-i bahşet hâline getirmişdi.

Nazar-ı sabahında ocağın üst tarafında kendine mahsûs bir manzara-i bedi‘a-pesend ile iri ağaçların arasına saklanmış küçük küpün içerisinde ara sıra sesleri işidilmeğe başladı bunlar tabi‘atın her dürlü letafet ve cibadetinden istifade iden irkenci kırınsınlar ile yine onların sabah vakti mer‘alarını sevk itmek istedikleri hayvanlarının sesleri idi.

Küçük bir çoban annesini,babasını,sevgili kardeşlerini köyde bırakacak,o gün de akşama kadar ihtisat-ı müşfikanesinin kısım-ı külliyesini kendilerine mahsûs bulunduracağı hayvanlarıyla güşt-ü kezar idecekti. Küçük buzağılar,mini mini koyunlar annelerinin (s.52) memelerinden çekdikleri şidimbetin son tamlasını da yudarak teba‘id idecek,orda o gün grub-u şems ... validesini görmeyecekti.

Küçük çoban ufacık kuzularınıönüne katdı. Çobanın validesi köyde kalıyor,kuzularının anneleri diger cihete sevk olunuyordu.

Küçük çoban bu ayağını bir tarafa ... yürüyor,o gün de en büyük iki ilk yavrular gidiyor: azametli güne karşılarında yavaş yavaş yükseliyordu. Koy önündeki ufacık ağaçlığı geçdiler. Dilneşin sahra kendilerini karşıladı; sabahın nim-lâtifi mini mini kuzuların beyaz tüylerini ihtizaz itdiriyordu.

İnsan bu hâlde bir hiss-i tabi‘-i ile müte‘essir olmamış mümkün müdür? Çoban kavalını ağzına aldı; hezbin bir edâ ile sabahınıüflüyordu. Bu dakika hakikaten görülecek,seyr idilecek,işidilecek bir bedi‘ayı mahul getirmişdi.

§

Afitab-ı cihân-tâb gereği gibi semt-i efvaline ... idi. Körpe yavruların vech-i azimetleri değişdi. Küçücük ağızlarıyla kopardıkları yeşil otları hem çiğniyorlar hem de koya toğru koşuyorlardı.

Koyun içerisi yine tabi‘ sıralarla tolmuşdu. Fakat bu def‘aki sesler memnuniyet ve saldan tevellüd idiyor. Her tarafda bir sevinç görülüyordu.

– Körpe kuzucuğum ben buradayım.

Hitabeti şâmil olan kalbin bir melemeye karşı huruf ve elfazdan ‘adi ince bir sırayı mesruriyet:

– Geliyorum sevgili annecigim!

diye cevap viriyordu.

Her kuzu annesini; her hayvan yavrusunu buldu. O gün otladığıırmağın kenarındaki uçurumdan yuvarlanan koyuncağızın kuzusu annesini bulmuyordu; zavallıçoban öteye beriye koşub annesini ararken küçük çoban da kendi annesinden hadiseyi öğrendi.

– Mini mini kuzucuğum sen de benim kucağıma gel,şimdi senin annen benim!

diye bağına basdı.

Abdüllahid Nuri

Mevâd-ı Hükmiye

Havay-ı Nesimi

Fransa Fenn Akademisinin ‘ilm’i hey‘et şa‘besi azâsından mösyö (Jansen)in 1892 senesi mütehasısın ‘ilmiye-i kongresinin hîn-keşâdında irâd itdiği nutk-u âtî bugün âlem-i medeniyetde ehemmiyet-i mahsûsası olan balonculuğa da‘ir ma‘lûmât-ı fenniye ve tarihîyeyi câmi‘ olduğundan kâr‘in kerâme-i ‘arzı münasib görülmüşdür.

Beni beşerin,husûsât-ı hayatiyesinde fâide-mend olmak üzere,sathında halk idildiği küre-i arzın yed-i fa‘âliyet beşere mevdu‘ olan malikânesi bi-l-hassa maddede bâhir olan hâlet-i selase-i muhtelifi-i iktisâb ider; ya‘ni o malikâne tabî‘aten salb,may‘a,gaziy olur.

Ben-i beşer küre-i arzın kaşr-ı salbi üzerinde bedidâr olmuşdur; orada yaşamak orada tevsi‘ itmek için teşkil itmiş ve vücûdu ile azâsı kâmilesinin kâbiliyetin dahî bu encâma tahsis idilmiştir.

‘Acaba insan cezr ve mütekâsini bu ‘unsûr üzerinde mi kazandı? Fi-l-hakika orada büyüdü,orada tevsi‘ itdi.

Lâkin insan bedâyeten tıfl-ı arz olsa bile derhâl denizde da‘ire-i istilasına geçirerek malikânesini büyültmege sa‘y itdi.

(s.53) Seyir ve sefere da‘ir olan tecarib-i karon evveliye kadar raci‘dir. Nehir bir sahilden digesine geçmege mani‘ oluyor,yahûd büyük mesafelere gidivermek için kolay bir vâsita gösteriyordu; binâen ‘ileyh ya giçmek,yahûd sathında seyahat itmek lâzım geliyordu. Suların te‘siriyle sahillerden kopan ağaç kütükleri bu babda ‘atâ-yı fikr iderek numune gösteriyorlardı. İşte bu suretle seyr-u sefer ihtira‘ idilmiş ve ikinci bir malikâne dahî ben-i beşerin kabza-i teshirine giçmiş idi.

Lâkin seyahat hiç olmazsa tecarib evveliyesi ‘itibarıyla tarihen ben-i beşerin zuhuru ile müşterek görünürse de terkiyatı gayet batı olarak sanayi‘e ve ebnâ-yı beşerin muvasalât-ı bahriyesi ile az çok esbab-ı ticarete mevkufl kaldı. İşte medeniyetleri âlî müterakki olan Çinliler "Janok" dinilen bir nev‘i kayıktan başkasını inşâdan haberdar degil idiler ki anı da sertce havalar parça parça idiyor idi,hâlbuki bahr-ı muhit atlası sekenesi "Piruğ" dinilen harb kayıklarını isti‘mâl iderek bize meçhul olan ta‘yin-i cihat vesâ‘iti ile beraber anlarla büyük büyük mesafât kat‘ idiyorlardı.

İşte beni beşer ‘unsûr gazının teshirine sâ‘ik olan hatvetlerin henüz ibtidasında olduğu hâlde malikâne-i may‘ayı pek çabuk yed-i tasrife giçirmiştir. Bunun da sebebi ecsâm-

1 saceye müte'allik numunelerin ta'kibi ile kendisine fi-l-hâl 'arz-ı hizmet iden esbab mu'aveneye mezhiriyetidir. Hâlbuki havayı nesimide böyle olmadı. Cevlangâh-ı nesimide ta'ir olan huşlardan bi-l-amel istifade idilemez,bize gösterdikleri tiran numuneleri dahî ancak fenn aşna olanlar için ma'lûmât-ı bahş ve mesmur olabilir; sa'irelerini boş yere igfâl idub tarihte birçok emsali menzur olduğüzere birtakım kazalara giriftar ider.

Galiba azmine-i 'atikada bi-l-zarûr netayic fecî'e viren bu teşbisat ve techizatı nâkıs,idaresi ahkâm-ı fenne gayr-ı muvaffak bir seyahatden nâçâr zuhûr idecek bu kazalar denizleri aşmak,havalarda uçmak hevsatine düşünler hakkında 'amânın birtakım 'itikâdât harafat-güyanesi mucib olmuş idi.

"Horas" bir manzumesinde bu zenûn-u bâtıleyi vâsf iderek diyor ki: "narın bir sandalı ilk def'a olarak dagaların âğuş-ı hâresine atan,rüzgarların tehuruna kulak asmayarak peş-i nazarında hibtenma olan umman-ı bî pâyânı,bir hayli kazalarla meşhur olan o kayaları,o gara'ib bahriyeyi âsude bir nazarla temâşâ iden adamın yüregi mutlaka en sert mişeden yapılmış olmalı idi."

Ben-i beşer kudret-i 'acizânesinin kifayet idebileceğini umduğu her şeye bî-mehâba teşebbüs ider.

Acaba " Horas" bugün bir hayat olsa idi ne derdi?

Acaba daha ziyâde mi hiddetlenir,yoksa ma'nen ve maddeten mevki' fi'ile çıkan o terkiyatı,o havarıkı görerek teslim hâl ider ve o 'acz ile bu fütühâtın diğer bir madde ile münasebetde olmadığını anlar,hatta insanın bu teşbisatı kendisini sani' hekimin bir vedi'a celile-i kıymetdarı olan havâs-ı'akliyesini istihdama icbâr itdiginden icrâ'at vak'ası ile ancak bir hükümet-i hafiyenin kuvveden fa'ale izhârına hadım olan bir irade-i ma'neviyeye atâ'et itdigine mi vâkıf olurdu? Zaten canib-i zavallıca-lâl ben-i beşere o havâs-ı'akliyeyi ancak şümul zihni ve ma'nevîyesini tevsi' itmek için ihsân buyurdu.

Binâen 'ileyh ben-i beşeri tali'nin sevk itdiği cihetde puyan bırakalım,nihayet-ül emr havayı nesimi mes'elesinin kısım olanı hele nasıl muvaffak olduğunu görelim.

(Mâba'dı var)

Ali Nusret

Küre-i Arz İle Seyyaret

(Elli beşinci nüshamızdan mâba'd ve son)

Bu seyyarede münavebât leyliye ve nehariye küre-i arzla aynı zamanda ta'kib itdiği hâlde mevasim müddeti arasındaki ihtilâfât gayet cisimdir. Bu mevasimin her biri bizim üçâmiz birine azâmî olarak üç hafta olabilir ve bundan bi-l-tab'î bir bihar dâ'imî netice-pezir olur. (s.54) Seyyarelerinin bu harâret-i bilâgesini 'itiyâd itmiş olan 'Ütarid

sekenesi eger küre-i arzımızın beka'yüstüva'iyesine nakl edilmiş olsa idi soğuktan tir tir titrerler ve muhakkak mahv olurlardı. Anların damağı sûret-i dâ'imede hâl-i galiyanda olmak melhuzdur ki bundan da herkesin kısmen şemsden nasibi olacağı cihetle orada hâlet-i cünûnun buradakinden ziyâde olacağı mülâhazası sadur ider.

Zühre seyyaresinin sekenesi bi-l-mecburiye pek şedîd ihtilâfât-ı mevsimiyeye meclûbdurlar; fakat buna mevasim-i zührenin şems etrafındaki hareket-i devriyesi sür'atinden naşî bi-l-nisbe kısa olan müddetleri dâhilinde ba'zı mükâfâta mazhar olabilir. Bu seyyare sekenesinin pekçok şikâyet idecek cihetleri de yokdur zann olunur,zirâ küre-i arza derece-i nihayedede müşâbihetle beraber bizim mechulumuz olan ba'zı azvak-ı tıbbîyeye âşinâdırlar,meselâ etekleri henüz zalâm-ı leyl ile mestur iken mehr-i garibin şahikalarını yıldızladığı cibâl-ı lâtife tepelerinden gayet nazar-ı rebâ bir manzarayı temaşadan zevkiyâb istifade olurlar.

(Kirşer) "Etraf-ı Ka'inâtda Seyehat" unvânlı eserinde Zühre'de bulduğu huzûzât tabîyeyi Merih'de bulmağı istib'ad idiyor. Orada her şeyi medhiş,korkuncdur. Zift ve kükürt silâbeleri her cihetde yataklarından taşarlar. Her cihetde cihetde keşif mahnek duman sütunları yükselir. "Fontenal" bu seyyarede nazar-ı ehemmiyetle talk idilecek bir şeyi bulmadığı için mevzu' bahis itmiyor. Ma'mâfih her ne kadar sathı küremiz sathının selisi kadar ise de bizim en ziyâde iştigal idebileceğimiz seyyare budur. Eyyam ve mevasim müddeti orada heman heman küre-i arz üzerindekienden aynı olub eşgâl-ı tıbbîyesi dahî küremizin eşgâl-ı tıbbîyesine en ziyâde takrib ider. İklimlerde bizimkine benzemek tabîidir.

Daha büyük olan seyyarat sa'irede şerâ'it daha ziyâde ihtilâf ider. Müşteri'de mevasim-i ihtilâfâtı heman yok gibidir. Bizim senelerin on ikisine mu'adil olan sene-i havali-i üstüva'ie ile anı mucâver bulunan aktar için bedâyet ve nihâyetde kâbil-i takdir ihtilâfâta uğramaksızın devam ider.

Aktar-ı katbiye asla nâbûd olmayan kar ve buz kütleleri ile mestur olduğu hâlde mezkûr havaliüstüva'iyede da'imî bir buhar,yahûd da'imî bir sayf sefa-bahş kalub olur. Tehbirâtı havayı nesimiyeyi o kadar keşif-i buharat ile tolduran – ki bu buharat seyyareyi may'a hâlindeki kütleler ile ihâta ider– buhar-ı cisimiye-i muhite ba'd mücerredî bir sür'ati hevl-i endaz ile kat' iden furtunalarla sûret-i da'imîyede kamçılanır.

Aktar-ı katbiyede gice ile gündüz her altı senede ta'kib itdigi hâlde hatt-üstüva ile vasati 'arzlarda günlerin imtidadı beş sa'atden ziyâde degildir. Binâen 'ileyh bu seyyare sekenesinin hayatı bizimkinden ne kadar farklı olacak ! Tulu' ile gurubu heman bir dimek olan şemsin zuhûru üzerine sükûtedâr olan bu beş sa'atlik uykulara alışmakta kim bilir bize ne kadar müşkülât çıkarır!

Müşteri sekenesine nazaran şuaat-ışems arasına gömülmüş olan küre-i arzımız tıbkı'Ütarid'in bize görüldüğü gibi anlara büyük bir şeyi görünmemek tabîidir. Orada küre-i arzımıza metuce oldukça kutlu bir dürbini bulunan bir hey'et-i şinâs olsa bile

bu manzaranın heveskerâni az olmak derkârdır,zirâ küremiz anlar nazarında hiçbir şeyi efhâm itmeyub gayet küçük bir noktadan başka bir şey olamaz.

Hayat-ı asl-ı zahilde ‘arz-ı feva‘id mecburiyetindedir. Orada giceler sekiz kamer ile münevverdir. Bundan başka bir altun kuşağa meşabe büyük bir halka bütün semâyı kuşatır,ma‘mâfihe en güzel zahr zamanları orada gicenin hîn havalinde bizdeki en karanlık şafaklar kadar bile letâfet ve melâhete mâlik degildir. Çünkü bu seyyarede günleri ile giceleri on dört seneye mu‘adil olan havali-i kutbiye da‘imâ ya pek uzun bir zülûmetden,ya pek uzun bir aydınlıktan yorulmuş mahlûkatdan başkası ile meskûn olmamak derkârdır. Halkanın bir ciheti on beş sene kadar şems ile münevver olduğu hâlde diger ciheti aynı müddet leyl-i âbâd olur kalır. Bu seyyare nihâyetsiz bir fasl-ı sayf-ı tahlil idenler için pek lâtif bir sekenâ olabilirse de karanlıkları‘itiyâd idemeyenler için pek ye‘is-i âluddur. Eger zahl seyyaresi hakikaten (s.55) meskûn ise o mahlûkat-ı‘azviye-i küre-i arz ile kâbil-i kıyas olmayan başka dürlü‘uzviyât ile mahlûk ve ihtisasât-ı lâtife ve hayatiye ‘itiyâdıyla bizden kalya-i mebayin olmak melhûzdur.

Meslek şemsimizin en uzak iki seyyaresi olan Uranüs ile Neptün'de zann-ı kasrana-i beşer mahlûkat-ı meskûna tasavvur itmekden ba‘iddir. Mahlûkat mevcut olsa dahîbizimle asla mübâyenet ve meşabihetleri olamaz. Fi-l-hakika bu iki seyyare şemsin envar-ı hayat nasarından mahrumdur, bu nur-u cevâl hayat anlara pek az kuvvet ve harâret bahş ider. Tamam-ı vakit zuhûrda o mahlûkat-ı mehile gayet ‘umik bir zülumet içinde kalırlar.

Orada mevasimin de küre-i arzdakine nazaran bir suret-i mütefavetede büyük büyük ihtilâfât ‘arz itmek mecburiyetinde bulunduğu ‘ilâve idiniz,düşününüz ki Uranüs ile Neptün sekencesini küre-i arz üzerine doğru nüzûle da‘vet itse idik en münce mid-i aktar-ışimâliyemizde hararetden cayır cayır yanarlardı. İşte hep bu mülâhazat-ı mahsül fikri kasrana-i beşer olub irade-i celîle rabb-ı‘izzet her yerde ferman-fermayı celâlet olmak için hiçbir zihn-i beşerin ihâta idemeyecegi bedayi‘ hilkât icadına kâdir olduğundan mezkûr seyyarelerde tasavvur itdigimiz mahlûkâtın da buldukları mevki‘ ile uyuşacak esbab-ı hayatiyeye mâlik olmaları kâinata müstevil olan servet-i gilye ve ma‘muriyet beni nihâyeden,cânib kadar mutlakın zihinlere,fikirlere sığamayan ‘azimet ve kudret-i rabbaniyesinden istidlâl olunabilir. Ve bunlar hep evhâm ve zenûn-u ‘ulûm olub hakayık mutlaka ancak hâlik-i zemin ve semâviyet,mah-ı ekber-i kâinat cânib ve aceb el-vucûd hazretlerinin ma‘lûmudur.

Ali Nusret

Mevâd-ı Fennîye

{Nurz Beriç} ya‘ni şimâl köprüsü.

Sanayi‘ ve medeniyet-i ahirenin temasil-i mecemesiyle iştihâr iden Londra şehri Tamis Nehri üzerine menbi olduğundan iki mukabil sahile mâlikdir.

Bu nehr-i cisim,kemâl-1‘azimetle şehrin tavsıtından cereyan itdiginden iki taraf sahillerini biri birine vasıl için üzerinde mevcut bulunan köprüler,sanayi‘-i hendeseye usûl-u ma‘mûriyeye birer numune-i mecsemdir.

Ancak ahiren sekene-i mahaliyeye kemâl-i suhûlet ve emniyet ile ‘arz-1 hizmet itmek üzere "Nurz Beriç" namıyla inşasına sarf-1 gayret idilmekte olan mürtefi‘ köprü direklerine hiç de makîs degildir. Bu köprünün medhâllerine cism-el heykel birer kale inşa olunmuşdur ki deruni mecûf olarak köprüye ayak hizmetini ifâ,esna-yı inşaâtda üzerine çıkarılacak egerti düşme kirişlerinin as‘adına hizmet ider.

‘Îmâlata kemâl-1 keremi ile ikdâm idildiginden bugün köprünün çatıları tamis üzerinde biri birine karşı yürüdülerek tâlâk itdirilmek üzeredir. Binâberin şu merr-i cisim,birkaç ay zarfında âmedeşde terk olunabilir.

Bu mühim eder,inşaât harikûl‘adesinin mevki‘-i icrâya vaz‘ini tasavvur iden hey‘et-i fennîyeye cidden mucîb-i mübahatdır. Bu cesr-i cisimin,Londra ahâlisine ‘arz idecegi hizmet hakikaten şâyân-1 takdirdir.

Maksad-1 aslı olan mürûr ve ‘ubûra hâlel getirmemekle beraber nehirden geçecek gemilere de müsa‘id olmak üzere köprünün kendi kendine açılıb kapanması manzûm idi. Gayet rakik olan bu mes‘ele hey‘et-i inşa‘iyeye daha bedâyet-i emrde epeyce işgal iylediginden mezâkirât ve tasvirât-1‘umik ile uğraşılmakda iken sanayi‘-i hendesede yed-i tavl sahibi olan bir san‘atkâr tarafından husûl-u maksada muvaffakiyet hâsıl oldu.

Köprünün altından gemi mürûru esnasında arabaların hareketine mesdûd ise de yaya gidenleri müstesna olub bunları nakle mahsûs olan târ yola iysal için kalelere birer asansör altı vaz‘ olunmuşdur.

Bu târ köprünün kirişleri o kadar terfi‘ kalınmışdır ki altından mürûr idecek en cisim-i sefa‘inin yüksek sirenleri ayaklarına takmaksızın seyr-u sefer idebilirler. Binâ‘en ‘ileyhe bu köprü,nehri kendi vasıtasıyla ‘arzen kat‘en itmek isteyin marını,bir kazaya uğratmaksızın kemâl-1 emniyet ve ‘itimâd ile sahil-i selâmete iysâl idebilecektir.

Köprüye dâhil olacak ahâliye asansörün birisi mevzu‘ olduğu kalenin zervesine ya‘ni târyevlik tasviyesine isâd iyledigi gibi mukâbil kaledeki asansörde diger sahildeki yaya kaldırımına indirecektir.

Bu dest-gâh üzerinde inşaât esnasında ‘amelenin mürûru için egerti birçok kirişler mevcuddur.

Mehmed Cemil

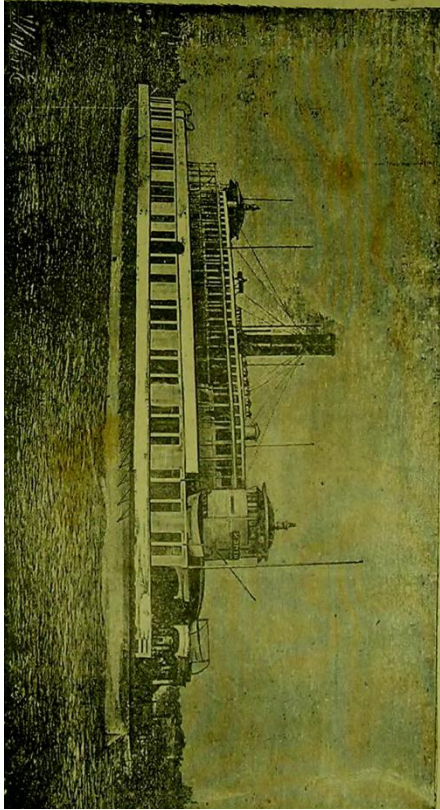
(s.56) Mevâd-1 Bahriye

{New York} daki {Höbügen Feri Kompany} nâm-1 yük vapurları kompanyasının yeni vapurları

(Höbügen Feri Kompany) için ahiren iki vapur inşa edilmiştir ki gerek yolcuların istirahatini müstelzem olan tertibatca gerek sür'atlerinin ziyadeligi husûsca bunlarda görülen âsar-ı terk-i câlib inzâra dikkatdir.

Müttekâbilen (Hudson) Nehri üzerinde kâ'in (New York) ve (Höbügen) arasında emedşad iden ve dükleri (Höbügen) de kâ'in-i meşhur Alman Kompanyaları namıyla yâd idilen bu iki gemi biri birinin aynı olduğundan birini ta'rif idersek diğerini de tevsif itmiş oluruz.

Bunlardan (Bremen) sefinesi çelik sacdan yapılmış ve gayet münasib bir suretde tertib edilmiş ve kıçdan çarhlı ve iki gügertelidir. Aynı resim ve tertibatda olan diğer sefinenin ismi dahî (Hamburg)dur. Her iki sefinenin de çelikden olan tekneleri (New York) daki (Marvel ve Şürekası) nâm-ı inşaât-ı bahriye kompanyası tarafından yapılmıştır. Gemilerin tavl-ı'umûmîyesi 222 ve su kısmındaki tavlı 218 kadem 6 parmakdır. Wn geniş yerinde 'arzı 36 kademdir.

Bu sefinelerin iki gügertesi vardır demişdik. En üstdeki salonun ve iki nihayetinde de birer kale vardır ki bu sayede pek güzel manzara ve nezareti vardır.

Altdaki salonun tavlı 157 'arzı 15 ve irtifa'ı 13 kademdir. Altda bulunan her salonu üstündekine çifte merdivenler rabt ve vasıl itmektedir ki hâmil olabilecekleri yolcuların mikdarı 450 ye baliğ olabilir. Her vapurun makine tavlı 97 'arzı 36 ve irtifa'ı 10 kadem olub da'iren madar etrafında bir gezinti yeri | leri çifte olub (kompavend) sistemindedir. Makineler (s.57) [W Filiçer ve şürekâsı] kompanyasının

ma‘mûlâtındadır. Makinelerin eb‘adışudur: tazyik-i azâmî silindirlerinin katarı 20 ve tazyik-i asgari silindirlerinin 28 parmakdır. Makinelerde buharın hâsıl ideceği tazyik 125 (paund) olup 9 kadem 1 parmak katarında ve 21 kadem tavlında iki ufak kazandan hâsıl olmaktadır. Her geminin birer müstefil hava ve tulumba makinesi de vardır ki (balak) sistemindedir. Bunların eb‘adışudur: tazyik-i azâmî silindiri 7 ve tazyik-i asgari silindiri 17 parmak katarındadır. Bunlar münferiden hareket eder ve katarları 1/2 17 parmakdan ‘ibâret olan iki tulumbayı tahrik itmektedir.

Bu iki geminin provasası tahmil iskelesiyle iyuce tetabik etmek için gayet güzel tedvir edilmiştir.

(Bremen) sefinesinin kuvveti 1,450 bargir olup sa‘atde 14 mil almaktadır ki dünyada nehir gemilerinden hiçbiri bu sür‘ate ha‘iz değildir.

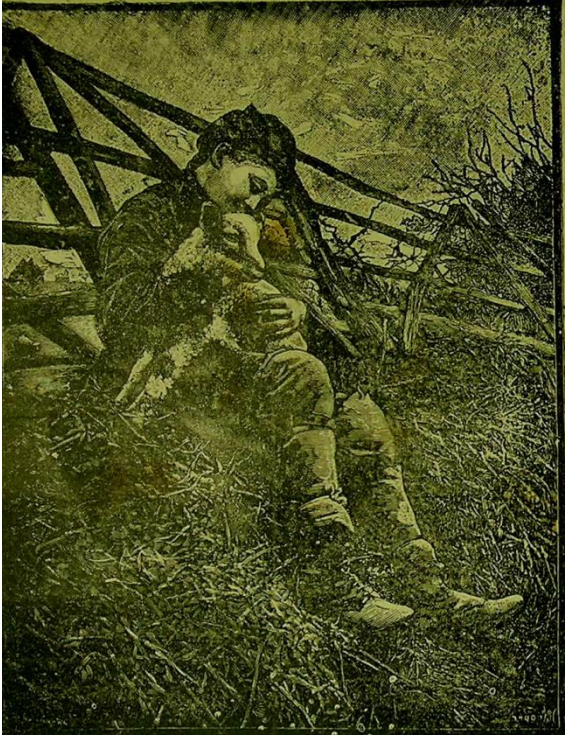
Nüzhet

(s.58) Tedâvi-i Tıbbîye

Fenn-i tedaviye idhâl olunan i‘ade-i kuvvet veyâhûd zâyi‘at-ı bedenîyeyi ensac-ı‘uzviye ile tazmin-i usûl

Ensac-ı beden tedaviye hâdim olabilir mi? Surnamesiyle maarifin otuz üçüncü nüshasında verdiğim malûmatın bugün mufassalını ve daha ziyâde ta‘mik idileneni ‘arz-ı inzâr kara‘in ideceğim.

İ‘ade-i kuvvet ilacının za‘if ‘azâmî mani‘ ve şihûhet hâsebiyle zuhûra gelmesi tabî olan ‘uzviyetdeki rehâvet ve ‘atâleti gidermek gibi usâfi cam‘ olduğu refakâmızdan musavver cihan gazetesini o nam ile neşr idildiği bend-i mahsûsunda bildirmiş ise de maksadımız ilacın i‘ade-i kuvvet için olduğu bir tarafa bırakarak bugün idilen tecarüb sayesinde tedâvi-i elektrikiyeden bile bir fa‘ide hâsıl olamayan ba‘zı imrâz-ı‘asabiye ile yine fenn-i tedâvinin teşfiyesinden ‘aciz kaldığı ba‘zı imrazda ensac-ı bedenîyede hangisinin usûl-u mahsûsesiyle dâhliden idilerek tedâvi edilmesi cihetlerini tedkikdir.

1869 senesinden beri fisulluce ma'lûmu (Bervon Sakar) ensac-ı'uzyeyi taht-elcild veyahûd veridinden biri vasıtasıyla dâhil-i beden iderek tedâvi-i imraza çalışmakta idi.

Mumaileyhe o zamanlar akademiye 'uzviyetde mevcut-u gadidât-ı muhtelifenin mayi'at mefruğeleri takviye-i beden ve iş bu ma'iyatın 'adem-i mevcudiyeti za'if-i 'azim tevlid idebileceğini tecarüb-ü müte'addide üzerine 'arz iylemişti.

Mu'allim mumaileyhe refik mu'allim-i şehir (Darz Neval) ile birlikde bu emelini kevveden fi'ile çıkarmağa çalışmakta olup nihâyet bugün salemen nokta-i mâtlube muvâselât iylemiştir.

Fenn-i tedâvide öyle bir ka'ide-i mazbata ve muntazama vardır ki bir ilacın mazreti münfe'atine galib yahûd mazret ve münfe'ati bir derecede olsa terki ca'iz ve 'adem-i isti'mâli münasibdir. Bundan başka bir ilacdan birkaç vak'alar mazreti isbat itse o ilac terk olunur (koka'in-sülfenal) gibi bugün fenn-i tedaviye ihdâl-i arzu olunan her bir ilac tecarüb-ü fisulluciyeden sonra şera'iti-i lâzımeği ha'iz olduğu tahkik iderek idhâl olunur.

Bervon Sakar'ın ilacına ma'raz olanlar, keyfiyet istihsaline tamamiyle vukûf hâsıl itmeyub ve nasıl olur ise olsun istihsal idub isti'male başlayanlar idi ki bunlardan biri de mu'allim şehir (Kostantin pol) idi. Mu'allim Bervon Sakar ile şeriki Darz Neval dahî ilacdan mazret vürudunu inkâr itmeyub hatta re'tin, kebed, muhafaza-i fevkâküllüye, tıhal, ve damağ hülâsalarımın taht-el cild şiringasından sonra mahall-ı zerkde bir haracın husûl-u vucu'şedidin tekevününe tasdik idilur.

Maya'-ı hassiye ve mebiz ile icrayı tedâvide mazret görülmüyor bu mazret-i ensacı'uzviyenin dâhil-i beden idilerek fa'ni-i icrâ iylemesinden ileri gelen bir şey değildir. Mahza-i vesa'it ce tedabir-i lazımede tekâsül ve ihtimal eseridir.

Azâ-i bedenîye hülâsasının taht-el cild şiringasından tevellüd-ü mazret hülâsası istihsal etmek için kullanılan suyun virdiği mazret'tir. Muhtera'ları tarafından idilen tecarüb-ü dakikaya göre Sen nehri suyunun kaynatmadan ve bi-l-hassa süzülmeden istihsal-ı mâ'ide isti'mâlî mazret bahşır. Husûle gelen ba'zı vuku 'at faci'a Sen nehri suyundan tevellüd ediyor.

Maya'-i mezkûrun istihsal olunduktan sonra alevmiyandan süzümlü ve ba'de hâmi-zi karbon tazyik-i muvacehesinde maya'-i mezkûru teshin etmekten 'ibaret olan 'ameliyat su derununda mevcut bulunması muhtemel olan tafilât-ı merziyeyi mahva kifayet eder.

Hamz karbon tazyik-i muvacehesinde maya'ı süzmek ve teshin etmek için Bervon Sakar'ın şeriki Darz Neval'in süzgeci isti'mâl olunur.

İşte böylece istihşâl idilub şera'it-i mâtlubeye (s.59) hâiz bulunan hülâsadan hiçbir mazret husûle gelmesi kâbil değildir.

Hülâsası istihsal olunacak azâyı bedenîyeden cism-i dereki hangi hayvandan kal' idilecek olur ise olsun mevte ne sebebiyet verir. Cism-i derekinin bu suretle ihrâcının mevte ne ba'is olması birçok hayvanlarda tecrübe edilmiş ve cism-i derekinin hayat üzerinde mühim bir vazife ifâ idildiğini kanâ'at hâsıl olmuştur.

Cism-i derekesi ihrâc olunan bir hayvanın 'ukb-u ihrâcda hülâsa-i cism-i dereki ile şiringa idilmesi hayatını muhafaza ediyor.

Cism-i derekiden müstehric mayanın taht-el cild şiringası yalnız cism-i derekenin 'adem-i mevcudiyetine karşı hayatı muhafaza etmek ile kalmayub İngiliz etbasından ba'zılarıyla Fransız etbasından birçoğu tecrübelerine istinaden cism-i dereki maya'-i müstehziri Myxodeme nam-ı maraz ile cism-i derekenin ve za'ifine târi olan ihtilâl ve tevkifden ileri gelen imrazı teşkiye iylediğini bildiriyorlar.

(Murray) namındaki İngiliz tabibi kuyunun cism-i derekisinden gliserini bir maya' istihzâr idub pek ziyâde terk itmiş bir Myxoedeme de tecrübe etmiş ve pek çok fevâ'idini müşahide etmiştir.

Mücerreblerden biri de (be-atiti) olub muma ileyhede hâmil ve Myxoedeme e mübtela bir kadını koyun cism-i derekesinden istihsal iylemiş olduğu maya'yla tedâvi iylemiş ve pek büyük muvaffakiyet kazanmıştır.

Şarite Hastanesinde doktor (Bevşar)koğuşuna gelmiş olan bir myxoedeme'yi on gün zarfında mumaileyhe doktor tarafından maya'-ı cism-i derekinin taht-el cild şiringasıyla tedâvi edilmiştir. 1856 senesinden beri Bervon Sakar 'uzviyetde mevcut olub hiçbir ehemmiyet-i mahsûsayı ha'iz-i zann olunmayan muhafaza-i

fevkâlkülliyyeleri,köpekler,tavşanlar ve hend-i tomuzlarından çıkararak hayvanların sür'atle öldüğünü müşahide iylemiştir. Hayvanat külliyyeleri ihrac olundukda mevt-i birkaç gün tâhir itdigi hâlde muhafaza-i fevkâlkülliyyelerin istisalinden sonra ölüm o gün vaki' oluyor.

Flipo,Garativle vesa'ir fisullucesi mu'allimleri her iki külliyyenin muhafazalarını yalnız birer küçük rehç bırağarak çıkarmış oldukları hâlde hayvanatın birkaç ayı yaşayabildiklerini tasdik idiyorlar.

Tizvinini,satılığ hayvanat-ı muhtelifede muhafaza-i fevkalkülliyyeler tedricen istihsal olundukda hayvanat-ı mezkûrede mümte'd ve mehlek-i ihlâl-ı merakiz-i 'asabiye vuku'yla mahv ve telef olduklarını müşahide itmişlerdir muhafaza-i fevkalkülliyyelerin hayat üzerinde mühim bir vazife icrâ iylemekde oldukları kendi inhilallerinden mütevellid da'i Adison'un şa'imetriyle de müsbetdir. Tecarüb-ü müteaddide hayat üzerinde mühim vazife ifâ iyledikleri tahakkuk iden muhafaza-i fevkalkülliyyelerden müstehric maya'ın taht-el cild şıngasıyla hayvanat-ı muhtelifi-i mevtiden kurtarılmakda oldukları da tecarüb-ü müte'addide ile tahakkuk itmiştir.

Da'i Adison da muhafaza-i fevkalkülliye hülâsaları zerk idildikde maraz-ı mezkûrun tedâvi idildiği bi-l-tecrûbe sabitdir.

Bervon Sakar'ın ilk def'a olarak tecrûbe iylediği maya'-ı hassyenin taht-el cild şıngasından husûle gelen netayic-i sa'ir mücerreblerle beraber tasdik olunduğundan bu husûsda sabk iden tecarib-i 'arz-i inzâr kar'ın itmek isterem ki bir netice-i kat'ie hâsil idelim. Mu'allim (Debu) akademiye iki hasta era'ie iylemiştir ki bunlardan biri 1891 senesi Mayıs'ın ikisinde bir 'adem-i intizâm hareket-i mehlekden maya' hassye zerkiyle kurtarılmıştır. İş bu hastanın kuvayı'azlîye ve harekât-ı'umûmîyesi bir selâmet-i tameküz itmiştir. Yorgunluğa mukavemet iylemekde ve meş-i harekete tamamiyle muvaffak olmaktadır. İkincisi 1890 senesinde bir 'adem-i intizam harekete mübtela olmuş'askerdir. İş bu mariz beş mah zarfında maya' hassyenin taht-el cild şıngasıyla kesb-i 'afiyet iylemiştir. Bu 'asker el-yevm fevkal'ade bir sür'atle hayvana biniyor ve hiçbir hareketinde rahatsızlık hiss itmiyor.

Haaver'de mösyö Jilber mösyö Debu'nun 'asker hastası gibi aynı hastayı maya'-ı hassiye ile tedâvi iylemiş ve tamamiyle muvaffak olmuştur.

(s.60) Sen Petersburgda doktor (Ovispansky) dört aded 'adem-i intizam-ı hareket tedâvi iylediğini bildiriyor. 20:30 şıngadan sonra hastalıkda mükemmel bir tevkif-i müşahide iylemiştir. Evca' mahv olmuş ve hareket-i suhûlet kesb iylemiştir. Tebul ve tağut kolaylaşmıştır. Ve za'if-i tenasül hâl-i tabi'ie i'ade idilmiştir. Tevkif-i maraz tedavinin 3/4 kısmında muvaffakiyet göstermiştir. Maya'-ı hasyenin taht-el cild şıngası cümle-i niha'ie ve damağiyeye kuvvet-i fevkal'ade bahş idiyor ve böylece emraz-ı tıfiliyeye karşı bir sed çekiyor.

Doktor Ovispansky maya‘-ı mezkûrun mezâd-ı tıfılât olduğunu birçok hayvanlardan bir kısmını cemre-i mikrobile ve bir kısmını da ru‘am-ı mikrobile talkih idilerek tecrübe iylemiştir. Şöyle ki bunlardan bir kısmını şahid diye ayırmış o kısm-ı digerine on gün maya‘-ı hassye-i şiringa iylemiştir. İş bu zaman zarfında şahidler tamamiyle ölmüş ve şiringa idilenler kurtulmuştur.

Dört köpege verem bssili zerk itmiş ve dördü de iki ay zarfında telef olmuştur. Diger dört köpege verem basili zerkden sonra maya‘-ı hassye ile tedaviye başlamış bunların cümlesi de kurtulmuştur. Tehâcüm-ü salûzerine bir te‘sir-i şifasaz görülmez ise bile tevkif-i maraz müşahide idilebileceğini ihtiyatla bildiriyorlar ‘adem-i intizam hareketini maya‘-ı hassye ile tedavi idenlerle bu tedaviden çıkan netice şu gösterilen cedvelden anlaşılır.

Hasta Şifa

Doktor Ospanky	4	3
" Viktoruf	7	5
" Bernard	3	3
" Depev	4	4
" Atba-yı Muhtelif	17	14
		<hr/>
	29	35

Şu hesabda bir yaklaşık yahûd mübalağa faraza idilse hesabı tasgir iderek 40'da 10 şifa görmek mümkün olacak ki bu da büyük bir muvaffakiyet sayılır. Makalemizde hakikaten sahib-i kemâl eczacılar bulunduğu cihetle bunların iş bu maya‘ından istihsal iderek etbanın da tecrübe itmeleri tarafımdan vuku‘ bulan taleb üzerine maya‘ hassye-i mu‘allim mumaileyhe tarafından irsâl olunursa bu bu husûsda vuku‘ bulan tecârîbi de yakın bir zamanda inzâr kara‘ine ‘arz ideceğimi va‘ad iyerim.

Doktor Ş. Kâmil

Sanâ‘at

Fotoğrafya

Hüsn-ü lâtif imzasıyla fotoğrafyaya a‘id vârid olan bir makalenin fitrat-ı tarihiyesi olub aynen derc edilmiştir:

1556 sene-i milâdiyesinde, kalur-u fezânın ziyâya ‘arz olduğu zaman karardığı kimya-geran müşahide itdiler.

1590'da, yahûd az bir zaman daha evvelinde "C.B. Purna" Kara kslak kutuya ihtira‘ itdi.

1727'de "C. H. Şulze" azutiyet-i fezâ mahlûlunu tebaşiriyle karışdırarak ziyâ-işemsde yazıları istinsah itdi.

1737 'de, "helvet" azutiyet fezâ ve kalur zeheb mahlûllerini kağıdlar üzerinde isti‘mâl itdi.

1757'de "C. B. Bakarius" kalur feza-yı isti‘mâl itdi.

1770'de, "şil" mevr-i ziyânın kalur fezânın kararmasına pek ziyâde te‘sir itdigini müşahide itdi.

1774'de "şil" kalur gazını ayırdı.

1777'de, mumaileyhe kalur fezâ su içerisinde ziyâyâ ‘arz idilirse kaluru ga‘ib itdigini buldu.

1794'de, "bir evhem" azutiyet-i fezâ mahlûlu ile ısladılıb bir kara keslak kutu içerisinde ziyâyâ ‘arz olunan fildişi üzerine resm almak mümkün olabileceğini söyledi.

1801'de, "riter" kalur fezânın ziyây-işemsin havî olduğu elvandan mevr vasıtasıyla karardığını keşf itdi.

1802'de "Tomas Veç Wood; Büyük Veç Wood'un oğlu; ve Hamfery Dewey" tarafından camlar üzerine (s.61) yapılmış boylu resimleri kopya itmek; ve azvetiyet-i fezâ vasıtasıyla resm-i müsennemler yapmağa da‘ir yazılmış bir kağıd "revayal institiyosin" de okundu. Dâvî kalur fezânın azvetitden, ve kâvsalenin kağıddan daha alver yeşili olduklarını buldu. Ba‘zı fotoğraf bâ-semâları ve mikroskop vasıtasıyla alındı ise de tecrübe-kârlar bir mey‘in ve ma‘yar bulmağı beceremediler.

1810'da, ziyây-işems kalur fezâ ile ısladılmış kağıd üzerine ‘aks itdirildiği vakt renk-i tabiyye yakın bir şeyi hâsıl olabileceği "sibek" tarafından müşahide idilmiştir.

1812'de "Kurtuva" eyyevdi keşif itmiş. 1813 yahûd 1814'de "Josef Nise Fordevniyepis" ma‘den levhalar üzerini ma‘denî zift ile setr iderek kara keslak kutu dâhlinde birkaç sa‘at ziyâyâ ‘arz itmiş müte‘essir olamayub hâlâ kâbil-i ihlâl olabilen kısımlarını lavanta yağı ile eridub def‘ itmiştir.

1819'da "Cunherşel" taht-ı kibritinleri; ve kaluy-u taht-ı kibrititlerin kalur fezâüzerine olan te‘sirât hâliyesini tevsif itmiştir.

1824'de "Daner" kara keslak kutu vasıtasıyla alınan resimleri da‘imî yapmak ümidiyle niyepes gibi aynı mâdâüzerine tecrübeler yapmağa başlamıştır.

1824'de "Balar" bervemi keşif itmiştir.

1827'de "Niye pes" her ne kadar yaptığı resim numunelerini (Royal Sosyete"ye takdim itmiş ise de tuttuğu usûl-u ‘amelîyeyi tafsilen beyan itmekden çekinmiş olduğundan tolayı‘itibar kazanmamıştır.

1829'da Niyepes ile Daner birbiriyle iştirâk itdiler. 1833'de Niyepes vefat itdi ise de Daner yalnız başına yine işine devam itdi sonra isti'mâl itdiği kumaş levhalar üzerinde bir zemin peyda itmek için iyü de kullanmağa başlayarak nihâyet kendi ismine nisbetle yâd olunan usûl-u ihtira' iylemiştir ki bu usûle 'alî-el 'umûm (Daner ve Teyp) dirler.

"Fokas Talbut)un da bu sene tahriyata başladığı rivayet olunuyor. Kendi dedigine bakılırsa 1839'da meydana koymuş olduğu birkaç resmi- ki bir hanenin muhtelif görünüşleri idi.- daha 1835 senesinde iken kara kslak ota dâhlinde almış imiş.

1838'de Daner,Daner ve Teyp usûlunu "Hambulte,Baviye,Arağoye" ta'rif itdi. Sonra Arağo'nun sayesinde,usûl-u 'ameliyesine da'ir ha'iz olduğu hukûk-u zatiyeden vaz geçmek üzere senevî 6,000 frank bir mükâfata mazhar oldu.

1839 senesi Ağustos'unun on dördünde Daner usûl-u İngiltere'de taht-ı imtiyaza alındı. Bu tarihten beş gün sonra ise Paris'de 'alenen izâh idilerek yalnız İngiltere'ye müstesna olduğu hâlde bütün cihana 'ilân olundu.

Yine bu sene içinde Fokas Talbut kendi "tersim-i bi-l-ziyâ" usûlunu meydana koydu. Talbut bu usûlunde, 'adi tuz ile karışdırılarak yapılmış kağıda isti'mâl idub bu kâğıdları azutiyet fezâ ile hassas hâline getirerek üzerine resim çıkardıktan sonra 'adi tuz ile sudan 'ibaret bir mahlûl meşbu' ile hayali tesbit iylemiştir ki bu vechle hem menfi hem de müsbet istihsal itmiştir. Sonra hassasiyet teşkil için 'adi tuz yerine bir umur-u potasyum kullandı. Con Herşel tesbit için "taht-ı kibrititi sûd" isti'mâlini tavsiye itmekle beraber cem'iyet-i kraliyeye kendi eliyle yaptığı fotoğrafları takdim itdiği bunlardan biri kara kslak kutu dâhlinde alınmış kendi teleskopunun fotoğrafı idi.

"C.B. Reyt" kağıd üzerindeki azutiyet-i fezâyı ziyâyâ karşı daha ziyâde hassas kılmak için mazi menku'mı (hamz-ı'afs, ve narı'afslar bundan istihsal idilir.) İsti'mâl itdi; ve resimleri taht-ı kibrititi sûd ile tesbit iyledi.

"Mangoponton" sâni kurumiyet potas mahlûlu içinde iyiden iyiye ısladılarak kurutulmuş kağıdların ziyâyâ 'arz olundukları hâlde değışdiklerini ve ziyânın te'siriyle husûle gelen kurum-u mürekkebâtının bir dürlü def' idilemediğini beyan itdi.

1840'de Con Herşel karışıklığı def' itmek (s.62)üzere müsbet ve menfi ta'birlerini,şimdiki hâlde fotoğrafya nokta nazarından ne ma'na talep idilirse o vech ile isti'mâl itmeğe başladı. Sonra,üzerinde hassas gümüş terkinden per-zemin peyda itmek üzere lâzım gelen levha yerine cam kullandı.

Bir umde fotoğraf husûslarında alver yeşili olmağa başlayub "gudarid" tarafından Daner usûlundeki levhaların ihzârında "Bayar" tarafından da sa'ir yolda isti'mâl idildi.

1831'de "Petsual" kendi ismiyle yâd olunan 'adeseleri icad itdi,sonra "o vakte lender" de anları'imâl itdi. Fokas Talbut ihtira' itdiği kalutiyet usûlunun imtiyazını aldı ki bu

usûl ile kağıd üzerinde eyyud gümüşden bir zemin teşkil edilub azutiyet fezâ ile hâmez-ı'afs mahlûlu vasıtasıyla daha ziyâde hassasiyet virilerek ziyânın te'siriyle heman görünür görünmez derecede resm çıkarıldıktan sonra yine o mahlûlun daha ziyadesiyle inkişaf itdirilmiştir. Güneşli havada bir kademın on beşde biri kadar mesafede bir deliğin bir dakika kadar açık turdurulması bir benatın resmi alınmasına kâfi idi. "Milude" o ana kadar büsbütün kara keşlak bulundurulan beyt-i mazlumlarda renkli,husûsuyla kırmızı ziyâ isti'mâlini keşif iderek imtiyazını da aldı.

1842'de Con Herşel imlâ-ı hedîdiye ile tıbb usûlunu ihtira' itdiği mavi basmalar husûle getirmekde bu usûl dâhlinde idi.

1844'de "Robert Hant" kibritit hedîdin inkişâfa vâsıta olduğunu meydana koydu.

1848'de "Niyepes Dosnet Viktor" albumin usûlunu icad itdi. Cam levhalarını eyyud potasyumu hâvî albumin ile setr iderek hâsıl iylediği zemini azutiyet-i fezâ mahlûluna daldırarak ıslatdı.

1851'de "F. Sukut Arçer " fotoğrafya işlerinde isti'mâl idilmek üzere en evvel "Logrei" tarafından ihbar idilmiş olan kolludyun terkinini meydana koydu.

1852'de Fokas Talbut fotoğraf ile hakk idilmiş levhalar tertib itdi. Levhalar–hakkâkların taşları– ilk evvelce jelatin ile sâni kurumiyet potas hâlitasıyla setr iderek bir menfinin altında olduğu hâlde ziyâya 'arz itdikden sonra yıkayub hakk iylemiştir.

1854'de İngiltere Fünûn Gazetesi bir ağaç parçasıüzerine alınan fotoğraftan hakk idilerek teşkil idilmiş bir kalıp yapıldığını ilân iylemiştir.

1858'de Londra'da neşr olunan (fotoğrafya hevadji) namındaki gazete böyle bir numune olduğunu söylemiştir.

1864'de "B. C. Seays" ile "V. B. Bultun" kulludiyun mahlûllerini isti'mâl iylemiştir.

1771'de "R.L. Medoks" kulludiyun birine jelatin kullanmıştır.

Bu tarih fotoğrafyanın başlı başına bir san'at sırasına giçmesine mebbe olmuş ise de yine bu tarihten sonra fotoğrafyanın ikmâl-ı'ameliyatında tedricen pekçok tahvilât vuku'a gelerek bugünkü hale iysâl idilmiş olduğundan başka bir makale ile de ilerisini 'arz iyler.

Şuunât-ı Fennîye ve Medenîye Ma'lûmât-ı Mütenev'a

Yeni bir madde-i lifi

Erbâb-ı san'atın yük,pamuk ve ipek yerine mensucâtda mevâd-ı nebatiye isti'mâline anhma ki çokdan beri ma'lûmdur. İşte bu anhmak netayicinden olarak "alse" namı virilen bir nev'î (hatmi) bulunmuştur ki elyafı gayet ince ve heman ipek gibi yumuşak ve bükülüb egrilmesi kolaydır. Binaen 'ileyh çamaşır,elbise ve mefruşata mahsûs mensucât 'imâlinde bundan istifade olunmak muhakkak 'add olunur.

Mizan-ı el-Hava Hidmetini Gören Bir Ot

Almanya'nın (Turbingen) kıt'ası ahâlisi kışak-ı imtidâd ve şiddetini çalıççekleriyle dikenlerine uzunluğundan istidlâl iderler. Bu sene ise o civar ormanlarında (s.63)çalı dikenleri gayet sayk ve uzun olduğundan gayet şiddetli bir şitaye intizar olunuyor.

Edison'a Mükâfât

Merkezi (Londra) da bulunan cem'iyet-i fennîye,elektrikin telgraf,telefon ve tenvirâtda isti'mali husûsunda terkiyat-ı husûlicun vuku' bulan hidmatine mükafaten elektrik fennî'ulemâyı meşhuresinden (Alva Edison) a [Albert madalyası] ndan bir kıt'asının ihdasını taht-ı karara almışdır ki bu madalya 1864'de ihdâs idilmiş ve o zamandan beri elektrik mentesbininden birçoğuna virilmişdir. Ez-cümle 1866'da (Frada) ve 1867'de (Kook) ve (Veştun) ve 1869'da sir (Wiliam Tomson) ve 1880'de (Cavl) ve 1888'de (Helmuh Valiç) namındaki zevata 'itâ idilmişdi.

Şikago Sergisinde Garib Bir Harita

Yakası açılmamış garabetlerin mevcudu olmağa da kemâl-i hârsele muhafaza iden Amerikalıların Şikago sergisinde bir tuhafıkları daha görülecektir. (Pensilvanya)lı bir bakkal şirketi hükümât-i mütefekke-i Amerika'nın 18×24 kadem ve sa'atinde bir haritasını teşhir idecektir ki bunun üzerinde hükümetlerin ile memlu teknelerle gösterilecektir.

Bunun hey'et-i mecmu'ası mahsûsen 'imâl itdirilmiş olan tek bir cam levhasıyla örtülecektir. Bu garib bakkaliye sergisinin mesarifi 15 000 dolar [(dolar) takriben 18 guruşdur] a balığ olacaktır.

Hal Mes'ele

54 numarolu nüshamızdan münderic mes'elelerin ilk def'a toğru olarak hâline Lütuf Paşalıİsma'il 'Ali Efendi muvaffak olmağla hediyen mev'udemiz olan yetmiş guruş kıymetinde (Mirât-ıÂlim) namındaki mecmu'ayı kitabhanemizden ahz idebilirler.

Sûret-i hal:

C/1 mevâd-ı'uzviyenin levnini izâle iden,def'a el-te'fin fahm namındaki cisimdir.

Bu hassede en ziyâde fahm hayvanide müşahide olunur. Bununla turnusol boyasını ve melun şurubları karışdırıb bir müddet 'alî hâle terk itdikden sonra terşih idilecek olsa mevâd-ı mezkûra levnden 'ari ve berrak olarak müşahide olunur. Sanâyi'de bundan fevkâl'ade istifade idilmekte bulunmuşdur.

C/2 biraz evvel 'arz itdigim üzere kömür,za'il-i el-levn hâssesinden mâ'dâ bir de daf' el-tef'in hassesine mâlikdir. İşte ikinci su'alde dermiyan idilen çareye şu vechle cevab virecegiz. Seyahatde ez-cümle bahren vuku' bulan uzun yolculukda suyun müddet-i medîde te'fin itmesi için kablarn ez-cümle su fiçılarının derunlerini kömür

ile sıvamalıdır. Bu usûl suyun ‘adem-i te‘finini mucib olur. Hatta bu fikri (Bertole) namındaki kimyager tavsiye itmiştir.

C/3 elmas bulunmadığı takdirde sanâyi‘de cam kesmek için isti‘mâl olunacak cisim 1774 tarihinde (Şeyl) namındaki kimyager tarafından keşif ve bir müddet sonra (Gahn) tarafından mürekkebatından istihrâc ve tefrik idilen mangenez cisimidir. Sekalet-i izafiyesi 7,138 ile 7,206 mikdarları meyanında tehâlûf ider. Fevkâl‘ade selabeti cihetle sanayi‘de elmasdan sonra camı kesmek için kullanıldığı gibi çeligin vesair sert mevâdın işleminde dahî kullanılır.

C/4 salban ve çapa gibi zirâ‘at aletleri altun ve gümüşden olarak Amerika'nın hîn keşfinde yerli olan ahali-i gayr-ı mutemednasının ‘imâl ve isti‘mâl itmiş oldukları görülmüştür.

Çünkü evvel vakt hedîd henüz anların mechulu bulunuyordu. Tabi‘atda gayet mebzul ve münteşir bir cisim bulunduğu (mürekkeb) ve hâlbuki âzad hâlinde bulunmadığı eceden,mürekkebatından istihrâc ise hayli ma‘lûmâtı fennîye ve terkiyat-ı‘ameliyeye tevkif itmekle değil Amerika'nın ahâli-i gayr-ı mütemednası hatta evvel zamanın kademasının bile mechul bulunuyordu.

C/5 sularda ta‘iş iden kabuklu hayvanatın kabukları karbonit kalasdan münba‘is olub ancak o cismin su derununda bulunduğu sırada hamz karbon cismiyle aralarında husule gelen ittihad ve münasebet-i kimyeviyeden vucuda gelir.

İşte başlıca hamz karbonun fe‘alı te‘siriyile ekser-i maya‘-ı ma‘denîyenin menbi etrafında da‘ima sûretde tekessebât cebriye teşkil itdigi görülür. Hatta böyle sularda bir mive yahûd kuş yuvası veyâhûd kalb gibi sâb bir kıt‘a gats idilecek olursa karbonit kalas gats idilen kıt‘a üzerine tecmi itmekle anı tehcir ider. Ve kalbin şekliyle müteşekkil bir kıt‘ayı mermere tebdil iyler. Kezâ sularda te‘yiş iden kabuklu hayvanatın muhafazaları ve nebatatda bulunan karbonit kalasın bir kısmı yine bir fi‘il-i kimyevî vasıtasıyla teşkil ve tevellüd ider.

Toğru hal idenler: Mekteb-i Tıbbîyeyi Mülkiye talebesinden Ahmed Şükrü,Batumlu Hüsnü Basri Bin Süleyman,azmid karantinasında Şehabeleddin,Mekteb-i edebden me‘zun Miğrediç Naş'dır.

Mehmed Süleyman

Mes‘elelerimiz

S/1 mecmu‘aları (42) olub birincisine (3) zamm olunub ikincisinden (8) tar‘o olundukda birbirlerine mesâvî olan ‘adedler hangileridir?

S/2 bir memleketin arazi-i sathiyesi (25000) mil coğrafi merbi‘ olursa adî-i mile tebdil olunduğu takdirde kaç mil merbi‘ olur?

S/3 nısf-ı katariüç desimetre olan bir kürenin mesâhe-i sathiyesi ne olur?

S/4 bir mes‘elenin üç zaviyelerinden biri kırk altı derece otuz dört dakika ve beş saniye ve diğer biri de elli altı derece ve kırk iki dakika on yedi saniye olarak iki zaviyesi ma‘lûm olduğu hâlde üçüncü zaviyenin ne kadar ma‘lûm olduğu hâlde üçüncü zaviyenin ne kadar dakika,saniye olduğunun istihracı matlubdur?

(s.64) S/5 ‘ilm-i hendesenin zuhûru tarihiyle,mevcudunun bildirilmesi matlubdur?

Ber-veche bâlâ beş dane mes‘ele-i mündericenin ilk def‘a toğru ve matlube muvaffak olarak hâline muvaffak olan verika sahibine bir ‘aded (her bağçeden bir çiçek) namındaki kitab ihdâ olunacaktır.

Sa‘ir hall idenlerin,kemafi ensabık esâmiyesi gazetemize kayd ve derc idilecektir.

Fennî Eglenceler

Üflemekle Suyu Kaynatmak

Evvelce de beyan olunduğu üzere hükümet tabî‘iye ile kimyanın tatbikatı semeresi olarak husule gelen lâtif ve mütenev‘a eglencelerden biri de budur. Esası fennî olmağla beraber garabeti cihetle sa‘irlerine tevafuk ider. Tabî‘idir ki su ile memlu bir şişenin üzerinden üfleyerek su kaynar dinilecek olursa bâde-i emrde evvel kadar ‘itimâd olunamayacağışübhesizdir. Fakat tecrübe ve icrasını müte‘akıb husûle gelecek muvaffakiyet bu husûsdaki ‘itimadsızlığı bertaraf ideceği melhuz koydur.

Birinci sene nüshalarımızın birinde beyan idildiği üzere (enbubede galeyan iden su) serlevhasıyla ‘adî bir enbub derununa su konularak bir insanın derece-i harâretiyle galeyan itdiği gösterilmişdi; hatta bunu kar‘ilerimizden ekserisi belki mesiregâhlarda ra‘yel‘in müşahide itmişlerdir.

Sûret-i icrası: ağzı gayet sık kapanılır küçük bir şişe tedarik idiniz. Dörtde üç mikdarını su ile imla ve ağzını açub derununda tuzlu su bulunan bir kase ruloya (kulblu ‘adî bir kab şekilde görüldüğüüzere) vaz‘ idub ateşüzzerine konulur.

Tuzlu su 109 dereceye toğru galeyan ider. Galeyanın vuku‘ anında şişe çekilur ve ağzı kapadılır. Biraz sonra tekrar mahaline konularak galeyan ve tehir derecelerinde şişenin ağzını der‘akıb güzelce mehr mumu veya bal mumu ile eyuce sedd idersiniz.

Şişenin derununda boş ber-mahall görölür. Burada hava yokdur. Teshin ile ihrâc idilmişdir. Şimdi şişeyi tahrik idecek olursanız derunundaki suyun bir cism-i basit ve

‘adetânın parça imiş gibi aşağı ve yukarı hareketi görülür. Ve âdî bir demir çekicinin zarbından mütehâsıl gürüldüsüne mekis bir şamata işidilir. İşte bu keyfiyete su çekici ta‘bir iderler. Mar-el zikr kava‘idin beyanından sonra usûl-u tecrübemize devam idelim. Ağzını tıkamaksızın su ile memlu bir şişeyi hamam marîüzerinde yahûd bir ateşde galeyan itdirelim müte‘akıben hamam mariden tışarıçıkarakalım galeyanın teskin ve mündefi‘ olması için bir müddet ‘alî hale terk idilir. Biraz zaman sonra eger şişenin yukarısına bir buz parçası,yahûd ‘adî soğuk vaz‘ idecek olursanız şişenin derunundaki suyun derhâl galeyana başladığı görülür. İşte biz şişenin üzerinden bir enbub vasıtasıyla üfleyerek de suyun galeyanı neticesine muvaffak olabiliriz. Esbabına gelince ma‘lûmdur ki su yüz derecede galeyan ider. Bu da havanın tazyikinden neş‘et ider. Eger mürtefi‘ bir noktada suyu galeyan itdirecek olursak bu galeyan yüz dereceye varmazdan evvel vuku‘ bulur. Tazyik tamamıyla üzerinden ref‘ idecek olursak biraz sonra tekrar galeyan ider. İşte şişenin derunundaki havayı bi-l-ihrac suyun üzerindeki tazyiki ref‘ itdigimizden suyu yüz dereceden evvel galeyan itdirebiliriz.

Zaten (enbubda galeyan iden su) keyfiyeti insanın derece-i harâretiyle vuku‘a geliyor muydu? Ma‘lûmâtdır ki insanın derece-i harâreti vasati olarak 36:37 derecelerinde bulunmaktadır.

Mehmed Süleyman

Bir haftalık takvim

Sene-i kameriye 1310 sene-i şemsiyye 1322									
İnsak	Evkât				Sayf-ı evvel	Şehur			Eyyâm
	‘Aşa	‘Asr-ı evvel	Zahr	Tulu‘ şems		efrenci	Temmuz	Mâli	
D S	D S	D S	D S	D S					
7 40	1 47	8 52	4 58	9 37	14	4	23	11	Pençşenbe
43	47	52	59	39	15	5	24	12	Cuma‘
45	46	53	5 00	42	16	6	25	13	Cuma‘ irtesi
48	46	54	1	44	17	7	26	14	Pazar
51	45	55	2	46	18	8	27	15	Pazarirtesi
54	45	55	3	48	19	9	28	16	Salı
57	44	56	4	51	20	10	29	17	Çaharşenbe

Müdiri mes‘ul: **matba‘ ve kitabhane sahibi Kaspar**. Sahib-i imtiyaz: **Ahmed Naci**.

(s.65) ÜÇÜNCÜ CİLD – SENE 2 – NUMERO 57 – 18 MUHARREM – 1310–
30 TEMMUZ 1308

(s.66) **Muhteviyat**

Ma‘zeret-i Tabîye– Mevâd-ı Edebîye: Buseş Mâderine – Mevâd-ı Hükmiye: Havayı Nesimi (Mâba‘dı son) Mevâd-ı Fennîye: Zabt-ı Kelâm (Uhredin altı)– Tarih Tabî: Arslan – Hıfz-ı Sıhha: Mesakinde İcrâsı Lâzım Gelen Tedabir-i Tahfiziye–Şu‘unat-ı Fennîye ve Medenîye: Yeni Bir Ma‘den. Yeni Bir Cism. Dünyanın En Büyük Elma Bağçesi. Kekliklerde Kolera. Teşmiş Ya‘ni GüneşÇarpması Havâs ve ‘İzâmızdan En İbtida Hangisi Uyur. Doktorlarla İyi Yollar. Tıfılâtın Ehemmiyeti.–İhtirâ‘at ve Keşfiyat-ı Cedîde: İdareli Kola Makinesi – Hal Mes‘ele–İhtâr-ı Mahsûs– Fennî Eglenceler: Gümüş Yapraklı Ağaç– Bir Haftalık Takvim– Mükemmel Kâbus ‘Osmanlı.

Resimlerimiz: Buseş Mâderine – Arslan– Uhredin– Kola Makinesi– Gümüş Yapraklı Ağaç.

Ma‘zeret-i Tabîye– Rabb-ı müte‘al hazretleri şehr-i yâr me‘ali-perver efendimiz hazretlerini atvel-i ‘amr ile ma‘mur ve kemâl-ı‘afiyet ve sıhhatle ilelebed erike-pirâ müstemirr buyurub kar‘in ve bi-l-cümle teb‘a-yı sâdika-i ‘Osmanîyelerini zât-ı grubu sıfat-ışahanelerine bağışlasun amin.

Giçen hafta matbu‘a ve kitabhanemizin bir gün açılmayub vilâyât-ı şahanedeki abonelerimize gazete irsâl idememekle ceridemizin müdürü Kasbar efendinin semere-i feva‘idi oğulcağızının vuku‘-u vefatından ileri geldiği cihetle ma‘zeret mezkûremizin kabulunu ricâliyle iki nüshası bir yerde takdim olunduğunu ‘arz iyeleriz.

Mevâd-ı Edebîye

Buş Maderine

Tıfulet bir çocuğun her dakika nâsiyesinde şefkat-ı efzâ bir tabiş-i cazibe-perver bulundurur! Her çocuk,her körpe yavru validenin hiss-i şefkatini galeyân-ı da‘imî halinde bulunduracak bir sevgiye mâlik olduktan başka bir ma‘sume nazar-ı milan ile bakmayı takdir idabilen her ferdin muhabbet-i kalbiyesini cezb için tabî bir saffeti,dilkeş bir hasseye ha‘izdir.

Mini mini bir yavruya muhabbet idilmez de ne olur? Sena‘-ı kudret ve rekk-i idrâk ve istifhamından ‘arî‘azimet ‘alviyesi ufacak blr vücuda numune-i bedi‘a olarak toğmuş: her şeyi her ma‘lûmâtı mahiyeti mechul bir hiss ile idrâka isti‘dâd ibrâz idiyor; taklid diye sahi-i husûle getirdiği hareketinin esası tedkik idilecek olsa bir yerden görmediği,kimseden işidmediği,fakat rabîta-i hasse-i insaniyenin ma‘nevi bir ta‘limi ile istihsalı anlaşılır.

İşte böyle blr sevgili yavruyu söyler! Hem âsâr-o bahar-ı kudrete karşı mebhut bir hâlde söyler.

§

Bu gaz ipinin şevk-i efzâ-i letâfet tabîîyesinden istifade itmekte olan küçük a‘ile bu akşam da yemege indiler,sofrada bir valide,bir mini mini kız,bir de büyük valideden başka kimse görünmüyordu.

Küçük yavru uzun ayaklı sandalyesine oturmuş tombul kollarını sofraya tayamış validesinin tabağına virdiği yemekleri bir şetâret-i ma‘sumâne ile yiyordu. Valideler sofraya mahsûs me‘kelmelerini küçük kızlarını söyledüb dökülmemeye hasr itmişlerdi,o söylüyor bunlar da validelerin gönlünden başka yüreklerde misli nadiren görülen bir hiss-i fevkâl‘ade ile dinliyorlar; küçük kız sözü keser kesmez yine söylüyorlardı.

Bir aralık ma‘suma yanı başındaki sandalyeye bakdı,bu bakış hezeyânına dönmekden ziyade ma‘sumane itlâkına sezâ-ver idi. Yavrucak boynunu bükdü,bir kere de validelerinin yüzüne ‘atf-ı nazar itdi.

– Anne,babam nerede? didi.

Valide bu su‘ale müte‘essirâne bir sükût ile önüne bakmaktan başka cevab viremedi.
Büyük valide:

–Şimdi gelecek. Sevgili yavrum yemegini yiyesin.

didi. Fakat sofradaki şevk ve sürûr o anda bir sükûn-u hatıra bir endaze tahvil itdi. Bu hâl ile o akşamki ta‘am zamanı da geçdi.

§

Kamer-i şua‘şeb nevazıyla sahili tenvir idiyor. Denizde karşılıklı nevrani bir köprü uzanmış gibi latif bir manzara (s.67) peyda olmağa başlıyordu. Hava gayet saf,satıh-ı derya râkid,etrafındaki birkaç küçücük kuşlar ötüyorlar.

Rıhtım boyu bir ikl derken birçok akşam gezinticilerle tolmaya başladı. Küçük kız:

–Anne biz tışarıçıkmayacağız mı? diyordu. Yine büyük valide:

–Çıkacağız küçük kuzucuğum. Ben seni gezdireceğim. Didi. Küçük a‘ile küçük yavrularını aldı tışarıçıkıldılar,fakat yanlarında bir erkek bulunmaması da‘imî sûretde yüzlerinde bir şevk-i hezeyanına taşıdıklarını gösteriyordu.

§

Bu gaz ipi vapurları gibi sahile gayet yakın bir vapurun geldiği görünüyordu. Valide:

–İşte onun vapuru. Hem ta kendisi. Didi. Büyük valide bunu tasdik itdi. Mini mini kıza o vapuru gösteriyorlar,o da:

– Ohh, anne babam geliyor ha!

Diyordu. Vapurun düdüğüçaldı. Bu sedâ kapudanın her vakti ki ma‘tâdi üzere a‘ilesine usûlunu tebşir idiyordu.

Artık geldiğine şübhe kalmamış bir sa‘at sonra kapudan gelecekdi. Mütenezzehler evlerine döndüler. Valide elbisesini değışdirdi. Pencere önünde sevgili çocuğunu babasına intizâr itdiriyor. Her söz "şimdi gelecek" le nihâyet buluyordu bir aralık valide:

– Kızım babanı ne kadar çok arzu idiyorsun yoksa onu benden ziyâde mi seviyorsun?

Diye sert birkaç söz ile bir iki dakika intizâr daha geçirmek üzere idare itdigi sözle:

– Babamı göreceğim geldi. Annemi de o kadar severim.

Cevabını alınca valide mini mini yavrusunun letâfet-i keşan tudaklarınıöpmekden kendine alamadı.

Abdullâhid Nuri

Mevâd-ı Hükmiye

Havayı Nesimi

(Elli altıncı nüshamızdan mâba'd)

"Jozef Mongolfiye" ilk tecrübesini icra itdiği zaman mes'ele zaten hadd-i kemâle gelmiş idi dinebilir. Hatta mes'eleyi o kadar küçükden beri ashâb-ı tecrübenin tiran-ı mergatı taklid da'vasının halindeki tahriyat sebâtâreneleri olduğu da 'ilaveten dermiyan idilebilir.

Şübhe yokdur ki tabi'atın mücerred-i tiran maksadıyla birtakım hayvanata hayret-bahş'ukûl bir sûrette tahsis itdiği 'uzviyat ile selahlanmak için uzun uzun cest ve cuyâ kalkışmak havalarda bi-perva ve 'aliyyel'amiya öpmek arzusunda bulunanlar nazarında geyet tabiî görünür.

Ma'mâfihe burada cihet-i fennîyece bir noksan vardır ki onu da tarih-i ihtirâ't-ı beşerîye vâzhen meydana çıkarmaktadır.

Filhakika bahşımıza makran bir misal olmak üzere diye biliriz ki her ne kadar seyehat esasen suda yaşayan hayvanatın yüzmesinden ba'zı ahkâm iktibâs itmiş ise de terkiyat-ı vâka'sı azâyı esmân ile doğrudan doğruya hiçbir münasebeti olmayan ve insanın bi-l-zât mutasarrıf bulunduğu kuvvâ-i husûsiyeyi mevki'-i fe'ale koyan 'ilm-i meyhanin vasıtasıyla icâd edilmiş ba'zîlet-i mahsûse isti'mâline mecbur kalmıştır. İşte bu gün o cism-i harb ve ticaret-i sefineleri hasseten meyhanin sınıfından bir 'uzv ile müteharrikdirler.

İşte insan ne vakit seri' ve kuvvetli bir terkiyye mazhar olmak istedi ise bu mazhariyete kuvva-yı hayvanîyeden istifade ile değil, belki bütün ahâliye eski mermilerin sür'ati ile götüren o makinelerin ihtira'ı ile kavuştu. Aviyasyon "Aviation" mes'elesinin hal olunmaz bir mes'ele olmadığı derkârdır. Fakat "Mangolife" ler zamanında bu mes'ele henüz reside hadd-i kasve olmamış idi. Mes'elenin halli kuva-yı cedîde sarfına yahûd zaten ma'lûm olan ve henüz hatve endaz-ısebavat(s.68) olmağa başlayan seyyâlât-ı ilmenin bir makinesi icad itdiği alet de müstahdem kutuların sûret mecdûdata da isti'mâline menûtdur.

Balonculuk mes'elesi, ya'ni havayı nesimede yükselerek temuc vasıtasını bulma da'vası bi-l-akıs gayet basit aletten başka bir şeyi kullanmağa 'arz-ı lüzûm itmiyordu: havayı muhitden hasseten hafif bir gaz yahûd buhar ile memlu hafifce bir zarf.

"Josef Mangolife" tevce itmek muktezi olan ve bir zamandan beri tecrübe kezârına muntazır olub mesâ'i-i masrufe-i evliyayı muvaffakiyetle tenvic ideceği derkâr bulunan o göz önündeki yolu araştırmak meziyetini ihrâz itdi.

Vukû'at-ı muvâhire dahî bu tahmin üzere zuhûr itdi. " Avinyon" da mütevazi el-sutûhca nefsin tecrübeğe hafiyesi, "Anunay" da cesâmet-i külliyeke balonun tecrübesi, nihâyet o zamanki (Uyvara) hükûmâtı huzurundaki bahriye-i 'umûmiye

mukayeslerin ihtilâfâtından başka tebdilât olmaksızın bi-l-tabî yekdigelerini ta'kib itdi. Fakat bu mes'udâne mübadinin şerefi ile "Mangolife" nin meziyeti nekisedâr olmadı. Bi-l-akıs bir sevk-i haffî ile mes'aisini hangi cihete hasr itmek lâzım geldiğini anlamak numune-i zekâyı mahsûsdur; muvaffakiyet ne kadar seri' ve parlak ise o da ferâset ve 'azametini o mertebe isbat itdi.

Balonculuğun mabâdisine müte'allik vakâ'yi tarihiyeyi burada dermeyen itmeyeceğim; anların hepsi henüz hafıza neşindir. Bu keşif nâke zuhûrun her tarafda nasıl bir meyl-i meftûnâne ika' itdiği 'malûmdur. Yeni makinelerin ne kadar şiddetle 'imâl idilerek uçurtmaları temaşasına dahî ne büyük iştiha ile intizar olunduğu 'malûmdur.

Kemâl-i ihtişam ile havalara çıkararak şehirlerin,nehirlerin,sahraların fevkinde hükümran olan ve birlikde yukarıçıkardıkları seyahatini yavaşca yere bırakan bu mangolifeler meraka,hayrete,tahsine fütûr getirmek kâbil degil idi. Binaen 'ileyhe tarih-i ihtira'ât-ı beşerîyede ilelebed meşhur olan 1783 senesi kezirân olmamış idi ki balonculuk kâmilen ihtira' olunmuş idi,zirâ müvellid-ül ma' balonlara ibtidâ tatbik iden hükmet-şinâs meşhur "Şarl" müvellid-ül ma' balonu icad itmiş ve bu gün isti'mâl itdiğimiz edevâtın kısm-ı külliyesi ile techiz iylemiş idi. Ma'mâfihe ba'd ba'd mazhar-ı rağbet olmuşdur.

İşte bu rağbetin meşûki de Fransa'nın en mahir mühendisinden "Hanry Jifar"ın himmetidir ki bize müşar-ül ileyh de vefatından sonraki metrogât kıymetdâranesi ile dahî'ilmve fenne hayat-bahş olan birtakım ihtira'ât lâtife ve 'ilm ve fenne için büyük bir muhit,büyük bir rağbet meşvekâne buluruz.

"Hanry Jifar" balonculuğa buhar tatbik itmek istedi. Uzun şekilde bir balon 'imâl idub bi-l-lcümle levâzımı ile teslih iderek uskurunu dahî bir buhar makinesi ile tahrik itdi. Her şey hazır olunduğu gibi ilk tecrübeye kendisinden başkasını girişdirmek istemediği için makinesi üzerinde yalnızca yükselerek sarsılmaksızın muhtelif manureler icrâ itdi; hatta ba'zı dakikalarda kuvvetli bir rüzgara baş virdiği de oldu.

Bu güzel tecrübe 24 Eylül 1852 tarihinde icrâ idilmiş idi. Üç sene sonra Jifar tecrübe-i mezkûreyi gayet büyük bir mukayase ile tekrar ele alarak evvelki netayicini te'kid itdi.

Biraz sonra "Jifar" enjektörünü icad itdi; sonra eb'adı gitdikce kesb-i muhabbet iden,buhar ile suret-i mahperede 'imâl ve idâre olunan lâtif-i merbût balonlar inşâsına hasr vucûd itdi. Lâkin o fikr-i muktediri da'imâ işgal iden 1852 senesinden 1855 senesine kadar olan tecrübeler tekrar mübaşeret olunmadı.

On beş sene sonra nazar-ı dikkati balonlar üzerine tekrar celb itmiş ve anların şânâver bir suretde isti'mâlini görmüş olan Paris muhasarası seyehat-ı hava'ıye hakkında yeni ve gayet nâf'i bir teşbisi mucib oldu.

Bu teşbis Fransa zırlı filosunun mucid şehri olan büyük bir mühendisin, bir bahriye mühendisinin ya'ni "Dopuyi Dolum" un mecburîdir.

(s.69)"Dopuyi"-mevsine- nin dâhli balonculuğunu kabul ederek kendisinin dâ'ima şişirilmiş bulunan balonunu hüsn-ü idâre etmek üzere kullanıyordu; sepeti hâmil bulunan balona rabt etmek için gayet mahirâne bir ip sistemi tasavvur etmiş idi ki hey'et-i mecmu'ayı kıta'en sağlam bir koyuyordu.

El-hasıl bütün bu tertibât bir nazar-ı vakfane ile mütâl'a olunmuş idi.

1872 senesinde icrâ edilen tecrübeye uskur insan kolu ile tahrik olunurdu, her ne kadar bu bir terk gibi mütâl'a olunamazsa da bunu icad eden adam kat'i bir usûl mertebe göstermek istemeyub belki 'aklen bir tarz-ı ara'i etmek istemişdir.

Bundan sonra zamanımızda en mümtaz bir kuvvet olan elektrik isti'mâline geçiyoruz.

Buhar makinesinin hâvî bulduğu kömür ve su sarfiyatı ile balonun safrasını sûret-i da'imâda tenkîs eden mezkûr makinenin mehzir müsbettesini nazar-ı'itibâra alan "Tisandiye" biraderler kuvve-i elektrikiyeye mürâca'at itmegi düşündüler. Elektrik bir pil vasıtasıyla tedarik olunarak müteharrik bir makineye te'sir ediyordu. Mumaileyhna fi'il vaka'ın hadd uzmanı muhafaza etmek üzere echezenin sekâletini taklil maksadıyla kemâl-ı dikkat ve maharetle tedkik ve tertib edilen bir beygin-i tertibat vasıtasıyla gayet kabil-i tahrik, gayet mati' uzun bir balon inşasına muvaffak olarak anımla harekât-ı muhtelif icrâ ve hatta birkaç dakikalar rüzgara baş tutarak bu sefîne-i hava'iyenin sür'at ve kabiliyet seyahatini inzâr-ı'umûmîyede isbat idediler.

Elektrik seyahat-ı hava'iyeye "Tisandiye" biraderler vasıtasıyla idhâl edilmiş idi; muva'hiren dahî makamını muhafaza itdi. "Modon" balonculuk mektebinde şehir-i tenîr âfâk olan su'udlarda mösyö"Renar" ile mösyö"Kareb" kuva-yı elektrikiyeye mürâca'at itdiler.

Mösyö "Renar" ile mösyö "Kareb" seleflerinin 'ameliyat vak'alarının ve bi-l-hassa "Dopuy Dolum" un mesâ'i-i masrufesinin mizayasını nazar-ı hikmete alarak kâbil-i tevciye bir balon icadına muvaffak oldular ki cidden büyük bir terkinin kuvveden fi'ile çıkmasını mucib oldu. Messi husûsundaki mukavemet gayet az, istikrar gayet büyük idi; hâlet-i istikrardaki hareket-i irticaciye azaldığı gibi alet gayet şâyân-ı dikkat bir netice olmak üzere saniyede 6 metreyi tecavüz eden bir sür'at hassa vücûda getirebildi. Bu ise uzmana kadar istihsal edilen sür'atlerin za'afı demek idi.

Şimdilik "Şale" idarehanesinin o kadar parlak bir surette açılan tarîk-i terkide bir devam olmasını temni idelim.

İşte mes'elenin hâlli bundan 'ibâretidir ki bunda da henüz mevâ'ide ile meşhun tecrübelerden başka bir şeye mâlik olmadığımız görülmektedir.

Fransız 'ulemâ ve mühendisini sayesinde ya'ni "Gevitan Domorrow" lar, "Mösyö"ler, "Jifar"lar, "Dopuy Dolum"lar, "Tisandiye"ler, "Renar"lar, "Kareb"ler

sayesinde muvaffakiyet ve kat'iyeye isâl idecek olan tarîk üzerinde semuredâr menziller işaret olundu. Bugün bir sür'at-ı zâtiye ile metsuf bir balon makinesi inşa itmek, ana harekât-ı matlubeyi icrâ itdirmek, anı bir hedef-i ma'ine sevk itmek ve eger mezkûr makineyi hâmil bulunan seyyalenin sür'ati kendisine muhtas olan sür'atin fevkinde olmayub ve muhafaza-i kuvveti kâfi derecede ise anı tekrar ve bi-l-zat nokta-i 'azimete götürmek kâbil olduğunu hepimiz biliyoruz.

Balonculuk yoluna tevciye idilen bu tecârûbe mehâzi olarak "Aviyasion–Aviation" dinilen gayet meşgul bir tarîkde ya'ni kuşlar numune-i imtisal olarak yalnız kuvve-i meyhanikiye vasıtasıyla havada turmak ve hareket itmek istiyen birtakım alet ile dahî tecarüb-ü kesire icrası menkıt'a olmadı.

İşte ben-i beşer malikâne-i hava'iyedeki tecaribini yalnız bu yolda icraya başladı ve şecâ'at ve cihaltının fidesini gayet bahalı olarak bu yolda ta'diye itdi, birtakım hesabsızlıklara yine bu yolda tesadüf itdi.

(s.70) Fakat ma'lûmât-ı fennîye ile memlu efkâr mümtaze tarafından mes'ele yine der-âğuş idildi, bu babdaki tetkikat dahî hesap ve tecrübenin gayet batı, fakat emin olan yolunu ta' kib iderek ta' kib itmekdedir.

Bu cihetde tasaddi olunan o kadar muhtelif el- enva' ve o kadar kesir-el'aded kafa-i tecaribi tahlil itmek mümkünsüzdür.

"Levnay", "Biyenvehnu" , "Damekor", "Dolalandel", "Nadar" gibi ba'zıları uskur isti'mâlini gayet senâ idiyorlar.

Mühendis-şinâs şehir "Sir Hanson", "Dotampil", "Jabe", "Peynu" gibi digerleri aletlerinin esasını müstevi satırlar isti'mâlinde havayı nesimide iykâ' itdikleri 'aks-ı te'sir mehânikide bulmak istiyorlar.

El-hasıl meyhaniki kuvvetler taklidâtında dahî bir hayli intifâ'at sebût buldu, bu cihetde "Mara", "Hurev du Willanuv", "Penu" namındaki hükmanın tahriyat-ı'alimâneleri câi tezkârdır.

Mes'elenin hâlli alan-ı güç bulunmaktan tolayı' ilmin bu kısmı bi-l-zurûr pek metreki degildir. Alet-i hava'iyeyi turdurmak ve yürütmek için iktizâ iden kuvvayı cisimeyi müddet-i medîde istihsal ve idâme idecek olan kuvvet-i müvellidler balonların suret-i kıt'iyede istediği müvellidlerden daha kuvvetli ve daha hafif olmak mecburiyetindedirler, halbuki balonlarınkı bile kuvveden fi'ile çıkmamışdır.

Ma'mâfihe 'ilm bu mübâdiyi serbest bırakmaz, gayet za'if bir sekâlet tahtında nihâyet derecede büyük bir kuvve-i meyhanikiyeyi ha'iz bir tarzda bir keşif-i gayr-ı muntazırın "Aviyasiun" aletlerine def'aten rüchan-bahş olub olmayacağı ma'lûmumuz degildir.

Ancak havada tiran mes‘elesinin balonlarda yaptığı gibi başlamak mecburîyetinde bulunduğu ve bu kaziyenin bugün de sahih olduğu ta‘kid idilebilir.

Belki istikbal-ı seyahat-ı hava‘iyenin hâlet-i münasebeye nazaran bi-l-müşabaka isti‘mâl idilen bu iki şekl-i cisimini görecektir.

Burada balonculuğun tatbikatı ile değil,terkiyatı ile iştilal idiyoruz. Binaen ‘ileyh "Robertson", "Biv", "Gliwsak", "Bikesyo ve Parrel" , "Olis", "Glasher" "Konsevül", "Konevil", "Filamaryun", "Juber", "Alberugastun Tisandiye", "Sivel", "Kruse–Sipinalli" gibi balonculuğu fenn-i da‘iresine idhâl iden ve birçoğu bu babda kazâzede olan meşahîrin ancak isimlerini ihtâr idebiliriz. "Kazazede" diyoruz,zirâ "Semt-el re‘is" faci‘ası ve te‘addad itdigimiz uç nihâyet ki hükûmâtın fedâkâr-ı kahramananesi henüz hatırlardadır ki havayı nesiminin şimdiye kadar ziyaret idilen en mürtefi‘ tabakasına vâsıl olmak istediler ve anlardan yalnız mösyö "Gastun Tisandiye" ‘avdet itdi.

İşte esâmi-i mümtazeyi ve tasdiyat nafi‘eyi metninde ‘arz itmege mecbur olduğumuz ve bu nutkun bedâyetinde bahs itdigim üçüncü malikânenin fethine başlamak için icrâ idilen mesâ‘iyi bir nazarla temaşa iden nakıs,na-tamam levha budur.

Bu mesâ‘i-i netayic pek muhtelif sûretde takdir idildi. Ba‘zıları mil ve emniyet ile meşhûn olarak fethi heman sahe-i fi‘ile çıkarılmış gibi görüyorlar; ‘adeden ha‘iz-i kesret olan digerleri ise bu tasdiyatın kuvâyı beşerîyenin fevkinde bulunduğu ve bir muvaffakiyet-i kıt‘aya intac itmeyecegi ze‘mindedirler.

Hakikât, bu iki mülahaza-i mütazâde arasında olub evvelkisine ikincisinden ziyâde yakındır.

Tasdiyatın kesreti,netayicin istihsalindeki su‘ubet ve betâ‘it bizi ne ürkütür,ne de cesaretimizi azaltır.

Ben-i beşerin tabî‘at üzerine şimdi olan fütuhâtının baharında der‘ahide itdigi ‘imâl ve muhârebât tarihi bize bu babda bahş nesâyih idebilir.

Hakikaten seyahat-ı bahriyeyi hâl-i hazırdaki esâslar üzerine oturtmak için ben-i beşere tasdiyatı evveliyesi anından zamanımıza kadar iktizâ iden zamanı tahmin idiniz; sal ve "pirug" dinilen kayıktan tutdurarak muhalif rüzgarlardan,furtınalardan asla endişenin olmayarak hayatı,(s.71)‘adâti,teferru‘at beyniyesi ve huzûzâtı ile birlikde büyük şehirlerimizden birinin küçük bir tasvirini gösteren hamule ve ahâliyi bir "lokomotif" sür‘atiyle icâr-ı muhiteye musta‘rizen nakl iden bu cisim-i posta vapurlarına kadar giçen zamanı düşünelim de sonra ancak bir ‘asırdan biri sahe-i mübâhesâta çıkan ve buna nazaran son derecede meşgul olan şu seyahat-ı hava‘iye mes‘elesinin hâlinde geç kalub kalmadığımızı amlaysım.

Hiçbir vechle giç kalmadık. Hatta mes‘elenin meşkelâtına rağmen havayı nesiminin fethi denizin fethine zifriyâb olmak için ben-i beşerin sarf itdigi zamana mekıs bir

zaman bile taleb itmeyecektir. Fünûnun etsâ'at-ı mahiresi, mutasarrıf olduğumuz vesâ'it sanâ'iyenin kuvveti mes'elenin hâllini garib bir sûretde te'cil idecektir.

Bizim nokta-i hareketimiz ve modelimiz olan seyahat-ı bahriyeye yine irca'-ı nazar iderek terkiyat-ı evveliyedeki betâ'ite bakınız ve insan yavaş yavaş tenvir-i fikr ile daha kuvvetli vesâ'it tasrif itdikçe ıslahât ve ta'dilâtın da'ima mütezayid bulunan sür'atini mülâhaza idiniz.

Yelkenli gemiyi son hadde isâl itmek için o kadar 'asırlar sarf itdikten sonra buharın tatbiki ile zuhûr iden ve hareket-i meşhurenin icrası için bir 'asırdan ziyâde zaman iktiza itmedi.

Bugün insanlar bulutlara temas iden kaleler inşa idiyor; tağları, boğazları deliyor; bahr-ı muhitleri, fırtınaları mal'abe-i âsâ kullanıyor, tellerle kuvvâyı tabî'iyenin mevzu'unu değışdirerek fikri devr-i arz icrâ idiyor.

Fecr-i gara-i afitab rengini şimdiden selamlayabileceğimiz ve metkarab-ı el-hâlul olan (20)inci 'asır seyahat hava'ıye tatbikâtı cisimiyesinin kuvveden fi'ile çıktığını ve hava'-i nesimi-i arzın gerek kendisi hakkında tedkikât-ı yevmiyede bulunmak, gerek sath-ı arzın 'avârızını pa-mal istihkâr iderek küre üzerinde ittisâlât-ı te'sis itmek için birtakım alet ile câbecâ meşhun olduğunu görecektir ki bu aletin havayı nesimiyei tasrifde cidden kat'i olacaktır.

Terkiyat-ı cisimey-i fennîye ve insanîyede ihrâz ratibe-i müsabaka iden Fransa kendi meskât-ı temeddününde tevliid iderek bugünkü hâline o merza'î şefikanın delâletiyle vâsıl olan bir mes'eledeki nef'ini za'if ve fütur ile hebâ idemez.

Da'vanın meşkelât-ı kesire 'arz itdiginde şübhe yok, fakat ne kadar meşgul olsa hâl-i hazırdaki kuvve-i fennîye ve kuva-i sana'iyenin divitindedir.

Şu kadar ki mes'elenin hükümet-i şinâsanın, meyhanın perverânın, mühendisnin nazar-ı dikkatini celb itmesi lâzımdır.

İşte bu büyük da'vanın halli böyle birtakım müsabakatkârane fenn-i şinasânın ibtikârına ikdâm ve tecrübelerinden intizâr olunabilir.

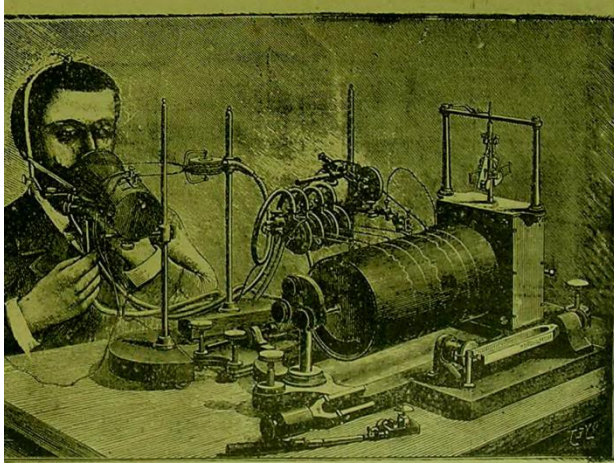
Ali Nusret

Mevâd-ı Fennîye

Zabt-ı Kelâm

'ilm-i lisân erbabı elsinenin uğradığı tahvilât hakkında tedkikât icrâsıyla kalmıyor. Netice-i tatbi'atı elde edinceye kadar uğranılan meşâkk ve müzahimi düşünerek ensâl-ı müstakibleden tedkikât-ı lisaniye ile uğraşacakların işini teshil idecek vesâ'it-i tedar kendinde geri turmuyor. İşte vesâ'it-i mezkûreden biri de zabt-ı kelâm aletidir ki bunlar yalnız kelimenin telaffuzu halinde hançerenin hareketini değil, lisanen, çenelerin

ve burun deliklerinden çıkan nefesin hareketini de zabta müsâ'id hâle getirilmiştir. Ahiren zâhib (Ruslu)nun Paris Encümen Edebiyesine bu babda virdiği ma'lûmât zabt- kelâm husûsunun cihet-i meyhanikiyece hâl idildigine emniyet hâsıl itdiriyor. Alet-i mezkûre-i arasında en mükemmeli ise (uhredin) aletidir ki derc idilen resminden dahî anlaşılacağı üzere alet-i mezkûrenin esâsî üzerine – mum kurumu sürülmüş– cilalı kağıd sarılmış bir üstüvateden 'ibaret olub bir sâ'at tertibâtı (s.72) vâsıtasıyla mahuru etrafında hareket ider. Alete merbut olan bir (fukûlet) nâzımı üstüvane hareketine istenildiği kadar sür'at veya bata'it virmegi mümkün kılar. Silindirik karşusunda afâkî bir saye merbut ve doktor (Mare)nin eser-i ihtira'ı olan manuleli bir tambur vardır ki made'ni bir kapsülle bir kauçuk gaşasından teşkil itmiştir. Kauçuk gaşası üzerine bir levha istinâd itdirilmiş ve bu sayede buna merbut manulenin gaşası mezkûr hareketini ta' kib itmesi taht-ı imkâna alınmıştır. İşte şu manulenin ucu üstüvaneye müstened olduğundan gaşadan aldığı harekât ve ihtizazata tabîyetle kurumları kazarak mezkûr üstüvane üzerinde ihtizazlı bir hatt hâsıl iyler.

Tamburun manuleli levhaya mukâbil tarafında bir kauçuk boru idhâline müsâ'id bir delik keşâd idilmiştir. Bu kauçuk boru idhâlindeki hava hangi sebebe menbi ihtizaz iderse kapsül gaşasını ve bu vasita ile levha ile ana merbût manuleyi hareket itdirir ki bu esnada da üstüvane devran iderse hâsıl olacak hatt bir hatt-ı müstakim olacağına gayr-ı muntazam bir eser olur.

Kelimâtın ihtizaz asotdan mâ'da bir şeyi olmadığını varid-i hâtır idersek bu aletin ne hizmetler görebileceğini suhûletle teykan ve idrâk itmiş oluruz.

Rahib (Ruslu) alet-i mezkûreye kelâmı teşkil iden harekât ve ihtizâzâtın kafasını zabt itdiriyor ki bu harekâtın menşe-i evveli hançeredir. Çünkü (Ri'eler) ya'ni akciğerlerden tard idilen hava ilk harekâtını burada icrâ ider. Zabt-ı sadâyâya mahsûs tambura bir veya bir buçuk santimetre katarında bir ma'deni kapsül rabt idilerek gazruf-i derkiyenin 'avecâc cinsinde bu gaza tatbik idilur. İşte bunu müte'akib söz söylenirse hançerede hâsıl olacak harekât-ı makid manuleye ve oradan üstüvaneye intikâl iderek bâlâda ta'rif idildiği üzere birinci hatt hâsıl olur. Esnayı tekâmide yukarı aşağı hareket iden lisanın hâsıl iylediği ihtizâzâtı zabt için de aynı vechle hareket

(s.73) idilir. Şu kadar ki burada kapsüle bedel-i ahza tamburuna meşâbe bir çeki yağı vasıtasıyla çekiye rabt idilir. Bu hâlde de azliye-i taht-el lisanen hareketinden hâsıl-ı ihtizâzât makid manule vasıtasıyla üstüvane üzerine hakk ve zabt idilmiş olur. Tudakların hareketi için iki makide merbut iki tambur kullanılır esnayı hareketinde tudaklar bunlara istinadla hâsıl olacak hareketleri üstüvaneye intikal ider.

Esnayı teklemeye burun deliklerinin hâsıl itdiği ihtizâzâtı zabt için kauçuk burunun üçüne kapsüle bedel buruna delikle idhâl idilebilecek yuvarlaklar rabt idilir ve bu vasıta ile bir harf-i enfinin telaffuzu esnada hâsıl olan ihtizâzât zabt edilmiş olur.

Makid-i üstüvanenin eb'adı aynı zamanda birkaç manulenin isti'maline müsâ'id olduğundan bir anda hem hançerenin hem lisan ve burun deliklerinin hareketi zabt olunabilir.

İşte şu sayede bir lisanen telaffuzu,telaffuzca uğradığı tebdilât hakkında bir ba'dema icrâyı tetbi'at pek ziyâde kolaylaşacaktır.

Nüzhet

Tarih-I Tibbî

Arslan

Yırtıcı hayvanların en dehşetlisi arslandır. Arslan kaplan gibi büyük kediler familyasından âkil-ül lahm bir hayvan ise de kediye kaplandan daha az meşabihti vardır. Arslanın vücûdu uzun,pençeleri kısa ve iri,turnakları cesim,sivri,egri olub kedi tırnağı gibi hayvanın istegine göre içeri girub çıkabilur bir hâdedir; iri bir başı,kısa kulakları,büyük bir ağız ve ağızında fevkâl'ade uzun ve kuvvetli ve sivri köpek dişi ta'bir olunan dişleri olduğu gibi üst dudağı dahî kedi bıyığı misli gayet uzun sert kıllardan müteşekkil bir bıyık ve başı,boynu,gerdanı kumral renkde uzun tevekkellerden merakıb siyak bir per-hacm ile mezindir. Hayvanın vücudundaki diger tevekkeller ise kumral renkde gayet kısa ve per-danhâlidir. Uzun olan kuyruğu pek kısa tevekkeller ile (s.74) mestur olduğu gibi iri bir demet kıl ile nihâyet bulur. Arslan karnı tok yahûd rahatda olduğu zaman gözleri yarı açık bulunduğu hâlde yanüzzerine

yatar yahûd gayet yavaş yürür ve fakat karnı aç yahûd hiddetli bulunduğu vakt pençelerini uzatarak,cesim-i ağzını açarak,derin derin gümürdeyerek,yanlarını kuyruğuyla döğerek,perçemini kapatarak gayet dehşetli bir hâl peyda ider. Arslan o derece vahşi ve yırtıcı bir hayvandır ki karnı aç olduğu zaman rast geldiği koyun,keçi,öküz,inek,geyik,zürafa gibi iri hayvanların üzerine atlayub yakalar ve anları parçalamak için istediği mahale fevkâl‘ade koşarak ve sıçrayarak alub götürür. Arslan kunduzları ormanların en sık mahallerinde bulunan inine gizlenub şikârını aramak yahûd ırmaktan su içmek için giceleri çıkar: bu hâlde acı ve dehşetli bir sûretde bağırır ve dehşetinden ürkmüş olan çobanların bağırışmalarını ve tefin itmelerini asla aldırmayub hayvan sürülerine hücum ider. Dişi arslan erkek aslana pek benzer ise de cüssece ondan biraz ufak ve perçeminden mahrumdur. Yavrularını kemâl-ı mahabbet ile besler ve anlar ile,kedinin yavrularıyla oynadığı vechle oynar. Arslan Asya ve Afrika kıt‘alarında bulunur.

Afrika kıt‘asında dahî yine bu familyadan perçemsiz kugar isminde arslandan çok küçük ve fakat andan daha yırtıcı bir nev‘i hayvan daha vardır.

Ali Nazima

Mevad-ı Tıbbîye

Bir evde icrâsı lâzım gelen tedâbir-i sıhhiye

Haric-i Mesken

Bu serlevha altında ‘arz-ı inzâr-ı kara‘in işlemek istediğim ma‘lûmât-ı mütenev‘a olduğu kadar muğlakdır.

Mes‘elenin muğlak olması cem‘iyet-i beşerîyeyi teşkil iden insanlar nazar-ı tedkikden geçirildikde servet ‘itibariyle ‘alâ,evsât,ednâ namlarıyla üç mühim ve başlıca aksâma taksim olundukları gibi iş bu cem‘iyete meskûn olan yerlerin de ‘alâ,evsât,ednâ namlarıyla üç kısma taksim idilmesi lüzûmundan neş‘et ider.

Maksadımı ta‘kib ve bu yolda idâre-i kelâm için üç kısımdan hangisini intihâb lâzım geleceğinde mütereddüdüm.

Çünkü her şeyin zenginlikle olacağına kanâ‘at idilse bile temizlik ve harekât-ı mahsûseyi hıfz-ı sıhhat da‘iresinden tedvir itmek zenginlik veya fakirliğe bakmaz. Ne kadar zenginler görülür ki fakir halleriyle beraber nazik ve temiz olurlar. Kabul-u inkâr olamayan şu hakikat mutlaka münasebetiyle cem‘iyet-i beşerîyenin menkısım olduğu derecât-ı selaseden hiçbirini intihâb itmeyerek toğrudan toğruya bir eve girub tedkikât-ı tıbbîyede bulunacağım.

Ma‘hazâ evden içeri girmeden evvel meskenin menbi olduğu esvâk hakkında dahî biraz beyan-ı mütâl‘a icâb ider ise de hükümet-i seniyenin şu zamanda tedabir-i tahviziyyeye tamamı ri‘ayeti esvâkın bir hâl müntemiyetde bulunması böyle bir mübaheseye ihtiyac bırakmaz. Şu kadar var ki bir evde terakim iden mezhurûfat bir

gaz tenekesi veyâhûd süpernitine mahsûs bir kab ile kapu önüne atılması gibi hâlât-ı hükümetin tedâbir-i tahfiziyesine ve nizâfiyet hakkında 'itâ olunan ol emre muhalif görülüyor.

Hâlbuki bu hallerden mes'ul hükümet-i seniye değil o süpernitiyi sokak ortasına atan sahib-i hânedir.

'Aliyyelsebâ' arabalarıyla en ufak ve tar sokağı bile tolaşan süperniteleri evin uşak veyâ hizmetcisi uykusunu terk itmeyerek görmezler ve biraz müddet sonra arabanın alub götüreceği süpernitiyi güneşin harâretiyle te'fin ve tahmir itmesi için caddenin orta yerine köşe başlarına döküyorlar. Bu halden tolayı evin sahibi mes'ul kalmak icâb ider ki taht-ı hükmünde bulunan uşak ve hizmetcilerini 'umûm için mazrat-ı kesire tevliid iden bu gibi hallerden men' itsunler bundan başka çirk-âb,evi sildikleri vakitte akan sulara sokaklara dökülerek böylece ufak ufak gölcükler teşkil iderler ki bunların da sıhhat-i 'umûmîyeye pekçok mazeretleri (s.75) vardır. Evin kapıdan hâric kalan kısmından ya'ni evden tışarı ma'dûd olan mahallerinden biri de bağçeleridir.

Bağçelik içerisinde bulunan bir o müstevli olan imrâza karşı ağaçların ha'iz oldukları kuvve-i müdâf'a sâ'ikasıyla ba'zen sirâyetden masun kalur velev selem masuniyet-i muhakkak olmasa bile sa'ir evler kadar muhâtaraya ma'ruz degildirler. Bağçenin tarh ve taksimi inşirâh-ı kalb,letâfet-i efkâr hâsil iylemesine menbi her hâlde imrâz-ı müstevliye zamanlarında yahûd istiladan evvel târi olan havf ve hâlicânı gidermek için bir nef' ve hizmet gösterir.

Şu kadar var ki imrâz-ı muhtelifenin tekevvünü hakkında birinci derecede hizmet gösteren tefilât-ı muhtelifê hava ve suda ne mikdarda ve ne şerâ'it dâhlinde mevcûd iseler toprakda dahî aynışerâ'it-i taht te'sirinde olarak mevcud bulunduğundan bu hâlde toprağı istilâ zamanında olsun evvelce olsun kazdırmak ve alet-i evsat itdirmek ca'iz olamaz ki taht-el terab muhtefî kalan tafilât-ı maraziye icrâyı ahkâm için sath-ı erza çıkmayalar.

Vasi' bağçelere mâlik olan evlerin sirâyeti emrâzdan masun kalmaları kabul ve teslim idildiği hâlde bile bu gibi bağçelerin sûret-i digerle ba'es-i muhâtarat olduğu inkâr olunamaz.

Bağçede bulunan sebzeler,yemişler,salatalıklar her ne kadar hükümetin tedabir-i şedîdesi sayesinde hâricde satılmasa bile madamki ev derûnunda mevcuddur ve herkes de men' olunduğu şeye harisdir sahib-i hâne ve ifrâd a'ilesi bağçelerinde bulunan ve bir maraz-ı müstevli hüküm sürdüğü zamanlarda ekili muvaffak-ı tedbir olmayan sebze,yemiş ve salatalıkları yerler ve bu vechle maraz-ı müstevliye dûçar olurlar.

Buna bir çare olmak üzere ifrad a'ilesinin selâmet ve sıhhat-i 'afiyetini arzu iden familya re'islerine ve sâyâ-i âtiyeye tevfiik hareketi tavsiye iylerim.

1– Maraz-ı müstevli hükm sürmesinden korkulduğu ve bulunulan mahali böyle tehlike-i tehdid iylediği hâlde bağçesinde bulunan yemişleri ağaçlarından sebze ve salatalıkları kökünden koparub atmalıdır.

2– Bağçeyi mükemmel sûrette kazdırub ve her kazılan toğrağı sönmemiş kireç ile karışdırarak (çok mikdarda) tarh ve tanzim itdirmek icâb ider.

3– Bağçeye kum veyâhûd gayet ince saman dökürülmelidir.

4– bağçede bulunan ağaçlardan evi da‘imî gölge altında bıraktıranları dallarından kesub zâyi şemsin hâne ve bağçeye tamamen te‘sir itmesine mu‘avenet itmelidir.

5– Akşamdan sonra familyası halkını hiçbir bahane ve sebep ile kıt‘aen bağçeye çıkarmamalı ve yalnız öğleden evvel ve ikindiden sonra birer sa‘at kadar gezub tenze itmelerine müsâ‘idde bulunmalıdır.

6– Evin bağçesinde havuz bulunduğu hâlde havuzun suyunun temiz ve câri olmasına dikkat itmelidir.

Mesakinin menbi olduğu mahalın istilâ,imrâz husûsunda dâhlî olduğu inkâr olunmadığı gibi mürtefi‘ cereyan-ı havayı sâfe ma‘rûz bir mesken ile alçak,dar,tolambaçlı mahallerde menbi,hava almaz,güneş görmez bir evin şerâ‘it-i sıhhîyeye etba‘ hareketleri de muhtelif olur.

Birinde şerâ‘it-i sıhhîyeden ba‘zıları mevcut ve diğerinde mefkuddur. Şerâ‘it-i sıhhîyeden hâric mahallerde mevcut mesâken hakkında idilecek takidât sıhhîye-i şedîde ve ciddi olmak iktiza ider.

Mesakinin meyâ-i râkideye karbiyet ve ba‘diyete mazgallar ile mehât olub olmaması da tedabir-i sıhhîyeye tebdil ider.

Bir ma‘i câriye mücâver olan bir ev sekeneşi ile meya-i maraz-ı müstevliye ma‘ruziyet hakkında fark-ı küllî mevcuddur.

Birinde tafilât-ı maraziyenin makarr ve meskenine mücâveret ve diğerinde ise ma‘i câri münasebetiyle tafilât-ı maraziyenin mahall-ı terâkiminden hâric bulunmak vardır.

Bir tağ üzerinde menbi ev öyle tağın eteginde mevcut hâne beyninde dahî bir fark-ı azim görürüz. İstilâât-ı maraziye esnasında – tecarib-i mu‘vatemneye nazaran– mikrobların bir hademekininden yüksek yerlere su‘ud idememeleri münasebetiyle cibâl-ı mürtefi‘de bir maraz-ı müstevli bulunmayub da aşağı mahallerde bulunduğu (s.76) hâlde ev cibâl sakinleri ağleb-i ihtimal olarak ‘adem-i ihtilât ile kendilerini muhafaza ve seyânet idebilirler.

Bundan başka cibâl mürtefi‘nin etraf-ı erba‘dan istikâmet reyahâ ma‘ruz bulunması da iş bu muhafazayı te‘min iyer. Şu kadar var ki maraz-ı müstevlinin icrâyı ahkâm

iylediği mahal ile istikamet-i riyah aynı cihette olur ise sekene-i cibâl bir dereceye kadar muhâtaraya ma‘ruz kalurlar ise de bu ma‘ruziyet de muhakkak ‘add olunamaz.

Arzın kolerayı tevlid veya intişâr ve sirâyetine hizmet itdiği tahakkuk itmiştir.

Bugün menşe‘i Hind olmak üzere tanınmış olan koleranın Hind'den zuhûruna sebep aranılmak lazım geldiği hâlde Hindistan'ın ahvâl-ı coğrafya ve araziyesine kesb-i ıtlâ‘ lâzım gelir.

Hind coğrafya-i tıbbîsi tedkik idildikde görülür ki ahvâl-ı coğrafyaya masar ne şerâ‘it ve ne ahvâl dâhlinde ta‘vün sudûruna müsâ‘id ise Hind'de öylece koleranın zuhûruna müsâ‘iddir.

Hindistan iklimi hâr ve râtabdır arazisi düz ova halinde ve iş bu ovalarda inhârın terk iyledikleri mazgallarla mâlidir. Ganj deltası ormanlardan ‘ibâretidir.

Ganj çamurlu ve bataklık olub kendi gibi pekçok ırmakları alır ve aynı hâlde müte‘addid kollara inkisâm ider.

Ganj nehri ‘aliyyel devam yatağını deyişdirir. Ba‘zen iş bu yatak yalnızca çamurlu bulunur tenebbütât-ı mazra tevlid ider. Ba‘zen hayvanat-ı muhtelif ecsâdı,ba‘zen de ahâlinin Ganj nehri hakkında hurafât fevkâl‘adeye mü‘tekîd olmalarına menbi ecsâd-ı insanîye dahî mevcuddur. Hindliler kendi iklim ve arazilerinin kolera tevlidine virdiği müsâ‘deden ziyâde intişâr ve tevellüd-ü maraza müsâ‘ide iderler. Ganj nehri kenarında yıkanır, fena tağdi iderler, fena giyinirler velhâsıl şerâ‘it hıfz-ı sıhhata ri‘ayet idenleri enderdir.

Hindistan hakkında virilen şu ma‘lûmâtdan müsteban olur ki imrâz-ı müstevliyenin bir mahalden sudûru veyahûd istilâ iylediği bir mahalde takriri o mahalin şerâ‘it-i araziyesine tab‘idir.

Bu hâlde arazi-i garantiyeden mâ‘da araziye de koleranın esbab-ı zuhûr ve şiddet-i istilâsı müsâ‘id bir vasıtaya nâ‘il olduğu cihetle arazi-i saniye ve salisede ve bataklık ve pirinç mazru‘ muhâlatda vesâ‘it-i muhtelifenin men‘i ya‘ni arzın ıslâhîçarelerine tevessül, bataklıkların kurudulması pirinç mazru‘ mahallerin ibtali lâzım geliyor.

Şu meyanda taşra kar‘ilerine mahsûs olmak üzere göller ve derelerde yıkanmamalarını tavsiye iylemekde lâzımedendir.

Ev içerisine dâhil olmadan evvelce içilen sular hakkında da lâzım gelen tedabiri zikr iderek bugünlük makalemize nihâyet virelim.

İstanbul'da kullanılmakta olan sular Terkos,kuyu,çeşme ve eyu sular namıyla Karakulak,Kayış Tağı ,Göztepe valiğdir.

Terkos suyunun oldukça râkid,ve bir gölden alınmakta bulunması keyfiyeti piş-i nazara alınmak lâzım ise de Terkos'dan dersa‘adete kadar gelmek için sarf olunan

vakit ile bu vakit zarfında suların rusûbât muhtelifeyi mahzenler ve borular içerisine terk iyliyeceği düşünülürde bu husûsda uzun uzadıya söz söylemege lüzûm kalmaz. Ma‘hazâ Terkos suyunun sâfiyetini tasdik idememekte ma‘zuruz. Terkos,kuyu ve çeşme suları her ne kadar sâfi olduğu ed‘a olursa bile derununda mevâd-ı menhile ve bunlarla tafilât-ı muhtelif-i maraziye mevcut bulunacağı cihetle her hâlde bunlar hangi husûsda kullanılır ise kullanılsun tamamiyle kaynatmadan isti‘mâl itmek muvaffak olamaz.

Te‘adad olunan eyu sularında rusûbât-ı menhile diğerlerine nisbetle az veyâhûd nadir ise de tafilât-ı maraziyeden âzade degillerdir. Bu hâlde bunların da kaynatılması icâbât-ı fennîyeden olduğu gibi kaynatmış suları süzgeç taşlarıyla süzmekte fa‘ideden hâlli degildir.

Kayış Tağı suyu kullananların dahî ma‘lûmiyedir ki üç gün bir küpde tursa içerisinde tenbitât-ı muhtelif peyda olur. Naki‘yelerden başka bir şeyi olmayan iş bu tenbitât mazr-ı sıhhat olmak münasebetiyle her hâlde Kayış Tağı suyunu bekletmemek icab ider.

Doktor Ş. Kamil

(s.77) Şuunât-ı Fennîye ve Medenîye Ma‘lûmât-ı Mütenev‘a

Yeni bir ma‘den

Hidiviyet-i Mısriyye kimya ‘ameliyathânesi kimyagerlerinden doktor (Derup Rebeçmund) ile doktor (Hüseyn) – (Con) paşa tarafından Mısır ‘aliya nehirlerinin birinde bulunan –şab-el yakını tahlil iderken terkiâtında kobalt,demir,alüminyum,manganezle beraber havâsı ma‘lûm olan hamz ma‘denilerin havâsına oldukça muğayir bir hamz bulunduğunu görmüşler ve bilâd-ı Mısriye’ye nisbetle (Mısriüm) namıyla tevsimine ve fenn-i kimyaca (MS) rumuzuyla ara‘isine karar virmişlerdir.

Cism-i mezkûrun vezn-i kimyevîsi 225 olmak lâzım geleceği anlaşılmış ise de sâfi olarak istihsâla henüz muvaffak olunamamış ve elde olan ma‘lûmât-ı ma‘ruza nâkısca ise de keşfi nârih kimyaca ehemmiyetlice olduğu şübhesiz bulunmuşdur.

Yeni bir cisim

Mukaddema (iyod rabi‘ fahm) mürekkebi keşif itmiş olan kimyager (Muasan) yeni bir (iyodlu fahm mürekkebi) keşif itmiştir: (iyod rabi‘ fahm) ın iki gün kadar güneş zayâsına ma‘ruz kalmasıyla hâsil oluyor ki bu hâlde iyod tebler iderek cism-i mezkûr (iyod-u evvel) hâline giçer. Bunun için (iyod rabi‘ kibrit-i fahm) mahlûlunu gümüş tuzuyla da mu‘amele mümkündür. (iyod-u evvel fahm) dinilen mürekkebi (iyod rabi‘ fahm)den daha sabit ve gayr-ı methûl olub 185 derecede zubân ider. Sekâlet-i izâfiyesi 4,38 dir. Cism-i mezkûr kaynar (hamz azot) ve sıcak (hamz karum) ve fevk-manganit potas) cisimlerinden müte‘essir olamaz.

Dünyanın en büyük elma bağçesi

(Gerdenında firaset) ya'ni (bağçe ve ormanlar) 'unvanlıİngilizce gazetenin beyanına göre dünyanın en büyük elma bağçesi Amerika hükümet müttefikisi memalikinginde (...) kontluğu dâhlinde kâ'in (Kazas) eyaletindedir. Eçcârımız göre meyve virir muhtelif el-cins 40,000 elma ağacından 'ibâretdir ki 437 dönüm araziyi kaplamışdır. 1876 ve 78 ve 79'da 'ars idilen bu ağaçlar ibtidâyı emirde 52,000 'aded iken 1884 ve 85 senelerinde şiddet-i bürüdetden 12,000 ağacı telef olmuşdur. Bağın bulunduğu arazi killi ... olub ağaçlar meyve virinceye kadar aralarına hububat zer' olunmaktadır.

Kekliklerde kolera

Kolera illeti keklikler arasında hükm-ü fermâ olmaktadır. İlet-i mezkûra evvelâ (Bosna-Hersek) kıt'asında baş göstermiş ve orada (Dalmaçya) ve (Hırvatistan) a yayılmışdır ki bi-çâre kuşcağızlar peyklele kırılmaktadır. (Karlinski) namında bir mübtesib-i fenn bu illet hakkında netbi'at icrâ itmektedir.

Medko mumailyhe bir kartal ile bir deve kuşuna keklik eti yedirmiş ve der-akab olduğunu görmüştür.

Teşmiş ya'ni güneş çarpması

Harâret-i şemsin insan üzerine te'siri gerek 'ilâm gerek âsâr-ışiddet cihetiyle iki dereceye ayrılır:

(1) Güneşlerde çok gezinme ve kar ve buzun in'akas iden şuaat-ışemsiyeye ma'ruz bulunma eseri olarak (iltihâb-ı lihâf) ya'ni güneşde şems sipersiz boyun ve bacakları sarmaksızın gezmekden mütevellid deri kızarması sûretinde nümayan olur ki bunun en şiddetli hâli bir kaşınmayı merafık bulunur ve soğuk vurmağla kesb-i sükûnet idub ancak iki üç gün devam ider. Buna karşı en kolayı tedbir-i iltihab iden yerin üzerine soğuk suya batırılmış bir mendil sarmak ve mahal-ı ikâmete muvâselet anında bunun üzerine amidunlu su sürüb pirinç unu ekmekdir. Güneşin bu derece te'sirinden tevki için de aksâm-ı vücûdun her tarafı sarılı ve başda ya büyük bir şems-i siper bulundurmak veya bir şemsiye taşımaktır.

(2) Güneşçarpmasının şiddetli derecesi gayet sıcak (s.78) bir yaz gününde güneş altında uzun müddet seyr ve hareketden tevellüd ider ki ihtikân-ı demvî ve ihtinâk-ı tevlid idebilir. Binâen 'ileyh buna karşı icrâyı tedâbirde tecviz-i terâhi idilmemek ehemm ve lüzûmdur. Bu hâlde icrâ olunabilecek tedâbir-i 'acile ise hastayı bir ağac gölgesi,gölgeli bir nehir veya hendek kenarı gibi bir mahale yatırarak boyun bağı ve elbise dügmelerini çözmek ve alnı ile boynuna soğuk su dökmek ve boğazına bir bir iki yudum su ve kokulu ve menbi meşrubat idhâl itmekdir. Teşmişin hafif derecesinde bu tedabir hastanın tamamen şifâyat olmasına kafidir fakat sıhhatin tamamen i'adesi için bu istirahatın ikinci günü hastaya biraz meshûl virilse fa'ideden hâli olamaz.

Eger teşmiş eseri olarak (tamla) ‘ilâmı görülür ve hasta bayılırsa o hâlde daha mühim tedâbire mürâ‘ca‘at lâzımdır. Hastanın vücûdunun her tarafına soğuk şeyler dökmeli,ve başına buz koyarak teneffüs-ü san‘i vesâ‘itini kullanmalıdır. Binâen ‘ileyhe aksâm-ı sefeleyeye daha şiddetli bir çare olmak üzere hardal lapası koymayı ve kan almağı ve ma‘mafihe bu babda tabibin re‘yine mürâca‘atı unutmamalıdır.

Havâs ve ‘izâmızdan en ibtida hangisi uyur?

Uykuya yatdığımızda kafa havâsımızın bir anda hâl-ı nume bürünmeyub tedricen ve müte‘akiben hisleri za‘il olarak mes‘udâne bir sükûna girdiğini erbâb-ı fenn eda‘ ediyor. Göz kapakları bu hâlde kulağı zalik iderek hiss-i basri tevkif ve kuvve-i zâ‘ika bunu ta‘kib iderek bundan sonra da kuvve-i şama,kuvve-i sâm‘a ve kuvve-i lâmse uykuya talar. Kuvve-i lâmsenin uykusu en hafif ve uyanması en seri‘dir. Bu hadisede garâbeti hâ‘iz bir şeyi varsa o da kuvve-i şâmanın en ibtida uykuya yatdığı hâlde en son olarak uyanmasıdır. Kuvve-i lâmseden sonra en çabuk uyanan kuvve-i sâme‘dir. Azâyı bedenden ba‘zısı en evvel ve ba‘zısı en sonra uykuya talar. Uyku ayaklardan beda‘ ile tedricen yukarı toğru azâyı bedeni istilâ ider. Ve en nihâyet cümle-i ‘asabiye merkezini yürür. İşte buna menbidir ki eyuce uykuya talmadan yatakda ayakları sıcak bulundurmamak hıfz-ı sıhhat nevmin esâsıdır.

Doktorlarla iyi yollar

(Medikal rekorder) namındaki İngilizce ceride-i tıbbîye tark ve mu‘aberin terkiyatını teşvik için şu latifeli mülâhazayı neşr ediyor.

"Eyu yollara en ziyâde etbânın ihtiyacı vardır. Eyu bir yol üzerinde sâ‘atde on mil kıt‘a olunabilirse de fena yollar üzerinde ancak beş mil mesafe yürünebilir. Binâen ‘ileyhe hem zaman zayâ‘ını mucib olur hem vizitenin azlığını. Fena yollar üzerinde seyir ve harekete mecbur olan köy etbâsı hastalarını pekçok bekletir,belki de sıkca sıkca hastayı ziyaret idemedikden mâ‘ada vakt-i zamanıyla yetişmemek muhâtarasında bulunur.

Doktorun atı,arabası da bu yüzden zarar görür. Fakat yollar eyu olursa hem mehâzir-i sâlîfe bir taraf olur hem at araba birine ve halu seped isti‘mâliyle etbâ sıhhatlerine de hizmet itmiş olur kisselerine de!"

"Bakterya" ya‘ni tıfilâtın ehemmiyeti

(Midelton Vazeliye'den) Darülfünûn mu‘allimlerinden doktor (Kowon) diyor ki:

"Tıfilâtı bisebton fena tanımamalıyız. Çünkü hayvanat mezkûre gerçi esbab-ı felâket,mevlid-i imrâz ise de câlib-i münfe‘at oldukları da inkâr olunamaz. Bunlar düşmanlarımız olmakla beraber en samimi dostlarımızdır. Filhakika tıfilât olmasa çiçek,hemâyı asfer,difterya,kızıl hastalık vesâ‘ir imrâz-ı sarıdan hiçbirini görülmezdi; fakat da‘ima başluca gıdamızı teşkil iden birçok şeylerin istihzarı da mümkün olmazdı. Tıfilâtın ‘adem-i vücûdu hâlinde ne sirke,ne de (hamzleyin) husûle gelir. Tereyağının ‘itr-i esâsîsi,peynircinin muhtelif pazarlarda satdığı peynirler hep bunların mahsül-ü

tahlilidir. Mevâd-ı'uzvîye ve nebatîye tahliliyle toprağın kuvve-i enbâniyesini arttırmak ve nebatata lâzım gelen (nitrojen) in husûlüne sebep olmak husûsundaki hizmet ve fa'idelerini düşünürsek menfa'atlerinin mazretlerinden pekçok olduğunu bilâ-tereddüd teslim itmek zarûrîdir.

Nüzhet

(s.79) İhtirâ'at ve Keşfiyât-ı Cedîde

İdareli kola makinesi

Mücellidlerin kitâb vesâire kuşakları kolalamak ve bağlamak 'ameliyâtı ne kadar bâdî-i müşkelât bulunduğu ma'lûmdur bâ-husûs evvel kadar da 'adem nezâfeti mucib olduğu şübhesizdir. Bunun için yukarıdaki cihaz yapılmış, masrafı az idaresi için de çok kimseye hâcet yok.

Bir çocuk sâ'atde (2000) kitâb kuşağı kolalamış ve bağlamışdır.

Bu hâlde andan başka vakdinde istifade idiliyor dimekdir.

Çünkü kadın işçileri, 'umûmî acentelere günde (800)den ziyâde kuşak bağlayub yapışdıramazlar. Dimek bir fa'ide daha! O da paradan da idare var; her vechle câlib-i istifade elhâsıl az masraf ve az şahısla çok iş görmek için bu aleti eştira' itmeli.

Cihaz ma'deni bir safhadan mürekkebdir. Bu safhanın uclarından biri 'umudu bir cedveli hâmindir.

Bu cedvelin tolu bir kola şişesini hâvi bir cedvelin sürmesine kadar mümteddir. Şişenin kısm-ı dâhlisi bir sünger ile kapadılmışdır. Sünger mevad-ı matlubeyi mâya' ile mütemadiyen ıslatır.

Bunların beheri ya'ni kafası da eli nihaye muhâfaza olunabilir. Şimdi bakın ta'rifatımızın icraâtı olarak makineyi işledeceğiz.

Bir ucu mâr-el zikr sünger ile mesdûd olan bir kola enbubunun ucu aşağı gelmek üzere biraz kaldırılarak tesbit idilir. Ba'de kuşaklar 'amelin kendi tarafındaki köşesinden bükülür ve kendisine doğru çekilir.

Böylece kağıdlara süngerin dokunmasıyla biraz kolalanmış olduğu hâlde 'avdet ider.

Evvelâ bükümü bitirili. Müte'akiben de geçirilir. Görülüyor ki aletin ta'rifatımız vech ile idaresi gayet kolaydır. Matba' ve mücellidhâne sahipleri bundan istifade itmelidir.

Hal Mes'ele

56 numarolu nüshamızda münderic mes'elelerin ilk def'a toğru ve matlube muvaffak olarak haline mekteb-i 'askerî talebesinden Yusuf Kemal Efendi muvaffak olmağla hediye-i mev'udemize olan (her bsđçeden bir çiçek) namındaki kitabı kitabhânemizden ahz itdirebilir.

Sûret-i hal:

C/1 Fransa birinci 'adedi M ikinci H olsa : ma'lûmdur ki

$M+3=H-8$ olduğundan $H=M+11$ olur. Lâkin $42-M=H$ olmağla $42-M=M+11$ yahûd $2M=31$ olur. Islâh olundukda $M=1/2 15$ ve fakat $M+11=H$ olmağın mahaline bi-l-vazi' $H=1/2 15 + 11$ yahûd $1/2 26$ olur ya'ni $M=1/2 15$ ve $H=1/2 26$ olur.

C/2 mademki tokuz mil coğraf-ı merbi' yigirmi beş'adî mil merbi'nin isti'ab iyledigi mahali ihâta ider. (25000) mil coğrafî merbi' dahî mütenâsiben (69444) 'adî mil merbi'ni hâvî olur.

C/3 asl katr-ı küre olan 6 merbi' $355/113$ 'aded ile zarb olunarak 113,1 simetro merbi' satıhdan 'ibaret olduğu anlaşılr.

Bu sûretde ma'lûm olan iki zâviyelerin mikdarları ber-veche âtî cem' olunur.

5 34 46

17 42 56

22 16 103

iki zâviyeler mecmu'idir.

Hâsıl-ı cem' mezkûr zâviye-i kâ'ime mecmu' olan (180)den tarh olunur. Fakat suret-i icrâda kolaylık olması için (180) dereceden 1 vâhid ahz ile saniye kadar olan icrâyı sağiresine basit olundukdan sonra tarh-ı'ameli icrâ idilmelidir.

60 – 59 – 179

22 – 16 – 103

38 – 43 – 076

iş bu bak mechul olan zâviye-i sâline olmuş olur.

C/3 ‘ilm-i hendesenin zuhûru (K. H. 1145) olub mucidi İtalya felasefesinden Finguris'dir.

Mehmed Süleyman

İhtâr-ı Mahsûs

Mes‘ele halline da‘ir dersa‘adet ve tışarıdan gönderilen mektubların vakt-i zamanıyla irsâlini ricâ ederiz. Zirâ mektublar ceride-i müte‘akibenin tertibinden sonra vârid olduğundan toğru hall idenlerin isimleri derc idilemeyek kalmış oluyor. Bu cümleden olarak elli üçüncü nüshadaki mesâ‘ili ezmirede Mehmed Cemaledin Efendi de hall itmiş olduğu hâlde elli beşinci nüshaya ismi derc idilememişdi.

(s.80) Fennî Eglenceler

Gümüş yapraklı ağaç

Kimyevî eglencelerden birisi de budur. Fakat size gümüş yapraklı ağacı ta‘rif itmezden evvel kurşun yapraklı ve dallı ağacı‘arz ideyim: müstehil el-şekil bir kaba yahûd bir şişe derununa bir ağacın sapını teşkil iden kısmını takliden çinko o vechle kesub ‘adî mühür mumu vasıtasıyla şişenin ka‘rine tesbit idersiniz. Bundan evvel de huni şeklinde üç dört dane kezâçinkodan kısımlar yapub, ancak huni şeklinde bulunan kısımların yukarı tarafını bir makras ile şerid-i hey‘etinde toğramalı ve bunları bir biri üzerine giçirerek şişe derununda şerid gibi kesilen kısımları bir kalem vesâ‘ire vasıtasıyla açmalı. Bu hâlde şişenin derununda yapraksız bir ağac husûle gelir. Şişeyi su ile toldurunuz ‘attarlarda bile bulunabilen kurşun tuzundan (Acetate de Plombe) ahz ile mikdar kâfi şişenin derununa dökünüz. Şimdi biraz sabr idek. Birkaç dakika sonra şişenin derununda dallı ve yapraklı mükemmel bir ağac husûle geldigini görürsünüz. Suret-i husûlu çinko ile kurşun tuzunun su derununda imtizâc-ı kimyevîyelerinden ‘ibâretdir. İmtizâc-ı kimyevî neticesi olarak hâsıl olan haliyet-i kurşun gayet küçük zerâta menkısım olduğu hâlde çinkonun üzerinde tevzi‘ ider. Şimdi de resmini gördüğünüz gümüş yapraklı ağacı ta‘rif idelim: züccâc bir safiye üzerine kola ile bir parça kağıd tabakası yapışdırılıub üzerine de bir ağac sakı resim idilur ya‘ni dalsız ve yapraksız yalnız bir kütük tasvir idilir. Kezâlik ağacın sakıyla yukarisına bakar veyâhûd piriñç ma‘deninden gayet ince tellerle ‘adetâ bir ağacın dal ve budakları

manzarası teşkil olunur. Bunlar da küçük zamğlı kağıtlar ile mahallerine tesbit idilir. Şu vechle ki telin uclarına kadar cam safiheyeye mültesik bulunmalıdır. Bu sırada bakır tellerin kenarından cam safiyesi üzerine hafifce istihzâr olunmuş (azotit-i fezâ–Azotate dargent) mahlûlundan birkaç damla dökülür,ba‘de ziyânın te‘sirinden muhafaza itmekle beraber efkiyen bir masa üzerine vaz‘ ile bir müddet ‘alî hâle terk olunur. Ertesi gün ağacın dal ve yaprakları kâmilen gümüş ile mestur ve mezin olduğu hâlde gayet nazar-ı rebâ ve manzara ile ‘arz-ı didâr ider.

Dalların üzerinde vuku‘a gelecek gümüş tabakalarda mây‘ın tamamen tebhîrâtının hitamina değin tevzi‘at-ı mezkûre tevsi‘ ider.

Mehmed Süleyman

Bir haftalık takvim

Sene-i kameriye 1310 sene-i şemsiyye 1322									
İmsak	Evkât				Sayf-ı evvel	Şehur			Eyyâm
	‘Aşa	‘Asr-	Zahr	‘sem		Tulu	efrencî	Temmuz	
D S	D S	D S	D S	D S					
8 00	1 44	8 57	4 55	9 53	21	11	30	18	Pençşembe
3	43	58	56	55	22	12	31	19	Cuma‘
5	43	58	57	58	23	13	1	20	Cuma‘irtesi
8	42	59	59	10 00	24	14	2	21	Pazar
11	42	9 00	10		25	15	3	22	Pazarirtesi
14	42	1	1	5	26	16	4	23	Salı
17	41	1	2	7	27	17	5	24	Çaharşembe

Mükemmel Kâbus ‘Osmanlı

Lisân-ı ‘Osmanîde mütedavul Türkî, Garbî, Farisî ve Ecnebî yetmiş bini mütecâviz kelimât ile istilâhât ve terakib-i fennîyeyi ve bin kadar resim ve eşkâli ve lâ-akl iki bin beş yüz sahifeye ya‘ni üç yüz cüz‘i kezâlik ayrıca levhaları hâvî bulunarak neşrine başlamış bulunduğumuz (Mükemmel Kâbus ‘Osmanî) bugün 25 ve 26‘ncı cüz‘ilerini neşr olunmuşdur abone bedeli dersa‘adet için 20 taşra için 35 guruş ve iki forması on paraya. Cezaların ‘adedi ileriledikçe abone bedeli tezayid idecektir. On abone tedarikine tevsit iden zâta bir abone mecânen takdim olunur.

Müdür-ü mes‘ul: **matba‘ ve kitabhâne sahibi Kaspar.** Sahib-i imtiyaz: **Ahmed Naci.**

(s.81) ÜÇÜNCÜ CİLD – SENE 2 – NUMERO 58 – 25 MUHARREM – 1310– 6 AĞUSTOS 1308

Siyâsiyâtdan mâ‘dâ her şeyden bahs ider. Haftalık cerîde-i fennîye ve edebîyye. Terkiyyât-ı fennîye ve medenîyeyi vakt-i zamânıyla bildirir. Menâfi‘umûmîyeye müte‘allik makâlât-ı edebîyye ve fennîyeyi ma‘lûmâtiye kabul ve derc ider. Derc olunmayan evrâk i‘âde idilemez.

Müdiri Kaspar

İdârehânesi: Bâbı‘alî caddesinde Kaspar matbaa‘ ve kitabhânesidir. Cerideye müte‘allik husûsât için müdire mürâcaat olunur.

Pencşenbe günleri neşr olunur

[Nüshası 20 paraya]

Abone bedeli

Bir senelik elli iki nüshası posta ücretiyle beraber ber-vech peşin 30 guruşdur. Dersa‘adet için idârehânededen alınmak üzere 20 guruşdur.

(s.82) Muhteviyat

Mevâd-ı Edebîye: Kiraz Yiyen Çocuk – Sa‘y ve Koşuş–Mevâd-ı Fennîye:Kolleksiyonculuk"Kapudan Edalanew"nin Mukayyed "Dinamometro" Ya‘ni "Mizân-ı El-kuvvî"si – Hıfz-ı Sıhha: Bir Evde İcrâsı Lâzım Gelen Tedâbir-i Sıhhîye 2 Dâhil-i Mesken.– Mevâd-ı Hükmiye: Rüzgarlar ve Furtunalar. –Sanâ‘at: Âyine ‘İmâli.–İhtirâ‘at ve Keşfiyât-ı Cedîde: Yeni Bir Alet– Secc Yahûd Akındıya Karşı Yüzmek.–Şu‘unât-ı Fennîye ve Medenîye: ‘İlm-ül Senânın Müstakbeli– Muhtelif Hayvanlarda Müddet-i ‘Amr. – Yeni İcâdlardan Devâ‘ir-i Yuvarlak.– Bir Senelik Takvim.– Fennî Eglenceler: Garib Bir Oyun– Mes‘elelerimiz.

Resimlerimiz: Kiraz Yiyen Çocuk– Garib Bir Oyun– Göksu Kasr-ı Hümayun– Mizân-ül Kuvve– Devâ‘ir-i Yuvarlak– Yeni Bir Alet-i Secc.

Mevâd-ı Edebîye

Kiraz Yiyen Çocuk

Kanâ‘at,fakidân-ı tama‘,imsâk-ı lisân,gibi fezâ‘il-i ihtilâfın menşe‘i maddi ma‘nevî vakayi‘e tahmildir.

Fakat riyazat-ı insaniye ne kadar ilerileyecek,cihet-i ma‘nevîsi ne derece tasavvur olunacak olsa yine da‘ire-i beşeriyeti geçememesi zarûrîdir.

Riyazet-i dide bir kalb havadis-i günüyenin zaruret-i vuku‘ mikdarat-ı alehbenin ‘adem-i tagyiri ‘itibariyle çeşm-i im‘anene mesâdif olan en acı bir hiss-i ma‘nevîye mukavemet ider de bir çocuğun biri biri ardınca iki def‘a "anne" diye çağırıldığını işitmez – insaniyet müstekmelesinin emr itdiği bir hitâb-ı ma‘nevî ilcâsıyla – derhâl yavrucağı kucaklamaya şetâbât olur.

Çocuklar her şeyden, herkesden ziyâde muhtac-ı mu‘avenetdirler!

Bir körpe yavru,henüz kehvare-i insaniyete kadem-i nihâde-i tıfuliyet olur olmaz kudret-i katre-i rabb-ı celile karşı kemâl-ı‘acziyeye idrakımızdan tolayı hiss-i tabiî namını verdigimiz bir kuvve-i ruhâni ile anneyi,mamayı,tabiîne hoş gelen yiyecegi – cüz‘i büyüyünce– sokağa çıkub gezmeyi,güzel şeyler iktisâbı biliyor,arzu idiyor; fakat bunlardan hiçbirini ahz ve isticlâba muktedir olamıyor; ihtiyac ve arzusunu yine beşeriyete karşı gözyaşı dökmekle efhâmdan başka bir hareket gösteremiyor.

Çocuğun,bir insan yavrusunun mu‘avenetine koşulmaz,emr-i muhafazasında kemâl-i ihtimâmla nakid gösterilmez de ne yapılır?

Bir validenin gönlüşü ihtisâsâtı bilâ-ta‘mil teykan ve takdir idiyor,ve onlarışefkat-ı celile-i ma‘neviyesiyle menzec bir hâlde ‘uruk ve asâbenin her tarafını ihâta itmış buluyor da evlâdının arzusunu ilk def‘a görür görmez derhâl es‘afe-i şitâban oluyor!

Lakin ifrât-ı muhabbeti bile rahnedâr ider.

İlk yazda birkaç gün köyün mü‘tedal havalarından istifade itmek üzere köye çıktılar. Yanlarında henüz iki yaşını tekmil idemememiş semere-i fevâ‘idler de maderinin gönüllerindeki şevk ve şetârâtı başkaca tezyid idiyordu.

Köyde bununan büyük peder ve valide– kendilerinin arzuyu rivayet ve muvâselâtlarına göre– bir hayli zamandan beri görmedikleri kızlarını ,damadlarını bunların mahsul-u hayatlarından ilk numune olan çocuğu gördükleri dakikada server ve şâdileri kalblerinin ihâta idemeyeceği bir dereceye gelmişti.

Misafirlerin müddet-i ikâmetleri pek az ve mahdud olacağından a‘ile akşam sabah bir yerde hüsn-ü musahiyet, zevk ve ülfetle imrar-ı eyyam idiyorlardı. İnsan hayatının her dakikasını bu gibi tevâli vasıl ile imrar itmek ister.

Yigirmi beşinci günün sabahıçocuk uyanmış ma‘sumâne tavırlarıyla evin içerisine letâfet-i keşân-ı tıfulet oluyordu.

Valideler ikisi de mini miş kuzularının gösterdiği ma‘sumâne edâlarına,bülbül gibi teklemelerine hayran olmuşlardı.

Bir aralık küçük çocuk evin bir tarafında sepetin içerisindeki kirazları gördü. O yaşta bir ma‘sumun sabah vakti aç karna kiraz yemekden hâsıl olacak mazreti takris-i fers idememesi tabiîdir.

Kiraz istedi, valide virmiyordu. Çocukcağız istihsal arzusu için son kuvveti olan izhâr ve bekâsına mürâca‘at itdi. İki tamlı gözyaşı validelerin hiss-i şefkatini galeyâna getirdi. Bu dakikada mini mini kuzıya kiraz virmemek mümkün degildi.

Sepeti önüne getirdiler,maksad tıfılâsenin hâsıl olduğunu gören bir ma‘sum üzerinde tasviri mümkün olan tavr-ı server bunda da tecessüm itmişti.

Mini mini kolları bileklere kadar sıvanmış,mermer gibi (s.83) beyaz olmakla beraber pamuk gibi yumuşak elleriyle kirazları karışdırmağa,ara sıra ba‘zılarını ağzına alub yemeğe başladı. Valideler çocuklarının sürûruna iştirâk itmişler. Onların da kalbleri nur-u hubûr ile münevver olmuş idi.

Semere-i feva‘idlerinin şu kemâl-i derece memnuniyeti gönüllerinde idi bir hayal bırakmak için o hâldeki resmini tasvir itdiler.

Heyhat! Bu dakika ebedi bir ta‘lime mebde oluyordu. Birkaç sa‘at sonra zavallıçocuk ağlamaya başladı,küçük elleriyle karnını tutuyor,bi -çare çocuk iki kat oluyor,ağlıyor,fakat layıkıyla efhâm-ı merâm idemiyordu.

Valide yavrucağının şu halinden feval‘ade müte‘essir olub çocuğun hastalandığını hiss itdi,ne çare ki köy yerinde doktor yok.

Büyük peder herkesden müztarib olmuşdu. Öteye beriye koşdu –elde bulunan– her dürlü tedbire mürâca‘at itdi. Zavallı ma‘sumun teskin-i evca‘ına,kıt‘a ishâline muvaffak olamadılar.

İrtesi gün a‘ilenin cümlesi mahzun ve mükedder oldukları hâlde mini mini yavrucağışehre götürmege şitâbân oluyorlardı.

Peder oğulcuğunu gördü. Derhâl doktorları topladı. Konsültolar icrâ idildi. Çocukdan ümid kesilmiyordu,fakat beşinci güne kadar hastalığın– cüz‘i olsun– mebdel-i ‘afiyet olduğu görülmüyordu.

Peder:

– Doktor efendi Allah aşkına ümid var mı?

Dirken valide kemâl-i hâlican ile:

– Oğlum iyi olacak mı? Bana acıyınız,ümid viriniz doktor efendi. Diyordu. Doktor:

– Cenab-ı hakkın lütfu bizimledir. Ümidvâr olunuz. Didi. Fakat son müdâvât olarak vireceği ‘ilâcı bi-l-zat tertib itmek üzere eczâhâneye koşdu. Çünkü zavallıçocuk velediyetini ilelebed dağdâr idecek bir hâlde bulunuyordu. O melekûti bir ruh taşıyor, Onu ‘uruc itdirmek istiyordu.

Veledini mini mini hastanın yatağı başında samt-ı mücessem gibi tonub kalmışlardı.

Doktor geldi. Fakat son ‘ilâcın son tamlasını da hastanın ağzına virmege lüzum görmedi. Zirâ bir cesedi degil bir ruhu tedâvi itmiş olacaktı. Ruhlar ‘ulvîdir; temâraz ve tedâviden azâdedir! O uçar yine geldiği yere gider.

İrtesi gün işidilen hazin bir sadâ bir buçuk yaşlı bir ma‘sumun ‘azemdâr-ı ahiret olduğunu işaa idiyordu. Valide,peder,akraba,ahlâ-i cenâb-ı kader-i mutlakın irade-i zâliyesine kerden dâde-i rızâ olmakdan başka ne tarike tevessül idebilirler. Sabr ve tahammül!... ecr-i cezil!

Abdüllâhid Nuri

Sa‘y ve Koşuş

Sa‘y ,insan için dünyevî,uhrevî bir rehber-i necâtdır. Sa‘y,tarik-i feyz ve terakkidir!

Evet, sa‘y rehber-i necâtdır. Çünkü: insan ne meslekde bulunuyorsa bulunsun sa‘y ve ikdâm gösterse derece-i sa‘y ve gayretine göre tefeyyüz ve te‘alli ider.

Sa‘y bir tarik tefeyyüzdür. Çünkü: insan muhsenâtdan hangi şeyi der-dest itmek emelinde bulunursa,sa‘y anı muvaffak bi-l-ahir ider.

Sa‘y tarik feyz-i refik hakikâti istilzâm idenlere bir şim‘a-i allahidir.

Sa'y nihayetsiz bir tarikdir. Lakin,fevâ'id ve menâfi' gûna gûn ile mâlî !

Sa'y sa'adet-i hakikîye ve selâmet-i ebediyeyi bir an sahibinden kıskanmaz.

Sa'y ve koşuşu yalnız bırakmamalı, 'amel-i ikdâm ile te'yid itmeli,ve alkışlamalıdır ki usûl-u terki hâsıl olsun,çünkü ikdâmsız sa'yın fa'ide-i bahş olamayacağı bedihi bir şeydir.

Gûna gûn sitayişler ile namlarını iştigimiz (s.84) islâf ve mu'aserebinden bunca 'ukâla ve 'ulemâ,fazla ve fazılâ ve hükâmâ, dehât ve edibâne ile iştihâr itmişler? Sa'y ve ikdâm ile degil mi? Hiç şübhe yok.

Öyle ise,eşrâf-ı mesâ'i de,iktisâbât-ı daniş ve 'irfân için sarf olunan gayretidir. Ma'lûm zaviyel 'irfândır ki : daire-i 'ukûl-u beşerîyeden birun bulunan bu nice terkiyat-ı maddiye ve ma'nevîye ve nazara-i evveliyede hârikul'ade görülen hâlât ve meşhudâtın kafası hep bu sayede vücuda gelmiştir.

Filhakika,her şeyi takdir-i gird-gâra menût ve müte'allik bulunduğu vârisne-i beyândır. Fakat bize hükümet ve meşiet-i ilâhe karışamayız. İrâde-i rabbanî ve emr-i sübhâni ezelde ne yolda celve-nemâ evveldi ise ahvâl ve ef'al-i beşerde ana tab'i olmakdan başka çare yokdur.

Binâen 'ileyhe insan sa'y ve koşuşu da kat'a bırakmamalıdır.

(Mâba'dı var)

Ceride-i 'Askerîye Matba'ası efrâdından Sinob'lu Hafız Sabri

Mevâd-ı Fennîye

Kolleksiyonculuk

Ma'lûm ya; herkesin bir şeye merakı olur. Bu merakların ba'zısı cem'iyete nâfi' ba'zısı da zarr olur. Nâfi' olanlar hem erbâbına hem de ebnâyı cinsimize bir cihetden fa'idesi tokunanlardır. İşte kolleksiyonculuk o fâ'ideli meraklardandır.

Kolleksiyonculuk diye bir şeye müte'allik mevâdın kafasını bir yere cem' itmege dirler. Meselâ bunların en meşhuru kullanılmış posta pullarını sırasıyla bir deftere yapışdırmaktır. Zâhiren bakılırsa,şu merakdan pek fa'ide beklenmez;fakat ta'mik idilirse hayli fa'idesi olduğu görülür. Posta pulu toplamağa merak iden zât her devletin,her hükümetin her nev'i pullarını toplamak mecburiyetinde bulunacağından o devletlerin ahvâl-i coğrafyasını,armalarınıöğrenmiş olur. İşte şöyle boş bir merak sandığımız şu meşgaleden cem'iyetimiz de oldukça ma'lûmatlı bir coğrafya 'alimi yetiştiğini görürüz. Ya her sene elimize icâbına göre lâ-akal on on beşden yüze kadar ve belge daha ziyâde pullu zarf çıktığı hâlde mektubunu okuyub zarfına koymaksızın etdigimiz kayıdsızlıktan pul meraklısı araste olduğu az fa'ide midir? Dimek ki

kolleksiyoncu bizim gibi kayıdsız olmayacak,eline giçen bir şeyi kemâl-i dikkatle tedkik idecek. İşte şu merak bir de erbâb-ı dikkat yetişdirmeye hizmet itmiş olacak.

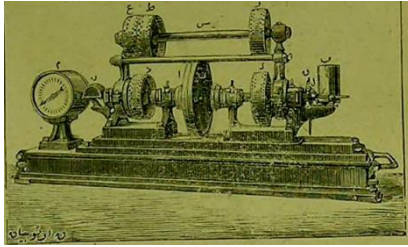
Kolleksiyonculuk yalnız posta pullarına münhasır degil,ikinci derecede meskûkât kolleksiyoncuları gelir. Biz de bu merakı uyandıran sa'âdetlu Galbebin Efendi hazretleridir. Müşârül ileyh hazretlerinin biri birini müte'akib neşr buyurdıkları "Takvim-i Meskûkât-ı Osmânîye " ve "Takvim-i Meskûkât-ı Selçukîye" nâmındaki eserleri hayli para meraklısı yetişdirdiğini görüyorum. Bundan ne fa'ide vardır? Memleketde bu sınıf-ı erbâb-ı merak meskûkât 'ulemâsı zümresini teşkil iderler.

Kolleksiyonculuk yalnız buna münhasır degildir. Tarih tıbbî,tabâkât-ı el-arz gibi 'ilimlere ve hatta bunların şa'ibelerine a'id mevzularda böyle merakla cem' idilir fa'ideli şeylerdendir. Meselâ İstanbul sevâhilinde bulunan kabuklu böcekler vesâ'ireden herkes birer kolleksiyon tertib idebilir. İşte anlarda o 'ilmin o cihetlerinde ma'lûmât-ı'umike kazanmış olur. Bir de kitab merakı vardır. Meselâ bir adam bir lisânda veya anladığı lisânlarda merak itdigi bahse müte'allik irili ufaklı ne kadar kitab varsa cem' ider. İşte şu merakı sayesinde hem kitâbcılık terki ider hem de o âdem o bahsde hakkıyla hâlel-i meşkulât olur.

Hülâsa bu merak pek mühim ve pek fa'ideli bir şey olduğundan herkesin isti'dâdına göre bir müze veya kolleksiyon tertibini tavsiye ider ve ba'zı boş kafalıların bu husûsa itdikleri ta'rizlere kulak asmamalarını da o tavsiyeye terdif iyerim.

Necib Asım

(s.85) Kapudan "Lenovo" nun Makid Dinamometre" Ya'ni {Mizan-ül Kuvvi}si

Tatbikât-ı meyhânikiyenin bir çoğunda mahrek makinenin ahz makineye nakl itdigi kuvvetin ta'binine ihtiyâc görülür ki bu sayede esnâyı nâkilde kuvvetin zâyâ'tıyla hâsılât-ı sanâ'iyeyi ve makinenin işleme derecesini hesâb ve takdir mümkün olur. Bu maksada hâdim aletler müte'addid ve çokdan beri mevcut ve [nakl dinamometresi] nâmıyla ma'rufdur ki buna Türkçemizde [nakl-i mizân-ül kuvvesi] diyebiliriz.

Makalemizin mevzu'unu teşkil iden ve resmi derc olunan alet ise envâ'i arasında en yeni ve en ziyâde hâ'iz mükemmeliyet olandır. Bu alet esâsen iki B'A tablasından teşkil itmişdir ki biri birinden müstakil ve ikişer ayak üzerine mevzu' birer mahure geçirilmiştir. Her mahur üzerinde birer D'C tanzim kasnağı mevcut ve aletin hey'et-i mecmu'ası ayak hizmetini gören bir levha üzerine mevzu'dur. Aletin kısım-

ı'aliyasında **H'F'G** kasnaklarını hâmil ikinci bir **E** mahuru vardır ki bu makaralardan biri nakl idilen hareketi alarak **D** kasnağı vasıtasıyla dinamometreye isâl ider.

Nakl keyfiyeti ancak B'A tablalarının biri birine ittisâliyle bir istikâmet-i ma'lumede tesbiti hâlinde mümkündür. Bu ittisâl ise tablalardan birine münasib sûrette tesbit edilmiş ve bir zincir ile diğerine rabt edilmiş kuşaklı bir yay vasıtasıyla mümkündür.

Dinamometre kasnaklardan birisi vasıtasıyla hareket itdirilerek bu hareketde diğer bir makineye nakl idildiği zaman iki tabla üzerine icrâ idilen te'sir-i mütehâlif bulunur.

Ahz-ı makineye kuvveti nakl iden tabla üzerine icrâyı te'sir iden kuvvet ziyâde bulunur. Bundan da iki tablanın yekdiğerine nazaran olan vaz'iyetce bir tahvil-i zâviyevî hâsıl olub yayı dahî bu nisbetde bir tazyike uğrar. İşte bu hâlde hâsıl olan te'sirâtın derecesini anlamak için bir taksimâta hâcet vardır ki bu da tablalardan birini sabit tutarak ve diğeri üzerine muhtelif sekâletler te'sir itdirerek hâsıl olacak tebdil-i vaz'iyetleri bir müş'ir vasıtasıyla sabit tabla üzerine hakk itdirmek sûretiyle mümkündür.

Şimdi de bu alet vasıtasıyla– herhangi bir makineye nakl idilen kuvvetin tahlifini – anlamak kaldı: sarf idilen **K** kuvvetinin düsturu:

K=K π T A'dır.

Burada **K** icrâ idilen te'sirin kilogram cinsinden miktarı, **T** kasnağın katarı, **A** aletin bir saniye zarfında 'aded devri ve **π** ise ma'lumdur ki muhitin katre-i nisbetidir. Bundan hâsıl olacak netice bir saniyede sarf idilen kuvvetin kiloğram cinsinden miktarı olub 100 ile taksim edilse kuvve-i mezkûrenin (ponsele) [5] ve 75 ile taksim edilse buhar bargiri cinsinden miktarı bulunmuş olur. Sarf idilen kuvveti gösteren mu'adileyi bilince âtî terkib iden hudûdun 'amel-i bir suretde ta'yini vesâ'itini arayalım:

K miktarı tablaların vaz'iyetince hâsıl olan tebdil zâviyevî vasıtasıyla bi-l-suhule kâbil-i ta'yin ise de dinamometrenin hareketi esnâsında bu taksimâtın karâ'ini pek de mümkün degildir. İşte – mösyö (Lenovo) gayet dakik bir tertibat ihtira' itmişdir ki her anda **K** miktarının kıymetini kayd ve zabıt ider. **A'B** tablalarının harekâtı– nakl-i mahuru ve [kurşun kalemi derunundan – husûsi bir tertibat _____

[5] (ponsele) namıyla yâd idilen vâhid-i kıyâs-ı kuvva ahiren 1889 senesinde ictima' iden makinistler kongresi tarafından vaz' idilmiş ve hesâbâtın teshili fa'idesini hâ'iz bulunmuşdur.

(s.86) vasıtasıyla yekdiğerine nakl idilmiş ve bu sayede vaz'iyetce vuku' bulacak tebdil-i zâviyevî **J** kurşun kaleminin yukarı aşağıya hareket-i müstakimesine tahvil olunmuşdur. Kasnaklara te'sir iden bir kilogramlık bir kuvvet kurşun kaleminin **K** makid-i üstüvânesi üzerinde 2,83 milimetre kadar bir hareketini husûle getirir ki bu da husûsî bir sâ'at tertibatı vasıtasıyla bir hareket-i muttasıla ile müteharikdir.

Nakl kasnağının T katarı ise evvelce ta'yin ve zabt olunmuş bulunur. Bu hâlde yalnız A 'aded-i devrini ta'yin itmemiz kalur ki bu da sür'ati zabta mahsûs olan L müş'iri ve me'in bir zamanda devreleri cem'en gösteren M mücmelesi vasıtasıyla olur.

İşte bi-l-ade ta'rif olunan (mizân-ül kuvve) vasıtasıyla herhangi bir makinenin sarf itdiği ve veya dinamonun muhtac olduğunu kuvvet ta'yin idilebilir. Bundan mâ'ada kuvvet düsturu hududunun her andaki kıymetleri zabt ...itmek sebebiyle de alet-i mezkûre kıymetdârdır. Alet makineleri yağlamak husûsunda müste'mil olan yağlarla iç yağlarının tecrübesi için de kullanılabilir.

Hıfz-ı Sıhhat

Bir evde tedâvisi lâzım gelen tedabir-i sıhhiye

Dâhl-i mesken

1

Zemin katı ve bodrumlar

Harec-i meskende icrâsı lâzım gelen tedabir-i sıhhiyeden bahsi suların ahvâl ve şerâ'it-i sıhhiye dâhlinde bulunması arzusuyla hitâma irdirmiş idim.

Paris'de mevcûdiyeti 'alîyel'umûm hey'et-i etbâ ve düvel-i sâ'irece taht-ı tasdikde bulunan kolera nev stresden ahâlinin ve kaya ve muhafazası zammında ol emirde Sen Nehri suyunun 'adem-i isti'mâl ve isti'mâline mecburîyet el virdikce mükemmel süzgeçlerden geçirilib ve kaynadılarak isti'mâli lüzumu ta'miyen Fransa ahalisine bildirilmiş ve bu husûsda tedâbir-i şedîde ve mü'esere ittihâz olunmuşdur.

Bir şehirde müstevliyen icrâyı ahkâm iden bir 'illetin sirayet ve intişarına suların büyük bir duhûl ve te'sir gösterdiğini iş bu delil-i yakını serâheten isbat ider.

Göksu,Sarıyer,Yeniköy,Kağıdhâne dereleri,Terkos Gölü tışarıya çıkacak olur isek daha pekçok enhâr-ı cesime görürüz ki bunlar arazinin bir kısmını kendilerine makr-ı ittihâz itmişler ve mevsim-i sayfde oralardan çekilerek çekildikleri yerleri merzuga hâlinde bırakmışlardır.

Astarveh,uhra ve bunlara mümessil göller etraf-ı erba'sı merzuga ile mehât olduğu hâlde ahâli o suyu içmege mecburdurlar.

Ezmir-el miyanı Gedus Nehri mensubu Yenikal'a civarındaki bataklıklar ve puntanın arka tarafındaki merzuga ile imraz-ı istilâ'iyenin şerut istilâsı dâhlinde kalacağı gibi Selanik'de aynı ahvâli hâ'izdir.

Şehr-i şehir Konstantiniyenin tamamı idare ve nezâfet-i tâmasını hakikat-i uç bâlâyı terkiye 'ilâ iden letâfet-i mâlânhâye-i ... tolayı 'Osmânlılar hâmî-i müşfik ve ikdâslarına karşı müntedârâne teşekküre mecburdurlar.

Çokdan beri nazar-ı hakayık-ı pesendâneleri tezyin ve ‘imâr-ı bâlâda münhasır bulunan şu ketmâb efendimiz hazretleri bu def’a da Kasımpaşa deresinin tathir ve tanzimi hakkında lâzım gelen harita ve planların poligon mühendisi mösyö Birtiyeye tarafından yapılması hakkında irâdât-ı melhemiyet gâyât cenâb-ı şehri-yâr ‘azmilerini beyderi tutmuşlar ve hükâke şu irâdât-ı kerâmet-i mi‘tad hilâfetpenâhilerinden tolayı‘umûm-u teb‘a-i sâdika kullarını ihyâ buyurmuşlardır.

Ma‘zemât-ı umurdan gadiyât-ı mesâlihe kadar her şeyi nazar-ı hakikat beyn-i cenâb-ı şehri-yâr ‘azamîden devr-i tutulmadığı ve her biri hakkında mükerrer ve mu‘kid ... irâdât-ı melhemiyet gâyât şeref-südûru teb‘a-i sâdika-i şâhânesini ihyâ idildiği gibi ifâyı vazifede tekâsül ve kusur iylemeyub cedden o padişâh-ı zişânın ârzuyu hümayununa etbâ‘-ı harekete mecbur itmekdedir.

(s.87) Hükümet-i seniye-i ebedî el-devamın inzâr-ı‘ulu cenâbâna ve müşfikânesine ‘arz idilerek ıslâh ve ‘imârîârzu olunacak Kasımpaşa deresi gibi birkaç yer daha vardır bunlardan birkaçının nerelere olduğunu bilâde zikr itmiş ve bu meyanda ise kuş dilini unutmuş idim.

Bu gibi meyâ-i râkid (mecburen râkid diyeceğim) imrâz-ı müstevliyenin icrâyı ahkâmından korkulduğu sıralarda cedden ıslâh olunmağa sezâ vardır.

Vak‘a-i ahâli-i belde bu suları içmek ve levâzım-ı beytiyeyi ihzâr iylemek için isti‘mâl itmiyorlar ise de onların mevcudiyetleri yataklarının temizlenmemesi de içmek ve derunhânedeki isti‘mâl iylemekden mütevellid mazreti hâsıl idebilirler.

Makalede tamamiyle bahse girişimizden evvel daha birçok sözler söylemek icâb idiyor ki bunların ‘arzından tolayı kar‘in-i kirâm hazreti sıkılmazlar zann iylerim.

Deniz banyosu zamanı olan şu mevsimde ‘umûm-u sekene-i belde denize girmek husûsunda hüçûm-u tâm ile teşfiye-i imrâz ve takviye-i bedene muvaffak olmak ârzusundadırlar.

Ma‘hazâ suların sirâyet-i imrâz husûsunda hidmât fevkâl‘ade gösterimlerinden tolayı asl-ı deniz hamamları binâsının intihâbı lâzım gelen sıra bu sıradır.

İmrâz-ı istilâ‘iye zamanlarında Haliç Konstantiniye’de mevcut bulunan deniz hamamları mazret-i kesire hâsıl iderler. Haliç Konstantiniye deniz hamamlarının kaldırılmasıyla beraber Hasköy,Halicioğlu,Fenar,Behariye önlerinde Kağıdhane Göksu derelerinde İstinye koyuyla Sarıyer deresinde banyo itmek hakkında müsâ‘ade virdirmemeleri istihâm olunur.

Şu münâsebetle Uhra Reji Me‘murluğu cânibinden alınub Uhra Gölü’nde istihmama müsâ‘ade idilub idilmeyeceğiyle derede mi yıkanmak eyudur yoksa evde mi duş lâzımdır su‘allerini muhtevi bulunan mektubede cevâb virelim.

Uhra Gölü heman etraf-ı erba'sı veyâhûd muhit da'iresi merzugalarla mâlî bulunması,derununda sazların kesreti balıkların çokluğu kendisi yıkanılmağa ve hatta kaynadılmadan suyu içilmege müsâ'id degildir.

Gölden alınan su ile duş yapılacak olursa göle girmekle duş yapmak beyinde de bir fark yokdur. Su'alın diger su'alleri göle girmeye müsâ'ade idilmediginden tıbbî cevabsız kalmışdır. Kendilerine hânelerinde yapacakları duş için kullanmak istedikleri suyu kaynatarak kullanmalarını tavsiye iylerim.

Maksada rücu' idiyorum.

Bir evin lüzum-u inşâ'iyesini intihâb salâhiyeti ya evi yapan kalfaya yahûd vakit ve zamanı müsâ'id olan sahib-i hâneye a'iddir.

Yapılacak her evin şerâ'it-i sıhhîyeye muvaffak olub olmadığının tedkiki bir evi yapmak için kalfanın vücûduna hiss olunan lüzum kadar sarîh ve elzemdir.

Her yerde,her belde de emâkin-i 'askerîyenin sur inşâ'iyesine nezâret iden inşâ'at me'murları bulunduğ gibi bunların emr-i inşâ'atca kavâ'id-i sıhhîyeye tamamiyle ri'ayet itmeleri için de birer sıhhîye me'murları vardır. İntihâb olunacak mevki'n temel tutub tutmayacağı inşâat me'muruna a'id olduğ gibi oranın muvaffak hıfz-ı sıhhat olub olmadığını tedkik de sıhhîye me'muruna a'iddir.

Hâlbuki emâkin-i husûsîye böyle bir usûle mecbur tutulmaktan hâricdir. Niçün olsun. Bir hey'eti teşkil iden erkânın muhafaza-i sıhhatleri o hey'eti muhafaza demek olacağından zamanlarının pekçoğunu içinde geçirecekleri bir binanın imrâz-ı mütenev'a suduruna sebebiyet virmesinden müsâ'ade idilsun? Râtıb bir mahalde inşâ olunan kârgir bir binanın ne kadar mazarrat virdiği müte'addid tecrübelerle mesadık olduğ gibi iş bu rutubetin izalesi de fennen mümkündür.

Fennen çaresi bulunabilen bir fenalığı izâle itmeyub de sarf olunan bunca liralara mukâbil imrâz-ı muhtelif kazanmak elbette iyi degildir.

Mesâkinde intihâb-ı mevki' lüzumunu bendimizin hâric-i mesâkin kısmında 'arz itmiş idik.

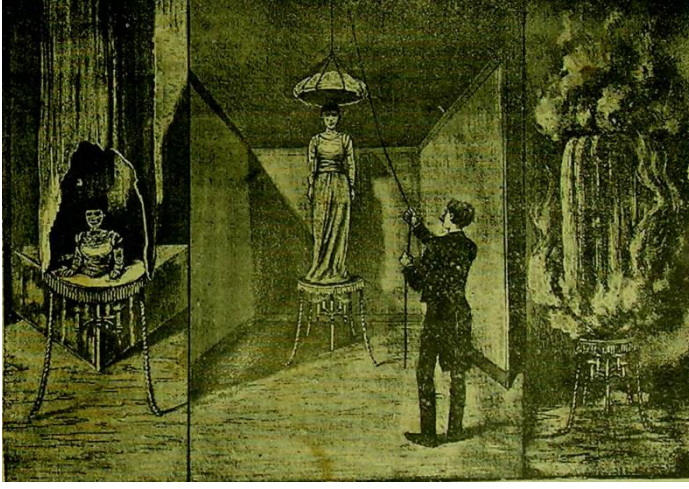
Bu evde birinci kat olmak için ba'zen bu durumlar

(s.88) mevcuddur ve ba'zen birinci kat toğrudan toğruya dâhil-i hânenen ma'duddur.

Bu durumlar evin aksâm-ı sâ'iresine nisbetle fevkâl'ade serin ve râtıb olduğ gibi harâret-i şemsin nüfuzuna müsâ'id mahalleri de mefkûddur.

Bodrum katları'umûmîyetle bir te'fin hâsıl iderler ki bu te'fin arzın rutubet-i da'imeye ma'ruz bulunmasından ileri gelir. İmrâz-ı istilâ'ie hengâmında ve istiladan evvel bodrum katlarının ıslâhı lâzımdır. Bodrum katlarının rutubetlerini def' ve izâle için evvelce temelin rutubetinden ve kayası elzemdir ki iş bu rutubet hânenin sâ'ir katlarına

sirâyet itmesun. Maksadımız bir evi rutubetden ve kaya değil, imrâz-ı sâriyenin zuhûruna sebebiyet virmemek hakkında tedbir beyanından ibaretdir. Bodrum katlarını mümkün olduğu kadar kömür tozuyla imlâ itmeli ve iş bu kömür tozunu ayda, hiç olmazsa iki ayda bir def'a olsun tışarıçkarub kurumağa terk itmeli ve yerine diğer bir tabaka sermelidir şu tedbir rutubet-i mevcudenin kömür tozları tarafından masile men'ini intâc ider. Bundan sonra bodrumun pencereleri tezyid idilub dâ'ima açık bırakmalı ve cereyan-ı havanın vuku'una müsâ'ade itmeli. Bodrum katlarına hâmez-i fennin mahlulu dökmek rutubet mevcudiyeti arttırmaktır. Bunun iyisi kireç kaymağını müte'addid kablara vaz' ile bodruma koymalıdır.

Ba'zı ev ve konaklarda bodrum katı uşakların ikâmetine tahsis kalınmış olduğundan bunlara mahsûs abdesthânenin orada inşâsına lüzum görülmüştür. Hava almaz ve dâ'ima rutubet içerisinde kalan bu abdesthânenin her halde sa'irlerinden ziyâde mazarreti aşikârdır. Ma'hazâ abdesthâneler ayrıca bir arada zikr idileceğinden bunu da oraya bırakalım.

(s.89) Uşak otaları intihâb olunan bodrum katları eğer tahta döşenmiş ise toprak ile tahtalar arasında bir mesafe bulunduğu takdirde orasının kömür tozuyla imlâsı lâzımeden olub ota ittihâz olunan mahalin pencereleri vasi' bulunmalı ve her gün cereyan-ı hava vuku' bulmalıdır.

Yine kireç kaymağını kaplara koyarak otanın içinde bulundurmalı ve otayı lüzumlu lüzumsuz yıkayub mevcut olan rutubeti taz'if itmemelidir. Bodrum katı bulunmayub da evin alt katı toğrudan toğruya zemin üzerine mebni olduğu takdirde iş bu zemin katını evvelce çinko levhalar ile tamamıyla örtüb üzerlerini mermer veyâhûd tuğla ile kapatmak icab ider. Havlilerin ve sa'atli pencereleri bulunmalı ve bunlar da cereyan-ı hava eksik olmamalıdır. Zemin katında bulunan otalar sık sık yıkanmamalı ve otaları sür'atle badana idub derunlarında kireç kaymağı bulundurulmalı ve hânz-ı fennin mahlulunu lavanta serpilen şişelere koyub üfleyerek toğruca (s.90) havaya karışdırılmalıdır otaların pencereleri her saban açılmalı ve safi hava otalara duhûl itmeli.

Birinci katda yapılan mutbahlar mermer veyâhûd tuğla döşenmiş olmalı ve toprakla matbah inşâsına müsâ'ide idilmemelidir. Mutbahın zemini toprak olduğu takdirde burasının sür'atle mermer yahûd tuğla kalıbına gayret itmeli. Mutbahda su mezbûl bulunmalı ve çirk-âbın akub gitmesi için mecralar yapılmalıdır. Mutbahda mazr-ı sıhhat hiçbir şeyi bulundurmayub te'fin vuku'una sebebiyet virmemeli ve sabah akşam ispirto lambasıüzerinde veyâhûd ateşde kaynatılan su içerisine binde iki ak selemin koyub o buharla mutbahın havasını tasfiye itmeli. Çanaklarla kireç kaymakları koymak ve hamz-ı fennin suyuyla mutbahı badana itmek feva'id-i kesire hâsıl ider.

Çamaşur ve bulaşıklardan hâsıl olan kirli sular bir mecrayı mahsûs vasıtasıyla lağımlara karışmalı ve onların mutbahından giçdikleri mahalleri güzelce yıkatdıktan sonra hamz-ı fennin mahlulu dökmelidir.

Doktor Ş. Kamil

Mevâd-ı Hükme

Rüzgarlar ve Furtınalar

Küre-i arzı ihâta iden gaz ve buharat tabakası-ki una 'umûmiyetle havayı nesimî namı virilir- bi-l-cümle seyyâlat-ı elastikiye gibi da'ima muvazenesini muhafazaya yahûd

bu muvazene mahtel olduğu gibi tekrar düzeltmege çalışur. Eger bu muvazene fi' il-i hararetden müntec olan inbisât yahûd mizâc-ı havanın tenezzülünden neş'et iden tekâsif ile mahtel olmuş ise havayı muhit bu ihtilâlle çareyab olmak üzere cereyan ile toplanarak rüzgar husûlune bâdi olur. Hâlbuki esbab-ı da'ime te'sirât-ı da'ime tevlid ider; madarin arasındaki harâret-i nesimînin tezâyidi bi-l-tab'î aktar-ı katbiyeden gelen gayet soğuk bir havanın hücum-u da'imîsini icâb ider. Küre-i arzın devrinden neş'et iden cereyan-ı nesimîye merbût olan bu hücum bu irtifa'larda da'imî bir şark rüzgarını mucib olur ki hatt-üstüvanenin şimalinde şimal ile şark arasında,hatt-üstüvanenin cenubunda cenub ile şark arasında uzan olur. Bunlar da "alíze" rüzgârlarıdır.

Da'imî olan bu rüzgârlardan başka ba'zı denizlerde vakit vakit zuhûr iden birtakım rüzgârlar daha vardır ki senenin bir devrinde bir istikâmetde,diger devrinde mukâbil istikâmetdedir. "Muson" dinilen bu mevsim rüzgârları da hatt-üstüvanın şimalinde ve Afrika'nın sahil-i şarkîsi ile Japonya'nın garbindan giçen da'ire-i nısf-ı el-nehâr arasındaki bütün elkâde vezan olur; nisan evâsıtından teşrin-i evvel evâsıtına kadar cenub-i garbiden ve şehur-u sa'ire müddetince şimal-i şarkîden gelirler; Bahr-ı Ahmer ile Basra Körfezi bu rüzgârlardan müstesnadır,oralarda muhtelif rüzgârlar vezan olmaktadır. Ma'mâfihe cenub rüzgarının şimal rüzgarına intikâli şiddetle vaki' olmaz,intikâl halinde rüzgârın değışmesine sakin bir hava yahûd rüzgâr ile furtınanın tahvilâtı vasıtasıyla dikkat idilir.

Pek yüksek irtifa'larda mevsim-i latifdeki kara meltemleri ile deniz meltemlerinin münâvebât-ı da'imesi müstesna olmak üzere kâbil-i tahvil rüzgârlardan başka rüzgâr bilinmez ki mezkûr meltemler dahî suret-i âtiyede iza' olunur: şî'aat-ı ketle-i maya'ya ketle-i arziyeden daha 'umik olarak nüfuz itdikden deniz suyu sathen terab-ı metinden daha az ısınur,en 'alâ nakil olan sath-ı arz harâreti olduğu gibi bela' itdiği hâlde mirât-ı meya bir büyük 'aks husûle getirir. İşte bu keyfiyet güzel bir havada gündüzün ba'zı saatlerinde kara ve deniz meltemlerinin istikrar ve intizamını tefsir ider.

Harâretin nüfuz itdiği arz fevkinde sabahleyin bir havayı muhlihûl tabakası mevcuddur ki bunun derununa denizden gelen daha soğuk ve daha keşif-i hava toplanur. Ve grub-u şemsden sonra hâde-i ma'kuse vuku' bulur. En 'alâ nakl olan arz deniz fevkinde yavaş yavaşısınan hava tabakalarına nazaran daha çabuk teberrüd ider,o zaman arzından su fevkinde bulunan henüz ve muhlihûl tabakaya daha keşif-i hava hücum iderek bu suretle giceye mahsûs olan kara meltemi zuhûr ider. Sabaha toğru mevâzine tekrar te'sis iderek sükunet hava cay-gir olur (s.91) ve ale-l-ade deniz melteminin bedâyetine kadar devam ider.

Çıplak ve gayr-ı mezru' zeminin tebhîr-i ser' bahr-i sefidde şimal-ı garbi rüzgârı,Fransa'nın kâdim "Peruvians" eyaletindeki mayestero,Yunan ceza'ir -i müctema'sındaki poyraz rüzgârları gibi gayet şedide-i mevzu' rüzgârlar hâsıl ider. Bu furtınalarla ika' itdiği hasârâta karşı bu havâliyenin vâsıta-i yegâne tahlisi tedricen gars-ı işcâr ve 'imârdır. Çıplak tağlar üzerine şiddetli karlar yağdığı hâlde çıplak ve

mesâmi bir zeminin yağmurdan sonra şî‘aat-ışems tahtına ‘arz itdiği tebhiratdan az tebhirat-ı vak‘i olduğu cihetle havanın tamamen sâkin kaldığı da maddeten müsbettir.

Havayı nesimî cereyanlarının mütâl‘ası nokta-i nazarından en ehemmiyetli hidmât her zaman "Mury" namındaki Amerika‘lı meşhur bahriye zâbıtının hidmâtıdır ki muma ileyhın "Denizin Coğrafyayı Hükmiyesi"‘unvânlı eseri ile daha ba‘zı eserleri pek büyük bir kıymet-i fenniye hâ‘izdir.

Hidmât-ı mezkûreye "Nuvara" fırkateyni ile devr-i ‘alem icrâ iden Avusturya‘lı veys amiral "Vuler Sturuf"un hidmâtını dahî ilhâk itmeli. (1857–1859). "Mury"nin o harikul‘ade haritaları sayesinde bahr-ı muhitin yolu bahriye mensubiyetine kararlarda seyahat idenlere kara haritalarının tarikleri nisbetinde bir emniyet tamamıyla erâ‘i idilmiştir.

"Mury"nin eseri ile haritaları‘alâ rehberlere kıyas idilebilir ki o bahr-i muhit ve say‘ın her noktasında seyyahına yalnız en kısa yolu değil, belki maksad-ı matlube dest-res olmak için en kısa zamanı dahî iş‘ar ider. "Mury" seyr-i sefa‘ine mahsûs olan mübhes ‘ilm-ül havayı ihdâs ideli daha kırk sene olmadı. Hâlbuki o zamandan beri büsbütün yeni olan bu ‘ilmde ne kadar büyük terkiyat ikmâl idildi! Burada yalnız "Dew" kanunundan, ya‘ni rüzgârların cereyan-ı devriyesi kanunundan bahs edeceğiz.

Küre-i arzın hareketi, harâret ve sekâlet-i muhit-i bahri ile muhit-i hava‘iye tahrik iden üç fâ‘ildir ki kaşr-i arzın gayet muhtelif eşgâli ile merkeben tezahür iden fi‘illerinin şerâ‘it-i muhtelifesinden tolayı "hava" sername-i ‘umûmîyesi altında birtakım ‘ilâme-i bâdi olurlar. ‘Umûmî bir nazarla talk idilen cereyan-ı devri kanunu berveche âti ta‘rif olunabilir.: rüzgâr şemsin revşini ta‘kib ider; ta‘bir-i diğerle rüzgârların devri, havayı nesimî cereyanları küre-i arzın nısfı küre-i şimaliyesinde bir sa‘atin akrebi gibi şimalden şarka ve cenubdan garba, nısf-ı küre-i cenubide ise cenubdan şarka ve şimalden garba bir istikamet ta‘kib ider. Bu hareketin sebebi suret-i basitede şudur: küre-i arzın en sıcak noktası semt-el ra‘isdeki güneş tahtında hatt-ı‘umudlar istikametinde bulunur, küre-i arzın devri sebebiyle nokta-i mezkûreden bir hatt-ı harare-i müntec olur. Harâret, ecsâmın inbisatını mucib olduğundan havayı harr-ı hafif bir cisim halinde su‘ud iderek muvazene-i muhtel olur, havayı barided dahî kutbdan hatt-üstüvaye hücum ider. Hava, ‘azimet itdiği mahalın hareketi ile mütesafdır; hareket-i devriyesi hatt-üstüvade 15 mil coğrafi yahûd 60 mil bahri ya‘ni garbdan şarka gitmek üzere sa‘atde 11–13 miryametro kadar bir sür‘ati ha‘izdir. Kutubda bu sür‘at hiç meşabesindedir binaberin kutubdan hatt-üstüvaye hücum iden rüzgarın sür‘ati müteveccih olduğu mahalın sür‘atinden dîn olub cereyan dahî şarka doğru – sür‘atler beyindeki ihtilâfatın çokluğu nisbetinde ihrakı mütezayid bir mil ile – temâyül ider. Nısf-ı küre-i şimaliyedeki şimal garbi rüzgârı en uzakdan gelen şimal rüzgarından başka bir şeyi olmayub bundan tolayı da en soğuk rüzgardır. Gayet soğuk havanın hatt-üstüvaye doğru hücumunda esbab-ı meşruheden nâşî cereyan-ışimali imtidadın çokluğu nisbetinde ya‘ni bu cereyanın vârid olduğu irtifa‘lar cihet-i mütekâbilede muvazene-i muhtel oluncaya kadar uzak bulunduğu nisbetde mil ider; o

hâlde hatt-üstüvaden gelen cereyan-ı harr şimâle toğru döner,şimal şarkı rüzgarını ileri sürer,lakin imtidad itdikce,ya'ni vârid olduğu irtifa'lar hatt-üstüvaye yakın bulunduğu nisbetde tedricen ve cereyan-ışimalin soğuk cereyanı ile yeniden def' olunarak cereyan-ı nesimînin devr-i kâmilî bütün rüzgârlar menkıt'asını kıt'a idinceye kadar cereyan-ı garbi halinde bulunur .

Nısf-ı küre-i cenubîde hadise-i ma'kuse vuku' bulur. Derece-i harâretin taksimât-ı gayr-ı mütesâviyesi ve küre-i arzın hareket-i devriyesi havayı nesimî cereyanlarının esbâb-ı mucibe-i aslîyesidir. Menkıt'a sükûn ancak akındı cihetinde bir cereyanı olan medâr-ışemside bulunur. Cereyan,soğuk ve şiddetli (s.92) olarak aşağıya,hatt-üstüvaye toğru hücum ider,hatt-üstüvaden de sıcak ve hafif olarak yukarıya döner. "Alize" rüzgârları bu cereyan-ı nesimînin en basit halidir. Su ile terabın ve irtifa'at ve muka'râtın tevzi'at gayr-ı mütesaviyesi bu şera'it-i esasiyeyi lâ'yad derecede ta'dil ider. Sağanak,yağmur,kar,tolu iki cereyan arasındaki mücadelenin mahsülüdür. Cereyan-ı kutbî derece-i harâretinin maduniyeti hâsebiyle sâkil ve pisdir; cereyan-üstüvânî harâreti hasebiyle,derece-i rutubeti harâret ile mütenâsib olmak üzere,hafif ve râtibdir. Gayet aşağı derece-i harâretdeki irtifa'lardan gelen cereyan-ı kutbi –ki derece-i harâret müte'akıben yükselir– sakın bir hava husule getirir; derece-i harâreti tedricen tenzil iden cereyan-üstüva-i bi-l-akis furtınalar ika' ider.

(Mâba'dı var)

Ali Nusret

Sanâ'at

Ayine 'İmâli

Ezkayı mütefenninden Göklü'de mukîm eczacı Nedim Nuri Efendi tarafından irsâl olunmuş bir makale olub fa'idesine mebni ma'el-memnuniye derc idilmişdir:

Ayinelerin sûret-i 'imâliyesine şervi itmezden akdem ayine ne olduğunu ve zaman-ı sabıkda ayine yerine ne kullanıldığının muhtasaren beyanını mübasib gördüm şöyle ki:

Ayine– sathı gayet meclâ bulunduğu ecellden mukâbilindeki cismin aynını tasvir iden her cism-i meclâya ayine denir. Ezmene-i kadimede alan isti'mâl olunan ayinelerin sûret-i 'imâline vakıf olamadıklarından ma'deni ayineler isti'mâl iderler idi. Ayine-i ma'deni gerek gümüş veya altun gerek temür veya nühas gibi ma'deni evvelâ berrak bir hey'ete vaz' ba'de alet-i mahsûseleriyle su'ubet-i kâmilede derece-i kasviye kadar parlaklığa getirilen safa'-i ma'deniyeye denir. Fakat temür ve nihas gibi ma'den havadan müvelled el-hamuza ahz ile müte'essir olduklarından ve gümüş ve altun gibi olan ma'denin esmanî gâlî olmasından fakranın hâneleri ayinelerden mahrum kalub bunlar yalnız agniyanın haneleri için ziynetine münhasır kalurlar idi. Fakat bu hâlel-i nihâye devam idemeyub eshâb-ı tecarüb sayesinde gerek fakir ve gerek ganiyanın

haline göre birer ayine idinebilmesi için züccacı ayineler evvelâ memalik-i islâmîyede keşif ba'de memalik-i efrenciyeye [1] nakl idildi.

Züccacı ayineler– sathının beyaz ve parlak olması hasebiyle indallah-ı ni'kas her cism-i ma'kusun gerek levn gerek eşkalini tebdil itmeksizin alan ma'den-i sâ'ileden olan cive ile bervechi tâlâ olunmuş olan elvâh-ı züccaciyyeye ıtlak olunur. Ancak bu ma'denin hâssesine mebni toğrudan toğruya tâlâ idilemeyub sa'ire bir ma'den ile halt "amâlgâmâ" idilmesine menût bulunmasından 'alîyyel-tâlâk erbâb-ı sanayi' nezdinde kalay "kasdir" ile amâlgâmâ idilir.

Suret-i 'imâli– bu 'ameliyâtı icrâ idebilmek için üç ayak üzerinde ve icâbına göre afki veya 'umûdi bir vaz'iyete getirebilecek sûretde bir vida ile müsbet ve etraf-ı selesesi sabit ve dördüncü taraf yaydan sürme kapaklı bir çerçeve ile mehat ve çerçevenin iç tarafından oluklu ve keyf-i matfak köşelerinin birinden musluklu bir sakbayı hâvî gayetle meclâ ve mestuvî bir taş tedarik itdikten sonra:

(Evvelâ) sürme kapağı açmalı. (Saniyen) alet-i tesvîye [1] ayinelerin memalik-i efrenciyeye sûret-i nakli beynel'umûm şöylece hikâye olunmaktadır.

Ayine 'imâli ustaları der-'aliyede birkaç zat olub sanâ'atlarını hiç kimseye söylemeyub (nasıl ki Edirne'de kokulu sabun 'imâlini maksûm tutuyorlar inşâallah-u te'alî ileri de anı da men gayr-ı hadd ta'rif ideceğim) esmân-ı fâhşa ile fûruhet iderler imiş,ancak bu fikir o zaman sürebilmiştir zirâ bilâd-ı şarkîyenin hey'et-i sanâ'iyesi bu hareketi öğrenmek için bir çare buldular şöyle ki birkaç kaya altun rendesi bir iki kişi ile der-'alîyeye gönderüb ve hâm-hûm namıyla mısır çarşusunda birine satıldıktan sonra fiyatını almak üzere burakdılar ba'de ayine yapanları arayub ashâb oldular hayli müddet sonra sanayi'den bahs olunurken kendileri kimyager olub az para ile hâlis altun yaptıklarını nakl iderler; ayine ustası ise merak idub ve sanâ'atlarını yekdigerine öğretmege karar virub işe bi-l-mübaşere kazıb kimyagerler şundan bundan birkaçşeyi tedarik idub evvelce satdıkları hâm-hûmdan bir kaya iştirâ iderek bir kaya hâlis altun 'imâl iderler işte o lûkat-ı ayine ustası böyle bir desîseye karşı sanâ'atını elinden kapdırmıştır.

(s.93) (Tesviye bifukaha el-hevâ) ile tam efki vaz'iyet virmeli.

(Salisen) taşın üstüne tâlâ olunacak züccac levhası kadar vesî'tli,herkesin bildiği bir kalay safihe-i rakikesiyle setr itmeli.

(Rabi'en) kalay safihesini gayetle düz ya'ni ince bir kıl fırça ile yavaş yavaş safihenin üstüne sürerek dümdüz yapmalı.

(Hâmsen) evvelâ kalay safihesinin üstüne bir mikdar gayet saf cıva döküb akdemce çuhâdan yapılmış bir ufak yasdık vasıtasıyla der'akib cıva ile amâlgâmâ itmeli ba'de yine saf cıvadan 4 veya 5 hatt irtifa'ında cıva ile amâlgâmâyı kapatmalı.

(Sadisen) cıva ile setr olunmamış bulunan taşın boş mahallerini esnâyi‘ameliyatda züccac levhaya temas idub gerek tecric ve gerek ba‘del ‘ameliyat-ı cama henüz iltisak iden ma‘deni sıyıramamak için yazı kağıdı ile setr itmeli.

(Sabi‘en) akdemce gayetle temiz yıkanmış ve sünger kağıdı (urkunşaf) ile kurutulmuş olan levha züccaciyeyi levha-i züccaciyeyi yine tokunmaksızın pak bir bez vasıtasıyla tutulub ve ‘umudu olarak heman yazı kağıdının hizâsında taşta tayayub amâlgâmeye toğru aheste aheste enhenâ itdirilerek bir hareket mütesâviye ile cıvanın üstüne kapatmalı.

(Tenbie) ayinenin iyi olması cam levhasının amâlgâme üzerine kapadılması‘ameliyatındadır. Zirâ lâyıkiyle ve dikkatle kapadılmazsa cam ile cıvanın arasında birtakım hava kabarcıkları kalur ki bu hâl ma‘denin seri‘en ta‘kid (tahmiz) itmesine kâfi ve vâfidir. Binâen ‘ileyh bu ‘ameliyat hayli tecarübe muhtacdır.

(Samnen) cıva üzerine camı kapatdıktan sonra üzerine (ihrâm gibi) bir büyük örtüörtterek onun üzerine dahî temür parçaları gibi ağırca nesnelere ile camı basdırınca camın altındaki fazla cıva süzülüb çerçevenin oluklarına ve oradan taşta cüz‘i enhena virerek muslukdan cem‘ idilir. Yedi sa‘at mürûrundan sonra taşta daha ziyâde enhena virerek cıvanın tamlaması kesilinceye kadar terk idilir (ekseriya 24 sa‘at zarfında cıvanın tamlaması kesilir).

(Tâsi‘en) cıvanın tamlaması kesilince camın sırlı yüzüne tokunmaksızın aheste aheste kaldırılıb ve diger bir kimesne tarafından taşın üstünü bi-l-tethir cıvalanmışcamın sırlı yüzü yukarıya gelmek üzere ve efki olarak kullanılmalıdır. O vakit vakit taşta enhena virilüb ‘umudu vaz‘iyet alınca tamamen kuruyuncaya kadar terk idilmelidir. (Kuruyuncaya kadar dimekden maksad taşdan ... kaldırıldığı zaman lüzumsuz fazla cıvayı hâvî bulunur; işte bu cıvanın son tamlası tamlayuncaya kadar olan zaman dimekdir. Fakat buna zaman ta‘yin itmek mümkün degildir zirâ ayinenin ‘imâlinden hayli vakit sonra cıvanın terşih iylediginin çok vuku‘ı vardır.)

(‘Aşeren) eyuce kurudukdan sonra pervazdan başka bir noksanı kalmamış bulunduğundan artık pervazlanabilir. (Mâba‘dı var)

Kadıızâde Nedim Nuri

İhtirâ‘at ve Keşfiyât-ı Cedîde

Yeni bir alet-i sebh yahûd akındıya karşı yüzmek?

(Resmi 95'inci sahifede)

Denizde yüzmegi pekçok kimseler arzu itdikleri ve yüzmeye beyanları dahî deniz üstünde mümkün merteye sür‘atle kıt‘a-i mesafeye muvaffik olmalarını istedikleri hâlde nâ‘il meram olamıyorlardı.

Ahiren ihtira‘ olunan ve sûret-i isti‘ mâliyle tertibatı resmimizde görülen alet ise bu meramın husûlüne vâsıtaadır. Yeni alet sabahların sür‘at-i hareketini te‘min idecek,ve bu alet sayesinde yüzerek bir nehrin akındısına karşı gitmek bile müyesser olacaktır. Aletin muhteri"Patric Kurran" isminde bir Amerikalıdır. ‘Arz etmek istedigimiz yeni alet sebh Amerika'da fevkal‘ade câlib nazar-ı dikkat olmuş ve Avrupa'da bile –yüzmek isteyenler nezdinde– kemâl-i memnuniyetle kabul olunmuşdur. Bina‘en ‘ileyh ve kar‘ilerimizce de piş-i nazar takdire alınacağı melhuz-u kuvvi bulunmuşdur.

(s.94) Aleti ta‘rif idelim.

Aletin sûret-i tertib ve ihzârı‘adetâ bir vapur pervanesi yahûd tahta kürek gibi birtakım kısımlardan merkeb olub bu kısımlar sabahın ellerine ayaklarına merbut kalınur.

Sabahın eli ma‘deni bir kuşak ya‘ni bir çenbere rabt idilir ki bu çenber nokta-i istinad olmak üzere ... geçirilmiş kuvvi bir bilazigiye tesbit kalınur.

Bu çenber baş parmağın dâhlinden geçirilmiş olan kuşağa pervane tarzında bir kürek sûret-i kuvviyede olarak bir menteşe ile vidalanur.

Menteşenin vechi şu vechle bulunması lâzımdır ki sağ elini yan tarafına ya‘ni vücuduna toğru takrib etmek istediginde kürek elinin ayesine– iç tarafına kapanır bir tarzda bulunsun. Dimek olur ki sabih ellerini su derununda ileruye toğru sevk itdiginde kürekler kapanacak ve ellerini vücuduna toğru takrib etmek istediginde yahûd su pek derununda bir mahalde tevkif idecek olursa kürekler kapanmayarak sabit turacak ya‘ni açık bulunacak. Binaberin yüzen adam bulunduğu mahalden biraz mübâ‘adet itmiş olur.

Bıcaklar dahî heman aynı usûl ve tarzda bulunur.

Gayet ince ma‘deni levhalardan yahûd oldukça mukâvvim bir tahtadan ma‘mul kürekler alınarak bıcaqlara aynı menteşeler ile rabt idilir. Kürekler bıcağın yan taraflarında olacak ve beher tarafında dört dane bulunacaktır.

Biraz evvel kollarda ta‘rif idildiği üzere sabih her iki ayağını ileriye toğru sevk etmek istediginde mâr-el zikr kürekler geriye toğru kapanacak ve eger bıcaqlar o esnada cüz‘i hareket itdirilecek,yahûd tamamen geriye itilecek olursa kürekler kapanmayarak açık turacaktır,bu hâlde hem kollar hem ayaklarında merbut bulunan kürekler,sabhin ileriye toğru hareketinde kapanacakları turduğu sırada açılacaklar. Sabhda böylece kıt‘a-i mesafe idecektir. Görülüyor ki cihaz gayet basit ve icrâsı da kolay • Bununla beraber ‘akla ve fikre de mutâbık • fazla bir sekâlet meydana getirilmemek üzere her iki tarzda dahî kürekler yekdiglerine ön ve arka cihette olarak gayet muhkem bezler ile bağlanur. Bundan müsteban oluyor ki bu bıcağa üç dane kuşak lâzımdır. İkiisi ‘adetâ kemer gibi bıcaqların yan tarafından ve diger üçüncüsü de ayağın altından geçirilerek cihaza bir metanet ve resânet ‘ita olunur.

İlk tecrübelerde hasbel icâb su sathında turmak için mantar ve buna mümessil hafif nesnelere sabh-ı beline yağlayabilir. Bu cihazın diğer yüzme için kullanılan aletlere her hâlde tefevvük ve richâniyeti vardır. Çünkü bununla bir insan hayli mesafe kat'ideceği gibi evvel derecede de yorulmayacaktır.

Sa'ire-i fevâ'idine gelince: bir insan bununla hem denizde ve hem de bir nehirde kemâl-ı suhûletle sebh idebileceği gibi bir de caya kadar usûl-u sebhi ta'lim idecek ve hasbel insaniyete hemcinsinin deniz üzerinde vuku' bulacak bir kaza hengâmında imdad ve mu'avenetine dahî mesâr'at idebilecektir. Biraz tedkik ve tefkir idilecek olursa bu cihazın feva'id ve muhsenâtını teslim itmemek mümkün değildir zann ederim.

Mehmed Süleyman

Şu'unât-ı Fennîye ve Medenîye Ma'lûmât-ı Mütenev'â

İlm-ul lisâninin müstakbeli

Zamanımız lisân-ı'ulemâsı Amerika,Afrika ve Asya akvâm ve hâşiyesinin lisânlarını tedkik ve zabt ile uğraşmakla iktifâ itmiyor.

Amerika'lı (Graser) ve Fransa'lı (Berevudo Huderva) gibi ba'zı ashâb-ı tedkik maymunların,tavukların,kazların,ördeklerin lisanını dahî fonograf 'ianesiyle tedkik ve tetbi'e hasr-u vakit idiyorlar.

Alman cera'id-i 'ilmiyesinden birisi diyor ki: "zaman gelecektir ki hayvanat ve haşiye ve tuyurdan ekserinin lisânına mahsûs sarf-ı kitabları yazılmağa çalışılacak ve ba'zı dar-ül fûnunlarda bu lisânlardan lüzumu olanların tedrisi revaç bölecektir."

Muhtelif hayvanlarda sûret-i 'ömr

Fransa 'ulemâsından (Vayan) hayvanat (s.95) müzesindeki ba'zı hayvanların müddet-i 'ömrüne da'ir ma'lûmât-ıâtîyeyi zabt itmiştir: kaplumbağalardan (testudo nalungate) 11 (çestudo obikularis) 27 (nemis reures) 23 (seturidupus odurasnus) 22 sene yaşamıştır. (Lasertilin)ler arasında (nejerina konyangami) 19 ve haşiye sınıfından bir (yitun maluris) 15 ve bir (yitun reyti kulatus) 21 bir (nelaf kiraderi vitatus) 14 bir (trigono kefalus yiseci rurus) 21 sene yaşamıştır. Velhâsıl kurbağalardan bir (hilaçerula) 16 ve bir (florudelis valtibli) 19 sene yaşamıştır. 'Alim-i muma ileyhe bundan mâ'da (yitun)ların te'yişini dahî tedkik itmiş ve bu hayvanın intihânın gadâ husûsunda pek meraklı olduğunu ve birçok zaman aç kalabildiğini anlamıştır. Hayvan mezkûrun 'aded-i gadâsı senevî beş olup fâsılları gayr-ı muntazam ve 23:24 gün arasında mütehâvildir. (Yitun) şikârının kıl,diş ve kemiklerinden mâ'da kafa kısmını yîr itmiş.

Nüzhet

Yeni icâdlardan

Deva'ir-i yuvarlak

Şeklini yukarıya derc itdigimiz resim bir ihtira'dır. Fennen imrâr-ı evkât itmek isteyenlere âlâ bir eglence! 'Îmâli de gayet kolay!

Tahtadan iki dane yuvarlak yapınız. Bunları kauçuk ya'ni lastik bir şerid ile biri birine rabt idiniz. Şimdi kauçuk bükülmek ve fakat men'akıs olmamak üzere her iki yuvarlağı da tedvir idiniz.

(Bu iltiva ya'ni bükülme 'ameliyatı mükemmel olmak üzere yuvarlaklar hayli müddet tedvir olunmalıdır.)

Bu vechle tertib idilen yuvarlakları düz bir mahale vaz' idiniz. Müte'akıben resmimizde görüldüğü üzere bu küreler kendiliklerinden dönmeğe başlarlar. Bu dönme esnasında kuvve-i müb'ade-i 'in-el merkez küreleri yekdiglerinden teb'id itdirir; ve lastik şeridde açılmağa başlar.

Kürelerin dönmesi gayet sür'atle vuku' bulur, ve bu esnada kuvve-i basere gayet garib bir manzara görür. Resme dikkatli bakılacak olursa aletin esası ve sûret-i teşkil tamamiyle anlaşılır.

Mehmed Süleyman

1308 Sene-i Maliyesi												
Haziran	Mayıs	Nisan	Mart	Şubat	Kânu-n-u Sâni	Kânu-n-u evvel	Teşrin-i Sâni	Teşrin-i Evvel	Eylül	Ağustos	Temmuz	
0 26 19 16 5	29 22 	0 24 17 10 3	0 27 20 13 6	0 26 19 12 5	29 22 15 8 1	0 25 18 11 4	0 27 20 13 6	30 23 16 9 2	0 25 18 11 4	0 28 21 14 7	31 24 17 10 3	cum'a

	15 8 1												
0 27 20 13 6	30 23 16 9 2	0 25 18 11 4	0 28 21 14 7	0 27 20 13 6	30 23 16 9 2	0 26 19 12 5	0 28 21 14 7	31 24 17 10 3	0 26 19 12 5	29 22 15 8 1	0 25 18 11 4	irtesi	
0 28 21 14 7	31 24 17 10 3	0 26 19 12 5	29 22 15 8 1	0 28 21 14 7	31 24 17 10 3	0 27 20 13 6	29 22 15 8 1	0 25 18 11 4	0 27 20 13 6	30 23 16 9 2	0 26 19 12 5	pazar	
29 22 15 8 1	0 25 18 11 4	0 27 20 13 6	30 23 16 9 2	0 22 15 8 1	0 25 18 11 4	0 28 21 14 7	30 23 16 9 2	0 26 19 12 5	0 28 21 14 7	31 24 17 10 3	0 27 20 13 6	irtesi	
30 23 16 9 2	0 26 19 12 5	0 28 21 14 7	31 24 17 10 3	0 23 16 9 2	0 26 19 12 5	29 22 15 8 1	0 24 17 10 3	0 27 20 13 6	29 22 15 8 1	0 25 18 11 4	0 28 21 14 7	sahi	
0 24 17 10 3	0 27 20 13 6	29 22 15 8 1	0 25 18 11 4	0 24 17 10 3	0 27 20 13 6	30 23 16 9 2	0 25 18 11 4	0 28 21 14 7	30 23 16 9 2	0 26 19 12 5	0 29 22 15 8	yahar.	
0 25 18 11 4	0 28 21 14 7	30 23 16 9 2	0 26 19 12 5	0 25 18 11 4	0 28 21 14 7	31 24 17 10 3	0 26 19 12 5	29 22 15 8 1	0 24 17 10 3	0 27 20 13 6	0 30 23 16 9	pençenbe	

(s.96) Fennî Eglenceler

Garib bir oyun

(Resmi 88'inci sahifede)

Menbi‘ garabet olan Amerika'nın tiyatrolarında gösterilen hüneler,yapılan hokkabazlıklarda hakikaten garib ve câlib ola ve hayretdir. İşte bu hünelerden birini de "Siyantifik Amerikan" gazetesinden iktibâsen kara‘in-i kirâmımıza ‘arz ediyoruz.

Bu garibenin,Amerika'da seyircilerin pek ziyâde merakını da‘vet itdiği de söyleniyor. Merak edilmeyecek şeyi de degil ... Mes‘ele bir kızı bir sahne-i temâşâda ve birçok seyircilerin muvâcehesinde diri diri yakmak! Bu da o kadar kolay degildir. Sahnenin ortasında beri arka ve ikisi yanları teşkil itmek üzere üç kanadlı bir paravana vardır. Bunların üç tarafını tehdid itdiği meydancığın ortasında dört ayaklı bir masa var. Masanın altında da dört mumlu bir şamdan yanıyor. Yanan mumlar iskemle ile zemin arasının boş olduğunda şübhe bırakmaz.

Masanın üstüne her akşam birçok hazar-ı muvacehesinde yanan genç kız çıkar. Kızın başı tarafına üstvani şekilde bir zar asılmış ve bozulub havaya kaldırılmışdır.

Bu yerde yavaş yavaş indirilir ve kızı kâmilen setr ider. Perde,kızın üzerinde turduğu masanın üstünü tamamen setr idince bir tabanca patlar,perdenin içindeki kız tutuşub dumanlar ve alevlerle yanıyor gibi görünür.

Bir de kalkınca genç kızın gâ‘ib olduğu görülür. Ortada henüz yanub tutmakda olan bir kemik yığını ile bir ölü kafasından başka bir şeyi kalmamış... Şu garibenin seyircilere ne kadar te‘sir ideceği tahmin olunabilir.

Bu ‘acayib göz boyayıcılık nasıl icrâ olundu? Üstüvanenin bir aşağıda,bir de yukarıda iki deliği var; kızın buralardan kaçtığı da görülmedi. Etrafdaki paravanın da mes‘eleyi hile bir medârı olamaz şübhesiz genç kız da gerçekten yanmadı. Ya nasıl kaçdı?

Bu ‘acibenin sûret-i icrâsını göstermek pek kolaydır.

Bu hileyi icrâya müsâ‘id olan da yine ayinelerdir. Bu ayinelerin tertibi de heman kesik başı gösteren ayinelerin aynıdır. Bu masa iki ayaklı olduğu gibi altındaki şamdan da iki mumludur. Resmimizin sağ tarafında bu tertibat pek güzel görünür. Masanın altına toksan derecelik bir zaviye teşkil itmek üzere iki ayine yerleşdirilmişdir. Bu ayineler masanın ayaklarını ve şamdanları iki yerine dört gösterir.

Bu ayinelerden her biri paravananın iki taraf kanadlarına (45) derece bir milde bulunacağından bu kanadların üstüne kaplı kâğıdı‘aks itdirir. Bu ‘aksden de arkadaki kanad görülüyor zann idilir.

Masanın yarısı tışarı toğru bulunduğu aşikârdır. Diger yarısında ayinelerin arka tarafından sahnenin altına açılır bir delik vardır. Buradan kız sür‘atle aşağı iner; ve

kendi yerine kemikler ve çıra gibi yanacak,duman husûle getirecek maddeler koyar. Ve bunları tabanca ile ateşleyub kaçır. Ve kaçdığı kapağı fark olunmayacak sûretde kapar... İşte göz boyamanın en mahirânesi! Bu kısa örtüde nazarı aldatacak iki ayineden başka bir şeyi yokdur.

Ayinelerin biri birine muttasıl olduğu mahal dahî asla fark olunamayacak derecede san'atkârâne yapılmış ve seyircilerin bir şeyi anlamaması ve masanın altını kat'iyyen boş zann itmesi için tertibata pek dikkat olunmuşdur.

Asl-1 hünerde seyircilerin nazar-1 dikkatini hasr idecegi noktaya ehemmiyet virmek ve bir şeyi sezdirmemekdir.

Mehmed Süleyman

Mes'elelerimiz

S/1 Üç gram altuna ne mikdar gümüş ve beş gram gümüşe ne mikdar altun 'ilâve idilmelidir ki iş bu iki nev'i mahlûtun veznice sekâletleri bahaca kıymetleri biri birine mesâvî olsun?

S/2 Altıçocuk,on kadın yigirmi erkekden merkeb istihdâm iyledigi 'ameleden,beher çocuk için (75) santim ve bir kadına (2,50) santim ve bir erkek için dahî (3,50) santim ücret-i yevmiye viren bir kadına bir fabrikatörün,bir haftanın altı iş günleri için eşhâs-ı merkumeye ne mikdar ücret virmesi icâb ider?

S/3 Beher kilogramını (3,20) santime olduğu hâm yapağıdan haftada beş tek çorab örebilen bir işçi kadın mezkûr çorabların bir çiftini 2,80 santime fûruhet eyleyub sekiz çift çorabda tamamen (1,5) bir buçuk kilogram geldiği sûretde mezbûre kadın bir çift çorabda ne ticaret itdigini,ücret-i yevmiyesinin kaç franga geldiğini istihrac itmek matlubdur?

Berveche bâlâüç'aded mes'ele mûndericenin ilk def'a ve toğru olarak hâline muvaffak olan örgü sahibine mükâfâten mücellid olduğu hâlde "musavver ve mükemmel ma'lûmât-ı evveliye " namındaki kitab ihdâ olunacaktır. Toğru hâl idenlerin de esâmisi sırasıyla kayd ve tahrir olunacaktır.

Mehmed Süleyman

(s.97) ÜÇÜNCÜ CİLD–SENE İKİ– NUMERO 59 – 1 SAFER 1310 –13 AĞUSTOS 1308

Siyâsiyât-dan mâ'dâ her şeyden bahs ider. Haftalık cerîde-i fennîye ve edebîyye. Terkiyyât-ı fennîye ve medenîyeyi vakt-i zamânıyla bildirir. Menâfi'umûmîyeye mûte'allik makâlât-ı edebîyye ve fennîyeyi ma'lûmâtiye kabul ve derc ider. Derc olunmayan evrâk i'âde idilemez.

Müdüri Kaspar

İdârehânesi: Bâbı‘alî caddesinde Kaspar matbaa‘ ve kitabhânesidir. Cerideye müte‘allik husûsât için müdire mürâcaat olunur.

Pencşenbe günleri neşr olunur

[Nüshası 20 paraya]

Abone bedeli

Bir senelik elli iki nüshası posta ücretiyle beraber ber-vech peşin 30 guruşdur. Dersa‘adet için idârehânededen alınmak üzere 20 guruşdur.

Muhteviyat

Terâcim-i Ahvâl: Flemenk Kraliçesi ve Wilhelmin ve Na‘ibe-i Hükümet Kraliçesi Emma– Kraliçe Wilhelmin – Mevâd-ı Edebîye: Küçük Kız Çiçek Toplayacak– Sa‘y ve Koşuş– Mevâd-ı Bahrîye: Sefâ‘in-i Mahsûs-u Müş‘ir– Mevâd-ı Fennîye: Deniz Suyunda Altun ve Gümüş– Elektrik Tecrübeleri– Hıfz-ı Sıhha: İdhâl-ı Mesken 3– Mevâd-ı Hükmiye: Rüzgârlar ve Furtınalar– Mevâd-ı Tıbbîye: Karaolin Koleraya Karşıİsti‘mâl Olunabilir mi? – Evrâk ve Mekâtib– Balon Kazaları– Sanâ‘at: Ayine ‘İmâli–Şu‘unât-ı Fennîye ve Medenîye ve Ma‘lûmât-ı Mütenev‘a: Suda Boğulanlara Tedabir-i Sıhhîye– Telkih-i ‘Azâmî– Taze Yemiş Saklamak– (...) Kanununun Suhûlet-i Hıfzı– Posta Pulları Sergisi– Hâl Mes‘ele ve Mes‘elelerimiz – Bir Haftalık Takvim.

Resimlerimiz: Flemenk Kraliçesi Wilhelmin ve Na‘ibe-i Hükümet Kraliçesi Emma– Küçük Kız Çiçek Topluyor.

Terâcim-i Ahvâl

Flemenk Kraliçesi Wilhelmin ve Na‘ibe-i Hükümet Kraliçe Emma

Flemenk na‘ib-i hükümeti Kraliçe Emma 1858 senesi Ağustos'un ikisinde tevliid itmiştir. Prensi'nin kızı olup 1869 senesi Kanun-u Sâni'sinde Flemenk KralıÜçüncü Wilhelm ile ‘akd-ı izdivâc iyledi. Bu izdivâcın semeresi olarak yegâne kerimesi Prenses Wilhelmin dünyaya geldi. Zevci Kral Üçüncü Wilhelmin Üçüncü etba kararıyla idare-i umur hükümetden keff-i yed itmesi mukteza olunca Kraliçe Emma na‘ibe-i hükümet ‘ilân olunmuş ve Wilhelmin vefatüzerine kerimesi Kraliçe Wilhem'in o an sabavetini imrâr idinceye kadar mesned-i niyâbetde ikâ idilmiştir.

Kraliçe Wilhelmin

Flemenk Kraliçesi Wilhelmin – Elen– Pulin– Mary 1880 senesi Ağustos'unun otuz birinde kadem nihâde-i ‘alim vücud olmuş ve ve 1890 senesi Teşrin-i Sâni'sinin 23'ünde pederinin makamına giçmiştir. Henüz on bir on iki yaşında sevimli bir nevnihâldir. Simâsında etfâle mahsûs bir hâlâvet ile beraber ciddiyet-i ma‘sumânede

müşâhide olunur. Bu sene validesi na'ibe-i hükümetle Amsterdam'a seyahat iderek bir hastahanenin resm-i mübaşeretinde hazır bulunmuş ve resmen ilk taşını koymuştur.

Mehmed Süleyman

Mevâd-ı Edebîye

Küçük Kız Çiçek Toplayacak

Çocuklar validesini ne kadar memnun iderlerse mini mini kalplerinde o kadar sevinç hiss ederler. Küçük kız sabah (s.98) vakti latif ovaya çıkmış validesine çiçek toplamak istiyordu. Kendi kendine:

–Şu çiçeklerin en taze,en güzelini,buketime intihâb ideceğim; dimesine karşı karanfil:

–Küçük çocuk! Ta'cib iderim! Ne kadar da ma'sumâne hevâhşekvâr. Sen iki kanada mâlik olmalısın ki beni koparmağa muktedir olabilesin! Ben senin iktidarsızlığını görür de senin üzerinde kemâl-ı istirahatle letâfet-keşâm bir hâlde imrâr-ı evkât iderim.

Diyordu. Küçük kız düşündü; karanfilin cevabını tasdik itdi.

– Bari nehrin kenarında turan zanbağı alayım bu kısmın en ortasına koyayım.

Diye o semte döndü. Fakat zanbak da şöyle bir cevap virdi:

– Nehrin ceryanından mütehasıl küçük talğaların billur gibi parlayan köpükleri benim maye-i letâfetimdir,onun için beni koparacaksın değil mi? Yahûd suyun ufak ufak sadamâtından ihtizâzımı görüb de 'adem-i sebâtımı mı anladın? Aldanıyorsun küçük çocuk! Beni şevk-i engiz,tarab-iâmiz-i neşimine'den ayırmağa en büyük man'î kenardan epey uzak olduğumdur,sen beni tutamazsın!

Didi çocukcağız buna da:

–Seni de safasına mağrur olduğun talğaların bir büyüğü hızlıca çarparsa maye-i letâfetin olan billur gibi köpüklere terfiken suyun semt-i cereyanına gönderir.

Didikden sonra başka tarafa imâle-i nazar-ı ma'sumâne iderek:

– Ey sevimli gülceğiz! Bu sabah en evvel seni valideme takdim ideceğim! Bırak da seni olsun sevgili valideme hediye götürmek için düşüreyim!

Didi. Gülден şu cevabı aldı:

– Yapraklarımın şebnem daneleriyle tezbinâtına mı heves itdin? Akılsız kızcağız! Senin şu tıfilâne, fikrine tebessüm iderim. Senin kolların pek kısadır;o mini mini ellerin asla beni tutamazlar.

Zavallıçocukcağız gülден de bu cevabı alınca artık kendisine tabii bir ma'yusiyet 'arz oldu. Müsterihmâne bir tur ile yine güle hitâben:

–Tur! Tur! Dikenlerini bir tarafa tut! Bari şu menekşelerle zanbakların arasından o güzel sümbülü alayım.

Didi. Mini mini kızın şu havaheş ma‘sumanesindeki devamı gören çiçeklerin cümlesi bir ağızdan:

– A çocuk bizden ne istersin? Beni beşere nisbetle biz çaresiz,‘aciz,kuvvetsiz çiçekleriz! Hiçbir günümüz yok ki senin gibi gıceyi kemal-ı istirahatle nevm ve nevaziş içinde giçir ve bade ‘aliyyel sabah esbab-ı ma‘işetimiz abonemiz tarafından tedarik idilmiş bulunsun. Nesim-i seherden istifade için bütün gıcenin soğuşuna,zulümetine mukavemet idiyoruz. Ma‘mafihe eyyam-ı taravetimiz beş günlük mevkût bir müddetdir. Niçun bizi birtakım arzuyu tıfılâne ile dil-azar idiyırsun! Birkaç güne kadar kendi sakinde pejmürde olacak serih-el zavall çocukları koparmakda ne safâ bulursun?

Didiler. Çocuk mütefekkirâne :

– Ah solmayacak çiçekleri nereden bulmalı? Ne tarafda olduğunu bilsem! ‘Acaba şu tağın üzerinde görünen kayadakiler mi ola? Orada da yok ise ormanda tahri ideceğim. Nasıl itmeli? Valideme takdim idecek bir çiçek bulamayacağım mı?

Didi. Sevgili çocuk çiçeklerden şu cevabı aldı:

– Valide ki sende mevcut olan ruhâni ve dil-perver izhâr-ı selaseyi takdim it ki: zeka,kalb-i saf,muhabbetden ‘ibâretdir: daha iyisi bir fikr-i kâmil,bir iyi ‘amel, bir buse-i dâhterâne! Hem sen valide ki "annecigim işte bana çiçeklerin nesâyihî budur" dimelisin.

Ahmed Fev‘id

Sa‘y ve Koşuş

(58'inci nüshadan mâba‘d ve son)

Hakikaten sa‘ysız hiçbir şey husûle gelmez. İhtirâ‘at-ı beşerîyeden her ne görsek sa‘y ve ikdâm ve senelerce (s.99) uğraşmakla husûle geldiği gibi hayvanat bile mesâ‘ibenin netayic-i fa‘ide bahşini hiss iderek ana göre hareket ve ‘amelden âzâde degillerdir.

Havâ-i beyde-i nevm-bi-kâr olan bir şahsın eline hiçbir şey girmez,her şeyi sa‘y ve ‘amel mukabilinde elde idilir.

Gevher-i mahazz insaniyet olan sa‘y ve ‘amelin bi-hakk-ı takdir ve tefhimi emrinde birçok kelâm hüküm-üâmiz söylenmiş olduğu misullu ehâdis-i nebevviye de vardır.

Hafız Sabri

Mevâd-ı Bahrîye

Sefâ'in-i Mahsûs-u Müş'ir

Zamanımızda pek fec'i deniz kazaları zuhûr itmekdedir. Donanmalar ne vakit manevralar icrâsına başlarsa mutlaka bir hayli kazalar vuku' bulmakda ve bi-l-hassa torpil atanlar bu babda duçar-ı hasârât-ı külliye olmaktadırlar.

Bu hasârât-ı faci'anın önünü almak üzere işaret-ı bahriyede icrâ idilen ıslâhât-ı nâf'i ve kar'in-i kirâme-i beyana şayandır.

Aletin kendisini gösteren şekil bir hayli işaret-ı lâm'a vasıtasıyla bir sefinenin hareketini emniyet-i kâmile ile iş'ara mahsûsdur; bu sayede mezkûr kazaların kısmen olsun önü alınacaktır.

Alet 'adî bir kürdel şekline ha'iz ise de kâmilen ahşabdan ma'mul degildir. Yalnız ka'idesi beyazidir. Cidârları alet-i mezkûrenin dâhline mevzu' bir lambanın şa'ilesi bi-l-suhûle görülebilecek suretde nim şeffaf olmak üzere züccadır.

Bu mahrutî kıt'a,techizâtı tamam olunca,ka'ideleri kimi mehurine 'umud bir satıhda bulunacak suretde vaz' olunur ki birinci şeklimiz dahî vaz'iyet-i mezkûreyi göstermekdedir; iyisi altı miçene diyerkine vaz' itmekdir ki her cihetden bi-l-suhûle müşâhide olunabilsun.

Şimdi bu aleti hâmil bir sefineye toğru gelmekte bulunan diğer sefinenin gördüğü işaret ne gibi şeyler olduğu tedkik idelim.

Eğer toğrudan toğruya geminin mukabiline geliyorsak mahrutî kıt'anın kâ'idetini arasındaki katr ihtilâfı bize bir halka-i lâmi'a ile mehât bir saye-i da'ire gösterir. Eğer tamamen gemi mehurunda olmayubda biraz açıkda isek kars-ı keşif halka-i lami'anın aksâm-ı cenubîyesinden birini ihfâ iderek halka-i mezkûreye bir hilâl şekli virecekdir ki anın da uçları geminin iskele yahûd sancak cihetinde bulunmayışımıza nazaran solumuza yahûd sağımıza mütevice olacaktır; şunu da ihtâr idelim ki hilâl uclarının bu istikâmeti sefinenin ta'kib itdiği yolu imâ itmekden tolayı sefine-i mezkûrenin hareketini de ihbâr ider. Geminin yanında bulunduğumuz gibi dördüncüşekli görüyoruz ki aletin nim şeffaf cidârlarının suret-i lami'asından başka bir şey degildir. Elhâsıl mahrutî kıt'anın büyük ka'idesinde mersûm bir "Sehn-Andora" sâlibi önümüzde ve aynı istikâmetde bir sefine hareket itmekte bulunduğunu ihbâr ider. Biz burada esbâb-ı kıt'ayaya mahsûs işaret-ı kıt'ayayı zikr itdik,fakat bu işaret-ı kat'ie arasında iktiza iden ba'zı işaret-ı mütevasıtayı icad idivirmek tabîi pek kolaydır.

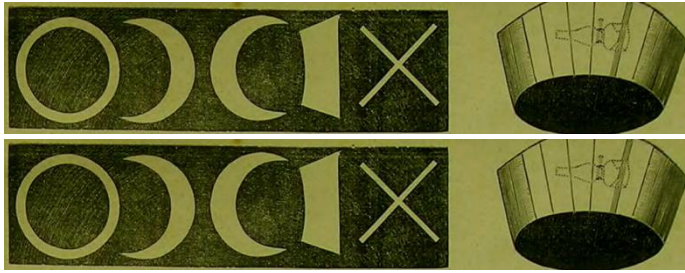
Bir bahriye neferi cüz'i mimarsa ile bu işaretin tedkiki sayesinde bir sefinenin vaz'iyet-i hakikesi ve yolunun istikâmeti ne olduğunu bi-l-suhûle takdir idebilir.

Bu alet pek mâhirâne ise de fa'ide-i 'ameliyesinden emin olabilmek için henüz tecrübesi icrâ idilmemişdir. Fakat kariben tecrübe olunması ma'muldur. Her hâlde pek basit ve 'imâli gayet kolay olub az masraflıdır. İşte bu iki husûse kendisini makam-ı

kabul ve tecrübeye idhâl itdirmege kâfi görülür; zaten maksad birtakım kazaların, faci'aların imhâsı olduğu için aletin insaniyete idecegi hidmât-ı kabulunu zammın en büyük sebebidir.

Şurası da aşikârdır ki işârât-ı lami'adan nasıl (s.100) olursa olsun ayrılmayan büyük bir mahzur bu aletde de mevcuttur; ya'ni sisli havada sefa'inden iyice müşahide olunamaz; âlâsı bir işaret-ı lami'anın virecegi ma'lûmâtı'itâ idebilecek bir düdük veya bir meyhaniki boru tasavvur itmekdir.

Ali Nusret

Mevâd-ı Fennîye

Deniz Suyunda Altun ve Gümüş

Deniz sularında altun ve gümüşün vücudu çokdan beri hiss edilmiş ve fakat istihrâc ve istihsâlleri için tasrifkârâne bir usûl bulunamamış idi. İskandinav 'ulemâsından (Monster) namındaki zâtın şimal-i cera'id-i fennîyesinden biriyle neşr itdiği makalede era'i-e idilen usul ise bu babda fa'ide-i bahş olacak gibi görülüyor:

(Kristiyanya Ford)dan alınan deniz suyunun 100 litresi techir itdirildikde 1,820 gram tortu kalmıştır. Bu rusub-u esas ittihâz olunarak 300 gramlık aksâma taksim edilmiş ve 100 gram (litarc) 100 gram gram hâlis (KNaCO³), 4 gram amidun ile karışdırıldıkda altunla gümüş ta'bin edilmiştir ki bu usûl ile bir tonu deniz suyundan 19 miligram gümüş ve 6 miligram altun istihsal olunmuştur. Bu usûl daha dakik bir suretde icrâ ve tatbikle bir tonu deniz suyu dahilindeki gümüşün 20 ve altunun 5 miligram olduğunu ta'yin itmiştir ki bu da 0,06 sentes ve 0,38 sentes (1) kıymetindedir.

Su derunundaki ma'dinin gayet cüz'i nisbetde bulunması ilcâsıyla tersib usûllerinden hiçbirininin fa'ideli bir suretde isti'mali mümkün olamaz. Binâen 'ileyhe 'alim-i mumi ileyhe tersibin deniz dahilinde cereyan-ı tabiîlerin kesretle bulunduğu mahallerde vuku'unu tahmin idiyor. Bunun için da (Nevruc) sevâhilinde kesretle bulunan kayalık küçük atalardan – rüzgarla denizin te'sirât-i şedidesinden muson-aralarında takriben 60 metre ves'atinde bir kanal bulunan ikisinin intihâbını burada suların dakikada 4 metre bir sür'atde bulundurulmasıyla istikâmet-i ceryânla 30°lik bir zaviye teşkil itmek üzere 3×2 metre ves'atinde galvanev edilmiş demir levhalar tertibiyle tersebi hâsil iylemek için bunlardan bir cereyan-ı kehribânı geçirilmesini tavsiye iyiliyor. Bunun için de nazarı olarak yarım buhar bargiri kuvvetinde elektrik lâzımdır ki

‘ameliyatda bunun için pek az buhar bargir kuvveti sarf itmek mümkün olup bu babda hava,su veya harâret-i elektrikiye mahrek olarak kullanılır veyâhûd deniz suyu ile havanın derece-i harâretleri arasındaki tekâvetden istifade olunabilir. Cereyanın za‘ifliği hasebiyle burada kuvvetli nakillere de hâcet yoktur.

‘Alim-i muma ileyhın itdiği hesaba göre bu ‘ameliyatın icrâsında suyun hâvî olduğu mevâd-ı ma‘deniyenin kafası tersib iderse senevî 15,0000 (dolar) (2) hâsılât alınır. Hâlbuki idilecek masraf bunun yüzde veya binde biri raddesine ancak baniğ olur.

Nüzhet

{Frankfurt} ile {Laufen} arasında {Kuvva-i Elektrikiye Nakli} Tecrübelerinin Netayici

Giçenlerde Almanya'nın (Frankfurt) şehrinde bir elektrik sergisi keşad idildiği ve burada meydan-ı teşhire konan istikmâlât ve terkiyatdan biri de kuvva-i meyhânikiyenin seyyale-i kehribariyeye tahvili ve bir mahalde şu suretle hâsıl olan cereyanın mesafe-i ba‘ideye nakli vesa‘itinden ‘ibaret bulunduğu erbâb mütâl‘anın ma‘lûmdur.

Bu tecrübeler ma‘mur idilen komisyon ahiren netayic-i müstehsâlesini 20 Haziran tarihli (Endüstriyel Elektrik) gazetesiyle neşr itdiğinden erbâb-ı mütâl‘aya ‘arzımı münasib gördüm:

Tecrübe-i mezkûre (Frankfurt) beldesine 175 metre

(2)şer (dolar) takriben 18 guruşdur.

(s.101) mesafede kâ‘in (Laufen) şelalesi kuvva-i meyhanikesinin seyyale-i bir kiyeye tahvilinden ‘ibâret olup bu maksad için kuvve-i ‘azamîyesi 300 mihar bargiri olan bir makine kullanıldığı hâlde tecrübe-i kuvve-i mezkûrenin da‘ima 200 bargirden dîn bir mertebede kaldığını göstermiştir.

Şelalenin hâsıl itdiği kuvvet 195:78 ve alet-i mahrekenin hâsıl iylediği cereyan-ı mütekatı' 185:66 bargir arasında tahvil itmiş ve seyyalenin nakli husûsusunda müste‘mil üç nakil telin kuvvetleri arasındaki fark 56:50 raddesinde bulunmuşdur. Buna mukabil elde idilen hâsılât yüzde 84,5 ve 93,3 arasında tebdil iylemiştir ki bunun da kuvve-i hâsıla ile mütenâsib olacağı tabiidir. Tahvil makinesi cereyanın kuvvetini ol emirde 160 kere büyültmüş ve pek yüksek olan hâsılâtı yüzde 92,5 ve 96,1 arasında tebdil iylemiştir.

Kuvvetin istikâmeten zâ'iatı pek tahvildir. Çünkü cereyan-ışiddetinin merbi'iyile mütenâsib olub hâlbuki bir kuvve-i nakle-i ma'lûme için nakl idilen kuvvet ancak şiddet-i cereyanla mütenasib bir surette tezayid ider. (Laufen)de kuvve-i elektrikiye-i nâfi'a 53,5 ve 145,8 bargir arasında tahvil itmiş ve ibtidâtı emirde istikâmeten zâyi'at 3,1 ve sonraları 25,2 bargir mikdarına baliğ olmuştur. Nokta-i muvâsalatda bulunan mehûl makinenin hâsılâtı dahî pek yüksek olub yüzde 92,2 bargirden 'ibaret bir mikdar-ı asgarî ile 95,6 'ibaret bir mikdar-ı azamî arasında tahvil itmiştir.

Erkâm-ı sâlîfe-i hülâseten tedkik olunursa anlaşılır ki gerek tenvirât husûsunda gerek mahrek hidmatında istihdâm için Frankfurt'da yüzde 77,8 ile 73 bargir kuvvetinde bir cereyan hâsıl edilmiştir ki bunun aslı mahalindeki kuvve-i meyhanikiyesi yüzde 68,5 ve 75,2 arasında imiş.

(Frankfurt) ile (Laufen) arasındaki 175 kilometrelik mesafe ile cereyanın menbi'iyile mahal-ı isti'mâl arasında iki def'a tahvile dûcâr olduğu nazar-ı dikkate alınursa netayic ve hâsılât-ı sâlîfe feva'id-i 'azimeye câlibdir.

Nakl hattüzerinde nâkil tellerin her biriyle toprak arasındaki kuvve-i nakile-i fark 9000:8000 (volt) arasında tahvil itmiş ve iki nakil tel arasında fark-ı mezkûr 15000 (volt)a baliğ olmuştur.

Bâlâdaki erkâm-ı kuvve-i elektrikiyenin nakline 'aid olub kuvve-i meyhânikiye naklinin hâsılâtını bilmek için mahrek makinenin hâsılâtı malûm olmak icab ider. Hâsılât-ı mezkûre ise şimdilik neşr ve 'ilân edilmediginden bu babda hiçbir söz söylenilemez. Şimdilik hâsıl olan netice: 200 bargirlik bir kuvvetin 175 kilometrelik bir mesafeye nakliyle yüzde 75 hâsılât almak mümkün olmakdan 'ibaretdir. Şimdiki ma'lûmatımıza göre hiçbir usûl tahvil bu derecede müsa'id neticeler vermeyecektir. Binâen 'ileyhe bu muvaffakiyet-i elektrikin sanâyi'e tatbik nokta-i nazarından büyük bir ehemmiyete ha'izdir.

Hıfz-ı Sıhha

Mesâkinde icrâsı lâzım gelen tedâbir-i tahfiziye-i dâhil-i mesken

2

Üst kat ve abdesthâneler

Bodrum katlarıyla birinci katın tefri'atından bahsi makalemizin ikincisinde nihâyete erdirerek hâtime-i makale olmak üzere bu günde üst katlar ile abdesthanelerden bahsi münasib gördüm. Bir evin üst katı hakkında söz söylemek lâzım gelen cihazlar yatak otalarından 'ibâret gibi kalur.

Mesâkin inşâsında cihaz-ı sıhhiyeye ehemmiyet virilmesinden tevliid idebilecek mazretin ziyâde-i mikdarı da yatak otalarından tevliid ider.

Hıfz-ı sıhhat katuni ‘aded-i teneffüs ile giçen zaman mukâyesesiyle bir mahal ma‘lûmu el-hudûdun havayı fâsid ile kaç kişi tarafından tevlid yeriyle bileceğini bil-hesâb ta‘yin itmiş ve böylece hükm-ü kat‘i ‘itâ iderek bir yatak otasının 3 metre ve ‘arz 4:1/2 4 metre ve irtifa‘da bulunmasıyla şartıyla bir kişinin sekiz sa‘at müddetini o ota derununda giçirmesine muvaffakiyet itmiş ve bu muvaffakiyeti gayr-ı mahsûs sûretde cereyan-ı havanın vuku‘una şart-ı ittihaz iylemiştir.

Hâlbuki ba‘zı evlerde bir otada birkaç kişinin bilhassa evlâd sahibi bir familya re‘isi ve re‘isesinin evlâdlarıyla beraber yatdıkları her gün görüldüğünden bizler de yatak otalarına virilecek ehemmiyet bu cihetlede ziyâdedir.

Çocuklar havayı safe-i eşedd-i lüzum ‘arz iderler. Ve imrâz-ı sariyenin gerek hîn zuhûrunda gerekse zuhurundan akdem galiyelikden mütevellid fesâd havanın men‘i icâb ider.

Tar bir otada yatıldığı hâlde o otayı terk iderek (s.102) evin vüs‘etli otalarına nakl itmeli ve otanın vüs‘etine göre kaç kişi yatmak icab iderse öylece hareket itmelidir. Sabahları yatak otasının pencereleri açılıb akşama kadar açık turarak otadaki havayı fasidin hurucuyla makamına havayı safın ka‘im olmasına ikdâm itmelidir.

Hele evleri istilâdan evvel finikli su ile badana itdirmek hakkındaki tavsiyemize yatak otaları için de ehemmiyet virmelidir.

Yatak otalarına her gün hamz finikli suya lavanta serpiyen aletleriyle serüb hamz finik zerreleriyle toldurmalı ve bu ‘ameliyatı sabahleyin bir def‘a akşam yatar iken bir def‘a tekrar itmelidir.

Sözde nezâket göstermek arzusuyla yatak otalarında tuvalet takmaları ve lüzumsuz birçok eşyanın öteye beriye vaz‘i hiçbir zaman arzu olunur hallerden degildir.

Bunların ota derununda bulunmaları hava derununda lüzumsuz birtakım mahallere iştigal ideceği gibi tuvalet masalarının iktizayı tabiîyesi münasebetiyle otada birçok sular olması cihetiyle de rutubetin da‘imî husûl-u mazreti taz‘if ider.

Otada lüzumsuz yatakların yığılmış bir hâlde bulunması da icab itmeyub bir yatak otasında bir yataktan başka bir şey bulunmamalıdır.

Hele yataklarda yalnız yatmak ve cebinliğin seyrek olub havanın müruruna müsa‘id bulunmak gibi haller en birinci gözedilecek cihetlerdir.

Bir ev içerisinde en ziyâde gözedilecek yerler abdesthanelerdir. Abdesthaneler için bir evde ayrılan yerler oradan vuku‘ bulacak te‘finin dâhil haneyi imlâ itmemesi şartıyla ayrılmalıdır.

Yapılmış abdesthanenin şerâ‘it-i matlubeye isâli zammında evvelce dâhil-i abdesthaneye bir ikinci kapunun yapıdırılmasına ihtiyac vardır ki tas‘idat-ı‘afiniye ikinci bir ha‘ile rast gelsun. Abdesthanenin penceresi vasi‘ olmalı ve pencere üstüne

fırıldaklar vaz' itmelidir. Abdesthane taşının deligine kapaklar koydurmalı, bu kapaklar lağım ile abdesthaneyi da'imî surette ayırub lağımdan gelen te'finin abdesthaneyi kaplamamasına hizmet ider.

Abdesthanenin kapakları yapıldıktan sonra dâhili ve haricî az su ile karışmış kireç ve hamz finik ile badana idilmelidir. El yıkamağa mahsûs olan muvasakadan abdesthaneye giden boru ile abdesthanenin kuburu böylece su ile yıkanub mevâd-ı metre kümeden hiçbir şeyi bırağmamalıdır. Bundan sonra evleri denize yakın olanlar deniz suyuyla abdesthanelerini yıkayub bil-hassa kuburlara ziyâde mikdarda deniz suyu dökmelidir. Denize yakın olmayanlar kibritiyet-i hadid ya'ni zâc kibrisinden evinde iki mahlûlunu yapıub kuburlara dökmeli ve kubur kapakları üzerinde mevâd-ı ga'itadan hiçbir şey kalınmasına dikkat olunmalıdır. Zâc kibris-i mahlûllerini sabah ve akşam abdesthane kuburlarına dökmekten kaçınmamalıdır.

Abdesthane taşları evvelce tuz ruhuyla mükemmel surette yıkanub oğulmalı ve böylece taşlar üzerinde esaslaşmış olan pislikleri def' itmelidir. Bundan sonra sabah ve akşam yüzde beşden on beşe kadar su içerisinde mahlûl-u hamz finiki helâların taşlarına dökmeli ve bunu süpürüb kubura akıtmayub taşlar üzerinde bir müddet kalmasına dikkat itmelidir.

Hanelerin haricinde yapılan helâlara bacalar açmak güzel bir tedbir add olunur. Dâhilde bulunan abdesthanelere vâsi' pencere ve fırıldaklar kifâyet ider.

Nazar-ı dikkat ve ihtimama alınacak şeylerden biri de lağımlar olub lağımların keyf-i maltefik bir çukur şeklinde açılıub mevâd-ı ga'itanın oraya terâkimine müsâ'ide idilmeyüb mecra şeklinde yapılub 'umûmî bir ana lağımıyla birleşerek cetetan iylemesine dikkat-ı lâzımedendir.

Çukur şeklinde olan lağımların def'i mazreti zammında icabı halinde açıldıkda derununa zâc-ı kibris mahlulu yahûd saf halinde ziyâde mikdarda atdıktan mâ'da lağımın etrafa neşr-i tef'in iylemesi husûsunda ne yolda hareket icab ider ise ol vech ile ta'mir itdirilub kâmilten örtülmelidir.

Bodrum katlarında bulunan abdesthaneler yukarı katlarda bulunanlardan ziyâde tedabir-i tahfiziye isterler. Aşağı katlarda yapılan abdesthanelerin mermerlerine dikkat idilmek mu'tad olmayub ba'zen yalnız tuğladan bir abdesthane taşıyla kifâyet idilir.

(s.103) Hâlbuki tuğla masâmâtı mazer olan tas'adat tevli dayiden mevâd-ı ga'ita vesâ'ireyi mess iderek kendisinde hıfz ve bilâhere neşr-u revâc girihe ile ba'is muhâtarat olurlar. Böyle tuğla ile mefruş olan helâları gayr-ı kâbil nekuz kılmak için çimento ile tefriş idub taslib itmesine dikkat itmeli ve bu vech ile mazer olan şeylerin tuğlalar tarafından masl idilmesine mümâte'at olunmalıdır. Abdesthanenin kuburuna kapak vaz' idub penceresini vâsi' açmalı ve yukarıda söyledigimiz tedabiri bu abdesthaneler için taz'if itmelidir.

Abdesthanelerin kuburlarına vaz' olunacak kapakların üzerlerine düşecek ufak bir şeyin taklitinden bile devrilecek kadar müteharrik olması ve üzerlerinde mevâd-ı ga'ita terâkimine müsâ'id olmaması lâzımdır.

Ba'zı vilâyatda abdesthaneler evlerin tışarısında olduğu gibi tahta ile yapılmış olduklarından mâ'da mevâd-ı ga'ita açık bir lağım içerisine veyâhûd eve yakın bulunan bir nehre veya kule akımda bulunmalarına menbi bunların ne kadar mehâz yeri mucib olacağı ednâ bir ta'mil ile meydana çıkar.

Bunların ıslahı yalnız emrâz-ı istila'iyeden korkulduğu zaman için değil her an için arzu olunur.

Bugünkü makalemizi şöylece hitâma irdirdikten sonra bir yemek zamanı bir eve seyahat iderek sofrâ üzerinde göreceğimiz şeyleri hadd-i tedkikden geçirir ve andan sonra da evlerde bulunması lazım gelen ba'zı edevîyeden bahs iderek makalemize nihâyet viririz.

Doktor Ş.Kâmil

Mevâd-ı Hükmiye

Rüzgârlar ve Furtınalar

(58 inci nüshadan mâba'd)

Her ne kadar bu hadisenin bir kanunu olmak muhakkak ise de kanun-u mezkûr bize bir hayli 'asırlar meçhul kalmış idi. Tabiîetde ... olan bil-cümle kanundan hâric gibi görünen ba'zı'alâ'im-i tabiîyenin bu tecridi mücerred-i cihlemizden neş'at ider. İşte bahri ve nesimi cereyanlarda bilhassa vakıf-ı ahkâm ve dakik olmadığımız hâdisat-ı tabiîyeden ma'dûddur.

Bahri ve nesimi olan bu iki muhit-i cesime-i müte'allik-i ma'lûmâtda terk itmek ancak ma'lûmât-ı mezkûreye pekçok rasâdâta istinad itdirmek şartıyla mümkün olur. Binaberin "Mury"nin gayret-i mukavemetperverânesi,mütâl'at-ı ebnâkârânesi isti'dâd-ı tâlifât-ı avranesi ve "Luk" cedvelleri üzerinde icrâ itdiği yüzlerce tedkikât mevşekâfânesi sayesinde ki bugün bahriye mensubiyesi mu'lef müşarül ileyhın rehberine koşmuş ve şimdiye kadar nüsha-i nefise-i tabiîetde kâmilten tecrübe bir hâlde gördüğü'imâl ve hadisâtın tefsirât-ı nazariyesini rehber-i mezkûr metninde okumakda bulunmuşdur. Hortum kasırgaları vesâ'ir ba'zı kasırgaların pekçok kişilerin sebep-i helâkı olan devri furtınalardır. Bu kasırgaların 'adi bora yahûd furtınalardan farkları aynı istikâmetde icrâyı hüküm itmeyüb bir nokta-i merkeziye etrafında gayet büyük bir sür'atle da'iren hareket itmeleridir.

Binaen 'ileyh eger muhit-i devrisinin katarı yüzlerce mil kadar büyütülmüş olarak tasvir idilmek üzere bir deniz kasırgasının yahûd kara üzerinde bir tuz kerdâbadiyenin zuhûru mütâl'a idilirse asl bir kasırganın tasvir-i hakikisi istihsal idilmiş olur. Bir merkez etrafındaki bu hareket-i devriyesinden başka kasırganın bir hareketi daha

vardır: bu da bu merkezin ve anıyla birlikte bütün kasırğa sahrasının aynı bir istikâmetde ileriye hareketidir. Bu ikinci hareket koşmakda bulunan bir arabaya merbut bir tekerleğin hareketine kıyas olunabilir. Tekerlek,mehuri etrafında devr itdiği zaman iş bu mehur,hareket cihetinde ileriler. Aynıyle bütün furtına sahrası bir istikâmet-i ma'inede ilerilediği hâlde kasırğa,kendi merkezi etrafında devr ider.

Binaberin kasırgalarda şâyân-ı mütâl'a iki hareket vardır: 1 hareket-i devriye: 2 merkezin hareket-i tedriciyesi yahûd kasırğa yolu.

Kasırgalar her iki nısf-ı kürede de suyun biharda şems (s.104) hatt-üstüva'ıye yaklaşmak üzere inkılâb sayfı noktasını terk itdiğinden 'itibâren ve nısf-ı küre-i cenûbîde Kânun-u Evvel'den Nisan'a kadar,nısf-ı küre-i şimâlîde ise Haziran'dan Teşrin-i Evvel'e kadar vuku' bulur. Bunların zuhûr itdiği mevki'-i mıntika hârede tehdid olunur; kasırğanın en tehlikeli noktası merkezidir ki orada rüzgar,furtına sahrasının devr-i ser'inden tolayı pek çabuk tebdil ider.

'Adi furtınalarda deniz rüzgarın önüne düşerek koşduğu zaman iyi inşa olunmuş ve manevrası yolunda bir gemi dâ'ima kendisini zapt idebilir; fakat ve katâ ki rüzgar bir cihetden uzun olarak cihet-i mütekâbiledeki deniz dehşetli talgalarla yuvarlanır,artık en 'alâ bir sefine dahî müdâfa'dan mahrum kalur. Binâen 'ileyhe bahriyelilerin bütün malûmat ve mahâretini hiçe sayan bu esbâb-ı kazadan bihemahal ictinab itmeli.

Ba'zen furtınanın merkezinde zuhûr iden sükûnet dahî tehlikelidir,çünkü bu sükûnet da'ima şedid,nâgehâni,dehşetli hücumlarla ta'kib olunur ki azıcık yelken açar açmaz sirenleri mahv itmege yahûd sefineyi devirmege kabiliyetlidir.

Kasırğanın delâ'il ibtida'iyesi şunlardır: barometrenin, 'amânde gemicinin en salim nâ-sihhî olan bu aletin hiss olunacak (s.105) derecede tenzili,şems ile kamer etrafındaki hale; küme hâlinde ve kesik kesik bulut yığınları; sisli,mahtel bir afak ve ekseriyâ

nesim-i lâtif ve zann olduğu sûretde suların toplanacağı cihetin mukâbil tarafında hücum-u bahrin tezâyidi. Bu mukaddemât 'umûmîyetle kasırganın vuku'undan bir hayli gün evvel zuhur ider. Kasırganın takribini bilmek için her şeyden evvel barometreyi,medarin arasında asla sehv itmiyen bu kıymetdar aleti kullanmalıdır.

"Mury" icrâ itdiği tersidât-ı lâ-tahsâ sayesinde furtınaların o ucu bucağı bulunmayan mağarasında yolu bilmek için fennen isti'mâl idilecek "aryan ipini"—esatirider— buldu.

Da'vanın hayli tehlikeden layıkı vechle ictinâb için devri rüzgarın merkezini bulmaktan 'ibâret olub bu babda her iki nısf-ı kürede de hatâ itmeyen sabit ka'ideler mevcuttur.

Binaen 'ileyh nısf-ı küre-i cenubîde kasırğa merkezinin mütesadif olacağı istikameti bulmak için rüzgara tevce itmekden başka bir şey lâzım degildir; pusulanın gösterdiği cihâtın sol tarafda sekizincisi merkezin bulunduğu istikâmetdir. Bu suretle sefinenin bu merkezden tebâ'id için (s.106) hangi istikâmeti ta'kibe mecbur bulunduğu ma'lûm olur. Bu keşif sayesinde binlerce seyyahın vücudunu ve milyonlarca franklık emti'anın selâmetini ta'min iden şu netice hakâyık-ı fennîyenin gayet parlak bir numunesi degil mi?

"Novara" sefinesinin seyâhatine müte'allik ta'lif idilen kitabın ikinci cildinde cenub denizindeki bir kasırganın ta'rifat mufassalası ve böyle bir kazada "Mury" ve "Dov" kanunlarına vukûf ve anlara tevfik hareketin fevâ'id kıymetdârânesi mezkûrdur.

Ali Nusret

Mevâd-ı Tıbbîye

Kara Evvelin Koleraya Karşu İsti'mâl Olunabilir mi?

Doktor Gurunma'nın kara evvelin hakkında yazmış olduğu makaleyi aynen bil-tercüme-i zeyrine mütâl'at vak'asını bil-tahrir-i tabib mumı ileyhin esas da'vası kara evvelin ... muhafaza-i hukukiyle ... fabrikasının iktisâb-ı servet iylemesi hükmünü virmiş olan refikâmızdan birinin muharrer-i tabiîsi Azetlu Beg Efendi'ye 'acizâne deva'î mezkûr hakkında mütâl'amızı'arz itmege cesaret iyeleriz.

Evrak-ı havadisın vezâ'if-i aslîyesi şu'unât-ı yevmiyeden kar'ilerini haberdâr iylemek olduğu gibi bil-mecburiye tedâbir-i tahfiziye-i âgâh olmayan zevâta lüzumu zamanında irâd-ı nesah-ı tabiyedir.

Bu kabileden olarak biz de maarif gazetesiyile yazmış olduğumuz Kolera Hakkında Tedabir-i Tahfiziye 'unvanlı bende-i kara evvelinin te'sir-i deva'isinin tecârib-i müte'addide-i zatiyem üzerine kat'î ishal olduğunu ve bu sırada takdir alınmak lâzım geldiği hakkında münasib olan sözü söylemiş idi.

Her sahib-i 'akl ve fenn teslim ider ki vucud-u insâni bir mahnak degildir ve böyle olmadığı hâlde her 'ilâc te'sir deva'isi tahakkuk itmedikce bir kimseye virilemez.

Âdâb-ı umûmîye da'iresinde devran iden mübâheset-ı fennîyeden her iki taraf istifade ideceği gibi o mübâheseye meslekleri icâbınca dahâlet idenler veyâhûd ki o mübâheseyi okuyan ashâb-ı fenn bir hükm-ü kat'î 'itâsında tereddüd iylemez.

1889 senesi zarfında Fransa'da neşr olunan cera'id-i tıbbîyenin birinde refikâyı'acizânemden ve kendisine bu husûsda bana erâ'i-i tarik iylemiş olmasından tolayı teşekküre mecbur bulunduğum hâlâ bu zicce ata kal'a-i hâkânı ve belediye tabibi Hüseyin 'Umur Efendi kardeşimiz kara evlinin kat'î ishal olduğu hakkında mütâl'a itdiği bendi bana göstermiş ve hizmet-i fahribesiyle mebâhi olduğum muhacirin hasta hanesiyile hâricde rast geleceğim hastalar da bunun tecrübesini emr ve tavsiye iylemiş idi.

Kara evlin hakkında terkiyât-ı kimyevîye ve te'sir deva'isine da'ir vuku' bulan mütâl'aât-ı'acizânemde bu yolda bir te'siri olmadığını görmemiş ve ve tabiîdir ki arkadaşımın gördüğü ve bizim okuduğumuz bendin bir tesâdüf olmasına ben de kanâ'at-ı hâsıl iylemiş idim.

Şu kadar var ki kara evlin oldukca yüksek add idilen mikdara kadar zararsız bir 'ilâc olması hakkında idindigim ma'lûmat üzerine icrâyı tecrübeye karar virdim. Ve hastahane-i mezkûr seracez acılığına vuku' bulan tavsiyem üzerine hasta haneye kara evlin getirdim meşguliyetim olan imrâz-ı cildiye münasebetiyile evvelce bunu tıfîlât-ı maraziyeden tevellüd-ü rast geldigim imrâz ile hareket-i elbul ve kuruh tedavisinde kullanılarak böylece hasse-i mezâd tafiliyesini teslime mecbur oldum.

Kara evlini isti'mâl için hiçbir nev'ini intihâb itmedim.

Gelelim kara evlinden gördüğüm te'sire: kara evlini etfâlde mevcut istihâlât ile mezmun ishâllerde, ishâl-i sellide velhâsıl takrih-i imhâ ve bir tıfıl-ı mahsûs mevcudiyetinden ileri gelen ishâllerde tecrübeye başladım.

(s.107) Kara evlinle icrâyı tecrübeye çocuklarda evvelce üç damladan başlayarak tedrici on damlaya kadar çıktım (çünkü okuduğumuz tavsiyede böyle idi) kihâllerde ise sekiz damladan başlayarak on beş yigirmi damlaya kadar arttırdım.

Muhacirin hastahanesi talebeleri meyanında ed'ai vak'i isbât idecek delâ'il-i resmiye mevcuddur. Hastahanemiz sertabâbitine revnak viren tabiyet-i gayur-u 'izzetlü Cevrihi Beg Efendi dahî tecârib müte'addide-i komiserânem üzerine hâsıl iyledikleri etme'inât-ı kalbiyeden nâşi bu günlerde kara evlin isti'mâline başlamışlardır.

Daha bugünden heman yigirmi gün evvel hastahanemiz zekûr koğuşunda tedâvi idilen bir meslulde zuhûr iden ishâli bu tedaviye ma'riz olan birine karşı yalnız şekerli su içerisinde tokuz damla kara evlin virmele kesdirdim.

Aksaray'da eczacı Kostaki ve Sav Efendilerin dükkânında kara evlin yazılmış pekçok reçetelerim mevcut olduğu gibi iş bu cismin te'sirinden mutma'in olduğumu virdiğim her bir hastanın memnuniyetle fa'idesini müşâhide iylemeleri üzerine bildiririm.

Sell-i el-ra'ihê hâde mübtelâ olduğu bir hey'et-i sıhhiye-i muktedire tarafından teslim idilen genç bir kadının vefatından birkaç gün evvel başlamış olan ishâli edeviyeye-i müste'mile ve ma'rufenin hadmi'ininden ancak hâlât-ı fevkâl'adede isti'mâl olunabileceği kadar ziyâde 'itâsıyla hâsıl idilemeyen netice tarafından virilen yalnız on beş damla kara evlin ile elde idilmiş olması da kara evlin hakkındaki fikir tavsiyemin mecba olduğu hakkında buna 'itimâd virmişdir.

Doktor Gurnema'nın esas tedavisinde isti'bade olunacak ve fennen o tavsiyeye etâ'et olunamayacak cihetler mevcuddur. Beş gram kara evlin virmele bir mazret hâsıl idemez ise de Doktor Gurnema'nın esas da'vasının bir kere ki vuku'ndan sonra bi-tekrar aynı mikdarda virilmelidirten 'ibaret olması fennen tasvib olunamaz. Mücerreb muma ileyhın kat'i ishal gibi kara evlin isti'mâl iylemesinden çıkacak netice haseneyi tecrübelerim bana da göstermekde olduğundan bâlâda 'arz olunan tavsiyeden mâ'da tabib muma ileyhe hakk virmege mecbur oldum.

Doktor Gurnema'na tecrübelerimi yakında göndermek niyetinde bulunduğumdan bu babda idilecek muhabere ve çıkacak neticeyi 'arz-ı inzâr-ı kara'in kirâm ideceğimi vaad iyle ve ... bulunan etbânın kara evlini tecrübe iylemelerini hasseten tavsiye iyleirim.

Maarifin Muharrer Tabiyesi

Evrak ve Mekâtib

Dedeâğaç nüfus me'muru Şükrü Efendi tarafından vârid olan mektub:

Maarif ceride-i mergubesinin 46 numarolu nüshasında Paris'de (Paledulundstery) de tecrübesi icrâ kılınan mösyö Le Mişel nam-ı zatın (rafi' sifoni) makalesi buraca nazarı dikkati celb itdiğinden bu babda ma'lûmât-ı mükemmele ahz idilmek ve işimize yaradığı suretde mezkûr sifondan celb olunmak üzere lütfen Paris'de bulunan sifon fabrikasıyla dirketurinin (adres)inin iş'ar ve enbâsı.

... ..

Paris'de her sene Şubat nihayetine toğru zirâ'at ve ticarete da'ir bir sergi keşâd olunur. Son def'a olarak keşâd (s.108) idilen sergide bu bu rafi' sifonun (M. Le Mişel ve Kompanyası) tarafından teşhir idildiğini Fransa evrak-ı fennîyesinden (Lasiyanis İllustere) gazetesi yazmış idi. Mezkûr gazetenin 235 numarolu olan o nüshasında daha etraflı bir adres münderic olmadığından taleb ve arzu göze mebni gazetenin idaresini yazıyoruz. Bununla husul-u emele muvaffak olunacağı ma'muldur. Gazetenin idaresi şudur:

La science illustreé– jaurnal Hebdoma– daire publié sous la direction de (louis figuier)

Bureau: Rue sainte joseph– a paris

Mütenevvi'

Balon Kazaları

Balonların giriftar olacağı kazaları evvelce keşif iderek 'adem-i husulu için esbâb-ı lâzimeye müsâra'at hakkında malûmat-ı nâfi'eyi câmi' olan bend-i âti giçen makalemize zillen derc edilmiştir.

'Umum-u muvâcihesinde icrâ idilen balon su'udlarında son Haziran ayı zarfında iki dehşetli kaza vuku' bulmuştur. "Kristal Palas" namındaki balonun sahibi olan mösyö"Dal" mekteblerden toplanan yigirmi bin şakird huzurunda bir tecrübe icrâ itdiği büyük cinbeş icrâsı için ictima' iden bütün şâkirdanî suret-i faci'ada heyecan içinde bıraktı. Balon henüz birkaç yüz kadem irtifâ'a vâsıl olmuş idi ki zarfı paralanarak anı bir sür'at ile sükut iden seyyahiyenin satıh-ı erzda parça parça oldukları görüldü. 'Azâsı medheş bir hâlde paralanmış olan mösyö"Dal" ancak nefes alabilirdi. Üç arkadaşı ise bayılmış gitmişlerdi.

Bu felaket-i faci'a üzerine erbab-ı vukuf huzurunda icrâ idilen mu'ayene-i muktezayede patlayan balonun eb'ad-ı cesimede ve "deyo" namındaki diger bir balonun aksâm-ı lâzimesini tekrar kesub biçerek 'imâl edilmiş olduğu tahakkuk itdi bundan başka balon havanın gayet sıcak olduğu bir günde sıraladığından yağ tahmir iderek kumaşın mukavemeti de nev'imanem ihtirak ile mahtel olmuş idi. Gaz fatiha-i dahliyeden huruca vakit bulamayarak tazyik şiddetli suretde tezyid itdi,kumaş da bu tazyike karşı ancak bir mukavemet gayr-ı kâfiye 'arz idebildiğinden te'sir dahliye tâb aver olamadı.

Birkaç gün sonra Amerikalı bir baloncu dahî "Boston" şehrinde bir su'ud icrâ idiyordu. Baloncu denize doğru sürüklendiğini görünce korkdu. İpi kuvvet-i kâmile ile çekerek süyapı açdı. Balon sür'atle sükuta başladı.

Fakat def'aat mükerrere ile vaki' olan isti'mâlden tolayı curubin kumaş havanın ikâ' itdiği tazyike mukavemet idemediğinden balon su paydan kısm-ı metule kadar yarılarak bir hacet-i semâvî gibi düştü.

Baloncunun maksadına muvaffak olamayarak dalgalara düşmesi kendi hakkında hayırlıdır; zirâ balon gerek malzemesinin perişanlığından, gerek harekâtının çabuklucundan yalnız kendi mütezerer ve mütâzi oldu, seyyahın ise müsâdemeye mukavemet iderek bir vapurla kurtarıldı.

Hiçbir yerinde hiçbir sebep zâhiri olmadığı hâlde paralanmış balonlar dahî mervebidir. "Tamis" gazetesi bundan elli iki sene evvel İngiltere'de böyle bir kazanın vuku' bulunduğunu ihtâr ediyor.

O kadar uzağa gitmeğe ne hacet! 1876 tarihinde miralay "Lusdat" ile "Şale-Modon" idarehanesi zabıtasının müştereken icrâ ittikleri bir su'ud da "kâ'inât" (s.109) ismindeki balon yarıldığı görüldü; icrâ edilen mu'ayenede yarılmanın sebebi müddet-i medide-i incimâdın te'sirât-ı tahribkârânesine terk edilen kumaşın çürüklüğü olduğu tebyin itti; işte bunda da hâdise-i faci'a baloncuların ihmalleri neticesidir.

İyi bir hâlde 'imâl edilen ve feraset-i lâzime ile idare olunan bir balonda böyle kumaş paralanması gibi bir hadiseden şüphe itmek bile na-bicaddır. Ma'mafihe böyle dehşetli bir kazanın istidlali mes'elesi balon erbâbının da'ima ciddi bir meşgulesi oldu.

"Öjen Gudar" tehlikeleri tahkif için oldukça mahirâne bir cihaz tasvir itti; bu cihaz balonu kâmilen kuşadan bir nev'i şemsiye olup "seyr-i sükut üstüvâ'i" namını alır. İşte bu canfes kuşak sayesinde ki "kâ'inât" balonu kazası mösyö "Dal"ın uğradığı kazadaki gibi netayic-i meş'umeden ma'ra olarak seyyahını dahî kol, bacak kırılması, azâ azalması gibi müsibetlerden mu'af kaldılar.

Mösyö "Kapaza" daha esaslı bir tarz tahlil itti ki ip hey'etini subabe merbut hakiki bir seyr-i sükut ile tebdil itmekden 'ibarettir.

13 Temmuz tarihiyle "Lavilet" ameliyathanesinde icrâ itdiği bir tecrübe balonculuk san'atına servet-bahş olan terkiyat-ı mahsûsası ile artık balonun bi-l-zat yarılması gibi bir tehlikeden endişeye mahall olmadığını meydana çıkardı. Filhakika müşarül ileyhe, balon 1,5 metrelik bir irtifa'da sabah iken cihaz mezkûru ikiye yarararak sükutunu 'adî bir balona nazaran fevkâl'ade suhuletle icrâ itti.

Tecrübe hakikaten mahirâne olup sahibi için bâdi-i şereftir. Eger paralanmaya kabiliyetli kapalı bir balon ile su'ud icrâ edilirse cihaz-ı mezkûre mürâcâ'at kat'iyyen lâzımdır. Fakat ahseval-i 'adiyede yaralanma tehlikesi nazar-ı mütâla'ya alınmasıyla gayr-ı lâyük derecede ehemmiyetden 'arîdir. Tehlike-i mezkûreyi metanet-i kâfiyeden

mahrum olan aksâmıslah için mahmul-u hava'iyenin mu'ayenesi icrâ idildiği zaman nazar-ı dikkate almalıdır.

Mösyö"Kapaza"nın tecrübesini o kadar ha'iz-i ehemmiyetdir ki hatta ilk def'a olarak baloncu "Garaneron" tarafından seyr-i sükut ile icrâ idilen sükutlar el-hâlet-i haza Paris şehrinde memnu' iken şimdi tecrübe-i mezkûreden hâsıl olan muvaffakiyet ve ihtirara mebni müsa'idât-ı muktezaya 'aid olduğu hey'et-i idare tarafından yeniden şâyân görülecektir.

Balonculuk san'atına terki idenler emin olmalıdırlar ki balonların düşmanları isti'mâlleriyle bilhassa anlardan intifa'ı eşgal için bil-cümle esbâb meşkuleye karşı icab iden tedabir ile meşgul olmak lâzım gelirken bil-nefes balondaki mehaziri izâleye ne derece himmet itmek iktiza ideceği bedâ'eten anlaşılmalıdır.

Hâlbuki balonların selâmetini te'min edecek esbâb ber-veche ma'ruz balon eczâsının salabet ve metanetini ve seyr-i sükut isti'mâli ve buna müteferri' ba'zı vesâ'it,i ma'lûme ve 'adibeden 'ibaret olduğu hâlde garibdir ki Avrupa ashâb-ı tecrübesi ne tarihin isbât itdiği hatıratı,ne gözleri önünde turan nevâkısı göremeyerek yevmen fe yevmen vücudlarını tehlikeye elkâ itmektedirler.

Ali Nusret

Sanâ'at

Ayine 'İmâli

(Elli sekiz numarolu nüshamızdan mâba'd)

Evvelce 'arz olduğu üzere civa ile 'imâl olunan ayinelere ne kadar takid ve ihtimam olunacak olsa bile mürur-u zaman ile civanın mahv ve harab olduğu ma'lûmdur. Binaberin yakın vakitlerde cam levhalarını arjenta iderek (gümüşleyerek) diger bir usûl ile 'imâline mübâşeret olunmuşdur ki bu usûlun evvelkine nisbetle her hâlde tefvik ve rüchâniyeti vardır.

Bu usûle mübaderet itmezden mukaddem berveche zir mahlullerin ihzârı lâzımdır.

Mahlul-u evvel- ağzı tar bir şişeye 18 gram [1]

[1] burada kullanılan gram dirhem 'atikin üçde biridir.

(s.110) (neşader ruhu) koyunuz. Üzerine (27 gram mebler) (azotiyet fezabe) 'ilâve idub şişeyi çalkalamalı. Ba'delterşih diger temiz bir şişeye nakl olunmalı,o takriben yedi sa'at kadar 'ali hâle terk itmeli. Bir müddet sonra birtakım billurât husule gelir. Bu billurâtı 105 gram ma-i mikdarda hâl idub süzgeç kağıdından terşih idilir. Şimdi 2,50 gram (hamz tartar) alarak 10 gram ma-i mikdar derununda hâl idub evvelki mahlule 'ilâve idilir.

Bu hâlde bir bulanıklık husule gelir. Bu da bil-kimya tahdis iden (tartariyet-i feza)nın iyice menhal olmamasından ileri gelir. Tersib tamamiyle vuku' bulması için bir müddet 'alî hâle bırakub,üzerindeki mahlûl süzülür. Metbakı resubeye yine 810 gram ma-i miktar 'ilâve iderek şişeyi güzelce çalkalayub yine terşih; o evvelki mâya'-i zamm itmeli. Ve buna 210 gram ma-i miktar kullanmalıdır.

Mahlûl-u sâni- mahlûl-u evvelin tamamiyle aynı olub ancak oradaki hamz tartarın mikdarı bulan 2,50 gram,burada (5) gramdan 'ibaret olmalıdır

Tenbiye- her iki mahlûlden bir günde lüzumu olacak kadar ihzâr idilmeli. Çünkü mürur-u zaman ile mahlûller bozulur. Şimdi her iki mahlûlu ihzâr itdikden sonra:

yapılacak camın gayet temiz olmasına dikkat itmeli. Bunun için de mahlûl evvelden bir mikdar ahz idub,derununa iyice toz haline kalıb idilmiş (teripolu) konarak matlub camı bununla oğarak yıkamalıdır.

Kurudukdan sonra yine teripolu tuzu ile oğmalı. Ve yaldızlanacak tarafını (5:4) asbi' irtifa'ında,dört ayaklıüstü müstevi,derunu su ile memlu tekene bir kab almalı ve altından teshin itmeli. Ve ba'de üst sathını tamamen mehât olacak muşammalı bir bez ile setr itmeli; ve bunun üzerine de mar-el zikr camı vaz' itmeli. Camın üzerine mahlûl-u evvelden biraz döküb kauçukdan bir kerre ile camın her tarafına yayılır. Bir def'a daha bu 'ameliyatın tekrar idub 'alî hâle terk itmeli. (10:15) dakika sonra camın üzerinde ma'deni bir tabaka husule gelir. Camın bir tarafını cüz'i kaldırub mahlûlun fazlasını ref' itdikden sonra yine camın üzerine mahlûl-u saniyeden 'ilâve idilir,ve bir çarık dakika kadar sabr olunur. İcab iderse bu 'ameliyat bir def'a daha tekrar idilebilir. Biraz sonra camın üzerinde suret-i mükemmele de bir tabaka hâsıl olur.

Ba'de camın üzerinde mâya'dan bir eser kalmayınca kadar kurutulmalıdır. Üzerine bir (ürne)den sürüb etrafını pervazlamalıdır.

Kazızâde Nedim Nuri

Şuunât-ı Fennîye ve Medenîye Ma'lûmât-ı Mütenevvi'

Suda Boğulanlara Tedabir-i Sıhhîye

Mevsimin sıcaklığı hasebiyle şu deniz hamamları zamanında (Lanator) gazetesinde mesâdif-i nazarımız olan ve saya-i atiyenin icmalini fa'ideli add iyledik:

Mahnuk sudan çıkarılınca gögsünü açmalı ve başı o ki ma'il olarak bir yanüzlerine yatırmalı ve dişlerini bir tahta veya bıçak sırtı ile açmalıdır ki yutduğu suyun bir kısmı bu vâsita ile çıkmış olsun. Bunu müte'akıb bir adam mahnukun aksâm-ı sefile-i vücudunu ispirtoya batırılmış havlu veya bez parçasıyla veyâhûd yalnız el ile delik itmeli ve bir ikinci adam teneffüs-ü sinn'i vesa'itini icrâya çalışmalıdır. Bu vasıtalar ise kolları baş hizasına kaldırub tekrar iki tarafa uzatmak ve nâhiye-i sadriyeye hafifce basmak gibi sehl-el icrâ birtakım hareketlerdir. Yarım,bir nihâyet bir buçuk sa'at kadar buna devam idildiği hâlde hasta teneffüse başlamazsa kaynar suya batırılarak sıkılmış

bir bezi nahiye-i kalbiyeye basdırmalı ve hayatı tahlis için bu vâsıta ile cildin birbirini yakmaktan ictinab iylememelidir.

Doktor (Labord) vefatına hükm idilerek etba tarafından terk idilmiş bir mahnukun boğazına kaşık veya ana meşâbe (s.111) bir şeyi sokarak ve dilini bir mendil ile tutub ileri çekerek 'iade-i hayat idebildigini Fransa encümen tıbbîyesine beyan iylemiştir ki beyn-el etbâ ma'ruf olan bu 'ameliyat-ı hançereyi kapamakdan dili men' ile su ile tolu olmadığı hâlde havanın ak ciğerlere duhûlunu teshil ider. Bundan mâ'da delik çekilmesi hiçkırarak yutulan suların çıkmasını mucib olur. Ma'mafihe bu tedbire teneffüs-u sun'î vesâ'itin de 'ilâvesi fa'ideden hâlli degildir. Bu vesâ'itle 'iade-i hayata muvaffakiyetinden sonra hastaya sıcak ve hafifce ispirotolu menbe meşrubat içirmeli,ve 'iade-i sıhhatini tabibin dikkatine havale itmelidir.

... 'Azmî

Fransa cerrahlarından (Vernevil) insan kemiklerindeki çukurların toldurulması husûsundaki su'ubetleri ve bu hafrelerin bekâsı mehâziri ile çaresiz olmak için icrâ idilen tedabirin besâ'it te'sirini Fransa encümen tıbbîyesine ba'del iza' tecarüb-ü atiyeyi 'arz itmiştir: ekseriya 'ameliyat 'akabinde hastanın vücudunda hafrelerden eser kalur. Bu mahzur mezâ'if bir taraf itmek için hasta kemigin çukur yerine –orasına göre yontulmuş– diri bir kemik parçası aşılama vasıtası düşünölmüş ve ba'zı tecaribde muvaffakiyet hâsıl olmuş ise de ba'zen az müddet sonra aşılama kemik parçası mahv oluyor. Mühr-ü cerrahinden (dile) ve (kâzin) çukuru 'adî pansumandan sonra sünger,ipek,pamuk gibi hareketsiz mevâsile toldurmayı 59 kelb ve tavşan üzerinde tekrar itmişler ve bitişdigini görmüşler ise de hayvanat-ı mezkûrenin kemikleri büsbütün sağlam imiş. İnsan kemikleri ekseriyetle sakatlıkları havî olduğundan da'ima çukurlarıçürümüş sakat aksâmdan tethir itmek lâzımdır.

Taze Yemiş Saklamak

Sofrada da'ima taze yemiş bulunmasını sevenler pekçokdur. Binaen 'ileyhe bağçe meraklılarıyla bağçevanlık mutvağları bu babda pekçok tecrübeler icrâ itmiştir. Viyana'da neşr idilen (Resimli Bağçevanlık Gazetesi) meyve mevsimini uzatmak için tecrübe-i atiyeyi tavsiye idiyor:

Armud ağacıüzerindeki meyvelerin kısm-ı'azâmî evvelince anı toplarsanız bâki kalan – takriben reb'î miktarı– hâmlar bir ay kadar geç olur. Bu kâ'ide erik,elma ve ayva ağaçlarına tatbik idilirse yine aynı neticeye desteris olunur. Binaen 'ileyhe hâm hâm toplayub kendi hâline terk itmedinse bu ka'idenin tatbiki hem meyvelerin cılk olmaması hem kıvamında yetişmesi fa'idelerini câmi'dir.

(Evam) Kanununun Suhûlet-i Hıfzı

Bir ceryan-ı elektirikiyenin tesadüf itdiği mukavemetle kuvve-i mahreke-i elektirikiyeyi bulmakda müste'mil ve $v = l/r$ den 'ibâret (evam) kanunu hükümet-i tabiiye aşınalarına ma'lûmdur. Düstur mezkûrun elektrik müntesibince ehemmiyeti

büyük ve fakat hıfz ve hattı pek güçdür. İşte (Edison Elektrik İlluminain Kompany) 'azasından (Heriren Pilgin Kon) namındaki zat (Cihan-ı Elektrik) gazetesiyle neşr itdiği bir makalecinde bu düsturun suhûletle hattı için bir ka'ide vaz' itmiştir ki fa'idesine mebni derc idiyoruz: düsturun hâvi olduğu huruf şu vechle bir merbi' dâhinde gösterelim: |v|r| kıymeti bulunmak istenilen mikdar parmakla kapadılrsa bâki kalanlar arasındaki münasebet kıymet-i matlubeyi virir. Mesela bir harf üzerine parmağımızı kursak bâki kalan l/v cereyanın tesadüf itdiği mukavemeti göster. Ve buna tatbiken l/r cereyanın şiddetini r ve kuvve-i mahrekeyi gösterir.

Posta Pulları Sergisi

Gelecek Eylül'de (Paris)in (Şandumaris) meydanında kâ'in (Paledezar Liberro) nâm-ı sarayda posta pulları mecmu'alarına mahsûs beynelmilel bir sergi açılacaktır ki bunda yalnız yeni ve eski pul mecmu'aları değil,pul 'imâline mahsûs makine ve eczâyı kimyeviye ile taklid ve sahtekârlığı men' vasıtaları ve pul zamğlamak ,yapışdırmak,battal itmek için husûs-u alet ve edevât dahî teşhir idilecektir. Meşherin hitâmında jüri 'azası vasıtasıyla ashâb-ı istihkâka 2 altun,10 mebna,17 gümüş,40 tunç madalya ile birçok zikr-i cemil tevzi' idilecektir.

(s.112) Hâl Mes'ele

58 numarolu nüshamızda münderic mes'eleleri matlube muvaffak olarak Ayasofya'lı M. Ca'fer Efendi hâle muvaffak olmağla hediye-i mev'udemiz olan mücellid "Musavver ve Mükemmel Ma'lûmât-ı Evveliye " namındaki kitabı idarehanemizden ahz idebilir.

Suret-i hal:

C/1 Eger üç gram altuna beş gram mikdarı gümüş' ilâve olunursa hâsıl olacak mahlutun aynı bir mahlut diğerin tahsili için beş gram gümüş içine dahî aynı mikdar mezkûr altun kadri'ini üç gram altun 'ilâve olundukda iki nev'i mahlut dahî birbirinin aynı olur.

C/2 Yigirmi erkek 3,50 santimden 70,00 frank ider.

On kadın 2,50 "25,00"

Altıçocuk 0,75 "4,50"

99,50 yevmiye virilen ücret-i 'amele bu olur.

Bir hafta altı günden 'ibâret olmağla 6 def'a meblağ mezbur (597) frank ider.

C/3 Fûruhet idilen bir çift çorabın bahası 2,70 frank ve bir buçuk kilogram bipağıdan sekiz çift çorap olmağla bir çift çorab 1,5/8 kilogram ider. Ve bir kilogram 3,20 santime alunduğundan bir çift 0,60 çorab bahası

Beyinlerindeki fark çorab örücü kadının ticareti 2,20 olur haftada beş tek çorabdan kazandığı 5,10 frank her iş günü için mezbure kadın takribi olarak 0,92 frank kazanmış olur.

Mes'elerimiz

S/1 Bir kimse 40,25 santim virerek bir tuhafıcıdan $5 \frac{3}{4}$ metro gelir bir parça kumaş alub ba'de dikkatlice mu'ayene olundukda mezkûr parça evvel mikdar olmayub $4 \frac{7}{8}$ metro olduğu tebyin ise de tuhafcının müşterisine hatayı vak'adan tolayı kaç frank geri virmesi lâzım gelir?

S/2 Bir tarlanın mesâhe-i sathiyesi matlub olup toğru mesâhe olunmak için mezkûr tarla ka'ideleri 116 ve 117 ve 130 ve 19,5 irtifa'larda 112 ve 18 ve 17 ve 13 metro gelen dört kıt'a müsellelere ifrâz olundukda mezkûr tarlanın mesâhe-i sathiyesi kaç metro merbi' olur?

S/3 Mesâvî dercede bir hararete aynı cesametde derunları su ile memlu iki dane tencere vaz' olursa (tencerenin biri kalaylanmış olduğu hâlde) hangi tencerenin derunundaki su evvel galeyen ider?

Bu üç aded mes'elenin ilk def'a toğru olarak hâline muvaffak olacak ve rikke sahibine mücellid ve mükemmel (İnşayı Fransuva-i Terki) namındaki kitab ihdâ olunacaktır.

Mehmed Süleyman

{Mükemmel Kâbus 'Osmanlı}

Lisân-ı'Osmanîde mütedavul Türkî, Garbî, Farisî ve Ecnebî yetmiş bini mütecâviz kelimât ile istilâhât ve terakib-i fennîyeyi ve bin kadar resim ve eşkâli ve lâ-akl iki bin beş yüz sahifeye ya'ni üç yüz cüz'i kezâlik ayrıca levhaları hâvî bulunarak neşrine başlamış bulunduğumuz (Mükemmel Kâbus 'Osmanî) bugün 29 ve 30'uncu cüz'ilerini neşr olunmuşdur abone bedeli dersa'adet için 20 taşra için 35 guruş ve iki forması on parayadır. Cezaların 'adedi ileriledikce abone bedeli tezayid idecekdir. On abone tedarikine tevsit iden zâta bir abone mecânen takdim olunur.

Bir Haftalık Takvim

Sene-i kameriye 1310 sene-i şemsiyye 1322									
İmsak	Evkât				Sayf-ı evvel	Şehur			Eyyâm
	Aşa	evvel	Asr-ı	Zahr		Tulu	Temmuz	Mâîf	
DS	DS	DS	DS	DS					
8 00	1 44	8 57	4 55	9 53	21	11	30	18	Pençşenbe
3	43	58	56	55	22	12	31	19	Cuma
5	43	58	57	58	23	13	1	20	Cuma irtesi
8	42	59	59	10 00	24	14	2	21	Pazar
11	42	9 00	10		25	15	3	22	Pazarirtesi
14	42	1	1	5	26	16	4	23	Salı
17	41	1	2	7	27	17	5	24	Çaharşenbe

Müdür-ü mes'ul: matba' ve kitabhâne sahibi Kaspar. Sahib-i imtiyaz: Ahmed Naci.

(s.113) ÜÇÜNCÜ CİLD–SENE İKİ– NUMERO 60 – 7 SAFER 1310 –19 AĞUSTOS 1308

Siyâsiyâtdan mâ'dâ her şeyden bahs ider. Haftalık ceride-i fennîye ve edebîyye. Terkiyyât-ı fennîye ve medenîyyeyi vakt-i zamânıyla bildirir. Menâfi‘umûmîyeye müte'allik makâlât-ı edebîyye ve fennîyyeyi ma'lûmâtiye kabul ve derc ider. Derc olunmayan evrâk i'âde idilemez.

Müdîri Kaspar

İdârehânesi: Bâbı'alî caddesinde Kaspar matbaa' ve kitabhânesidir. Cerideye müte'allik husûsât için müdire mürâcaat olunur.

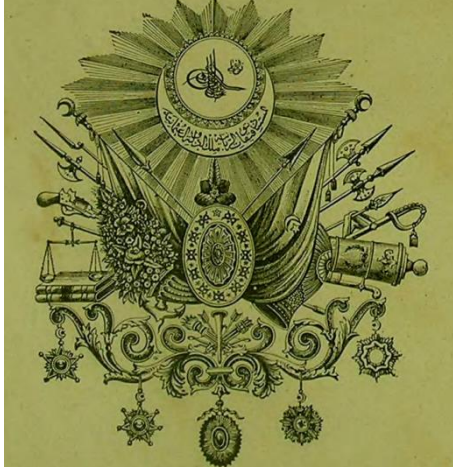
Pencşenbe günleri neşr olunur

[Nüshası 20 paraya]

Abone bedeli

Bir senelik elli iki nüshası posta ücretiyle beraber ber-vech peşin 30 guruşdur. Dersa'adet için idârehânededen alınmak üzere 20 guruşdur.

Padişamız Çok Yaşa Padişahımız Çok Yaşa

Cülusun kıldı her osmaninin emrini tecdid

Gönüller heb sa'adet-yâb feyz-i sermedinde

Cülusun padişahım müntehayı akdes-i âmâl

Cülusun padişahım mebde-i ikbâl-i devletdir

(s.114) Bugün emir-ül müminin imâm-ül müslümîn şehinşaha 'alempenâhımız mazhar-ı tevfiğ rabbânî *Sultan-ül Gazi Abdülhamid Han Sâni* efendimiz hazretlerinin taht-ı'aliyyel-baht hilâfet-i kübraya revnak-bahşa oldukları gündür.

Bugün pasişah-ı namver ve şehinşaha me'alliperver metbu' akdesimiz naşer-adl sübhân-ı sultan-ül gazi Abdülhamid Han-ı Sâni efendimiz hazretlerinin örnek saltanat-ı Osmanîyeye setv-i tefza oldukları mübarek gündür.

Bugün faruk-u siret haydar-ı haselât padişâh-ı erhâm ve şefikimiz halife-i peygamber-i medeni {Sultan-ül Gazi Abdül Han-ı Sâni} efendimiz hazretlerinin erike-i cihânbâniye vücud-u persevd şehriyarileriyle şereflendirdikleri eşref gündür.

Bugün menbi' feyz ve kerem velini'met-i 'alim velini'met-i bi-minnetimiz hüsrev-i bi-meydan {Sultan-ül Gazi Abdülhamid Han-ı Sâni} efendimiz hazretlerinin bu emt-i mu'azzamayı zir-i cenâh müstelzem-ül felâhına aldıkları mes'ud gündür.

Bugün tacidarzi iktidar-i şehriyar-ı kâmâklar hâmi-i mukaddesimiz câlis-i serir sultan {Sultan-ül Gazi Abdülhamid Han-ı Sâni} efendimiz hazretlerinin saye-i ‘adl ve ra’ifetleriyle cihân-ı müstezel emin ve amân itdikleri mu‘azzez gündür.

Bugün millet-i islâmiye ve emt-i osmaniye'nin en büyük bayramı vas‘id-i eyyamıdır.

Bugünün gündüzü gicenin şevkini tezyid ve gicesi gündüzün ‘ömrünü temdid iyeler.

Bugün bu gece herkes birbirini tebrik ve tas‘id iyeler.

Şükür ve senâ muktezayı sadakat ve ‘ubudiyet ve bâ‘es azdiyâd ni‘met olub ve şehinşaha mehâsin penahın mebdâ‘i cüluslarından bu ana kadar tecelli-i eray sâhe-i zuhur olan bu nice mü‘esser cihânipesendânenin hakk-ışükrünü ifâ mümkün degil ise de yalnız tahdis-i ni‘met olarak binde birini imâ için ihlâs ve ‘ubudiyeti hasebiyle ceride-i {maarif} devr-i şevketinde husule gelen terkiyat ba‘diyeden bir nebzesinin zikr ile tezyin sahâ‘if mefherât iyeler.

Vicdan-ı pak-ı tabnak şehinşahileri muhabbet-i envaralehi olmağla vücud-u ‘alemsud hümayunları serir-i hilâfetde da‘im oldukça memalik-i şahanelerinin bundan böyle de tebligah-ı enva‘i bedayi‘ olacağı bi-eştebahdır. Heman cenâb-ı hakk büyük asrın büyük padişahı ve Osmanlıların en büyük ümidgâhı olan padişah-ı hilâfet ‘unvan ve şehriyar-ı celil-i elşan zill-u zelil yezdâni { Sultan-ül Gazi Abdülhamid Han-ı Sâni} efendimiz hazretlerini ilelebed serir-i şevket-mesir hüsrevânelerinde bir karar buyursun amin bi-hürmeti seyd-el mürselin

(Padişahım Çok Yaşa)

(s.115) Mekteb-i Edeb-i Farsî ve Lisânı‘Osmânî mu‘allimi havâcezade mükerrermetlü Cevdet Efendinin zâde-i tıbb edibâneleridir:

Ey nev-i ‘arus-u eyyam,

Et yine arz-ı endâm

Ey leyl-i Mıs‘ırat-i Şam,

Evvel naz iyle haremân

Eyle cihanı mesrur,

İbhâr-ı beri pür-ü nur

Efvah-ı hâlîki meşkur,

Kalb-i ‘umûmîşâdân

Her yıl tecdid ile,

Bin yıl ta‘addüd ile

Böyle tefrid ile,
Yemin ile beyn-el akran
Bugünki
Mahsudi ne kübabın
Bu şebk-i muhattabın,
Müştak-ı mah-ışaban
Bugünki arz-ı rengin,
Bu şebk-i tab-ı ...
... mah-ı ru-pervin,
Dildar-ı mahr-ı devran
Olsa sezâ bugün yer,
İflâk-ı reşin göster
Bir kerede bin ahter,
... pertev-feşan
Çok mu? Ki İyd-ı meftun,
İtse bu ruz-u mecmun
Hangi günlerde gördüm,
Bu hârîka-i nemâyân
İşte bu ruz-u ferman,
Bu leyl-i şu‘al-i akşam
Ruz-u cülus-u sultan,
Gazi Abdül Hamid Han
Bir padişah ki millet,
‘ Asrında buldu rahmet
Bu kevkeb-i mesred,
Devrinde evleri rahşân

Bir han-ı rahm ve şefkat,
Bir menbi‘-i ‘adalet
Bir ruh-u mülk-ü devlet,
Bir lâtif-i mahsa-i siccam
Bu tahbirâr-ı devran,
... şir-i yezdân
Halimel ... ‘izân
Haşmetçe bir Süleyman
Esbab-ı fihî‘ukba,
Devrinde hebb-i ...
Alât-ı fevz-i dünya,
‘Asrında hebb-i nemâyân
... celâl ve şânı,
Lerzan-ı ebrar-ı cihânı
... ..
... harisân
Yüzyıl olunsa takrir,
Bin yıl edilse tahrir
Mümkün mü? İtme takdir,
Hakkıyla ... insan
... .. vedada
Sanma beşer-i du‘ada
Yerde beşer,semâda,
Ger-ü beyan-u sena-ı hevân
Ey cevdet-i fenninde,
Ey kumterin-i bende

Şu tarz-u nurside,

Başla du‘aya ezcan

Tab-1 fahri el-Osman,

Ey padişah-ı zişân

Şahinşâhânı devran,

Olsun mati‘ ferman

İstesun hüdâyı ...

İclâl ve ‘ömrün efzun

Her niyetinde olsun,

Makrun-i ‘avn-ı cenân

Döndükçe çark-îâlem,

Turdukça nev‘i âdem

Mesrur ve şad-ü garâm,

Taht-ı kere evvel hükümran

Meşahir-i şu‘arayı‘Osmaniyeden Mekteb-i Nüvvab-İnşa mu‘allimi reşadetlu Şeyh Vasıf Efendi hazretlerinin kaside-i beligâneleleridir:

Zatınla senin ey garâyı hilâfet

Fahr-ı ictimadadır retibe-i ‘aliyayo hilâfet

Nâmınla senin sebh-ü mesa-i tafe-i zifiride

Rahşan oluyor ... tafırayı hilâfet

(s.116)Sehân-ı küre-i rahşândadır ekâbil-i necâbet

Sabit-i mah-ı hatt-ı mu‘allayı hilâfet

Cebir-i küre-i firuzan ... envâr eyle da‘im

Bir şa‘şa‘dır küre-i neclâyı hilâfet

Olmakda ‘ibâd-ı saye-i dest-i keremkâre

Ma‘nayı münir bir beyzayı hilâfet

O sanki tezbîn-i ebrar-ı envâr-ı mu‘allî
‘Ali-i ... ileri âlâyı hilâfet
Osmanlıların itmededir şân-ı te‘ala
Sabıklı şeref-yab evelli cân-ı hilâfet
Maksud-u nûcum olsa seza-ı mahr-ı felekrun
Yarılan görünür zühre-i zühreyi hilâfet
Her ‘asra merci‘ tutulur ‘asr-ı hamidi
Evvel ‘asr-ı kezbindir şeref-i efzayı hilâfet
Bir padişahın bende-i ferma-ber iz kim
Araste-i zâtıyla secâyayı hilâfet
Evvel padişahın mahr-ı vücuduyla cihâna
Renk-i aver olur kârim mebnayı hilâfet
Evvel padişahın mushaf ru-bende-i hemayiş
Ber-vech irademdedir ayet-i kübrayı hilâfet
Evvel padişahın ruz-ı cellu seyl-i beraber
İtdi ta‘am ruz-ı memalik-i hilâfet
Şahane-i cihan içinde naziri bulunmadı mı
Bir danedir evvel kevkeb-i pirayı hilâfet
Şabaşi erkud-u iftarine kanun-u ‘adalet
Haydar olur etvarine manayı hilâfet
Heb himmet-i şahanesi asayiş-i masruf
Faruk gibi kalbimde icrâyı hilâfet
Gazan-ı mülükâne-i ... mühimme-i devlet
Peykler yaşasun ileri ihyayı hilâfet
Vasfında kalem-i mahirane-i kadr iyle etra
Şayetdir evvel mu‘adelet-i arayı hilâfet

İfâyı du‘a ile heman sarf ile vasfı
Mümkün degil ihsan-ı mezayat-ı hilâfet
Arayasun gülizar-ı cihan olsun ilahi
Nahşide-i kadr-i gülbin ra‘nayı hilâfet

Zırhlı aletler tevfik-i firkateyn-i hümayun kâtibi ezkiyayı zabitan
Bahriyeden fütüvvetli tevfik efendinin cülusiyeleridir:

Padişah-ı bahr ve berr sultan-ı ‘alim-i şehriyar
Saye-i lütfunda herkesi perinşat-ı reşadman
Himmetli mülkünü ihya idub günden güne
Şevketlu devlet-i kesb iyledi ikbâl ve şân
Başka bir ... virdi eflâk-ı ferruh şevketi
Şevket ve iclaline renk-i aver oldu asimân
Her ne ferman ile bir hükümet-i makrundur
Her ne emr itse olur fî el-hâl isabetlu ‘ayan
Himmet-i şahanesi her emri tanzim-i ileri
Buldu ‘adl ve şevketlu mülk-ü millet taze cân
Hükümet-i tesbirini takdir idub şeref ile garb
Sayesinde oldu keşver-i na‘il-i emin ve amân
Devr-i feyza-ı feyzinin asar-ı fevkâl‘adesi
Bu ta‘limler,terkimler,te‘adicler heman
Kalmadı bir güncük mülkünde mahmud olmaması
Habibihâ ravza-i mahmure oldu bî-kemân
(s.117) Mühr-ü ‘adl-i evvel kadr-i neşed-i ‘adalet itdi kim
Ruh-u bak hafzet-i faruk-u medhiye-i havân

Mazhar-ı ihsân-ı feyzidir cihân-ı başdan başa
Mülk-ü millet-i ni‘met-i lâtifle oldu sayban
Mühim-i şehinşah-ı zamandır mühim-i emir-ül müminin
Evvel mu‘azzama-i padişahi böyle vasf ile cihân
Mu‘azet-i Sultan Mahmud Han-ı cihân-bân kim odur
Ser-ferâz el-osmani tacidâr-ı ‘alışân
Ruz-ı firuz cülus-u şevket-zâh her sene
Mısralar yekdigeri takdis için osmaniyan
‘Arz-ı ebrar fart-ı sadakatlu kavî-i tevfik-i du‘a
Kim du‘ayı sarıklı tezbîn-i ebrar her da‘im lisân
‘Afîyetlu taht-ı iclâlinde mes‘ud ve su‘bud
Şevket ve ikbâlî olsun nâ-ebrar-ı noksan
Mekteb-i edeb me‘zunlarından Abdülkerim Beg'in eser-i edibâneleridir:
Müberra-i devr-i celil mu‘adil-i tefrûma bugün
Mütala‘-i mahr-ı münir-i mes‘udet peyda bugün
Tali‘-i havâbidesi birer irad hep milletin
İylesun amin bu mülkün kadriyeti ‘alâ bugün
Bir sürur olmaz mı ya hep millet-i osmaniyan
Para geldikçe bu ‘ulviyet-i cülus-u asâ bugün
Leyl-i şadi-i ‘alim olduğundan bugün
Serter olmasa mezbin-i safil ve bâlâ bugün
Şeb-i bil-takman takünnemâda sürur ve şevk ile
‘Arz-ı didâr itmege ‘azim iylesun hatta bugün
Sütüvet ve iclâlinin tezyidine tevfirine
Yalnız esma değil candan du‘a ... bugün
Padişahım çok yaşa da‘vetini hep levhalar

Almasa ağış-u du‘ası havândar sat-ı dünya bugün
Ey "kerim" her ruz-ı bir ‘ıyd-ı ahid ‘alim-i perverin
Sanma kim bir yalnız olmasa cihân-ı erâ bugün

Terakkiyât-ı‘Askerîye

Bu ruz-u se‘ide meymenet bedîdi idrâk ile on yedinci sal-ı farig-i faline girmek şeref-i nâ-mütenâhiyesine nâ‘il olduğumuz devr-i celîl bey‘idilik mebda‘ ve menşâ‘ olduğu terkiyât arasında istikmâlât-ı‘askerîyenin ha‘iz olduğu büyük ehemmiyeti yalnız selk-i celîl-i ‘askerî müntesibleri degil efrâd-ıümmetin kâfesi kalben ve lisânen tasdik ider.

Hakikat! Makâm-ı mu‘allayı hilâfeti,taht-ı ... Osmanîyeyi vucud-u behbudları ile tenvir ve teşrif buyurdukları günden beri veliyyül ni‘met nimetimiz hükümdar kuds-i ayât hâmi-i şer‘ mebyin,vekil resul-u rabb-ül ‘alemin el-sultan ebn-el sultan { el-sultan-ül gazi Abdülhamid Han-ı Sâni} efendimiz hazretleri nazar-ı hasafet ve dikkatlerini cunud-u measure-i şahanelerini ıslâh ve tensike-i tevcihe buyurmuşlar ve el-hakk ecdâd-ı hezbir nejadlarına mu‘assırları olan hükümdarlara gıpta-i bahş olacak terkiyat ve ıslahat icrâsına muvaffak olmuşlardır.

Bu yolda teşebbüs buyurulan esbab-ı istikmâlât,mejdana konan icrâ‘at pek çok olub te‘addad ve ihsâsı hâric da‘ire-i imkândır. Fakat tahdisen ... el-niam-ı lisân-ı‘acizemizin döndüğü kadar icmâlîne say‘ idecegiz:

İstikmâlât ve ıslahata esas olmak üzere 1292 senesinde mekâtib-i ‘askerîye programları ta‘dil edilerek (s.118)–mehazir-i fevâ‘idine galib olan – imtihan-ı tahririler şifahiye tebdil olunmuş vuzuf-u muhtelif-i zabitanın tahsil ve terbiyesi ilerude ifâ iyleyecekleri hidmatın muktezayatına tevfik edilmiş ve her sınıf sâlâh için– Avrupa devle ‘askerîyesinden Ardevsi o sınıfca müştehir olanların– usul-u terbiye ve ta‘limi ve tedris idilen ‘ulûm ve fûnun-u mütenev‘anın tatbikatı icrâ idilmek usûl-u kabul buyurulmuşdur.

Tevesül ve teşebbüs buyurulan bu esbabın netice-i pezir muvaffakiyet olmasını dahî kalb-i hümayunlarından bir an devr tutmayan veliyy-ün ni‘met ‘azimemiz devl-i mu‘azzama arasında ordusu üç isti‘layı kemâlde bulunanlarının en müste‘id ve müştehir zabitanını celb ile umur-u ‘askerîyenin şa‘abat-ı muhtelifesinde riyaset,mu‘allimlik,müfettişlik hizmetlerinde istihdamlarına ve müste‘adan-ı zabitanın münasiblerinin orduyu mezkûre ‘izâmıyla ikmâl-ı tahsillerine ibzâl-ı‘inayetle ordu-yu hümayunlarını ... nevaşiya buyurmuşlardır.

‘Alim-i İslamiyetin metbu‘-u azmî, ‘ulûm ve fûnunun hâmi ve meşuk-u mu‘azzamayı veliyyün ni‘met efendimizin ordu-yu hümayunlarına ‘inayetleri bunlara da münhasır degildir:

Cülus-u hümayunları yevm-i mes'udet teva'iminden beri fünün ve sanayi'in eser-i terkiyesi olarak meydan-ı ihtira' konan en eyu toplar, en eyu tüfenkler ve en eyu barut vesa'ir vesa'it harbiye ile 'asakir-i şahanelerinin teslihini, ve mevcut âlat ve edavâtın yeni sistemlere tahvilini ve vesa'it-i mezkûrenin tevcihâne ve tersane-i 'amire ile sa'ir fabrika-i hümayunlarda 'imâl ve tedariki mümkün olmak için erbâb-ı san'at ve ihtisasdan bir çoğunun tahsil ve ta'lim maksadıyla mübâya'at icrâ idilen fabrikalara izâmını imrârâdât melhimet gayatlarını her an buyurdular.

Her san'atın terkisi nazariyâtının da 'ameliyatıyla beraber netb'ine muhtac olduğu dakikasına bihakk-ı vâkıf olan o hakan-ı emced ve ekrem efendimiz Avrupa ketb-i 'askerîyesinin lisan-ı'azb-ül beyan-ı terkiye tercümesine lisan-ı aşina-yı bendegâni teşvik ile ashab-ı iktidar tarafından fenn-i harbin şa'bat-ı muhtelifesinden bahs birçok emhâtın tercüme ve telifini emr-ü ferman ve bu babda velev ki az olsun sarf-ı mesa'i idenler eminlerinin bir kaç misli nisbetinde mükafata mazhariyetle bekâm ve hândân buyurdular.

Fünün-u 'askerîye nazaratının intişârına ve emra ve zabitân kullarının da'ima ve Avrupa ebkâr-ı efkârına metla' bulunmalarına medâr olmak üzere (Mecmu'a-yı Fünûn-u 'Askerîye) namıyla da'ireyi 'aidesince bir risale-i şehriye neşr idilmesi hep hükümdar hasefet-i şî'arımızın eser-i 'inayat ve 'atıfetleridir.

Muharebede süvar-ı'askerî ordunun iki gözü mesabesinde olduğunu nazar-ı devr-i endişe hümayunlarından bir an irak tutmayan o zihn-i nukad şahaneleri süvari sınıfının teksiri maksadıyla şec'an aş'a'irin nam-ı nami hümayunlarına nisbetle mertebe-i alaylar hey'etine ifrağına muvaffakiyetle muhafazası mevdu-u dest-i mehamm-i postları olan emt-i osmaniye'nin ikbâl ve istikbâlini te'min ve bunun mevfu-u aleyhi olan hayvan yetiştirmek husûsunun terkisi için memalik-i mahruse-i şahanelerinin müsa'id nokatında haralar teşkil buyurdular.

Kalb-i sefikleri efrâd-ı emtin en hakirini bile unutmayan o afât-ı muhtelif münasebetiyle bu med'amızı isbat buyuran metbu'şefkat na'ibemiz veliyy-ün ni'am 'alî cenabımız efendimiz hazretleri zabitân kullarından küçük rütbede olanlarının ma'îşatı ,müteka'idin ve eytâm var-emel mahsûsatı hadd-i nisab ve kifayetde olmamasını bir dürlü merhamet ve 'atafetlerine sığdırmayarak (s.119) tezyidlerine erbâb-ı ihtiyacın hîn-i iktizada mahtekrine mürâca'atdan rehayab olmak için Adana sandıkları keşadına ve ... dikkate destgirlik vazifesini ifâ maksadıyla i'ane komisyonları teşekkülüne ve bunlardan kısım-ı'itamının taht-ı riyaset-i mu'azzamalarında bulundurulmasına bezl-i 'atafet ve ihsan 'aliyyül ihsan olmak üzere birçoğunun sermayesini teşkil itmek için cib-i hümayunlarından mübâlağa-ı cisime-i en'am ve 'inayet buyurdular. Yukarıda 'aşr-ı mu'aşarı bile te'addad olunamayan eltaf-ı lathası sınıf-u teb'anın kafasına ma'nen ve maddeten şâmil olduğundan eyyam ve leyl-i tevelli ve ta'kib itdikce saft-ı mukaddesa-i 'askerîye ile müttesaf olanların sebhen ve mesa'en ... sadakat beyanı olan

Padişahım Çok Yaşa

Da‘i-i mefruz eladasına bizimle beraber iştirak her mü‘min-i mevhudun feriza-i zatiyemdir. Heman cenab-ı hakk bu mü‘esser-i celilenin mü‘esser-i şevketma beni ilelebed erike-i berayı hilâfet-i islamiye ve dihim ara-yı saltanat-ı osmaniye buyursun amin.

Nüzhet

Terkiyat-ı Bahriye

Bugün bütün efrad-ı emt nasıl en bilgane neşidelerle kath-ı ziban mühimmedat itmesun ki mülk-ü osmaniye'nin her köşesinde mevcâ-mevc olan asar-ı pertev-nişar terkinin ba‘is ikmalî,hâmî-i mübecceli olan revnak-tıraz-ı dihim osmanî (Abdülhamid) idallâh-ül se‘yid hân-ı sâni efendimiz hazretlerinin ruz-u akdes cülus-u hümayunlarının on yedinci sal-ı bihterbeneni idrak ile mesrur-u elbal,vafirel ikbâldir.

‘Ahd-ı ber-feyz şahanelerinde seline-i terki besât-ı kebud ‘azimetinde bi-l-kemâl muhabbet tî merâhil-i sa‘adete başlayarak inzâr-ı havâs ve ‘avâmi sür‘at-i reftarine hayran itmiştir. Menkel el-vücuhe hekim ve Adana umur-u hükümet ve saltanatda bihak bi-hemta olan padişahımız padişah-ı celil-i ilkdâr efendimiz hazretlerinin in‘itaf itdiği her noktayı nur-u feyza feyz-i terkibe gark iden barka-i dide-rebayi tevcihât-ı seniyelele bir devlenin cümle esbab-ı miknet ve setvetinden olan umur-u bahriyede isar-ışa‘a‘ata başlayarak bu sınıfta da takdir ve tasviri böyle üç beş sahifelik ‘acz bir mecmu‘anın husule isti‘abına sığabilmekten devr-i birtakım terkiyat ve ıslahat-ı mehîre bedayi‘ nemâyı zuhûr olmuştur.

... sa‘adet-i osmaniye'nin olan,padişah zîşan efendimiz hazretleri piraye-i erike-i hilâfet oldukları yevm-i akdesden biri bahriyemizde görülen havârak mükemmeliyeti fikr-i mensefane ile muhakeme idersek az bir müddet zarfında sahe-i teysirde culuhnemâ olan terkiyat-ı cediye ve bahra ile kâfe-i teşbisât-ı celilede men-taraf Allah muvaffak olan halife-i tekvi şî‘ar,hükümdar zî akındar efendimiz hazretlerinin ‘alim-i islamiyetin berc-i garay tevcihi olan sedh-i seniye faruk-şî‘arânelerine nasıl ref‘-i lazime-i şükran idileceğini takdirde bil-cümle terki-pesendan emt-i inkişat bir dehan hayretidir. İhtiyacât-ı umumîyemizi reşk-i âver hükümdaran olan bir hamle-i bisâlet-i nişan ile bertaraf itmek ‘azm-i cihangirânesinde bulunan şehinşah-ı hükümetpenah efendimiz hazretleri memalik-i mahruse-i şahanelerine bir cihetden "fenn" dinilen ve se‘atseray kuvayı im‘ani,diger cihetden "san‘at"ıtlak olunan tersane-i sefa‘in imkânı idhâle bezl-i ‘avâtıf mülükâne buyurmuşlar ve bu iki vasıta-i celile-i terkiyi mensubin-i bahriyenin bedd-i gayret ve hamiyetine tevdi‘ buyurarak tersane-i ‘amirânelerini cidden bir dar-ül husul-u fenn ve san‘at haline ‘ilâ itmişlerdir. Bugün bir Osmanlı var mıdır ki levâ-i bisâlet ihtivayı osmaniye'nin ‘izzet ve satvetini enginlerde,‘imânlarda temvic-nemâyı celâlet idecek olan mükemmel bir sefinenin bil-vücuhe tersane-i ‘amirenin eser-i çire-desti mahareti olduğunu görsün de ‘uyun-u hayranı dem‘ariz-i mesar,kalb-i hamiyet-i nişini mazhar mefâhar bî-şimâr olmasun? Ya bir kerde bu asar-ı münevvere-i (s.120)

(s.121) terkinin nasıl bir kudret-i ‘azmiye-i şahanenin saye-i semâ paye-i teşvikinde husul-pezir olduğunu düşünürse artık böyle bir hükümdar-ı celalet-i nesare ne derece hulûs ve ‘ubudiyet ile rabt-ı kalb-i muhabbet ideceği düşünölsün. Hâlbuki ruz-u akdes-i cülus hümayundan biri böyle müte‘addid zırhlı sefa‘inin hûzlarımızda emr-i inşaatına gayret olunarak cümlesi peyderpey deryaya indirilib teferrü‘at-ı lazimesi ikmâl idilmek üzere tersane-i ‘amire pişkâhinde (heybet-nema) olmakda bulunmuşdur.

‘Asrımızda her fenn,her san‘at,her meslek vasl-ı aks-el gaye-i terki olmakda bulunduğu için mah-ı devlet-i osmaniye olan şehriyar-işevket-mab efendimiz hazretleri sefin-i hazire-i harbiyeden tarz-ı kadim üzere bulunanların sür‘at-ı mümküne ile üslub cedide tahvilini de ferman buyurmuşlar ve kâfe-i lüzum-u fer‘iyesi tersane-i ‘amire fabrikalarının mahsul-u i‘mâli bir nev şükufe-i ma‘rifet,taze bir nahl-ı mefharet olarak "Osmaniye" zırhlı fırkateyn-i hümayunu "barbet" usûlüne hakka ki mükemmel bir suretde tahvil olunmuş ve arma-i dilarayı osmani ile tezhîr-i inzâr tahsin itmekde bulunmuşdur. Tarz-ı kadim üzere (s.122) bulunan sefa‘in-i hazire-i sa‘irenin dahî peyderpey tecdid ve ıslah idilmesi muktezayı irade-i ‘icaz mü‘tade-i hazret-i hilâfetpenahiyedendir. Gerek sefa‘in-i cedidenin inşası,gerek sefa‘in-i kadimenin

tahvil ve ıslahı ile tersane-i ‘amireden matlub olan hidmat ve ‘imalât-ı sa‘irenin icrası fabrikaların ‘arz-ı lüzum itdiği mükemmel makinelerin vücuduna mütevakıf olmağla padişah faruk-u can şevketlu kudretlu efendimiz hazretleri Avrupa'dan fi bu menâ en mükemmel makinelerin celbini ... buyurarak mübarek yevm-i cülus şehriyarilerinden biri hasr ve te‘addidi cidden mahal olan müte‘addid makineler celb edilmiş ve tersane-i ‘amiremiz sıhhihen devlet-i ‘aliyye-i osmaniye gibi bir hükümet-i mu‘azzama ve medenîyenin şan ve şevketine şâyân bir dar-ül sına‘a haline mazhar olmuştur. Bugün müntesebin fenn-i kâmilin vakıfıdır ki "elektrik" dinilen bir kuvve-i hafiye ve gayr-ı mer‘iye kabza-i istilasına geçirdiği memleketin ‘imâlât-ı san‘aiye ve vesâ‘it-i medenîyesini seyyale-i bir kaya sür‘atiyle ilerletmekte ve sür‘at-i seyrine payan olmadığını bir saniye zarfında muhit-i arzı birkaç def‘a devr ile isbat iylemektedir. İşte nur-u ‘ayn emt-i veliyi ni‘met bî-minnet efendimiz hazretleri tersane-i ‘amirelerinin ‘imâlât sanâ‘iyesinde bu kuvve-i fevk-ül nihaliden isti‘fade olunması cihetine bezl-i mü‘esser hemt ve ‘inâyet buyurarak mükemmel bir elektrik da‘iresi bil-teşkil bu da‘irenin müdiriyetini Avrupa'da bil-hassa elektrik tahsil itmiş muktedir bir zabitan uhde-i dirayetine havale buyurmuşlar,hatta böyle bir dersâne-i fazl ve ‘irfândan yalnız bahriye zabitanının isti‘fade itmesini istisgar ile hekim-i felatun-u tedbir,ziver mu‘allayı serir efendimiz hazretleri sınıf-u sa‘ire zabitanının dahî mezkûr fabrikada fenn-i elektrik ikmâl itmelerine lâtiften müs‘ade buyurarak o bendelerini dahî mazhar-ı na‘im-i lâ-tahsa buyurmuşlardır. Ahd-i terki hazret-i padişahide gerek bil-zat tersane-i ‘amirenin,gerek şa‘abat ve müte‘alikâtının terkiyatı cidden bir fikr hükümâne ile ta‘kib idilmekte bulunduğu erbâb-ı tedkike ma‘lumdur. Kudret-i mülükanesi ifâhâm-ı hükümdaran hazıreyi hayran iden sertac millet efendimiz fennen mükemmeliyeti,sın‘aten ziyet ve teraveti ile celb-i inzâr ve istihsan iden bir sefinenin maksad-ı me‘alliyepesend gitti sataniyelerine kifâyet itmeyub fi-el asl bu sefinenin tabiyelerini bugünkü tevcilik fennin mazferiyat mevheresinden olan ve zerheşkâf mermiler ânan en bâlâ dereceden çelik toplar ile tezyin ve tehbisin itmek matlub olduğunu piş-i nazar cihangirânelerine alarak fabrika-i hümayunlarında böyle çelik toplar asağası emr-i ehemne irade-i celâdet ‘iade-i cenâb-ı cihânbanileri ziver-i efzayı senuh ve südur buyurulmuş ve emr-i feeman isâbet-i ‘ünvan hazret-i hilâfetpenâhi mentuk menifence esağa idilen çelik topların şerâ‘it-i fenniye ve havâs-ı mergubeyi câmi‘ olduğu tecarüb vak‘a ile tahakkuk itmiştir. Çelik top asağesi emr-i ehemni tevsih itmek üzere tersane-i ‘amirede âmal-ı‘aliye-i terki perverânenen olmak üzere bir top dökümhanesinin inşaatına başlamış ve inşaatı kâmil-i kerimi ile devam idilmekte bulunmuştur. Tersane-i ‘amire çeliginin hatta kurup fabrikasının çelicine fa‘ik bir merci‘ olduğu teslimgerde-i erbâb-ı vukufdur.

Secya-i haydarâne ile mütesaf olan dahi-i ifhâö ve ikram efendimiz ‘asrımızda vuku‘ bulacak muhârebât-ı bahriyede en ziyâde torpil istimpotlarının te‘sir-i bahş olacakları olacaklarını danşuran mütehassisin bahriyenin pişvasi olan fikr-i hüküm mülükânelerinden geçirerek bahriyemizin bu cihetden de celayât-ı kemâlât olması emel-i ‘izem şehinşahanesiyle şimdilik Avrupa hükümet-ı bahriyesi fabrikalarına siparişat-ı mebzuleyi emr-ü ferman buyurmuşlar mezkûr istimpotlar peyderpey vâsıl

olarak tecârüb-ü vafire-i müfide icrasından sonra tersane-i ‘amire-i pişkâhne çekilerek bütün efrad-ı osmaniye'nin şân ve ‘azametini,fahr ve mesretini arttırmakda bulunmuşdur. Hâlbuki fabrikaların mühim-i mu‘azzama-i cenâb şehriyarı ile vâsıl olduğu derece-i refi‘ayı mükemmeliyet,‘amele ve efrâd-ı bahriyenin ‘imâlât-ı ahenkâranedeki maharet-i fevk‘alâdeleri,bahriye (s.123)mektebinin mahsül-ü‘irfânı olan müs‘tedan-ı zabitanın gayret ve ferasetleri sayesinde torpil siparişatının dahî‘ahd-ı kâribde ... alarak "‘avn ale" ile anların da kâmilten tersane-i ‘amire huzlarında ‘imâl idileceği muhakkaktır.

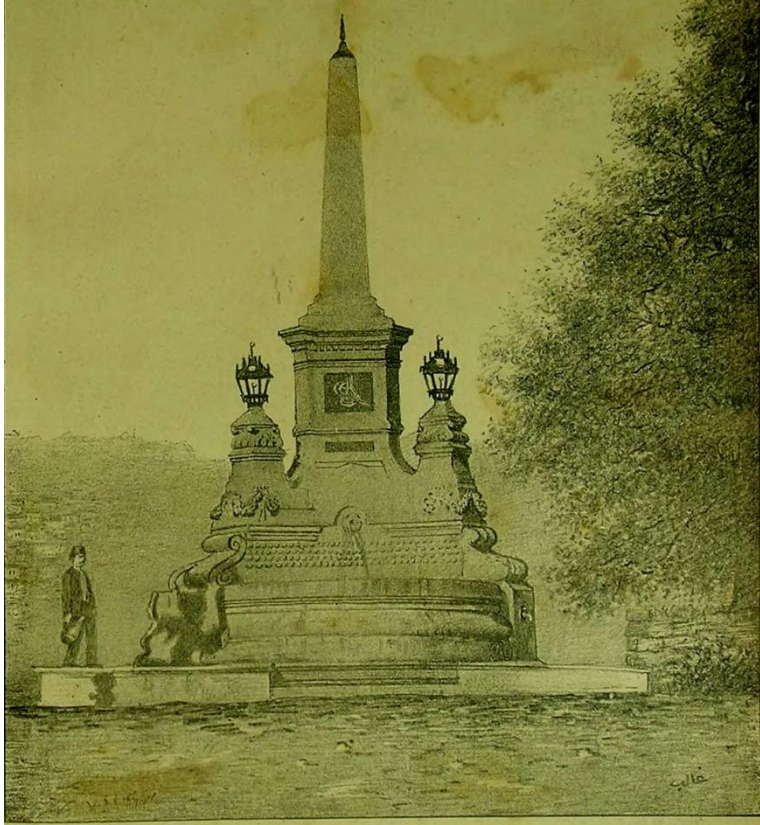
Nazar-ı dakaik beyn-i hükümet ve kudretleri bir cihetden berren ve bahren akvayı harbiye-i osmaniye'nin,diger cihetden ticaret-i melekeye ve bahriyenin tezyid ve tevsî‘ine ma‘tuf olan metbu‘-u ‘azm ve akdes,matla‘-ı mefhum ve mukaddes efendimiz hazretlerinin ‘ahd-ı perfiz terkiyat-güsterânelerinde idare-i mahsusa vapurlarının ‘adedi "şerfersan" emt olacak derecede yevmen fî-yevmen çoğalmış ve İngiltere'ye son sistemde mükemmel vapurlar sipariş buyrularak sevahil-i osmaniye'de nakliyatın teshil ve tesri‘ cihetine himamât-ı lâyika-i cihanpesendâne ibzâl buyrulmuşdur. Payitaht-ı saltanat-ı seniyelerinde dahî ahâli-i sâdıklarının te‘min husûr ve istirahatleri için nakliyat-ı bahriyeyi teshil ve tevsî‘ itmek emel-i şahanesinde bulunan padişahımız efendimiz hazretlerinin ‘ahd-ı saltanatında müte‘addid nakliye vapurları ile dersa‘adetin bir köşesinden digerine bihar-ı sür‘ati ile geçilmek için Boğaziçi,Haliç dersa‘adet ve Marmara sevahilinde müte‘addid iskeleler yapılmış,hatta ahiren Cadde Bostan hattında dahî müte‘addid iskeleler inşa idilerek o civar ahâlisi dahî"lâtif-i hümayun" cenâb-ı cihânâniden müstefiz olmuşdur. Bu vapurlar bil-vücuha mükemmel,mezin olub payitaht-ı osmaniye'yi cidden bir payitaht-ı medeniyet hâline koymakda ve kara vapurları ile rekâbet iylemektedir.

Mekteb-i bahriye-i şahaneye gelince: zât-ı kâmilât teslimât-ı cânib-i hilâfetpenahinin cümle-i muvafakiyat-ı seniyelerinin başlıcası teb‘ayı islamiyede neşr-i feyz-i mu‘arrifindir. Mu‘arrifetin dar-ül tahsili ise mükemmeldir. ‘Asr-ı kâmilât-ı hasr-ı şehriyaride te‘sis ve ve keşad olunan na-ma‘dud mekâtib-i ‘aliyye ve aliye'nin en mümtazlarından biri de mekteb-i bahriye-i şahane olmağla padişahımız efendimiz hazretleri daha bedayet cülus-u meyamin-i me‘yus hüsrevânelerinde bil-cümle mekâtib-i ‘askerîye-i şahane sırasında mekteb-i mezkûrun dahîslah ve ahvâli ile ders-i bahr ve garamlarının tanzimini arzu buyurdıkları irade-i seniye-i farukâneleri ile ta‘kid buyurmuşlar ve pek az bir zaman sonra mekteb-i mezkûrun Avrupa mekâtib-i bahriyesi menzeline irtikâ itdiği görülmüşdür: bugün mektebden neş‘et iden bil-cümle şaban-ı bahriye riyaziyat-ı‘aliyyede bahre-i kâmile sahibi oldukları gibi cümlesi mühimme-i hâl İngiliz lisânına âşina,kısm-ı ağılede hem İngiliz,hem Fransız lisânlarında behredârdır. Mektebden neş‘et iden müste‘dan-ı bahriyenin bir kısmı berâyı ikmâl-i tahsil Almanya'ya,İngiltere'ye ‘izâm buyrulmakda ve kısm-ı aheride bahriye mekteb-i şahanesi ma‘iyyetine tahsis buyrulan vapur-u hümayun ile osmanlı sularında manevralar icra iderek bu suretle ihrâz maharet,tevsî‘-i ma‘lûmât iylemektedir.

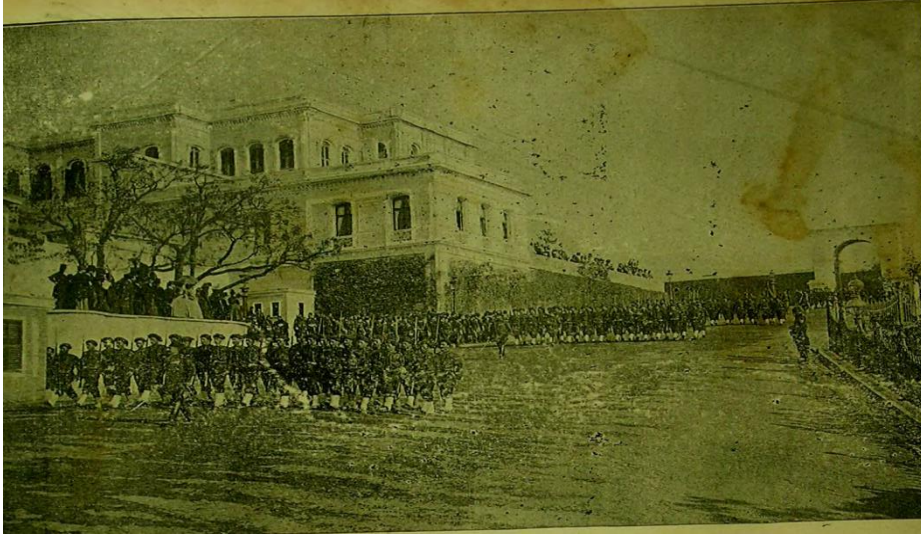
El-hâsıl saye-i ... hemt-i şehinşahanede bütün aksâm ve deva'ir-i hükümet ile beraber bahriyeyi de bir cevlangâh ittihâz iderek berk-i hâtif gibi geçdiği nukatışa'şa'yı terkibe gark itmekde ve sükut-u osmaniye'nin kadar 'al-el'aleni bâlâter iylemekdedir. Eriki-i hilâfet-i 'azamayışeref-bahş-ı iclâl olmaları feyz-i medeniyetin,sutuvet ve şevket-i osmaniye'nin 'itilâsına "mukaddeme-i hayr",berâ'at-ı istihlâl olan şevketlu halifemiz,'azimetlu padişahımız efendimiz hazretlerinin mübarek cülus-u hümayunları yevm-i akdesinden beri "asar-ı tevfik" rabb-ı'izzet mühim-i seniye-i tâcdarîye refik olarak "seryay" dilrubayı terki her taraf "şehir" revnak-teri ile lim'at "mes'udiye"ye, "asar-ışevket"e gark itmiş ve ahd-ı bey'idil şahaneleri hakikaten bir şehri ayin-i behin hâlinde bulunmuşdur.

'Asakir-i bahriye-i şahane dahî ... sahib-i maharet olduğu gibi silah-ı endâz-ı tabur-u hümayunu dahî terbiye-i mükemmele-i 'askerîyede birye taburları ile müsabaka itmekde ve efrâd-ışahane'nin endâm-ı nazar aramaları osmanlı kuvvet ve hemasetini inzâr-yar ve ağıyarid-i isbat iylemekdedir.

(s.124) Terkiyat-ı berriye ve bahriye'nin el ele virerek hayret-i aver-i ezhân,ba'es-i şükrân-ı firavan olan bir sür'at-ı bî-payan ile kat'i merâhil etmekde bulunduğu böyle bir 'asr-ı feyz ve mu'adilinde bu iki sınıf yeknesak bir ahenk ile çalışarak eltâf-ı mâlânhâye-i cenâb-ışehriyarının hakk-ışükrânını kâmil-i gayret ve 'ubudiyet ile ifâya sarf-ı mukadderat itmelidir. 'Ahd-ı hilâfetpenâhinin 'ulvîyet ve mükemmeliyeti saha'if-i tevarihe hakikaten hâme-i zerringâr ile nakkaş idilecektir.

(s.125)

(s.126) Biz heman cenâb-ı kadir-i mutlakdan âfitab-ı berc-i hilâfet-i kevkebi deri şevket-i hakan gazi-i ‘unvan merdumun dide-i iftihâr-ı osmaniyan "Sultan Abdülhamid Han" idallah-ı mâdâm el-zaman efendimiz hazretlerinin fez‘uni-i ‘ömr ve şevket-i şahanelerini istirhâm ideriz.

Ferman-ı emtere-i bil-kemâl-i celâl

Yaşa ey fert-i el-ivan-ı cihan

Yaşa ey padişah-ı ...

Şevketli,muhabbetlu nehman

Ali Nusret

‘Asr-ı‘ali-i hazret-i padişahîde terkiyat-ı tıbbîye

Cülus-u müyemmenet-i me‘nus hazret-i kibt-i sutanî-i şeref vuku‘u yevm-ü müs‘edâtından kalblerimizde mesrât-ı beygaya tevlid iden şu yevm-i mesrat ve sa‘adete kadar kezran iden on yedi sene zarfında padişahımız padişah-ı‘alem-i sultan Abdülhamid Han-ı Sâni efendimiz hazretlerinin taht-ı‘alî-i bahs-ı osmaniyye ‘itâ itmiş olduklarışeref-i ‘azim ve sa‘adeti bulmuş oldukları gava‘il-i dâhliye-i ve hâricîyeden halas buyurarak ‘umum-u bendegân sultan-ı seniyeleri hakkında beyderi‘ buyurdıkları eltâf ve ni‘am-ı‘azima kalub osmaniyyede teşekkürât-ı müntedarâne ile memlu fart-ı muhabbet ve etâ‘et hisleri uyandırmışdır.

Elhak-ı mecdud-u bünyan-ı saltanat olan şehriyar-ı farukca efendimiz hazretlerinin şi‘abat-ı umurun her biri haklarında bir devr-i teccid terki hâsıl iden iradat-ı kerâmet mu‘tad-ı hilâfetpenah azmiyelerinden tolayı umur-u maliye,müdevvenât-ı hariciye,‘ulum ve fûnun-u mütenev‘ada millet-i mu‘azzama-i osmaniyyenin üç bâlâyı terkiye su‘udunda kimse şübhe ve tereddüd hâsıl idemez.

Ez-cümle mülk-ü milletin idame-i hayatını ve bu vâsıta ile muhafaza-i sa'adet halini zamân bulunan fûnun-u tıbbîyenin her cihetle terkisi ve etbayı osmaniye'nin etbayı ecânibe karşı erâ'ıhe-i iktidar tam iyilemeleri husûsunda sebk iden iradat-ı seniye-i kibî-i sultanîleri etbayı osmaniye'yi her cihetle müntedar iylemiş o hakka ki iş bu hey'et-i celileyi mecbur oldukları minnet-i 'izâma hasebiyle ifayı teşekkürden 'aciz bırakmıştır.

Sıhhat,zuy-el hayat olanların en ziyâde muhtac oldukları bir keyfiyet-i mü'tenâbiha olması daha zaman-ı cahiliyyetde derk ve teykin idilmiş ve muhafaza-i sıhhate hâdim olanlar makbul ve mu'teber ve vesa'it-i muhtelifesi destur-ul 'amel ittihaz idilmiştir.

Evamir-i cânib-i peygamber azmümmet-i merhume ve necibiye'ye gavamız-ı celile-i tıbbîyenin evamir-i müfide ve makbulesine tamamı ri'ayet-i şâmil ve fenn-i celil tebâbetin efsayı terki ye isâl hakkında erbabını teşvikle malidir.

İslâf-ı'arab terki-i fenn-i celil-i tababet hakkında hidmât-ı meşkure sarfında bir an hayli kalmamışlar ve bu sebeble ebne-i razi Ebu 'Ali Sina valih gibi 'ulemayı zeviy-el ihteram el-yevm kalblerde bir hiss-i mübtedarâne ve müteşekkîrâne ikazına muvaffak olmuşlardır.

Mekteb-i Tıbbîye-i Şahane'nin yetiştirdiği o hakka ki el-yevm serfiruzan-ı etbayı osmaniyeden bulunan mu'allimin-i kirâm-ı hazret-i fevk'alade taltif olarak az zamanda iş bu taltifin teşvikiyle evlâdlarını Mekteb-i Tıbbîye'ye kayd itdirmek arzusuna 'umum-u millet-i tab'iyet itmiştir.

Ma'haza beyn-el etbayı ecnebiyenin dest-i ta'rizlerinden melekemizin muhafaza idilemeyen (çünkü mevcut az idi) bir zamanda şöyle bir hâlde idare-i meslehat idilmiş ve ecnebi müdahalesinden Mekteb-i Tıbbîye'yi Şahane'yi masun ve muhafaza buyurmak maksad-ı'alî hemtanesiyle usûl-u tedrisiye-i lisan-ı'azb-ı elban-ı osmaniye nakl edilerek mevcudun dörtde üçünü tâlâb-ı islamiye-i teşkile başlamıştır.

Her senenin virdiği talebenin azlığı hasebiyle tamamı idare-i mümkün olamamakda iken şu teşbis-i müstehsin sayesinde neş'et iden etba çoğalmağa başlamış ve nihayetinde bugünkü hâl-ı mükemmeliyete irca' olunmuştur.

Cûlus-u sa'adet-i ma'nus hazret-i şehriyar-ı azmîye gelinceye kadar tâlâb-ı tıbbîyenin meleke ve maharetleri ve ten-i mukaddeslerinde icrâyı'ameliyat ve terk-i tebabete münhasır gibi bir hâlde kalur idi ve ikâ-yı selatin-i sabıka-i hazret-i zamanlarında Avrupa'ya talebe-i 'azamî meslek-i mahsûs ittihaz idilmiş ise de hakan-ı mefhum ve sultan-ı mu'azzam hazreti Abdülhamid Han-ı Sâni dersa'adet-i ikterâni kadar kesir degil.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MAARİF GAZETESİ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yapılan çalışmada, Ma'arif gazetesinin (51–60) sayı aralığı transkripte edilmiştir. Gazete toplam 10 sayı ve 160 sayfadan oluşmaktadır.

Her hafta Perşembe günleri yayımlanan Ma'arif gazetesinde önemli bilgilere yer verilmektedir. Bir memleketin önemli meseleleri hakkında bilgi verebilecek en önemli kaynak gazetelerden biridir denilebilir. Gazetede sıklıkla ele alınan konular başlıklar şeklinde bölümlere alınarak değerlendirilmesi yapılmıştır.

1. TABİATTA YAŞAYAN HAYVANLAR

Gazetede hayvanlar aleminden birçok hayvandan bahsedilmektedir. Gazetede yer alan hayvanların özellikleri, neleri yedikleri, nerelerde yaşadıkları hakkında önemli bilgiler yer almaktadır.

Gazetede yer alan hayvanlar hakkında bilgi verilirken genellikle yazar kısmına Ali Nezima ismi yazılmıştır.

Bu hayvanlar hakkındaki özelliklere alt başlıklar halinde değinilecektir.

1.1. İpek Böceği

Maarif Gazetesinin 51. Sayısında hayvanlar aleminden ilk olarak ipek böceğinden bahsedilmiştir.

İpek böceği namıyla bildiğimiz hayvanın aslında bir böcek değil de ipek yapan bir tırtıl olduğu belirtilmiştir. Zamanla kelebeğe dönüşen bu tırtılın seyyahlar tarafından Doğu Asya ve Çin'den Avrupa'ya nakl edildiği belirtilmiştir. İpek böceğinin yumurtalardan çıkması için yaz güneşi yahud bir soba vasıtasıyla iyice ısıtılmış bir ortamın ihtiyacından bahsedilmiştir.

Yine bu hayvanların çokcana dut yaprağı yiyip çabuk büyüdüğünden bahsedilmiştir.

İpek böceğinin zamanı gelince kozasını inşa etmek için uygun bir yer bulup etrafını saç tellerinden de daha ince ipek tellerle sardığı ve tahminen on beş gün kadar bu halde kaldıktan sonra kozasını yırtarak çıkıp kelebek olduğundan bahsedilmiştir.

1.2. Düdüklü Gügercinler

Maarif Gazetesinin 51. Sayısında hayvanlar aleminden İkinci olarak ise Düdüklü Gügercinlerden bahsedilmiştir

Avrupa'da baberleşmede kullanılan siyah gügercinlerin yolda bir yırtıcı kuşa denk gelmesi ve bunun tarafından yaralanması Karlo Andrei isiminde bir İtalyan'ı bu tehlikeyi bertaraf etmek için bir çare bulmaya sevk ettiği belirtilmiştir. Bu çare; gügercinin kanadı altına iki buçuk gram ağırlığında bir düdük birleştirip, gügercin kanat çırtıkça düdüğün aralıksız ötüp yırtıcı kuşu kaçırdığı ifade edilmiştir.

1.3. Sivrisinek

Maarif Gazetesinin 52. Sayısında hayvanlar aleminden olan Sivrisinekten bahsedilmiştir.

Sivrisineklerin buldukları ortamlardan, zamanla aldıkları şekil ve ebatların

değişiminden bahsedilmiş ve bunların şekilleri metin içerisinde görsellerle gösterilmiştir.

Sivrisineğin iğnesiyle açtığı yaranın her ne kadar hiss edilmezse de iğnesinin zehirli olmasından dolayı yaranın içine ufak bir damla zehir bırakmasından sonra yaranın şişmesi, kızarması ve şiddetli bir şekilde kaşınmasından bahsedilmiştir.

Yine taşrada sivrisineğin sivricebin ismiyle bilindiğinden ve sivrisineklerden kurtulmak için ince bezden yapılmış cebinlik yapıldığından dolayı Türkçe olan "cebin" kelimesinin sinek manasına geldiğinden bahsedilmiştir.⁴⁴

1.4. Uçar ve Dikenli Balıklar

Maarif Gazetesinin 55. Sayısında hayvanlar aleminden Uçar ve Dikenli Balıklardan bahsedilmiştir

Şimdiye kadar dergide birçok hayvandan bahsedilmiş ise de balıklardan ilk defa bahsedilmiştir. Kulağa tuhaf gelen, uçar ve yuva yapar balıklar diye nitelendirilen balıklardan uçar balıkların balık avı ile meşgul olduklarından ve uçarken sürekli yakalandıkları hatta gemi ve sandalların içine düştüklerinden bahsedilmiştir. Yine uçan balığın sudan dışarı çıkılarak beş saniye kadar uçabildiğinden bahsedilmiştir.⁴⁵

Yuva yapan balıklara gelince; bunların da dikenli balıklar namıyla meşhur olduklarını ve yazın ırmak ve derelerde gelip gittiklerini, kuşlar gibi yuvalarını yaptıklarını, yavrularını terbiye edip yuvalarını korudukları belirtilmiştir.

1.5. Arslan

Maarif Gazetesinin 57. Sayısında hayvanlar aleminden Arslandan bahsedilmiştir.

⁴⁴ Ma'arif Gazetesi, No.52, s.413.

⁴⁵ Ma'arif Gazetesi, No.55, s.39.

Yırtıcı hayvanların en dehşetlisi olan Arslanın, kaplan gibi büyük kediler familyasından olmasına rağmen kaplana göre kediye daha az benzerliği olduğundan söz edilmektedir .

Arslanın vücudu uzun,pençeleri kısa ve iri,tırnakları sivri,eğri olup kedi tırnağı gibi hayvanın istegine göre içeri girip çıkabilir bir hâldedir; iri bir başı,kısa kulakları,büyük bir ağız ve ağızında fevkâlade uzun ve kuvvetli ve sivri köpek dişi tabir olunan dişleri olduğu gibi üst dudağı dahî kedi bıyığı misli gayet uzun sert kıllardan oluşan bir bıyık ve başı,boynu,gerdanı kumral renkte bir cüsseden müteşekkil olduğundan bahsedilmiştir.⁴⁶

Arslan o derece vahşi ve yırtıcı bir hayvandır ki karnı aç olduğu zaman rast geldiği koyun,keçi,öküz,inek,geyik,zürafa gibi iri hayvanların üzerine atlayıp yakalar ve onları parçalamak için istediği yere hızlıca koşarak ve sıçrayarak alıp götürdüğünden bahsedilmiştir.

Doğada ürkütücü olan bu hayvanın yavrularını muhabbet ile beslediğini ve onlar ile kedinin yavrularıyla oynadığı gibi oynadığından bahsedilmiştir. Arslan'ın Asya ve Afrika kıtalarında bulunduğu ifade edilmiştir.

2. GAZETEDE GEÇEN HASTALIKLAR VE TIBBÎ ÇÖZÜMLER İLE SAĞLIK İLE İLGİLİ DİĞER KONULAR

Maarif Gazetesinin çevirisi yapılırken gazetenin farklı sayılarında Hastalıklar ve onların tedavi yöntemleri ile beraber birçok sağlık bilgisi yer almaktadır.

Maarif Gazetesinin 51. ve 60. sayılarında sağlık ile ilgili bilgilerin olduğu kısımda genellikle Doktor Ş. Kamil ismi ile yazılar yazılmıştır.

2.1. Denizde Banyo

Maarif Gazetesinin 51. Sayısında yer alan Denizde Banyo yazısı,denize girmenin bazı hastalıklar üzerindeki tesir ve tedavisinden bahsedilmiştir.

Denize girmenin tedavi ettiği hastalıklar arasında birinci sırayı bir tür cilt hastalığı olan Sıraca hastalığı teşkil itmekle beraber denize girmekle bu hastalığın tamamen ortadan kalkabileceği de belirtilmiştir.

⁴⁶Ma'arif Gazetesi, No.57, s.74.

Kanı tegaddi olunmuş,zayıf kalmış,yürümeye takati olmayan çocuklar için de denize girmenin çok faydalı olduğundan bahsedilmiştir.⁴⁷

Çocuk hastalıklarıyla sıracadan sonra tedavi edilen hastalıkların ikincisi de kadın hastalıkları olduğu belirtilmiştir.

Yine denize girmenin şeker hastalığına,hazımsızlığa,ishale,romatizmaya,verem hastalıklarına iyi geldiği gibi böbrek,karaciğer,kalp ve akciğer hastalıklarına da iyi gelmediği ifade edilmiştir.

2.2. Sodayı Nasıl İçmeli

Maarif Gazetesinin 52. Sayısında yer alan Sodayı Nasıl İçmeli yazısı sağlıklı beslenme açısından önemli bilgiler vermektedir.

Amerika sağlık ceridelerinden biri sodayıçabuk ve büyük yudumlarla içilmemeli; ağır ağır içilmeli,bir bardak dolusu sodayı dört dakikadan az zamanda bitirilmemesi ve bir yudumda bir çay kaşığından fazla içilmemesi gerektiği belirtilmiştir.

2.3. Kolera Hakkında Tedabir-i Sıhhîye

Maarif Gazetesinin 53. Sayısında yer alan Kolera Hakkında Tedabir-i Sıhhîye adlı başlıklı yazıda herkesin koleradan korunmak için lâzım olan tedbirlerden bahsedilmiştir.

Koleraya yakalandığında korku ve paniğe kapılmaması ve istirahat edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Yine geceleri pencere açık ve ince kıyafetlerle uyulmaması ve buzlu sular içmekten kaçınılması gerektiği vurgulanmıştır.

Koleranın yayılmasında önemli rol oynayan suların temizliğine dikkat edilmesi,sebze,yemiş gibi gıdaların nasıl tüketebileceğinden bahsedilmiştir.

Koleranın yayılmasını engellemek için oturlan meskenlerin çeşitli kimyasallar ile temizliğinden bahsedilmiştir. Bu kimyasallar; tuz ruhu,fenikli su,kireç,bizmut tuzu,afyon ruhu,çinko gibi sıralanabilir.

2.4. Tedavi-i Bi'l-ma

Maarif Gazetesinin 54. Sayısında yer alan Tedavi-i Bi'l-ma isimli yazıda su ile tedaviden bahsedilmektedir. Her ne kadar Tedavi-i Bi'l-ma soğuk su ile tedavi diye

⁴⁷Ma'ârif Gazetesi, No.51, s.388.

bilinse de sinir hastalıklarından bazıları olan romatizma ve nikris gibi hastalıkların yüksek dereceli su ile tedavi olabileceğinden bahsedilmektedir.

Yine Tedavi-i Bi'l-ma isimli yazıda su ile tedavinin tarihsel zaman içerisindeki yerine de değinilmiştir.

1862 yılında Bety Bard isimindeki Fransız doktorun araştırmaları sonucu suyun sıcaklığı ve cilde temas şekli beynin ana merkezinden başlayarak vücudun her tarafındaki sinirlere ters bir etki edebileceği üzerinde durulmuştur. Suyun sıcaklığı ve soğukluğu derecesinin vücutta ettiği etki şu şekilde belirlenmiştir:

8:12 derecede çok soğuk su

12:16 derecede soğuk su

16:20 derecede serin su

20:26 derecede ılık su

26:30 derecede orta halli

30:40 derecede sıcak su ve

40'dan fazla derecede çok sıcak su.⁴⁸

Bu derecenin ne altı ne de üstündeki suların tedavide kullanılamayacağı ifade edilmiştir. Banyo yaparken ki sıcaklık derecesinin 50'yi geçemeyeceği ve 8 derecenin de altına düşmemesi gerektiği belirtilmiştir.

2.5. Yılan Sokmasına Karşı Bir Çare

Maarif Gazetesinin 54. Sayısında yer alan Yılan Sokmasına Karşı Bir Çare adlı yazıda Fransız doktor Müller'in yılan sokmasına karşı hazırladığı ilacın içeriğinden, dozajından ve nasıl tatbik edilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir.

2.6. Fenn-i Tedaviye İdhal Olunan 'İade-i Kuvvet veyâhûd Zayi'at-ı Bedenîyeyi Ensâc-ı Uzviye ile Tazmin-i Usûl

Maarif Gazetesinin 56. Sayısında yer alan Fenn-i Tedaviye İdhal Olunan 'İade-i Kuvvet veyâhûd Zayi'at-ı Bedenîyeyi Ensâc-ı Uzviye ile Tazmin-i Usûl adlı yazıda elektrik ile bile tedavi edilemeyen bazı sinir hastalıkları üzerinde uzuvların rahvetini ve tembelliğini de atan "ensac-ı beden" denilen uzuvların yanyana gelip birleşmesinden bahsetmektedir.

⁴⁸Ma'ârif Gazetesi, No.54, s.28.

1869 senesinden beri muallim Bervon Sakar'ın ensac-ı uzviyeyi cilt altından veyahut toplardamar aracılığıyla bedene dahil edip hastalıkları tedavi etmeye çalışmasından bahsedilmiştir.

Muallim Bervon Sakar'ın arkadaşı Darz Neval ile birlikte bu çalışmalarını kuvvetten harekete geçirmeye çalışmalarından bahsedilmektedir. Doktorların tedavide kullandığı yöntemleri, hastaları ve bu hastalardan şifa bulanların sayısı verilerle bahsedilmiştir.

2.7. Kekliklerde Kolera

Maarif Gazetesinin 57. Sayısında yer alan Kekliklerde Kolera başlıklı yazıda Kolera hastalığının kekliklerde ortaya çıktığından bahsedilmektedir.

Adı geçen illetin öncelikle Bosna Hersek'te ortaya çıkmasından oradan Dalmaçya'ya ve Hırvatistan'a kadar yayılmasından ve kuşların bu hastalıktan kırılmasından bahsetmektedir.⁴⁹

Karlinski adındaki şahsın kolera illeti için büyük çalışmalar yaptığından ve bir kartal ile bir deve kuşuna keklik eti yedirip akabinde olanları görüldüğünden bahsedilmiştir.

2.8. Teşmiş Yani Güneş Çarpması

Maarif Gazetesinin 57. Sayısında yer alan Teşmiş Yani Güneş Çarpması adlı yazıda güneş çarpmasının insan üzerindeki etkisinden bahsedilmektedir.

Güneşin sıcaklığının insanlar üzerindeki etkisi belli etmesi ve şiddeti açısından ikiye ayrıldığından bahsedilmekte;

Güneşli havalarda çok gezinme ve sipersiz, vücudu iyice örtmeden güneşe maruz kalınca ciltte kızarıklıklar meydana gelebileceğinden bahsedilmektedir. Bu kızarıklığın en şiddetli hali kaşınma olabileceğini ve bunun da soğuk su vurmakla sakinleşip üç gün içerisinde geçebileceği belirtilmiştir.

Güneşten dolayı meydana çıkan bu kızarıklıklar için soğuk suya batırılmış bir mendilin yara üzerine sarılması ve amidunlu su sürüp pirinç ununun ekilmesi gerektiği belirtilmiştir. Yine şemsiyesiz ve tedbirsiz güneşe çıkılmaması üzerinde durulmuştur.⁵⁰

Güneş çarpmasının şiddetli derecesinin yaz günlerinde güneş altında uzun süre kalmaktan ve bunun için tedbirler almayı göz ardı etmekten ortaya çıktığı vurgulanmıştır.

⁴⁹Ma'arif Gazetesi, No.57, s.77.

⁵⁰Ma'arif Gazetesi, No.57, s.77.

Güneşçarpan kişiye ilk olarak yapılması gereken şey bir ağaç ya da gölgelik altına yatırıp boyun ve elbise düğmelerini açıp alınına,boynuna soğuk su döküp meşrubat içirilmesi belirtilmiştir.

Hafif güneşçarpan kişi için bu tedbir yeterli görülmele birlikte güneşçarpmasından bayılan birine vücudunun her yerine soğuk su dökülmesi ve başına buz koyulması gerektiği belirtilmiştir. Daha şiddetli bir durumda ise vücuda hardal lapası koymayı,kan almayı ve mutlaka bir doktora başvurulması gerektiğinden bahsedilmiştir.⁵¹

2.9. Suda Boğulanlara Tedabir-i Sıhhîye

Maarif Gazetesinin 59. Sayısında yer alan Suda Boğulanlara Tedabir-i Sıhhîye adlı yazıda boğulan kişinin başını yan yatırıp göğsünü nefes alacak şekilde açılması,dişlerini bir tahta veya bıçak sırtı ile açılması gerektiği ve bu şekilde yuttuğu suyun bir kısmının boşalacağı belirtilmiştir. Bunu takiben birinin boğulan kişiyi ispirtoya batırılmış havlu ile oğuştururken başka birinin de suni teneffüs etmesi gerektiği vurgulanmıştır.⁵²

Boğulan kişinin kolları baş hizasına kaldırılıp tekrar iki tarafa uzatılarak nefes alması sağlanmaya çalışılır ve yarım saat ve en fazla bir buçuk saat içinde bu tekrarlanmasına rağmen hasta hâlâ nefes alamıyorsa kaynar suya batırılıp çıkarılmış bir bezi kalbinin kenarlarına bastırılması ve hayata dönmesine çalışılması gerektiği belirtilmiştir.

Doktor Labord boğulmuş ve ölümüne hüküm verilmiş birinin ağzına tahta kaşık veya benzeri bir şeyi sokarak ve dilini bir mendil ile tutup ileri çekerek sonrasında hıçkırarak suların ciğerlerden çıktığını ve hastanın hayata dönebileceğini yazmıştır.⁵³

3. İLİM VE TEKNİK BİLİMLER İLE İLGİLİ KONULAR

Maarif Gazetesinin çevirisi yapılırken gazetenin farklı sayılarında ilim ve teknik bilimler ile ilgili birçok konu yer almaktadır.

Maarif Gazetesinin 51. ve 60. sayılarında ilim ve teknik bilimler ile ilgili bilgilerin olduğu kısımda genellikle Ali Nusret ve Nüzhet ismi ile yazılar yazılmıştır.

3.1. Alât-ı Rasadiye ve Rasadhaneler

Maarif Gazetesinin 51. Sayısında yer alan Alât-ı Rasadiye ve Rasadhaneler başlıklı yazı Kâmil Flarmaryon'un tercümesiyle rasathaneler ve rasathanelerde kullanılan aletlerden bahsetmektedir.

⁵¹Ma'ârif Gazetesi,No.57,s.78.

⁵²Ma'ârif Gazetesi,No.59,s.110.

⁵³Ma'ârif Gazetesi,No.59,s.111.

Dürbünlerin 3 bin seneyi aşkın bir zamandan beri kullanımında olduğunu, Venedik civarındaki Sen Lazar Manastırı'nda gömülen mavi renkli küçük camlarla işlenmiş tarihen 3 bin senelik bir mumya görüldüğünden ve benzerlerinin Pompei ve Ninive harabelerinde de görüldüğünden bahsedilmiştir.⁵⁴

Pompei ve Ninive'de bulunanların daha eski olup Aristofan,Pilin,Senek,Plütark gibi eski Yunanlılar ve Romalıların dürbünü kullandığından bahsedilmiştir.

Pilin yontulmuş ayna şeklinde bulunan ve hükümdar Neron'un at canbazhanesinde kullanılan bir zümrüden bahsetmektedir.

Kulağa takılan gözlüklerin on üçüncü asırda keşfedildiği bahsedilmiştir. Galile'nin 1609 senesinde İtalya'da ilk defa gökyüzünü gösteren bir dürbün icad etmesi ile ilk defa aydaki dağlar,güneşteki lekeler,Jüpiter'in etrafında dönen yıldızlar,Venus'ün safahati ve Samanyolu'ndaki yıldızların keşfinden bahsedilmektedir.⁵⁵

3.2. Dumanla Develope Edilen Fotoğraflar

Maarif Gazetesinin 52. Sayısında yer alan Dumanla Develope Edilen Fotoğraflar başlıklı yazıda garib ve yeni bir keşiften bahsedilmiştir.

Bu keşif yeni bir sigara ağızlığı olup onunla birlikte posta pulu büyüklüğünde birkaç fotoğraf kağıdı bulunduğunu ve bu kâğıtlardan biri ağızlığın buna mahsus deliğine sokulup tütün dumanının kâğıtlarla temasa geçerek üzerinde insan veya başka şeylerin resmini çizdiğini ifade etmektedir.⁵⁶

Kullanılan usûl çok sade olup feza kağıdıüzerine bir resim hazırlamaktan ve resim kaybolup beyazlanıncaya kadar cıva içerisinde bulundurulmasından ibaret olduğu belirtilmiştir.

Metin içerisinde fotoğrafların yapım aşamasıüç farklı resimle gösterilmiştir.

3.3. Segin ve Jake Sisteminde Uskurlu Sandal

Maarif Gazetesinin 53. Sayısında yer alan Segin ve Jake Sisteminde Uskurlu Sandal isimli yazıda ava meraklı iki arkadaşın yaptığı ve av için kullanılışlı olan sandallardan bahsedilmektedir.

⁵⁴Ma'arif Gazetesi,No.51,s.390.

⁵⁵Ma'arif Gazetesi,No.51,s.391.

⁵⁶Ma'arif Gazetesi,No.52,s.416.

Segin ve Jake'in inşa ettiği sandalın ön ve arka tarafında anbar olup yelken,kürek ve pervane farketmeksizin yürümektedir. Bu çift anbarlı sandalın boyu 5,65 metre,eni 1,10 metre ve derinliği 0,35 metre olup 120 kilogram ağırlığındadır.⁵⁷

Mösyö Jake yeni sandalın faydalarını şu şekilde belirtmiştir: dikkate değer derecede sessizdir,hiç gürültü işitilmeksizin büyük bir süratle akıp gittiği görülür. Gayet basit olan mekanizmasının parçalanması icap etmez. Kürekçinin oturuşu gayet rahattır; ayak baskılarını hareket ettirmekle beraber isterse hem okur hem avlanır.⁵⁸

3.4. Garaib-i Elektrik

Maarif Gazetesinin 53. Sayısında yer alan Garaib-i Elektrik isimli metinde elektrik çalışmaları üzerinde durulmuştur.

Londra'da Kristal Palas'ta yaşayan elektirik alimlerinden olan doktor Fleming tarafından muallim Eliu Tomson'un yeni keşifleri üzerinde çalışmalar yapıldığından bahsedilmektedir. Yapılan deney ve çalışmaların başlangıcı olarak elektriğin istikametinin dakikada 125 defa değiştiğinden ibaret olduğunu ve bunun menşei olan daimi elektiriğin Kristal Palas'tan bir buçuk mil mesafede olan yerden geldiğini ve oraya erişip önündeki masa üzerinde bulunan mıknatısı hareket ettirmekte kullanıldığını beyan etmiştir.⁵⁹

Bu başlangıcı takiben elektriği mıknatısa temas ettirerek mıknatıs elektiriğinin üzerine de bir bakır halka tutulduğundan ve bu anda halka şiddetli bir şekilde Fleming'in elinden kurtularak birkaç adım mesafede durduğundan bahsedilmiştir.

Bunu takib eden deneyde ise mıknatısın üzerine bir su şişesi konmuşdur ki su derininde bir elektriğe bir demir telle bağlı bir lamba bulunmakta ve bu sayede su üzerinde yüzmekte olduğundan ve gayet güzel bir manzara teşkil ederek yanmaya başladığından bahsedilmiştir.⁶⁰

3.5. Pekin Rasadhanesi

Maarif Gazetesinin 54. Sayısında yer alan Pekin Rasadhanesi başlıklı yazıda Çinlilerin semavi ilimlerdeki çalışmalarından ve bu amaçla kurdukları Pekin Rasathanesinden bahsedilmektedir.

⁵⁷Ma'ârif Gazetesi,No.53,s.11.

⁵⁸Ma'ârif Gazetesi,No.53,s.12.

⁵⁹Ma'ârif Gazetesi,No.53,s.14.

⁶⁰Ma'ârif Gazetesi,No.53,s.15.

Her ne kadar Çin ile ilgili haberlerde tarihi kısımları vasıflandırmadan ayırmak iyice meşgul bir şey ise de şurası muhakkaktır ki medeniyet henüz Avrupa'da ortaya çıkmamışken uzun zaman önceleri Çinlilerin semavi ilimlerde ve yıldızların hareketine vakıf olduğu bilinmektedir.⁶¹

Takvimin mucidi olarak tanınan Föhi'nin bir seneyi aylara,günlere ve saatlere ayırdığı bilinmektedir. Bu konulan kanun Hz. İsa'nın miladından önce tahminen 2850 senesine doğru bir tarihten bahsedilmektedir. Bundan başka miladi tarihten evvel olan 2608 tarihi Hu Angelbatı tarafından idare edilen ilk Çin rasathanesinin kurulmasını da Föhi'nin takvimini düzenlemesini de yaptığından bahsedilmiştir.

Miladi tarihten 2159 sene evvel Hi ve Ho isminde iki matematikçi vuku bulan bir güneş tutulmasınıönceden haber vermekte tembellik gösterdikleri için bu beklenen hadisenin karşılığını canları ile vermek durumunda kaldıklarından bahsedilmektedir.⁶²

3.6. Mon Bilon Rasadhanesi

Maarif Gazetesinin 55. Sayısında yer alan Mon Bilon Rasafhanesi başlıklı yazıda Mon Bilon tepesine,tepenin rakımı 4,815 metre olduğu halde rasathanenin rakımı 4,365 metre olduğundan tepeden biraz aşağıya mösyö Josef Valu tarafından büyük bir kale hendeğiyle rasathane inşa ettiğinden bahsedilmektedir.

Mösyö Valu uzun süredir düşündüğü hatta 1887 tarihinde mösyö Rişar ile Mişel Savyo ve Alfonso Payo isimindeki kılavuzlarıyla hesaben üç gün üç gece Mon Bilad üzerinde oturduklarından bahsedilmektedir.

Rasathane basit bir biçimde kaya üzerine oturtulmuş ve bina ahşap olup kuru kargir duvarlarla ve kalın bez ile örtüldüğü belirtilmiştir.

Mösyö Bördil bu rasathaneden bahsettiği sırada diyor ki: "bu duvarlar çokça menfaatler gözetilerek inşa edildi. Çimentoyu bina civarına nakletmekten doğacak masraflardan kurtulmak için zikredilen duvarlar kuru kargir olarak bina edildi; bundan başka çimentonun Mon Bilon'un akli şartlara göre kullanımıçok da doğru değildir."⁶³

Bugüne kadar Valu rasathanenin yerine getirdiği hizmet ve fennî neticeler üzerine kazanılan bazı malumatlar yine mösyö Bördil tarafından aktarılmıştır.

Şu zamanda Mon Bilon Rasathanesi numune olarak kabul edilip yine bu cinsten bir rasathanenin inşası için model olarak kabul edilir ki tabii ilimlerde yeni bir tarih ve ilerleyişin rasathanesi olarak tarihe geçeceği belirtilmiştir.⁶⁴

3.7. Fotoğraf Kağıtlarının Gasline Mahsûs Yeni Bir Kuvvet

⁶¹Ma'ârif Gazetesi,No.54,s. 22.

⁶²Ma'ârif Gazetesi,No.54,s.23.

⁶³Ma'ârif Gazetesi,No.55,s.38.

⁶⁴Ma'ârif Gazetesi,No.55,s.38-39.

Maarif Gazetesinin 55. Sayısında yer alan Fotoğraf Kağıtlarının Gasline Mahsûs Yeni Bir Kuvvet adlı yazıda şekli verilen resmin fotoğraf haline getirilmesi müsbet kağıtların yıkanması açısından yeni bir hareket olduğundan bahsedilmektedir. Fotoğrafçılar ve fotoğraf ile ilgilenenler nezdinde malum olduğu üzere müsbet kağıtların yıkanması oldukça biçimli olması hususiyle kâğıtların üzerlerinde meydana gelen lekelerin önünü almak büyük bir tecrübe ve dikkat gerektiği belirtilmiştir. İşte bu müşkülâtı gidermek için bu sefer yeni bir tarz kullanılmıştır. Bu şekillerin resimleri metin içerisinde verilmiştir. Resimde görüldüğü üzere cihazın çevresi iki katlı olarak imal edilmiş olup aşağısında bir minder ile istendiği zaman suyu boşaltılır ve yukarıdaki yer ile idare olunduğu takdirde kuvvetin derinliğinden su yukarıya doğru akmaya başlar. Bu yeni kuvvetle fotoğraf kağıtlarının yıkanması oldukça kolay ve külfetsiz hale geldiğinden bahsedilmiştir.⁶⁵

3.8. İdareli Kola Makinesi

Maarif Gazetesinin 57. Sayısında yer alan İdareli Kola Makinesi yeni bir keşif olarak ele alınmaktadır.

Mücellitlerin kitap vesaire kuşakları kolalamak ve bağlamanın ne kadar meşakkatli olduğu malum bir konudur. Bunun için metin içerisinde şekli çizilen cihaz yapılmış olup masrafı az, idaresi için de kimseye gerek duyulmadığı belirtilmiştir.

Bu makine sayesinde bir çocuğun saatde 2000 kitap kuşağı kolaladığı ve bağladığı bu sayede vaktinden tasarruf ettiği belirtilmiştir.

Çünkü kadın işçiler umumi acentelere günde 800'den fazla kuşak bağlayıp yapıştırıramazlar. Böylelikle bir faydasını daha görmüş bulunmaktayız idareli kola makinesinin. Çünkü bu az masraf ve az kişiyle çok iş görmek demektir.⁶⁶

Cihaz madeni bir yüzden meydana getirilmekle beraber bu yüzün bir ucu cetvel ile hamildir. Bu cetvelin dolu bir kola şişesini içine alan cetvelin sürmesine kadar uzayabileceği belirtilmiştir. Şişenin iç kısmı bir sünger ile kapatılmış olup sünger çekeceği maddeyi erimiş sıvı ile sürekli ıslatacağı belirtilmiştir. Böylece kağıtlara süngerin dokunmasıyla kolalandıkları ve bu şekilde matbaa ve cilthane sahipleri için gayet kullanışlı olduğu belirtilmiştir.⁶⁷

4. TEMİZLİK İLE İLGİLİ KONULAR

Maarif Gazetesinin çevirisi yapılırken gazetenin farklı sayılarında temizlik ile ilgili birçok konu yer almaktadır.

⁶⁵Ma'ârif Gazetesi, No.55, s.47.

⁶⁶Ma'ârif Gazetesi, No.57, s.79.

⁶⁷Ma'ârif Gazetesi, No.57, s.79.

Maarif Gazetesinin 51. ve 60. sayılarında temizlik ile ilgili bilgilerin olduğu kısımlarda genellikle Doktor Ş. Kâmil ismi ile yazılar yazılmıştır.

4.1. Iyd-ı Said-i Adha Lâzım Gelen Tedabir-i Sıhhî

Maarif Gazetesinin 52. Sayısında yer alan Iyd-ı Said-i Adha Lâzım Gelen Tedabir-i Sıhhî başlıklı yazıda Kurban Bayramı'nda alınan temizlik tedbirleri yer almaktadır.

Bir beldenin nüfusu dikkate alındığında ve şeren her müminin kurban kesmesi gerektiği göz önüne alındığında kesilen bu kadar hayvandan çıkacak etin yanında bir de pislikler de mevcuttur elbette. Bunun için bahçelere kazılan çukurlara konulan hayvanın kan ve bağırsaklarıyla işe yaramayan kısımların üstüne toprak atılarak çukurun kapatılmasından bahsedilmektedir.⁶⁸

Kesilen hayvanın işe yaramayan kısımları iyice ve derince kazılmamışçukurlara gömmeyince birçok hastalığa davetiye çıkaracağından bu kısımları derin bir çukura gömüp üzerini sıvanmamış kireç ile kapatılması gerektiği belirtilmiştir.

Yine kurbanın kesildiği yere sıçraması muhtemel olan kan ve leşlerin vereceği rahatsızlıklarönlemek için buraları fenikli su denilen bir tür asitli dezenfekte suyuyla buraların yıkanması gerektiği belirtilmiştir.⁶⁹

4.2. Bir Evde İcrası Lâzım Gelen Tedabir-i Sıhhîye

Maarif Gazetesinin 57. Sayısında yer alan Bir Evde İcrası Lâzım Gelen Tedabir-i Sıhhîye adlı yazıda bir evin kapıönü,bahçesi gibi yerlerin temizlik hususundaki özelliklerine değinilmiştir.

Her ne kadar herşeyin zenginliğe atfedildiği düşünülse de yazar temizliğin zengin-fakir ayrımı yapılmaksızın değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bunun için toplumsal sınıflaşmayı gözardı edip bir eve girip doğrudan doğruya tedkikler yapacağını söylemiştir. Bu minvalde daha eve girmeden önce evin bulunduğu muhitin temizliği hakkında bilgi verme gereği duymuştur. Bir evde bulunan çöplerin bir gaz tenekesi veya süpernite diye adlandırılan çöp kovasıyla kapıönüne atılması gibi hükümetin aldığı temizlik tedbirine uymayan durumlardan bahsedilmiştir.⁷⁰

Yine bu durumların oluşmasından hükümet değil evin uşak ve hizmetçileri sorumlu tutulmuş olup onların sorumsuzlukları sayesinde ortaya saçılan çöplerin ve bazen evi silip sokağa attıkları suların oluşturduğu gölcüklerin yeni hastalıklara davetiye çıkarabileceğinden bahsedilmiştir.

Evin kapıdan hariç kalan kısımlarından biri olan ve genellikle ev ahalisinin huzur bulduğu bir mekan olan bahçe ise bulaşıcı hastalığın olduğu zamanlarda buradaki ekili

⁶⁸Ma'ârif Gazetesi,No.51,s.403.

⁶⁹Ma'ârif Gazetesi,No.51,s.403.

⁷⁰Ma'ârif Gazetesi,No.57,s.74.

olan sebze ve meyveyi yiyip hastalanmamak için bahçenin dezenfektan edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Bunun için öncelikle bulaşıcı hastalığın bulaşılmasından korkulan yerlerdeki meyveleri ağaçlarından, sebze ve salatalıkları da kökünden koparılıp atılması gerektiği vurgulanmıştır.

Sonrasında ise bahçeyi çok iyi kazdırıp her kazılan toprağı sönmemiş kireç ile karıştırarak düzeltmek gerektiği belirtilmiştir. Bahçeye kum veyahut saman döktürülmeli, bahçede bulunan ve evi daima gölge altında bırakan ağaç dalları kesilmeli, akşamdan sonra ev halkının bahçeye çıkmasına müsaade edilmemesi gerektiği ve evin havuzu varsa bunun da temiz ve akıcı olmasına dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir.⁷¹

4.3. Zemin Katı ve Bodrumlar

Maarif Gazetesinin 58. Sayısında yer alan Zemin Katı ve Bodrumlar başlıklı yazıda bir evde lazım gelen temizlik işlerinden bahsedilmiştir.

Bodrum katları genellikle bir buhar meydana getirir ki bu buhar evin daima rutubetli olmasına sebep olur. Bulaşıcı hastalık sırasında ve hastalık öncesinde bodrum katlarının ıslah edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bodrum katlarının rutubetini gidermek için evvelce evin temelinden başlanmalı ki diğer katlara bulaşması engellensin mantığıyla bodrum katlarının mümkün olduğu kadarıyla kömür tozlarıyla doldurulması gerektiği belirtilmiştir.⁷²

İş bu kömür tozunu ayda hiç olmazsa iki ayda bir dışarı çıkarıp kurumaya bırakmalı ve diğer bir tabakayı sermesi gerektiği vurgulanmıştır. Bundan sonra ise bodrumun pencereleri daima açık bırakılıp havanın içeride ceryan yapması gerektiği belirtilmiştir.

Bazı ev ve konaklarda bodrum katlar hizmetli ve uşaklara tahsis edildiği için bunlara mahsûs abdesthanelerin orada inşa edilmesi lü

zumlu görülmüş ve hava almaz ve daima rutubet içerisinde kalan bu abdesthanenin diğerlerine göre mazareti aşıkardır.

Birinci katda yapılan mutfaklar mermer veyahut tuğla döşenmiş olmalı ve toprakla mutfak inşasına müsaade edilmemesi gerektiği ve Mutfağın zemini toprak olduğu takdirde burasının derhal mermer yahud tuğla kalıbına gayret edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Mutfakta su çok bulunmalı ve kirli suyun akıp gitmesi için kanallar yapılması gerektiği vurgulanmıştır.⁷³

⁷¹Ma'ârif Gazetesi, No.57, s.75.

⁷²Ma'ârif Gazetesi, No.58, s.88.

⁷³Ma'ârif Gazetesi, No.58, s.90.

4.4. Üst Kat ve Abdesthaneler

Maarif Gazetesinin 59. Sayısında yer alan Üst Kat ve Abdesthaneler başlıklı yazıda bir evin üst kat ve abdesthanelerinin temizliğinin nasıl olması hakkında bilgiler verilmiştir.

Bir evin üst katı denildiğinde yatak odalarından bahsedildiğini anlamaktayız. Sağlığı korumak açısından yatak odalarının sürekli havalandırılması gerektiği belirtilmiştir. Bazı evlerde bir odada birkaç kişinin bilhassa çocuk sahibi bir ailenin çocuklarıyla yattıklarını düşündüğümüzde yatak odasının önemi büyüktür. Sabahları yatak odalarının pencereleri açılıp akşama kadar açık tutulmalı ve yatak odalarına her gün fenikli suya lavanta serpiyen aletleriyle serip doldurmalı ve bunu sabahleyin bir defa, akşam yatarken bir defa tekrar etmek gereklidir.⁷⁴

Bir ev içerisinde en çok gözetilecek yer abdesthanelerdir. Abdesthaneler için ayrılan yerlerin özenle seçilmesi ve buradan çıkan kokunun evin içini kaplamamasına özen gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Abdesthane taşının deliğine kapaklar koydurmalı, bu kapaklar lağım ile abdesthaneyi daimî surette ayırıp lağımdan gelen kokunun abdesthaneyi kaplamamasına hizmet etmesi gerektiği belirtilmiştir.

Abdesthanenin kapakları yapıldıktan sonra dâhili ve haricî az su ile karışmış kireç ve hamz finik ile badana edilmeli ve abdesthane taşları evvelce tuz ruhuyla mükemmel surette yıkanıp ovulmalı ve böylece taşlar üzerinde esaslaşmış olan pislikleri def etmelidir. Böylece bir evin temizliğinde önemli bir yere sahip olan tuvaletler (otabir olduğu üzere abdesthaneler)in temizliği açısından önemli bilgiler verilmiştir.⁷⁵

5. SANAT İLE İLGİLİ KONULAR

Maarif Gazetesinin çevirisi yapılırken gazetenin farklı sayılarında sanat ile ilgili konulara yer verilmiştir.

Maarif Gazetesinin 51. ve 60. sayılarında sanat ile ilgili bilgilerin olduğu kısımlarda Nüzhet ve Kadızade Nedim Nuri ismi ile yazılar yazılmıştır.

5.1. Elektrik Ahenksazı

Maarif Gazetesinin 51. Sayısında yer alan Elektrik Ahenksazı isimli metinde bir müzik aleti olan sazın elektriklişinden bahsedilmektedir.

Ahenksaz denilen bu müzik aletinin meydana getirdiği notalar tiz olmakla beraber birçok kişinin kulağına hoş gider. Bunun sebebi bu tür çalgının genel olmaması ve

⁷⁴Ma'ârif Gazetesi, No. 59, s. 101.

⁷⁵Ma'ârif Gazetesi, No. 59, s. 102.

herkesin hoşuna giden ve insan üzerinde şiirimsi bir etki edebileceği üzerinde durulmuştur.

Müzik aletlerinden müteşekkil armonikler şimdiye kadar bazışehir ve kasaba kalelerine mahsûs iken sonraları yeni keşif edilen müzik aletleriyle meydanlara da konulmaya başlanmıştır. Çünkü az çok müzik zevkine sahip birinin masrafsız bir ahenksaz vücuda getirebilir. Bunun için lazım olan şey ise bir sütunla biraz telden ve sekiz veya on çingirakdan ibaret olduğu belirtilmiştir.⁷⁶

Metinde bir müzik aletinin yapımı aşama aşama verilmiş,bağlantıların noktaları bazı harf ve işaretlerle daha anlaşılır hale getirilmiştir.

5.2. Fotoğrafya

Maarif Gazetesinin 56. Sayısında yer alan Fotoğrafya isimli metinde farklı yıllara ait resimde meydana gelen gelişmelere yer verilmiştir. Resim sanatına yaptıkları katkılar ile isimleri geçen birçok kişinin bunu yaparken kiminin sanata değer katmak için kiminin ise zorunluluktan yaptığı belirtilmiştir.

Fotoğrafçılığın başlı başına bir sanat haline gelmesine başlanmış ise de bu çalışmalarından sonra fotoğrafçılığı tamamlamak için pekçok çalışmalar meydana konmuştur.⁷⁷

5.3. Ayine İmali

Maarif Gazetesinin 59. Sayısında yer alan Ayine İmali isimli makalede ayna yapımından bahsedilmektedir.

Daha önceki sayılarda ayna imalinde cıva kullanıldığı ve bu şekilde yapılan aynaların bozulduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte yakın zamanda gümüşlenerek imal edilen aynaların bir önceki usule göre daha uygun olduğu belirtilmiştir.

Bir şişeye amonyak gazı bulunan su,mebler,azot ilave edip çalkaladıktan sonra temiz bir şişeye boşaltmalı ve yedi saat kadar bekletilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bir süre sonra billurlaşmış su meydana gelir ve süzgeç kağıdından süzdürülür. Böylelikle ayna yapımı için hazırlanan kimyasal hazır hale gelir ve temiz bir cam üzerine tatbik edilir.⁷⁸

6. GAZETEDE YER ALAN EĞLENCE TÜRLERİ

Gazetemizin belirli sayılarında geçen “fenni eğlenceler” başlıkları altında farklı farklı eğlence türlerinden bahsedilmiştir.

⁷⁶Ma'ârif Gazetesi,No.51,s.399.

⁷⁷Ma'ârif Gazetesi,No.56,s. 62.

⁷⁸Ma'ârif Gazetesi,No.59,s.110.

Gazetemizde yer alan Fenni Eğlenceler konusundaki eğlence türlerini Mehmed Süleyman'ın kaleme aldığını görmekteyiz.

6.1. Bükülmüş Kibrit

Maarif Gazetesinin 53. Sayısında yer alan bu konuda bükülmüş ve sonradan dokunulmadan birtakım işlemlerle doğrulan kibritten bahsedilmiştir.

Alalade bir kibrit çöpünü alarak ortasından kırıp iki parçaya bölünüz. Fakat kibritin bu şekilde ikiye bölündüğü esnada diğerine olan yakınlığı ancak birkaççöp kadar olması lazımdır.

Tarifte verildiği gibi kibriti bir şişenin ağzına koyduktan sonra bunun üzerine de şişenin ağzının büyüklüğüne göre madeni para konulur ve şişe,para ve kibrite dokunmadan kullanılan paranın,şişenin içerisine düşürülmesi söylenir.⁷⁹

Bunun üzerine yüzük parmağını bir bardak suyun içine batırarak,kibritin kırılmasıyla şekil üzerine bir yada iki damla su damlatılır ve böylece kibrit çöpünün kırılmış parçaları kabarıp şişererek yumuşar ve biraz sonra yavaş yavaş kibritin her iki parçası diğerinden ayrılarak doğrulmaya başlar ve bütünüyle doğrulacağı sırada para şişenin içine düşer. Bu halde ne paraya,ne şişeye ne de kibrite dokunmadan para şişenin içerisine düşmüş olur ve bu eğlenceyi icra eden hayret ettiğinde eğlence başarıyla yerine getirilmiş demektir.⁸⁰

6.2. Hamz Karbonun Keşafeti

Maarif Gazetesinin 54. Sayısında yer alan bu konuda fenni eğlencelerden biri olan hamızı karbonun keşfinden bahsedilmektedir.

İcra edilmesi gayet basit olan fennî eğlencelerden biri de budur. Gerek önceki fennî eğlenceler gerekse bundan sonra icra edilen fennî eğlencelerin esasını fen teşkil eder. Bu metinde bahsedilen ve resmi çizilen fennî eğlence de kimyaya aittir. Kimyevî cisimlerden biri de hamızı karbondur. Gazoz şişeleri açıldığı zaman şiddetli çıkan gaz,içtiğiniz sırada burnunuzdan gözlerinizi yaşartarak çıkan gaz yine hamızı karbondur.⁸¹

Metindeki şekilde de görüldüğü gibi bir kap içerisine üç tane mum bırakılıp diğer taraftan da bir şişe içerisine hamızı karbon üretilecek maddeler bırakılıp camdan bir döşemenin bir ucu şişenin ağzına diğer ucu da mumların bulunduğu kaba yöneltilirse bir süre sonra hamızı karbon gazının çıkmasıyla şişenin derininden yukarıya doğru çıkar. İspat olarak da önce ufak kısımdaki mum söner ve biraz sonra ikinci mum söner,

⁷⁹Ma'ârif Gazetesi,No.53,s.16.

⁸⁰Ma'ârif Gazetesi,No.53,s.16.

⁸¹Ma'ârif Gazetesi,No.54,s.32.

diğeri de yanmaya devam eder. Çünkü bunun bulunduğu yükseklikte henüz hamızı karbonun çıkmadığını anlamış bulunmaktayız.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sayısız gazete ve dergi yayınlanarak Osmanlı basın ve yayın hayatına dâhil olmuştur. Gazete ve dergiler yayınlandıkları dönemin birer aynası niteliğindedir. Bu sebeple gazete ve dergiler incelediğimiz dönemin siyasi, kültürel, sosyal ve ekonomik yönlerini yansıtarak o dönem hakkında bilgi edinmemizi sağlamaktadır.

II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet döneminde Eğitim alanında önemli gazeteler çıkarılmıştır. Bunlardan biri olan ve Türk matbaacılığında ve yayın hayatında önemli bir isim olan Kaspar'ın, ilk sayısını 26 Muharrem 1309'da (1 Eylül 1891) neşrettiği Maârif, II. Abdülhamid döneminin diğer dergileri gibi "siyâsiyattan mâada her şeyden bahseden" bir dergidir.

Gazetenin içeriğinde; edebî-ilmî, fenni, tarihi, iktisadi, hukuki, zirai, askeri vs. birçok konu mevcuttur. Gazetede siyaset dışında her konuya yer verilmiştir. Bazı konulara bir sayıda yer verilirken aynı konu ile ilgili ilerleyen sayılarda da devamına rastlanılmaktadır.

Bilgi içeriği yoğun olan gazete, araştırmacılar tarafından bir kaynak niteliği taşımaktadır. Gazete hakkında günümüze kadar pek çalışma yapılmadığı için önemli bir kaynak arasına girmektedir. Farklı konuların yer aldığı kaynak eserden edebi konularda edebiyatçılar, tarihi konularda tarihçiler, ilmî konularda da ilim dünyasının faydalandığı bir kaynak eser arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

AKKAYA, Mehmet Ali, *Türk Kitap Basmacılığı Tarihçesi ve Beşikdevri*, İstanbul 2008.

ALTIN, Hamza, *II. Meşrutiyet Devri Osmanlı Mizah Basını*, Grafiker Yayınları, Ankara 2014.

BALCI, Ahmet, "Çocuklara Kıraat Dergisi", *bilig*, Sayı. 68, 2014, s. 25-42.

BAYKAL, Hülya, *Türk Basın Tarihi 1831-1823*, Afa Matbaacılık, İstanbul 1990.

BENEK, M. Kazım, "Osmanlı'da Basının Doğuşu ve II. Meşrutiyete Kadarki Gelişimi", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 6-7, 2016, s.27-39.

DEMİR, Kenan, "Osmanlı'da Basının Doğuşu ve Gazeteler", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı. 5, Iğdır 2014, s. 57-88.

DUMAN Halûk Harun ve PEKMAN Cem, *Türk Basın Tarihi*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Eskişehir 2014.

ENSARİOĞLU, Yunus, *Ma'ârif Gazetesinin (1-10 sayıları) Transkripti ve Değerlendirmesi*, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bingöl 2020.

ERBAY, Erdoğan, *Maârif Mecmuası-Tafsilli Fihrist ve Bütün Şiirler-*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1991.

ERDOĞAN, Arife, *Çocuklara Arkadaş Dergisi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009.

GÜMÜŞKILIÇ, Zehra, *Bahçe Dergisinin (1880-1881) Çocuk Edebiyatı ve Eğitime Katkısı Bakımında Bakımından İncelenmesi*, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016.

GÜNDÜZ Mustafa ve BARDAK Musa, "Eğitimde Millîlik ve Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmuası Üzerine Bir İnceleme", *Education Sciences*, Cilt. 5, Sayı. 4, 2010, s. 1932-1954.

HAYTA, Necdet, *Tarih Araştırmalarına Kaynak olarak, Tasvir-i Efkar Gazetesi(1278/1862-1286/1869)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2002.

İNUGUR, M. Nuri, *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul 1993.

KAHRAMAN, Alim, "Terakki", *TDV İslam Ansiklopedisi*.

KARACA, İsmail, *Tercüman-ı Hakikat Gazetesinin Edebiyat ve Kültür Tarihi Bakımından Tetkiki (1878-1888)*, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998.

KILIÇ, Neslihan, "Spor Basınının Tarihsel Gelişiminde Önemli Bir Dergi: Terbiye ve Oyun", *TRT Akademi*, Cilt. 4, Sayı. 8, 2019, s. 264-284.

KÜÇÜK, Sena, "İlk Türkçe Çocuk Dergileri ve Çocuklara Mahsus Gazete", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı. 24, Konya 2010, s. 221-257.

Maarif Gazetesi 51. Sayı

Maarif Gazetesi 52. Sayı

Maarif Gazetesi 53. Sayı

Maarif Gazetesi 54. Sayı

Maarif Gazetesi 55. Sayı

Maarif Gazetesi 56. Sayı

Maarif Gazetesi 57. Sayı

Maarif Gazetesi 58. Sayı

Maarif Gazetesi 59. Sayı

Maarif Gazetesi 60. Sayı

OKAY, M. Orhan, "Maarif", *TDV İslam Ansiklopedisi*.

ÖNER, Sema, "Türk Basınının İlk Resmi Gazetesi Takvim-i Vekayi'de Padişah Portresine İlişkin Haberler", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, İstanbul 2011.

ÖZER Rukiye ve YILDIZ Ali, "Resimli Gazete Dergisi Üzerine Bir İnceleme", *Turkish Studies*, Cilt. 13, Sayı. 5, Ankara 2018, s. 617-643.

ŞAHİN, M. Volkan, *Satı Bey'in Terbiye Mecmuası'nın Eğitimsel Açından İncelenmesi*, Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2018.

TUĞLUOĞLU, Fatih, "II. Meşrutiyet Döneminde Milliyetçi Bir Çocuk Dergisi: Talebe Defteri (1913-1919)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt. 15, Sayı. 30, 2015, s. 99-139.

TÜMER, Cem Şems, "Mektep Dergisi ve Hakkında Yapılan Çalışmalara Dair Bazı Dikkatler", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı. 21, Erzurum 2003, s. 323-338.

UÇMAN, Abdullah, "Mekteb", *TDV İslam Ansiklopedisi*.

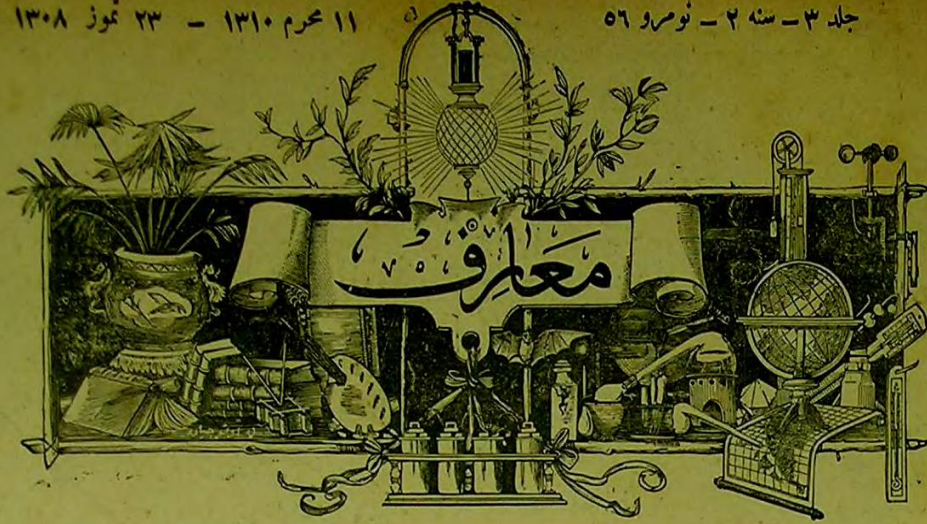
ULUSOY NALCIOĞLU, Belkıs, *Türk Basın Tarihi*, İ.Ü. Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

ÜNAL Uğur ve BİRBUDAK Togay Seçkin, "Tedrîsat (-ı İbtidâiyye) Mecmuası", *Türk Yurdu*, Cilt. 31, Sayı. 285, Ankara 2011, s. 105-110.

YAZICI, Nesimi, "Hadika", *TDV İslam Ansiklopedisi*.

EK 1: GAZETEDEN YER ALAN BAZI BELGELERİN ORJİNAL METİNLERİ

جلد ۳ - سنه ۲ - نومرو ۵۶ ۱۱ محرم ۱۳۱۰ - ۲۳ تموز ۱۳۰۸

سیاسیاندن ماعدا هر شیدن بحث ایدر. هفتک جریده فنیه و ادبیه. ترقیات فنیه و مدنیه بی وقت وزمانیه بیلدیر
منافع عمومییه متعلق مقالات ادبیه و فنیه بی مع المنونیه قبول و درج ایدر. درج اولنمیان اوراق اعاده ایدلیمه.

مدیری قسبار
اداره خانه: باب عالی جاده سنده قسبار مطبعه و کتبخانه سیدر
جریده به متعلق خصوصیات ایچون مدیره مراجعت اولنور.
بنیشیه کونلری نشر اولنور
برسنهک المی ایکی نسخه سی پوسته اجرئیه برابر بروجیه بشین ۳۵
غروشده در سعادت ایچون اداره خانه دن آلتق اوزره ۲۰ غروشده

ایتمشدک. موسیو قانونیا قک و قوع بولان استعفا سی اوزرینه
شمدی کندیسنه خلف اوله رق موسیو بوردو نامنده کی
ذات تعیین ایدلشدر.

ترجم احوال

موسیو بوردو

موسیو بوردو ذکی
و مستقیم برأمور اولقله
برابرونیفه سنده کی دقت
واعتناسی، کندیسنی بویله
عالی بر موقعه اصماد
ایلمشدر.

موسیو بوردو
فرانسه دولتک شعبات
دواژندن بر چوقلرنده
بولمش و جمله سنده ابراز
صداقت و حسن خدمت
ایله مشدر.

موسیو بوردو ۱۸۵۱
سنه سی تشرین اولنک

فرانسه بخریه ناظری موسیو بوردو
اوتخی کونی (لیون) ده تولد ایتمشدر. دارالمعلمین مکتبنده
فیلولوزوفی معلم معاونلکنده بولمش و بالاخره ۱۸۷۰

قریب آدرت بش ماه
مقدم فرانسه قایینه.

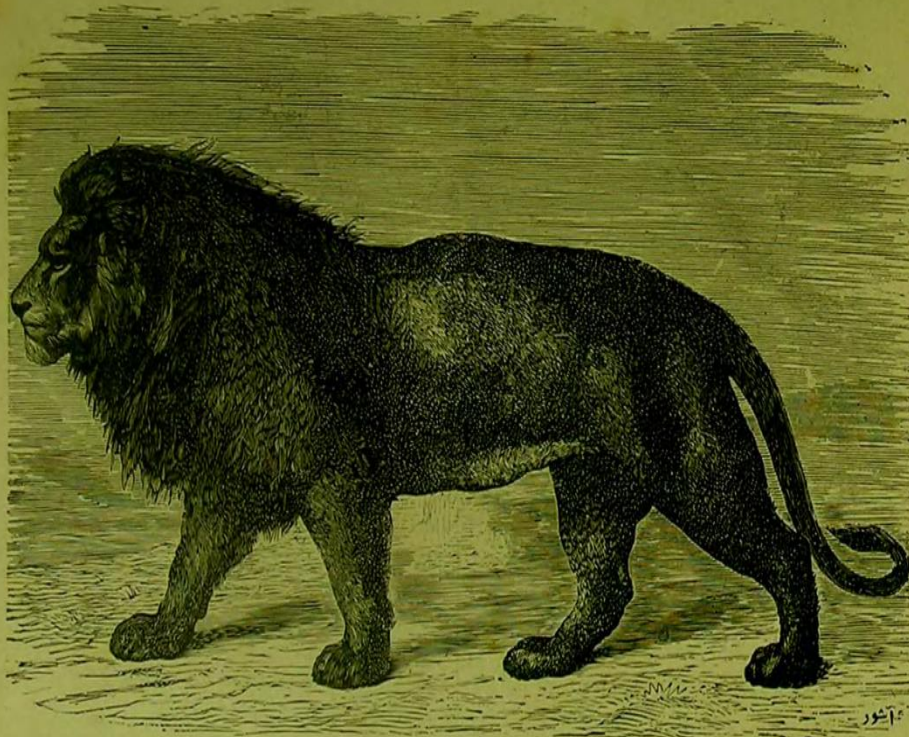
سنک تبدلی حسبیله بخریه
نظارتی موسیو غووادو
قانونیا ق نام ذانه احاله ایدلش
یسنک حسن حرکتی و ذکا
و کندو فطاتی بو آنه قدر
اداره امور ایتدیر مکده
بولمش ایکن بوکره یعنی
آلفرانغه تموزک اون بری
تاریخنده، استعفا ایتمشدر.

غزته من هر نوع شتون
فنیه و مدنیه ایله بو قیل

معلوماتی وقت وزمانیه بیلدیر ذکی جهنسه ۳۱ نمرولی
نسخه مزده مختصر ترجمه حالیه بر قطعه رسمی درج

ایدیلور. شو قدر که بوراده قابسوله بدل آخذه تامبورینه
 مشابه برچکه باغی واسطه سیله چکه به ربط ایدیلیر. بو حالده
 عضله تحت اللسانک حرکتدن حاصل اهتزازات مقید
 مانوله واسطه سیله اسطوانه اوزرینه حک وضبط ایدلمش
 اولور. طوداقلرک حرکاتی ایچون ایکی مقیده مربوط ایکی
 تامبور قوللانیلیر وائسای حرکتده طوداقلر بونلره
 استنادله حاصل اوله جق حرکتلری اسطوانه به انتقال ایدر.
 انسای تکلمده بورون دیکلرینک حاصل ایتدیکی
 اهتزازاتی ضبط ایچون قانچوقو، بورونک اوچنه قابسوله

بدل بورنه دلکله ادخال ایدیله سیله جک بو وارلاقلر ربط
 ایدیلیر و بو واسطه ایله بر حرف انفی نک تلفظی استاده
 حاصل اولان اهتزازات ضبط ایدلمش اولور.
 مقید اسطوانه نک ابعادی عین زمانده بر قاج مانوله نک
 استعمالنه مساعد اولدیندن بر آنده هم خنجره نک هم لسان
 و بورون دیکلرینک حرکاتی ضبط اولنه بیلیر .
 ایشته شو سایه ده بر لسانک تلفظی، تلفظجه اوغرا دینی
 تبدلات حقنده بعد ما اجرای تبعات پک زیاده قولایشه جقدر
 نهفت

ارسلان

ارسلان

تاریخ طبیعی

ارسلان

ی رنجی حیوانلرک ادهشتلیسی ارسلاندر. ارسلان
 قبلان کی بیوک کدیلمر فاملیاسندن آکل اللحم
 بر حیوان ایسه ده کدی به قبلاندها آز مشاهتی واردر.
 ارسلانک وجودی اوزون، پنجه لری قیصه و ایری،
 طرفاقلری جسم، سیوری، اگری اولوب کدی طرفاقلی کی

حیوانک ایستکنه کوره ایجری کیروب جیقه بیلور
 بر حالده در؛ ایری بر باشی، قیصه قولافلری، بیوک بر آغزی
 و آغزنده فوق العاده اوزون و قوتلی و سیوری کویک
 دیشی تعبیر اولنان دیشلری اولدینی کی اوست دودانی
 دخی کدی بینی مثلی غایت اوزون سرت قیللردن متشکل
 بر بیق و باشی، بیونی، کردانی قومرال رنگده اوزون
 توکلردن مرکب صیق بر پرچم ایله مزیندر. حیوانک
 وجودنده کی دیگر توکلر ایسه قومرال رنگده غایت قیصه
 و پردن خلیدر. اوزون اولان قوبروغی پک قیصه توکلر ایله

آنده مائع فوق الغايه انچه، اوله رق اوزار و هواده در حال قانيلاشور و صاج تلندن دها انچه اولدني حالده ايبكي تشكيل

اوجنجي بيوكك ايكنجي بيوكك برنجي بيوكك

ايدر ايبك بوجكي اولآ اطرافنده بولنان اشيايه وبالتر جيح طالي بودا قلى محلله بر قاج تل سارا؛ بعده يواش يواش ودائي بر صورتده باشنى كتوروب كتيره رك وكندى ايچنده اولدني حالده اطرافنى اوره رك بر يوماق تشكيل ايدر وايچنده قبالي قالور و آرتق هيچ كوزوگمز اولور. انچه تللردن مركب پارلاق، بياض ياخود آتون صاريبي رنگده اولان بويوماق ايبك بوجكنك قوزه سيدر. قوزه اكل اولدقدن صكره بوجك ايچنده غير متحرك اولدني

دودنجي بيوكك

حالده طورده اسكي طير طيل دريسى دوشوب اسم بر رنگده شقيه حالته كير و تقريباً اون بش كون قدر بو حالده قالدقدن صكره بوسقيه حالته كي دريسى بيرتار و قوزه سنى دلهره ايچندن بياضه مائل بر رنگده كچه كچك كبرى صفتدن بر كلك چيقار. بوبلك حال وحشده باشادني مملكتلرده يالكز كچه لرى براز اوچار ايسده مملكتلرده بسانه اهلى اولديغندن طيرانه غير مقتدر اولور و فقط غابت يواش يواش و سوره نرك بورر. بر قاج كون طرفنده ديشي كليك كوچك يورطه لرى يورطالار بعده عمرى ختامه رسیده اولوب فوت اولور.

على نظيا

تعريفات سيد ترجمه سى

(فرق طنوزنجي نسخه مزدق مابعد)

سکر - سرخوشاق - بر غفلتدرکه غلبه سرورايه، ييك ايچمک کي حظوظات سبيله عقله عارض اولور. اهل حقيقته کوره سکر بر وارد قوی سبيله کندندن کچمکدرکه بو حالت طبعه طرب ايراث ايدر و طبيعت حالت مذکوره دن متلذذ اولور.

سکر غيبتدن اقوى و اتمدر.

خردن اولان سرخوشاق ابوحنيفه به کوره یرى کوکدن فرق ايده ميه جک حالده بولمقدر. ابو يوسف ايله امام محمد وشافى به کوره سوزى غير منتظم سويلمک وبورکن صالانق حالى سکر در.

سکون - قابل تحرك اولان بر شينک عدم حرکتيدر. شو حالده قابل تحرك اوليان بر شينک عدم حرکتى سکون اوله ماز. وبوحال ايله موصوف اولان شى متحرکه ده اولماز ساکن ده اولماز.

سکوت - تکلمه مقتدر اولقه برابر سويلمامکدر.

سلم - لغتده تقديم و تسليم ديمکدر. اصطلاح شرعده بر نوع آيش و يرشدرکه بوالش و يرشده صائيلان شينک بدلى پشين و ير يابر. و صائيلان شى ويره سبه قالير.

بو صائشده صائيلان شينه مسلماً فيه، باره به رأس المال، صائانه مسلماً اليه، صائون الانه ده رب السلم دنيلير.

سلام - نفسک دنيا و آخرتده محنتدن تحرديدر.

سلامت - عروضة سلامت، جزئک حالت اصله اوزرنده قابليدر.

سلخ - بر يتي اله الوبده هر لفظى برينه اولفظک معنائه موافق بشقه بر لفظ قويمق يعنى وزن و معنائى تعبير ايمه ريك ييتک لفظلرى دكشدر مکرر مثلاً شاعرک

دع المكارم لا ترحل لبقيتها
واقعد فانك انت الطاعم الكاسى

ييتى

ذر المأثر لانظمن لمطامها
واجلس فانك انت الأكل الابس

حاله قويمق كى.

سلب - نسبتك انتزاعيدر.

سمع - مقعر صباخه مفروش اولان عصبه مودوع بر قوتدرکه او قوت واسطه سبيله اصوات - كيفيت ايله متكيف اولان هوانك صباخه وصولى طريقه - ادراك اولور.